

בעהש"ת

ספר

חק לישראל

פרשת נח

בלשוון הקודש וארדייש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי

הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

לפני כלם נשפט פסוק נמשחו וזמרתו כי עמד נסח
 המיל הנה כחתי ללמדך על כן ילחתי לקראתך לשחר פניך
 ולחמלך אשריך אם תזכרנו אשריך אם נלכד תלפני אשריך
 אם תחיימי אשריך אם תחמיני וכל יום כי ישי וצמד
 כי כי ירבו ימיך. החרתך מן העבירה והדק נחורם וכתב מן
 ספרים ותסיה תמיד בסכספה וקרא אל אליהך תמיד כי סוף
 ירניך וישכך ויעת לך. וזכור שחפה ספה סרוחם מוזמן
 לספר וזמנה לכן החרתך מן המטחם ועבד אליהך כשחמה
 ויסיה לך לחמלה כי הדרך שחמה ויסיה לך לשפלה וארוחם.
 אם את הדבר הזה תשסה לך יאיר כוונתם ולדך אליהם כי
 אם תפכוד אלסך כלסכס וחסס אשריך בשלם חסס וסוד לך
 לשלם הכל :

יש לו כמה עברים לשמשו ישתרל להכין בעצמו
 שום דבר לצרוי שבת כדי לכבדו כי רב הסדא היה
 מותרך הירק רק דק ורבה ור"י היו מכקעין עצים ורבי
 יזרא היה מוליך האש ורב נחמן היה מתקן הבית
 ומכניס כלים הצריכים לשבת ומסנה כלי החול ומחם
 ילכוד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זה הוא
 כבודו שמכבד השבת : (הנהגה) ויש להשחיז הסכין
 בע"ש כי זה הוא מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה :
 (ב) ירבה בבשר ויין ומטוגות כמי יכלתו :

יש לו כמה עברים לשמשו אפילו ער האם פיל קנעכם
 ויזא זאלין אים בעדינען. פון רעקמנוענין ישחור
 זכרון בעצמו שום דבר זצריי שבת כדי נכבדו זאל ער
 זיה סקרים זיין ער זאל אלזיין אנגריימיין זואה נואם
 קען דארף אויף שבת. ער זאל קעבין פבור צום
 שבת כי רב הסדא היה פתח הדרך רק רק רב חקרא
 פלעגט צו שניידין דיא גרינווארן אויף שבת
 גאנג דין וזכה ורבי יוסף היו פקקעין עצים רבה אונ
 רב יוסף פלעגין האקין האלץ צום קאכין אויף
 שבת ורבי יצחק היה פולץ האש רבי זירא פלעגט
 אנזינדען פייער צו קאכין אויף שבת ורבי נחמן היה
 פתח חבית רב נחמן פלעגט ריין מאכין דיא שמוב
 אויף שבת ופנקים כלים הצריכים לשבת אונ ער פלעגט
 אריין טראגין די כלים נואם קען דארף אויף שבת
 וספנה לוי החול אונ דיא נואכעדיגע כלים פלעגט
 ער ארויח טראגין ומהם ייסר לוי אדם אונ פון דיא
 רבנים זאל זיה יעדער קענטש אפזלענדען זיא
 יאמר יא אפנס כבודי אונ ער זאל ניט זאגין איה נויל
 ניט טאהן נואם עם פאקט ניט פאר מיין פבור
 כי זה הוא כבודי שמכבד השבת נוארום דאס איז זיין
 פבור נואם ער איז מכבד דעם שבת : והנהגה
 ויש להשחיז הסכין בע"ש שבת ערכ שבת דארף קען
 אנשארפין דעם מעסקר כי זה הוא מכבוד השבת שמכין
 עצמו לאכילה נוארום דאס איז אפבור פאר דעם
 שבת אז ער גרייט זיה פאר צום עסין אום שבת
 ולכבוד שבת : (ב) ירבה בבשר ויין ומטוגות כמי יכלתו
 ער זאל אנגריימיין פלייש נויין אונ נומע שפייזן
 אויף שבת ויזא ער נועט גאר קענען :

שמיאוסין טראפין זרע מייסו לעפר ושיחה דו ביזם אנגעגרייט צו גיין אין דיא ערד אונ אין גרוב
 לכו החרתך סו חקניה דריבער זאלקסא דיה דערווייטערין פון רוהונג ועבדו אלוזיה בשמחה אונ
 דיהן דיין גאט מיט פרייליקייט ויהיה לך חמלה נועט גאט צו דיר זיין מיט רחמנות כי תרד שיהיה
 נוארום דיא נועג נואם דו גייקט אויף איר איז מיט פיל גריבער ויהיה לך ששאת ואריחה נועט גאט
 זיין צו דיר צו סתנות אונ צו שפייז נער נועט דיה שפייזין אונ בעשייגקען מיט פיל נומס
 אם את תרד תח מעשה לך יאיר בנתיים אויב דו נועטם דיא זאה מאקן נועט גאט דיר לייקמין וזיא דיא
 לייקמייגקייט (פון העלחה) וזיה איהים אונ גאט נועט דיה נעביטען כי אם תעבדו אלוזיה בארבה וזכה אויב
 דו נועטם דיהקען דיין גאט מיט לייבשאפט אשרד בעלים תיה נועט דיר וואהל זיין אויף דיא
 נועלם וסוב לך געזים הבא אונ עם נועט דיר נומ זיין צו עולם הבא :

פרשת נח עניני צדקת נח

מלה וקחה לה נח את האלהים והולד נח. זעהו
 רוחות היו גיטוען. פון אדם ביו נח. אלע
 וענעו גיטוען רשעים. נח איז גיטוען אצדיק. האם
 דיא הורה גיטוען אויף נח. נח איש צדיק. זעהו
 דורות איז גיטוען פון נח ביו אברהם אלע וענעו
 גיטוען רשעים. אברהם איז גיטוען אצדיק. און
 סיר געפונען נים אין דער הורה נחם זאל רוסין
 אברהם'סן סים דעם נאמען צדיק. נאר צדיקים
 זענען דא צווייגערלייא. עס איז דא אצדיק וואס
 ער לערנט הורה סאג און נאכט. ער האנדלעט
 נים. און מוהם ביין ארבעט. נאר וויא אין דער
 סשנה שמיים. עס איז ביי אים גענוג אשטיקול
 ברויט סים זאל'ן סים אקריגל טאקער און
 שלאסן אויף דער ערד. און גייט נים אין נאם.
 און שטועקט נים סים מענטשין. ער איז
 שפונעדיג פון אלע עכירות און מוהם אלע מצות
 וואס נאם האט גיבאסן סים גרויס קדושה. דער
 צדיק הייבט מוב לשמים. ער איז נאר נים פאר
 נאם. אבער פאר מענטשין נים. עס וועט זיך
 ביינער אפגענען פון אים ער זאל אויף טאהן
 וויא ער מוהם. ווארום קענען זען אלע מענטשין
 זיין אפגעווינדערט פון דער וועלט. ער האט
 ביינעם געזעענעם ביינעם גיטוען מוסר. ער האט
 ביינעם ביין מוכה גיטוען אין דיא זאכין וואס
 גיהערן צו די נשמה. אוי אצדיק איז גיטוען נח.
 דריבער זאגט דער פסוק נח איש צדיק. נח איז
 גיטוען אצדיק. את האלהים התהלך נח. נח איז
 געגאנגען נאר סים נאם. אבער נים מיט
 גייט ארום צווישען מענטשין און לערונג וויא
 מוסר. אז ער זעהט אפגעשט וואס האנדלעט
 לערונג ער אים און זאגט צו אים זאלקט וויסען
 סים זיין האנדלען קענסטו זיין אצדיק. זאלקט
 נים זעבן אפאלקשע קאם און נים אפאלקשע
 וואג. זאלקט נים נארין מענטשין זאלקט נים
 גנגן נים גלגן נים שטערין פאלקש. אז דו
 זאנקט יא זאל ויין אמת אז דו זאנקט ניו זאל
 זיין אמת. ווארום דורך פאלקשקייט וועסטו נים
 זיך ווערן. וואס נאם האט צו געזאגט דעם
 מענטש ראש השנה יום כפור וויא פיל ער וועט
 דעם יאר פערדינען דאס וועט ער געוויס
 פארדינען. ביימער נים מיט איסור. דער יאר
 וועט נים אנטעק ניו ביו דער מענטש וועט האבן
 וואס נאם האט אים צו גיטוען. נאר וויי דער
 מענטש גלויבט נים און איילט זיך דריבער וויל
 ער זעסען אפילו נים ערליך. אבער הקב"ה
 סאכט שוין סבות עס זאל קוקען צו דעם מענטש
 וואס ער קאמ אים צו גיטוען. אבער ער זאל

שארין האבן וויא פיל נאם וויל ער זאל שארין
 האבן. דער גליק אבער דו דעם אפגליק קען
 קוקען אפילו דעם לעצטן טאג אין יאר. און
 אז דער מענטש האט אמונה און פארזיכערונג
 אויף הקב"ה סים זיין פרנסה. וועט ער ניו אלע
 סאג אין שהל ראווען. און וועט לערנען הורה.
 און וועט ארבעטן פאר זיין נשמה אזוי נים וויא
 ער ארבעט פאר זיין גוף דער פראקטער מענטש
 וואס ער איז געוואהנט פון זיין יונגעריש
 ארבעטן נאר איז טעלעליכע זאכין קען נאר
 נים ארויף זעסען אין זיין מוח וויא פיל מוסר
 הורה און מצות ער דארף וויסען און קען פאבן
 זיין אין נאם סים זיין האנדלען אבער סים זיין
 קלאה. נאר אזעלכע מוסר אז דער צדיק
 לערנען דיא פראקטע מענטשין. דאס איז דער
 מוסר פון האנדל. רשעי זאגט לא נחמם גור
 דינם אלא על הגל. דער גור דין פון סבול איז
 נאר געחוקט גיטארין ווענין גולה. וואס איינער
 האט גענוג פון דעם אנדערין. עס איז אבער
 דא נאך ארויסע גולה. די נברא זאגט אסאך
 שטיים אין פסוק זה הארץ וקלואה. דיא ערד
 און אלץ וואס אויף דיא ערד גיהער צו נאם.
 און אסאך שטיים וואס זיין דגני אדם. נאם
 האט גיטוען דיא ערד צו דיא מענטשין.
 ענטפערט דיא נברא פאן קדם גרבה פאן
 לאתר גרבה. איידער דער מענטש זאגט אברהם
 גיהער אלץ צו נאם און נאך דיא גרבה גיהער
 דאס צום מענטש. איינע אז אלע זאכין גיהער
 צו נאם און ער וויל דאס נים גלגן צום מענטש
 סידן ער זאל זאגן אברהם און אז דער מענטש
 עקט אן אברהם. גלגל ער דאך פון הקב"ה. און
 הקב"ה וויל קען זאל זאגן אברהם סים פונג.
 אבער אן פונג הייבט דאס ביו גרבה. וויא
 פיל גרבות זאגט דער מענטש אסאך וואס ער
 הערט נאר נים אויב ער זאגט דיא גרבה. נאר
 דיא מויל איז שוין געוואהנט. ער זאל עפעס
 זיידן איידער ער זעקט עסין. אבער פרינגען
 און נאך אזעלכע גרבות אין שמונה עשרה.
 וויא דער ירושלמי זאגט מיד דארטן געבן
 אראנק דעם קאפ אז עס קומט צו מוידים ביינעם
 זיך שוין דער קאפ אריין. אפילו דער מענטש
 ווייס נאר נים ווא ער האלט. ער איז נאר
 פארמאכט. מיד זאגן אלע סאג פל הנשמה
 קהלל זה. אלע נשמות זאלן לויבן נאם. און
 בייא אונן דעם נאר דיא מויל דיא לויב פון נאם
 אבער נים דיא נשמה. אויף דעם זאגט אונן דיא
 נברא פל הנשמה מן העולם הזה בלא גרבה
 קאילו נחל אביו וזכו. דער וואס האט הנאה פון

דער ווערט און אַרְבֵּבָה און גִּלְיָה וויא ער וואלט
 געזען ויין פאקער דאס איז הקב"ה און דיא
 מיטער קיינט מען דיא יודין. ער גזלתי בייא דיא
 יודין זייער פּרָגְסָה. צו דיא אלע מוקר דארף
 מען אצדיק אַזְעֵלְכִין וואס זאל זיין צו זאקען מיט
 דעם המון. פּרָאֶסְטִין פּאָרְק. און ער זאל וועלן
 זיין לערנען וויא אזוי זיין זאלן דינען גאט.
 אזוי אצדיק איז גינען אַרְבֵּבָה אַבִּינו. ער איז
 גיט גינען אצדיק גאר פאר זיך אַזְיִין. פּאָרְקֶרְם
 זיין נאנצע אַרְבֵּבָה איז גאר גינען ער זאל מאכין
 דיא געזין דינער זיין זאלן דינען הקב"ה. ער
 האט גיט גילאזין עס זאל זיין גזלה אויף דער
 וועלט. גאר אז מענטשן האבן ביי אים גינעסין
 האט ער זיי גיזאגט דאס עסין גיהער צו הקב"ה.
 און האט זיין געהייסן זיין זאלן דאנקען גאט
 פאר דעם עסין. דריבער איז גינען אין די צייט
 פון אַרְבֵּבָה פיל מענטשן וואס זענען גינען
 גינעכונג וויא צדיקים גענין דיא פריערדיגע
 דורות. אָקֶר אין די צייט פון גאט איז גאר גינען

אונקל'ס נח יום א תורה

למשיך ט'ת ד'א יהוה נפש י'יה יהו יהוה רח יוד הא ואו הא נשמת יהוה היה יחידה ו דמלי ירי אל עט
 ב'ין שבשטיה בניקר חולם :

א'יין תולדות נח מ א'יפה תולדות נח נח איש צדיק

וּבְנֵי יִפֶּת . אלה תולדות יעקב פסל עשו וזאופי : נח נח ונח
 ג'ט כתיב נח כסוק שראש ג' עולמות ד'א ססיה משלשה סכל
 אחד חיל ג' כוכבו נח חיל ג' כני ססס עס וחס ויפת דניאל
 חיל חגיה מישאל ועזריה כחלוס חוב חיל שלש רעיו חלוס
 חיל חגיה מישאל ועזריה כחלוס חוב חיל שלש רעיו חלוס

א נח'י כחכ סר'ים וז'ט'ם שכבר הוכר תולדותיו במרשם
 העוברת חור והוכירם כלן לטודיע שלא הוליד רק
 אלה ולא סהוליד אחרים כניס וננוח ולא היו רחיים לכל אל
 החיבה עכ"ל. ולא נהירא דהא לעיל פירש הרב דלכך ככס
 את מעיונו שט'ט'ם שיהיו רשעים לא יאכדו כמים לפי שאינן
 רחיים לנשען לפני המטול אלא לכך חור וסוכירם לטורות
 זלכך קראן תולדות אכל דור המטול לא נקראו תולדות : ב כיל דריל
 מרעת זקנים מבעלי התוספות

א'ינה תולדות נח נח. כחכ מהר"ז אחרי אשר כסדר
 כראשית ספרה החורם האלוהי עניני חכם הראשון כראשית
 וסחלת מינו כזה לסדר השני עניני נח וקורותיו לביטו
 וערך חכם הראשון ולכן החזילה הפרשה אלה תולדות נח כחור
 פולרים האחד סהיה לדיק מתכנס עם הכריות כמשפט וכלדקה לא
 טעס כעכשו אל סכרירם המגויס ככני דורו. וזכר כל זה להגיד

פירוש לתורת אלהים
 א'ינה תולדות נח דאם זענען די קינדער פון נח
 נח איש צדיק תמים היה נח איז גינען אצדיק
 זענען צו אים פאר קאם וויינקטו גענוים ווייל דו האקט גיט
 ספר הישר

און עס איז גינען עסן נח איז אקט גינען פיר
 העקערט מיט אכטיג יאהר איז גיטאקען אגיש.
 (חכ לישראל ע"ט) (ח"א)

וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בְּכֹפֶר : תַּעֲבִיד יְתִיבוּתָא וְתַזְנִיפִי תַהֲמִינוּ וּמְבָרָא בְּבִפְרָא :

שפתי חכמים

אם יאמר ויבשר כלן שנתו ממיתתו ויבשר קיים : ע ותי' ויבשר חיוי וזו בנפול וי' דליל לא היה קשה לנפש היה כלן ויבשר מכניס ומחנן ויחננו על משה לא סימח אלא ושת כחון לפי שנלחו סביב נמו ממלוקים כיו שכרי ככל היה שפר והחס היה ושת אכל פתה שפי' רשי' דכופר סינו ושת א"כ ש"מ דגם סכה היה ושת קשו פתה א"כ למה לא היה ג"כ פתה ממנוסו כשתן כשו סכא. ושי' דכלל ושת סימח אומר דכופר טוב יותר מחומר וגרוע כול מוסת סלכך חומר כפנים ושת מכתון פוכ כול כשו שפר מכפני ומכתון אכל כיון שפירשי' דכופר ושת היה א"כ קשה למה לא היה כול כשו ?

פירוש לתורה אלהים

דער פכה צו אייבליכען מין גהסוה באונקדער גינגו גינען נאר מיט ליים איינזייניג אז אז צו אייבליכען מין סיה באונקדער וכפרת אותה פניה ויחנן בנפול אונ דו ואלקם דא ארום קלעבין פון איינזייניג אונ פון אויסקייניג מיט פעה. ורשי' שרייבט ביי דעם באקסען פון משה רבינו וזאם קען האם אים דרינען אריין גילאזט אין וזאקער טייל דיא וזאקער איז גינען שטימל איז

נביאים ישעיה נב

אמשך פניה ורש צבאות נפש צ צב צבא צבאות וזה יהוה נשמה רבנא אדני נשמה דודו יתקו וזה דודו רבנא וזה יהוה דודו אל עם ב"ן שבנשיה :

א הנה ישכיל עבדי ירום ונשא ונבה מאד : ב כאשר שממו עליה רבים כר משחת מאיש מראיה ותארז מבני אדם : ג כן ויה נזים רבים עליו יקפצו מלכים פיהם כי אשר לא יספר להם ראוי ואשר לא שמעו התבוננו : ד מי האמין לשמענתו וירוע יהוה על מי נגלתה : ה ויעל ביונק לפניו וכשורש מארץ ציה לא יתאר לו ולא הדר ונראיה ולא יטראיה שקעו אקפצו : ו כן יסיון לבשורתא דא ויקוף נרע ובורא דיי קרון על כן אתגליאית : ז ויתרבא צדיקא ברמתיי הא כלכלבין דשרתון וקאלין דמשלח שרשויה על גגדין דסיון פן יקנן חלקת קדשא בארעא דרנות צריבא ליה לא סע חלקא קנויה ולא אמתיה אמת קדיום ויהי ויהי

מצודת דוד

(א) הנה ישכיל עבדי : או ילח עבדי ישראל וקרא כולם בלשון יסוד כדרך המקרא במקומות רבות : ירום ונשא : יסוד רע ונשא ותי יתכל הדבר כמי' לפי מרית סגולה והמשלה : (ב) כאשר שממו : כשי עינן מרית סתמון אשר תמכו רכיש על סגולתו כחמסן פן אמת נשמת מרלשו ומרלס איש ותחנן פשיטת מוחלר כן אדם ר"ל אין לו לא משלם ולא נטורס ולא אמתת סלכ : (ג) כן ויה נזים רבים : ממרית כשינר כוש כעלוי יתסול ויבצר וזו יתחן לבטו להטח ולספסוף דתי פמים רכיש שוכרי סגולתים : עליו יקפצו סוכים פיהם . על דוכר כוש יסגור ש"ג אה טיפס ללתי דער מלחמה מרוב סתמון : כי אשר לא שמעו דרם רשו . ר"ל כשיניסס ראו סגולה והמשלה שר יותר חמסן שטימל נכס כי סוכים על כשטמס : ואשר לא שוכס . כפל דוכר כתיב : והתבוננו . סתמלו כשכנת אמתת דוכר כפי חס שכול : (ד) מי האמין לשמענתו : או יתחן כגוים סכס עד לא ראית דוכר כשיניס פי תכלס סלמון כל כשטמס אקד כשטט ממרית סגולה והמשלה ככלס ליתרל : חרש ה' . חוק כח ורוע פי כעסר פי עגלה מישת סלח לסלמון סבל גרוע שר כעסר יתל' לא סיה לו כשטט סאריך זיה . ר"ל כשטט ייקס פן כקרקע אלה פן סלחין ר"ל לא סיה לו כשטט אחרת כ"ל פי' אמתיה חרש סאריך מיש שיש סוכר יתל יכס : כשטטט שפי' לו מעלש כוש אכד כמעט זמן כשרש סיולא מלחן איש ושתמה מכני להטחית מיש שיש סוכר יתל יכס : לא דודר לו וזה חרש . ר"ל כשטטט לא סיה סלחית ומסודרת כשרש סיולא מלחן איש סלחין לו לא סיולא וזה חרש : ארשטו ולא סיולא . וכלער סתמלו כן ולא מלחטו ט מרלה חמילר סתמלוט על ידו ר"ל לא מלחטו ט לא נטורס ולא מלחטו סלח

למחטו סלח (חק לישראל ע"ש) (ח"א) (ח"א)

תרנום

נה יום א נביאים

עז 36

סודשא וציה דבר דמחודיה ונתמדהו : ו נבזה וחל אישים איש מכאבות
זקסכל ביהו בכן יהי לבוקרו וירוע חלי וכמסתר פנים מפני נבזה ולא חשבנה:
סלשין ורנן הא באגש פביין וקווסן לסרעין וקמא דנת ססקמא אפי שבינתא סמנא בסריוולא משיבין

רשי

סצורת רוד

(1) וירוע חולי. כסבר כאלאים : וכמסתר פנים
סמנו. מרוב נשחם וספלותם סיו כמסתרס סאיהם :
לחמדו כעכורס ולס סייט מחשבים אוסם : (1) נבזה חלד
אישים. פל כי סיס נכוס כפיני כל וסיס חלל מחשבים כי לא
סיס מחשבים מחסבר סמו לגודל שפלותו וסיס כעל מחלואת
וירוע וסוחוק לל ככעל גליס ולא סייט יוכלס לרלות כפני
סלל סחור סיו ממט לל רלוחו ריל סהיס ככל פת משוס כגלות וכיסורין וכספלות פל ססייט מחשבים לססחכל כפני :
נבזה ולא חשבנה. ריל לכן סיס נכוס כעייט ולא סייט מחשבים אוסו כי אחרת יל ס' עסחס ולס כי מלס ס' 8

כתובים פשלי א

תרנום

לחשך מסוד ומלכות חלא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דסוד א אד
ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה ומלכות יו רגו וו רגו וחה יחיה דסוד יהנה חיה יחיה
דמלכות אל שם בין שבעשיח :

א בר יחיה פשלייא דלוחיכוו
חברכוו פגילעולא חמא פד
סמא פליכוו עקמא ושינוקא :
ב סידין נקרוני ולא אענה
נקרין ולא משפחני : ג על
דקני ודיצמא ודסלפיה
דאלהא לא איתרעו : ד לא
זכו בתרעיתו ואלשיו כל
סכסנתי : ה ואלכו סן פכי דאורסתהון וסמלכיהון ושלבעון : ו סמוד דנהפקניהא ושלגרי פקסול
אינון וסועי דקכלי תוקדינון :

סיחור ר

סצורת רוד

רשי

(6) כשוואה. כענן העולה סתאום : (7) ישחרונני.
יבקאני : (1) משוכת. אסר לכס סוככ :
סמא דעת : (7) דא אבו. לא רע לסמוע פלמי : נאצו. כוו סחוכס : (8) ויאכלו. ריל כמו סוטפס חילן אוכל סול
פסירוחו כן יקלט פרי נמול דרכס ויסיו סכעיס מנמול פלחס כי יקללו הנמול חלמס : (1) משוכת. ריל מה שכתרו נשכס
סעקס ומרגוע מכלי סורה על סורה סמרוע סהיל סחרוב אוחס כי יקללו נמול : וסלות. סיל סיל וכלל סדכר כפס :

פירוש עימ

סס בבא כשוואה פחדכם אז עם נועם קוקען אייער
שרעק אזוי וויא דיא פונקסערניש דאס
סייקס אין דער פונקסער ועקס קען קיין שיקעג
גים. טייקס קען גים אויב קען זאל בלייבין
שטיין אדער ווייטער גיין וזיךס כסופה יאחה אין
אייער בראך נועם קוקען אזוי וויא דער שטורעם
זוינד נואס קען קען זיך דאך איהם גים האלטיין
אויף דיא פיס נאר קען סוז פאלין בבא פליכס ערה
דעקס אזוי נועם איהר זיך גים קענין קיין עצה
דעבין אז עם נועם אויף אייה קוקען אסאנגעל
אדער א איינגשאפט : (8) אן יקראני ויא אענה
דענקס קאחל טיים איה גענויס אז איהר נועם
מיה רוקען אקער איה נועל איה גים עקספערען
ישחרוני ויא יפאנני איהר נועם מיה זוקען אקער
איהר נועם מיה גים געפונען נוארום נוען דיא
צרה קומט שוין העלפס ויער טייניג די חקקה :
(9) נחת כי שגיא דח וייל ויש האבין פייגס גיהאם
(חק לישראל עימ) (ד'א)

סצורת רוד

רשי

(8) בבוא. כפת כל לכס סמד כחוסן וליכנס כרח סעמס
ולחוספת כיואר אחר ככוא עליכס גרס וטקס : (7) אן.
ככוא כזרס : יקראנני. יקראו אלי : (2) חרות. כעבור אסר
כחוכס : (8) ויאכלו. ריל כמו סוטפס חילן אוכל סול
פסירוחו כן יקלט פרי נמול דרכס ויסיו סכעיס מנמול פלחס כי יקללו הנמול חלמס : (1) משוכת. ריל מה שכתרו נשכס
סעקס ומרגוע מכלי סורה על סורה סמרוע סהיל סחרוב אוחס כי יקללו נמול : וסלות. סיל סיל וכלל סדכר כפס :

פרק ב א היה קורא בתורה. מראת ק"ס. והגיע זמן ק"ס: אם כיון לבו יצא. לדברי האומר מלא
 מראה מלא כיון לבו לקחת כמקדחן וכלתהו לאפוקי קורא להני' שאיט קורא התיבות כמקדחן מלא קורא
 כמתיבתא כדי להנין בחסרו' ויתרות דכתיבה כו' לא ילא וזמן קיימא לן כמ"ד מלא מראה מלא: בפרקים -

(6) והואיל וקורא כל שבע
 ויציב כח"ס דכ"ז אמת ויליב
 רשאי להפסיק וליב כ"ס פסוק
 פ"ו והתפלג דקייס ויליב אמר
 לשון וקייס כעלמא כקייס.
 תימ"ס: (6) רמז כ"ו. וה"ק
 קייסוק ל"ט דקדמא כעלמא ו"ל

כל אמנטי דחדא דמלכא דלירא אל...
פרק ב א היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא
 אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא.
 בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע
 שואל מפני היראה ומשיב דברי ר"ם ר' יהודה
 אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני

לקמן כמחגי' מפרט מה הס
 ספרים: שואל מפני
 הכבוד. שאל כעלמא חלס
 מכד שרואי להקדוים לו עלום
 כגון אכזו או רבו או שגדול
 פמט כהכמה: ומשיב.
 וז"ל לומר שמשיב להס עלום
 אם הקדוים לו: ובאמצע.
 הפרק: שואל מפני
 היראה. חלס שהוא ירא
 מפניו שמה' וירגשו וז"ל
 שמשיב לו עלום חלל מפני
 כבודו לא: ר"י אומר
 באמצע. הפרק: שואל.

הכבוד בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם: ב אלו
 הן בין הפרקים. בין ברכה ראשונה לשניה. בין שניה לשמעה. בין
 שמע לזוהיה אם שמוע. בין זוהיה אם שמוע לויאמר. בין ויאמר לאמת
 ויציב. רבי יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק. אומר
 רבי יהושע בן קרחה (6) למה קרמה שמע זוהיה אם שמוע (וירי ל"ג
 אלא) כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תזילה ואזרי כך יקבל

בטלום מי שהוא ירא ממנו: ומשיב. טלום למי שחמל עליו לכדו: ומשיב שלום דבר אדם. שהקדים לו טלום
 והלכה כר' יהודה ובכ"מ שאסור להפסיק כך אסור לדבר בל"ה הקודם כמו כשאל לטווח: ב בין ויאמר לאמת
 ויציב לא יפסיק. דכתיב וז' אלהים אמת (ירמיה') הלכך אין מפסיקין בין אלו ה' אלהיכם לאמת (6) וכן כלמס:

פרק ב א הנה קיבא ביניה נוען איינער האם
 גינערונגס אין דער תורה דיא
 פרשה פון קריאת שמע וז"ל המקרא אונ' עם
 איז טאקע גינען דיא ציים וואס מען דארף
 צייגען קריאת שמע אם ביין לבי יציב אויב ער
 האט געפראכט יוצא צו ויין מיט דעם לערנען
 די מצוה פון קריאת שמע צייגען. איז ער יוצא.
 דארף ער גיט נאך אקאהל צייגען קריאת שמע
 וואס יא יא יציב אונ' אויב ער האט גיט געפראכט
 יוצא צו ויין דיא מצוה פון קריאת שמע צייגען
 ויין ער גיט יוצא. דארף ער נאך אקאהל צייגען
 קריאת שמע בפרקים שואל מפני תבדו צווישען די
 פרקים פון קריאת שמע (אין דער אנדערער
 משנה נעם שטיין וואס הייבט בין הפרקים) מען
 מען געבין שלום אקענטשין וואס מען דארף
 איהם געבין כבוד יפשיב אונ' דאס איז געוויס אויב
 יענער מענטש האט אים פריער גינעבין שלום
 מען ער איהם גענטשען שלום ובאמצע שואל מפני
 תדאמ אונ' אין מיטען פרק מען מען נאר געבין
 שלום דעם מענטשין וואס מען האט פאר איהם
 מורא ער זאל איהם גיט הרגנן יפשיב אונ' דאס
 איז געוויס אויב יענער מענטש האט איהם פריער
 גינעבין שלום מען ער איהם גענטשען שלום
 דריי בני פאיר אזוי זאגט רבי מאיר רבי יהודה אויב
 באמצע שואל מפני תדאמ רבי יהודה זאגט אין מיטען
 פרק מען מען געבין שלום צו דעם מענטשין
 וואס מען האט פאר איהם מורא טאקער נעם
 ער איהם הרגנן. אבער צו דעם מענטשין וואס
 מען האט פאר איהם גיט מורא טאקער נעם
 ער איהם הרגנן אפילו ער איז אזוי אקענטש

וואס לישראל ע"ס (ה"א) 10 10 10

דסיק למס קדמה אף למ' לזית דקדמה לטובן אלא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה א"כ היה לנו לסקודים וזהו מה' מדברת בלשון רבים תוספות. ומדמשי משום שיקבל עול כל פריך ליה ד"כ תקדים ויאמר שיש בה ג"כ מעין קבלת עול כל דכתיב אני ה' אלתיכם ולסיבות לכם לאלהים: (ג) כלומר כיון דבלשון שמיטת הויזא הכתיב ש"מ שריד שמיטת לאונו וכלאו כתיב השמע: [ג] ולא דקדק. ולמדתם שהיא לימודך חס לימן ריוח בין הדברים. גמ': (ג) בכל האותיות יש לדקדק אלא שבחזקו זה קפידא ויתרא: (ד) ור"י לא קפיד לטעל אלא לכתלה: (ה) משום שריד לסקוד בין לטולס ועד לזכבת. א"כ זהו הפסק הראשון שריד לחזור לו. ומאחר שברור לו שכבר קרא פרשה אחת מק"ש א"כ שלא קרא עד לטולס ועד ולכן א"ל להחמיל מתחלה שמע. כ"י: (ו) וגם א"י אם קרא כלום מהפסק אבל מס שברי לו שקרא א"ל שיקרא עוד: (ז) הכי איתא בגמרא אבל בין וקשרתם לוקשרתם אין

והלכה כרבי יוסי מיהו לכתחלה לריד לדקדק באתויתיה וכן יזהר שלא יניח הגד ולא יניד הגח ולא ירפה החוק ולא יחזק הרפה ולריד להתיו זיון על תזכרו (ג) שלא יהא כחומר תשכרו בש"ן כלומר כדי שחרכו כתיב שריד לטעל א"ל הרב ע"מ לקבל פרס: הקורא למפרע. הקד' פסוק שלישי לפני ושי לראשון וכיוצא בזה: לא יצא. דכתיב והיו הדברים כהויותן יהו כלו' כמו שהן סדורין בתורה ומיהו אם הקדים פרשת ויאמר לפרשת והיה אם שמוע ופרשת והיה אם שמוע לשמע נראה דליון זה חשבו למפרע וילא שהרי אינן סדורות כן זו לאחר זו בתורה (ד): יחזור למקום שמיטה. אם בין פרק לפרק טעה שאינו יודע באיזה פרק הפסיק ולראש איזה פרק יחזור חזר להפסק ראשון שהוא והיה אם שמוע. ורמז"ס אומר שהוא והזכרת את ה'. (ה) ואם באלמע הפרק פסק שיועד הפרק שפסק בו אבל אינו יודע באיזה מקום מלתו פרק (ו) פסק חזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בכתבתם של שמוע או בכתבתם של ויהיה אם שמוע חזר לכתבתם של שמוע (ז) ואם נסתפק לאחר שהחמיל למען ירבו אינו חוזר שעל הרגל לשמוע הוא הולך:

ע"י עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נהוג ביום ובלילה. ויאמר אינו נהוג אלא ביום גמ' (בלבד): ג הקורא את שמוע ולא השמיע לאונו יצא רבי יוסי אומר לא יצא. קרא [ג] ולא דקדק באתויות'. רבי יוסי אומר יצא. ר' יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע לא יצא קרא ושעה יחזור למקום שמיטה:

בשפתיו ויהי נשתי תיבות שהתיבה השני' מתחלת בלות שהתיבה הראשונה נגמרת כגון על לבדך עשב כסדר וזכרתם מהרה אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם נמלא קורא אותם שתי אותיות בלות אחת: רבי יוסי אומר יצא.

והלכה כרבי יוסי מיהו לכתחלה לריד לדקדק באתויתיה וכן יזהר שלא יניח הגד ולא יניד הגח ולא ירפה החוק ולא יחזק הרפה ולריד להתיו זיון על תזכרו (ג) שלא יהא כחומר תשכרו בש"ן כלומר כדי שחרכו כתיב שריד לטעל א"ל הרב ע"מ לקבל פרס: הקורא למפרע. הקד' פסוק שלישי לפני ושי לראשון וכיוצא בזה: לא יצא. דכתיב והיו הדברים כהויותן יהו כלו' כמו שהן סדורין בתורה ומיהו אם הקדים פרשת ויאמר לפרשת והיה אם שמוע ופרשת והיה אם שמוע לשמע נראה דליון זה חשבו למפרע וילא שהרי אינן סדורות כן זו לאחר זו בתורה (ד): יחזור למקום שמיטה. אם בין פרק לפרק טעה שאינו יודע באיזה פרק הפסיק ולראש איזה פרק יחזור חזר להפסק ראשון שהוא והיה אם שמוע. ורמז"ס אומר שהוא והזכרת את ה'. (ה) ואם באלמע הפרק פסק שיועד הפרק שפסק בו אבל אינו יודע באיזה מקום מלתו פרק (ו) פסק חזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בכתבתם של שמוע או בכתבתם של ויהיה אם שמוע חזר לכתבתם של שמוע (ז) ואם נסתפק לאחר שהחמיל למען ירבו אינו חוזר שעל הרגל לשמוע הוא הולך:

ע"י עול מצות און באקדעם נעקום ער אויף זיך ער זאל פקניגן זיין דיא מצות פון גאט ויהיה אם שמוע ויאמר ויהיה אם שמוע זאגט מען פריער פאר ניאמר שויהיה אם שמוע נהוג ביום ובלילה אין ויהיה אם שמוע שמיטת דיא מצוה פון תורה לערנען אונג תורה מוז מען לערנען בייא טאג אונג בייא נאכט ניאמר אינו נהוג אלא ביום גמ' און אין ניאמר שמיטת נאר דיא מצוה פון ציצית אונג דיא מצוה פון ציצית אינו נאר ביי טאג אבער ביי נאכט אינו מען פטור פון ציצית: ג תקורא את שבע ימי השמיטת זאגט ווען איינער האט גלייגענט קריאת שמוע אונג זיינע אויערין האבין ניט גיהערט וואס זיין מויל האט גיאגט יצא אינו ער יוצא רבי יוסי אומר לא יצא רבי יוסי זאגט ער אינו ניט יוצא קרא ויא זקדק באיתויתיה ווען איינער האט גלייגענט קריאת שמוע אונג האט ניט גוש ארויס גירעט די ווערמער צו זאגין יעדער ווארט באוונדער ווארום עס זענען דא ווערמער וואס צווייא ווערמער ווערין געלייגענט פאר איין ווארט או מען זאגט דיא ווערמער געשווינגט. דהיינו על לבדך. או מען זייגענט געשווינגט זייגענט מען מיט איין לק"ד איין ווארט על לבדך. אדער נאכדעתם מהרה. או מען זייגענט געשווינגט זייגענט מען מיט איין מיט וואכדמתהרה. אונג נאך אעלכע ווערמער נבי יוסי אומר יצא רבי יוסי זאגט ער אינו יוצא רבי יהודה אומר לא יצא אונג רבי יהודה זאגט ער אינו ניט יוצא

(הק לישראל ע"ט) (ח"א)

והיה אם שמוע נהוג בין ביום בין בלילה. דכתיב כה (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם ותלמדו תורה נוהג בין ביום ובין בלילה: ויאמר אינו נהוג אלא ביום. דלית ביה פרשת לזית שמיטה נהוג בלילה דכתיב במדבר כ"ו) וקראתם אותו: רבי יוסי אומר לא יצא. דכתיב שמוע השמע לאונך מה שחמה מוליא משיך (ב) ותנא קמא סבר שמוע בכל לשון שחמ' שמוע והלכתא כתנא קמא: ולא דקדק באותיותיה. להניחא

בשפתיו ויהי נשתי תיבות שהתיבה השני' מתחלת בלות שהתיבה הראשונה נגמרת כגון על לבדך עשב כסדר וזכרתם מהרה אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם נמלא קורא אותם שתי אותיות בלות אחת: רבי יוסי אומר יצא.

והלכה כרבי יוסי מיהו לכתחלה לריד לדקדק באתויתיה וכן יזהר שלא יניח הגד ולא יניד הגח ולא ירפה החוק ולא יחזק הרפה ולריד להתיו זיון על תזכרו (ג) שלא יהא כחומר תשכרו בש"ן כלומר כדי שחרכו כתיב שריד לטעל א"ל הרב ע"מ לקבל פרס: הקורא למפרע. הקד' פסוק שלישי לפני ושי לראשון וכיוצא בזה: לא יצא. דכתיב והיו הדברים כהויותן יהו כלו' כמו שהן סדורין בתורה ומיהו אם הקדים פרשת ויאמר לפרשת והיה אם שמוע ופרשת והיה אם שמוע לשמע נראה דליון זה חשבו למפרע וילא שהרי אינן סדורות כן זו לאחר זו בתורה (ד): יחזור למקום שמיטה. אם בין פרק לפרק טעה שאינו יודע באיזה פרק הפסיק ולראש איזה פרק יחזור חזר להפסק ראשון שהוא והיה אם שמוע. ורמז"ס אומר שהוא והזכרת את ה'. (ה) ואם באלמע הפרק פסק שיועד הפרק שפסק בו אבל אינו יודע באיזה מקום מלתו פרק (ו) פסק חזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא בכתבתם של שמוע או בכתבתם של ויהיה אם שמוע חזר לכתבתם של שמוע (ז) ואם נסתפק לאחר שהחמיל למען ירבו אינו חוזר שעל הרגל לשמוע הוא הולך:

הקורא בפניו ווען איינער זייגענט צוריק ער זייגענט פריער דעם לעצמין פסק אונג דער נאך דעם פסק וואס פאר דעם לעצמין. אונג אזוי זייגענט ער אלע פסקים יא יצא אינו ער ניט יוצא. אבער אז ער זייגענט דיא פרשה ניאמר פריער פאר דער פרשה ויהיה אם שמוע אדער ויהיה אם שמוע זייגענט ער פריער פאר שמוע אינו ער יוצא ווארום אין דער תורה שמיטת אויף ניט דיא פרשיות פסקר קרא ופעט ער האט גלייגענט קריאת שמוע אונג האט זיך טועה גינעווען. דהיינו ער ווייסט ער האט אויס גילאזין איין פרשה אונג ער ווייסט ניט וועלכע. צו די ערשטע פרשה וואכבת. אונג ער דארף אנהייבין די אנדערע פרשה ויהיה אם שמוע. אדער ער האט אויס גילאזין דיא אנדערע פרשה אונג ער דארף אנהייבין ניאמר יחזור לפקום שפעה זאל ער אנהייבין פון ויהיה אם שמוע. אבער אז ער האלט אין מיטען פרשה אונג ער ווייסט וועלכע פרשה ער האלט נאר ער ווייסט ניט ביי וועלכען ווארט ער האלט זאל ער אנהייבין פון אנהייב פרשה וועלכע ער האלט. אבער אז ער האלט בייא דעם ווארט וכתבתם נאר ער ווייסט ניט צו ער האלט ביי דעם וכתבתם פון דער ערשטע פרשה אדער ביי דעם וכתבתם פון דער אנדערע פרשה זאל ער אנהייבין דעם וכתבתם פון דער ערשטע פרשה. אבער אז ער האט שוין אן גיהויבין צו זאגין למען זיך ער

נאך 11 10

ד נדבך. שור' על בנין אגנים כמו נדבכים די אכן
 נלל (בעזרא ו) וף על גב דמספיק דלמא כפלי ולא מלי
 מכוני לא הרכיכוס הכמיס לרדת דק"ם לא בעי כוונה
 אלא פסוק ראשון בלבד: מה שאינן רשאים לעשות

נטות דקמא קמ"ץ ועמנו מאריך. והתנין פת"ח ועמנו
 אולא: [ג] בליעה. מדלא תני מלינה כ"י י"ל דדוקא בלינות
 פסוק אכל זיוס חייב דמספיק דעמו ועוד י"ל דלכך נקיס
 בלינה לפי שמו כסחם בלינה הראשון הוא בועל שכן המנוס
 גדליהא כתיבות ואי לא פסוק עד מ"ם: (ח) והכ"ח פ"י
 תוס' מלות פריה ורביה ובאלמנט

כן בתפלה. דלוחא דמתי
 הוא וכעי כוונה הילכך יורדין
 למטה ומתפללין: זה חתן.
 טכא כחולה: פסוק
 בקריאת שמע לילה
 ראשונה. תוס' דקריד.
 טמא לא ימלאנה כחולה.
 זאני שמעתי שמחירא טמא
 יעשה כרות טכא כבעלתו
 וערד ל מלוה הוא
 (ח) ורממא אמר ובלכתך
 בדרך בלכת דידך הוא
 דמחייבת הו' דמטא פטירת:

ד האומנין קוראין בראש האילן או בראש
 הנדבך. מה שאינן רשאים לעשות כן בתפלה:
 זה חתן פסוק מקריאת שמע גמ' ל"ג [ג] (ברליה
 הראשון) עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה.
 [ד] מעשה בר"ג שקרא בלילה הראשון שנשא.
 אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שחתן פסוק
 מק"ש בלילה הראשון. אמר להם איני שומע
 לכם לבטל ממני עול מלכות שמים אפי' שעה
 אחת: [ו] רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו
 אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שאכל
 אסור לרחוץ. אמר להם איני כשאר כל אדם

אם לא עשה מעשה. אם לא עשה מעשה חייב בק"ם: ו רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו. ואט"ס
 גפ זה (ט) ותו לא טריד ואט"ס שלח עשה מעשה חייב בק"ם: ו רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו. ואט"ס

נאך איז אים גינארין אפסק ביי נועלענען וקתבתם
 ער האט גיהאלטען, זאל ער זאגן פון קמען
 ירבו און ווייטער, ווארום גענוים האט ער גיזאגט
 נאך זיין געוואנהייט צו זאגן נאך דעם אנדערין
 וקתבתם קמען ירבו. גיט נאך דעם ערשטין
 וקתבתם: ד האיקנין קראן בראש האילן ארבייטער
 נואם זענען געדונגען גינארין אויף דעם מאן און
 זיין שטייען אויף אבנים און ארבעטן או בראש
 בתוך אדער זיין שטייען אויף אקאער און
 ארבייטן און עס איז גיקומען די צייט פון קריאת
 שמע לייגענען דארפין זיי גיט אראפ גיין לייגענען
 קריאת שמע נאר זיין קענין שטיין אויף דעם
 בוים און לייגענען קריאת שמע. ווייל קריאת
 שמע דארף נאר האבן פונגה דעם ערשטען
 פסוק און איין פסוק קען מען מכוין זיין אפילו
 אויף דעם בוים אדער אויף דעם מאער פה שאין
 רשאים לעשות פו בפתח אבער שמונה עשרה מוז
 מען אין נאנצין דאונגען מיט פונגה, און ווייל
 ער האט מורא ער זאל גיט אראפ פארין דריבער
 נועט ער גיט קענען דאונגען דיא נאנצען שמונה
 עשרה מיט פונגה און ער מוז אראפ גיין אונטען
 און דאונגען שמונה עשרה: זה חתן פסוק בקריאת
 שמע אהתן דארף גיט לייגענען קריאת שמע בקיה
 הראשון דיא ערשטע נאכט פון דער חתונה אויב
 ער האט גינאקען אבתולה ווייל זיינע גינאקען
 זענען נאר צו טראכטן פון דער חתונה נועט
 ער גיט קענען האבן אפונגה צו קריאת שמע
 עד טוצאי שבת ווארום אין דער צייט פון דער נקרא
 פלעגט מען חתונה האבן מיט אבתולה נאר
 מיטנאך ואזוי וויא עס שטייט און דער משנה
 אבתולה האט חתונה מיטנאך דיא נאכט צו
 דאנערשטאג [ג] זאגט דיא משנה אם לא עשה מעשה

אויב ער האט גיט בועל גינען די ערשטע נאכט
 נראם הייסט מיטנאך ביי נאכט און ער פטור
 פון קריאת שמע דאנערשטאג זיין נאכט אויף.
 און אויב ער האט גיט בועל גינען דאנערשטאג
 ביי נאכט און ער פטור פון קריאת שמע פרייטאג
 צו נאכט אויף, און אויב פרייטאג צו נאכט האט
 ער אויף גיט בועל גינען און ער פטור פון קריאת
 שמע שבת צו נאכט, און אויב ער האט
 שבת צו נאכט אויף גיט בועל גינען, פון דער
 צייט אן מוז ער שוין לייגענען קריאת שמע. ווייל
 ער איז שוין מיט איר געוואהנט טראכט ער שוין
 גיט מעהר נועגן אירע בתולים, ווארום ווען
 אפילו זיא אין גיט אבתולה נועט ער אהר שוין
 אויף מוחל זיין ותו'מא. מעשה בבגו נפלאי עם
 האט גיטראפן זיין האט גינענען קריאת שמע דיא
 הראשון שטאט ער האט גינענען קריאת שמע דיא
 ערשטע נאכט פון דער חתונה אפילו צו פלמדין
 האבן דיא פלמדיים צו אים גיזאגט זא געפונען
 רבינו רבינו דו האסט דאך אונז גילערונט שחתן
 פסוק בקריאת שמע אז אהתן איז פטור פון קריאת
 שמע בליה הראשון דיא ערשטע נאכט פון דיא
 חתונה אפילו דעם האט ער זיין גענעמפערט זיין
 שומע זכם דבשל ממני פלכות שמים איה נועל איה גיט
 פאלגין קבשל זיין פון סיר מלכות שמים אפילו
 שעה אחת אפילו איין שעה אויף גיט: ו דבמ נחה
 הראשון רבן נמליאל האט זיך גיבארין די ערשטע
 נאכט שבתה אשתו וואס זיין ווייב איז אים
 גישטארבן אמרו לו פלמדין האבן די פלמדיים צו
 אים גיזאגט זא געפונען רבינו רבינו דו האסט אונז
 גילערונט שחתן אפילו דעם האט רבן נמליאל זיין
 גיט בארין אפילו דעם האט רבן נמליאל זיין
 גענעמפערט זיין כשאר פל אים איה פין גיט גלייה

האכל חסור ברחיבה: אסמנים אני. קר ומזונן לשון זינה (י) וחיכה עשרה אם לא היה רומן ואין חסור בימי חבלו חלה רחיבה על חטונג: דן לא כל הרוצה ליטול את השם יטול. אם לא הומוק חכס ופרוש בשאר דברים אין זה אלא גזרה שמראה בעלמא שיכול לבין לכו ואין הלכה כרבו שמעון בן גמליאל. וחזוין לקנת מרכותיו דאמרי דהאידין כל אדם יקרא ק"ש כלילה הראשון שכיון שדורות הללו אין מכוונים כל כך בשאר ימים אם לא יקרא כלילה ראשון מחוץ

(י) מחלת זנת שלג (משלי כה) ונחלק בסמ"ך מפני שהם ממולא א' מהשונים: [ו] השם. שם טוב שהוא מדקדק במלות כו' :

אסמנים אני: ז ובשמת מבי עבדו קבר עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו, לא למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים. אמר להם אין מבי עבדי כשאר כל העבדים כשר לקרות קריאת שמע כלילה הראשון קורא רבן לא כל הרוצה ליטול את [ו] השם יטול:

צו אלע מענטשין אסמנים אני איך בין אשנאכער מענטש. אאבל טאר זיך גיט באדין אז ער מיינט דאס פאר מענונג, אבער אז ער באדט זיך נוייל ער בארף צום געוונד מעג ער זיך באדין אפילו אין אבילות: ז ובשמת מבי עבדו אונ אז מבי דער קנעכט נעבד פגעניז פון רבן גמליאל איז גישאקרבין קבי עליו תנחומין האם רבן גמליאל אויף איהם אנגענומען טרייסונג וויא מען איז מנחם אאבל, אזוי וויא מען טרייסט איינעם וואס ביי איהם איז גישאקרבין אזוי אפענטש וואס מען בארף אויף איהם טרויערין מען זאגט צו איהם והבוקום ונחם אותם זאגט זאל זיך טרייסטן אמרו זי תלמידיו האבין די תלמידים גזאגט צו רבן גמליאל אז זיך מענונג רבינו רבן האסט דאך אונז גיערונקט שאין מקבלין תנחומין על העבדים אז מען נעמט גיט אן אפרייסונג אויף אקנעכט מיט דעם לשון והבוקום ונחם אותם זאגט מען

גמרא ברכות דף י"ד ע"א

רש"י

הלכה ה' פסל כלי המיון דחמד דמלגת דכריאה אלף למד חרלו לכם מן האדם. כשיט נכס לעסוק בכבוד המקום אל תתסקון בכבוד אדם דלוי לכו הכי למת ליה למדול ושמואל לא דריש לשון כמה אלא כמשמעו כמה משנתו לזה שקדמת כבודו לכבודי: שואל מפני הכבוד. והא ק"ש קודם תפלה היא וקמי שאל: תרגומא רבי

אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו כמה שנאמר חרלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי כמה נחשב הוא אל תקרא כמה אלא כמה ושמואל אמר כמה חשבתו לזה ולא לארזה מתיב ר' ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב כמה אלא כמשמעו כמה משנתו לזה שקדמת כבודו לכבודי: שואל מפני הכבוד. והא ק"ש קודם תפלה היא וקמי שאל: תרגומא רבי אומר רב כי הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל רב זאגט דער מענטש וואס גיט שלום צו זיין חבר אין דער פריה פאר דעם דאוונגען באי עשאו כמה איז גלייך ווי ער וואלט אים געמאכט פאר אבמה איז גלייך ווי ער וואלט געדינט צו דעם מענטש נאכמה איז אנדויסער שטיין וואס מען איז מקריב אויף אים קרבנות שגאמר ווארום עם שמיית אין פסוק חזיו לכם מן האדם אשר נשמה באפו איר זאלט אייך פארמיידן פון דעם מענטש וואס ער האט אנשמה אונ זיינע נאו לעכער פי כמה נחשב הוא ווארום מיט וואס איז זיין גרויסקייט אז תקרי כמה אלא כמה זאלט גיט זייגענען כמה. נאר זאלט זייגענען כמה. פי כמה נחשב הוא. ער איז

תרגמא ר' אבא במשכים לפתחו א"ר יונה א"ר זורא כ"ל העושה חפציו קודם שיהפיל כאלו בנה במה א"ל במה קאמרת א"ל לא אסור קאמינא וכדכב אידי בר אבין ר' אבין אמר ר' יצחק בר אשיאן אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיהפיל שנאמר צדק לפניו יהלך וישם דרך פעמיו ואמר רב אידי בר אבין א"ר יצחק בר אשיאן כל המתפלל ויוצא לדרך הקב"ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (ס"ד דף ט"ב) א"ר אלעזר מ"ד כן אברכך בחייך בשמך אשא כפי כן אברכך בחייך ז"ל ק"ש. בשמך אשא כפי ז"ל תפלה ואם עשה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשו ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה"ז והעוה"ב שנאמר ושפתי רננות יהלל פי :

לדבר רב סמאל אבא . להא דרב סמאל דאסרי: במשכים לפתחו. אבל פגשו בדרך שאל: ה"ג אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אסור ללד לעשו חפציו עד שתפיל לך. חפלה שמלוק לבורא והדר ויסע פעמיו לדרכי חפלו: כן אברכך. וכמו חלב ודשן תרי קרתי דמויכי להלדי: רננות. שמים :

לדבר בקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו דער מענטש וואס דאונימט פריער נאכדעם גייט ער אין וועג. מוהט אים הקדוש ברוך הוא ארץ וואס ער פאר- לאנגט דער געשעפט וואס ער גייט אים קאהן וועט אים גאט מצליח זיין שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק צדק לפניו יהלך וישם דרך פעמיו פריער זאל גיין פאר אים דאס גערעכטיגקייט ודי הפלחה נאכדעם זאל ער קאהן זיינע טריט אין וועג וואר ער גיין צו זיין געשעפט) אפר רבי אשעז פא דמתי רבי אלעזר האט גיזאגט וואס מיינט דער פסוק בן אברקד בחי בשבא אשא כפי אזוי וועל איך דיר גענקשין ביי מיין לעבין, מיט דיין נאמען וועל איך אויפהייבן מינע הענט בן אברקד בחי וי קריאת שבע אזוי וועל איך דיר גענקשין מיט מיין לעבין דאס מיינט מען קריאת שמע ליעגען, ווען מען ליעגעט קריאת שמע, זאגט מען ומהבט את ה' אלהיך בכל נפשך. זאגט ריב האבין גאט מיט דיין נאמען לעבין בשבא אשא כפי זו הפלח מיט דיין נאמען וועל איך אויפהייבן מינע הענט, דאס מיינט מען איך וועל דאוונגען זאם עושה בן אבן אויב ער מוהט אזוי, ער ליעגעט קריאת שמע אונ דאוונגט גליי בתיב אומר אויף אים זאגט דער פסוק כמו חלב ודשן תשבע נפש איך וועל זאם ווערין אזוי ווי חלב אונ אש וקריאת שמע אונ הפלח איז ביי גאט אזוי גלייך ווי מען וואלט פאר ברענט אויף דעם מזבח חלב פון קרבנות אונ ווי מען וואלט פארברענט אקרין עולה עם זאל ווערין פון אים אש) ויא עוד אלא שנהי שני עולמים נאה מער וועט זיין ער וועט ירשגן צווייא ווערשין עולם הזה אונ עולם הבא שנאמר עם שמיים אין פסוק ושפתי רננות יהלל פי מיין מויל מיט מינע לעפען ווערין דיר לויבין מיט צוויי געזאנגען. פאר עולם הזה אונ פאר עולם הבא :

מען ער אים צוריק ענפערין שלום ופרקים איז די ברכות וואס פאר קריאת שמע צווישען איין ברכה אונ די אנדערע, אונ קריאת שמע צווישען איין פרשה אונ דיא אנדערע, מען מען דאך געבין שלום פאר דעם דאוונגען וואונגען הייקט שמונה עשרה. אונ קריאת שמע איז דאך פאר שמונה עשרה מרגמה רבי אבא במשכים לפתחו האט רבי אבא גיזאגט ווען טאר מען גיט געבין שלום פאר דעם דאוונגען. נאר אז ער גייט צו זיין חבר אהיים אבער אז דער חבר איז געקומען צו אים, אדער ווי האבין זיך גיטראפן אין גאט, מען ער אים געבין שלום אפילו פאר דעם דאוונגען אפר רבי יונה אפר רבי זורא כל העושה חפציו קודם שיהפיל פאזי בנה בנה רבי יונה האט געזאגט פון רבי זורא'ס וועגן דער וואס מוהט ויינע גישעפטין פאר דעם דאוונגען. איז גלייך ווי ער וואלט גיבאקט אבקה אפר יו רבי יונה האט גיזאגט צו רבי זורא בנה בנה דו זאגסט עם איז נאר גלייך ווי ער וואלט גיבאקט אבקה, מען מען דאך אקאהל באהען אבקה אפר וי האט רבי זורא גיזאגט צו רבי יונה לא אסור קאמינא איך זאג גיט נאר ווי אבקה, איך זאג פאר דעם דאוונגען בירב איז אזוי ווי רב אידי בר אבין האט געזאגט, ווארום רב אידי בר אבין האט גיזאגט פון רבי יצחק בר אשיאן'ס וועגן אסר לאדם לעשות חפציו קודם שיהפיל אפענטש טאר גיט קאהן זיינע געשעפטין פאר זיין דאוונגען שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק צדק לפניו יהלך וישם דרך פעמיו פריער זאל גיין פאר אים דאס גערעכטיגקייט נדיא הפלחה נאכדעם זאל ער קאהן זיינע טריט אין וועג וואר ער גיין צו זיין געשעפט) נאך האט גיזאגט רב אידי בר אבין פון רבי יצחק בר אשיאן'ס וועגן פי התפיל ויוצא

וזהר נח דף נט ע"ב ת"ח דאליח יוד דהא וואו דהא

אלה תולדות נח רבי חייא פתח (ישעיה ס) ועמך כולם לדיקים לעולם ירשו ארץ נח מעטו מעשה ידי להתחבר זכאין אינון ישראל למשתדלי באורייתא וידעי אורחין לאורייתא דכגיני יוכין לעלמא דאתי. תא חזי כל ישראל חית לון חולקא לעלמא דלחי מתי עמח בני דנערין ברית דעלמא אתקיים עליה כמה דלית אמר (ירמיה גג) אס לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמימי. ועל דא ישראל דנערו ברית וקבילו ליה חית לון (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 10 14 חולקא

מזלוק בעלמא דלחוי . ולא עוד אלא בנין כן אקרון לדיקים . מאכן אוליפנא כל נאנן דנעיר האי כרית דעלמא
 דאקיים עליה . אקרי לדיק . מנא לן מיוסף בנין דנער ליה לכרית עלמא זכה דאקרי לדיק ועל כן ועמך כלם
 לדיקים לעולם ירשו ארץ . ר"ל פתח (חבלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ האי קרא הא אחר
 דאוקמה אבל לכו חזו מאי חזו כמה דלח אחר (ישעיה כג) חזות קשה הונד לי בעטובי דקב"ה עביר אחרני
 כנראה עלאה לבני נשא . אשר שם שמות . שמות ודאי דהא שמא גרים לכלא . כתיב ויקרא את שמו נח לאמר
 זה וגומר אמאי הכא . לאמר . ואמאי זה אלא לאמר דא אחרת . זה דא לדיק . (רמו כמו דקב"ה קרא ליה נח
 ויהא דארעא לאמר מאי לאמר אלא אחר דא קרי ליה נח ומאן איהו ארעא קדישא לאמר זה ינחמו ממעשינו
 ונ' עכד ליה קוב"ה לתתא כנוונא עלאה) (כ"ל זה דא לדיק וכן נח (לאמר נח) דא לדיק לאמר דא נוכח בנין
 דלא מחסרין דא מן דא . א"ר יצחק לאמר דא ארעא קדישא) (וזה אמת) כתיב הכא זה ינחמו וכתיב החס
 (שם כה) זה ה' קיונו לו . זכאין אינון לדיקוי דרשימון ברשיוו דגושטקא דמלכא לנחוי בשמיה רשימין ואיאי
 פוי שמחן ארעא כדקא יאות . כתיב ויקרא את שמו נח וכתיב ויקרא שמו יעקב לא אמאי לא כתיב את . אלא
 פתח דרנא אחרת (ד"ל חנה) והכא דרנא אחרת (כ"ל את אחרת וזאת את ה') כדכתיב (ישעיה ו) ואראה את
 פ' ואראה ה' לא כתיב אלא את ה' אף הכא בנה ויקרא את שמו נח . ויקרא שמו יעקב דרנא דליה קב"ה ממש
 קרא ליה יעקב אבל הכא את לאתכללא שכינתא . (כ"ל דהיא דרנא אחרת לתתא) :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר תוצאות חיים

ש"ע יו"ד מסי' קי"ג ואילך

חדברים אשר יתן אל לבו כדי שישוב בתשובה הם אלו שידע
 כמה מיני פנס עושה לו ולנפשו וכלל הטולמות בהיותו
 חוטא האחד פנס כנופו שהוא חותם תכנית המרכבה העליונה
 ואחר כתיקונים ווי ליה מאן דאכתיס קומתיה כעובדין בישין
 דאכתיס פתניא לעילא וכל אכר שלא לתקן כראוי חוזר לכל
 ע"ז כנגול . וכל נשמה פגומה אין השכינה שורה בה כפי שגמר
 ממקום גבוה שחזר עד אשר השפילה לרגליו . ווי ליה לבר נש
 ומרגלותיו ומשכב והשכינה מילתא עליו נחנני ה' וכו' . ופנס המניע

(א) דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על
 שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת
 שבישלו עב"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל
 אסור משום בישולי עב"ם : (ב) ביצה אף ע"פ
 שראויה לגומעה חיה אם בישלה עב"ם אסורה :
 כל אשר בו מום לא יקרב . פנס כשמתו הוקרה אחר חו"כ
 דשמתיה נתיחת תחת רגליו . וכן כחטאו מוריד השכינה ומגל

ה' דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על
 שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת
 שבישלו עב"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל
 אסור משום בישולי עב"ם : (ב) ביצה אף ע"פ
 שראויה לגומעה חיה אם בישלה עב"ם אסורה :
 כל אשר בו מום לא יקרב . פנס כשמתו הוקרה אחר חו"כ
 דשמתיה נתיחת תחת רגליו . וכן כחטאו מוריד השכינה ומגל

ה' דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על
 שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת
 שבישלו עב"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל
 אסור משום בישולי עב"ם : (ב) ביצה אף ע"פ
 שראויה לגומעה חיה אם בישלה עב"ם אסורה :
 כל אשר בו מום לא יקרב . פנס כשמתו הוקרה אחר חו"כ
 דשמתיה נתיחת תחת רגליו . וכן כחטאו מוריד השכינה ומגל

ה' דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על
 שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת
 שבישלו עב"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל
 אסור משום בישולי עב"ם : (ב) ביצה אף ע"פ
 שראויה לגומעה חיה אם בישלה עב"ם אסורה :
 כל אשר בו מום לא יקרב . פנס כשמתו הוקרה אחר חו"כ
 דשמתיה נתיחת תחת רגליו . וכן כחטאו מוריד השכינה ומגל

ה' דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על
 שלחן מלכים ללפת בו את הפת או לפרפרת
 שבישלו עב"ם אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל
 אסור משום בישולי עב"ם : (ב) ביצה אף ע"פ
 שראויה לגומעה חיה אם בישלה עב"ם אסורה :
 כל אשר בו מום לא יקרב . פנס כשמתו הוקרה אחר חו"כ
 דשמתיה נתיחת תחת רגליו . וכן כחטאו מוריד השכינה ומגל

כס שהוא נרנן מפרד אלף . ועוד טבוח פתח כנולח וכסאלו
 פוטחים את מלויכין נלוהם . ועוד נוח לו ענב סבוח כן
 כסיל תונח אמו . ומלן דהב נבני סביחה כללו תפטיע סביחה
 מלנוססא וכו' . וכל מלן דמקיים פקודה ללווייהא כללו
 סוח לנזס לטרינהא בלנוססא . ואחר ברשיא מבינהא סביחה
 מלן דמיל חסד עמס לית ערך לנזחא דליס ומלן דהב לנכס
 לית ערך לנזחא דליס עוד כי כנזחא פנס כתיב עמנו סנאמר
 פטופטיס כי ומסוק הלב מלן כנניס ולפעמים הפנס מניע גם
 עכל יסרס כדכתיב פן יסרסו אל ס' . והפנס כמדוח סוח כקודס
 לכוס סמלן מלן סמלן :

(ג) כלים שבישל בהם העבדים לפנינו דברים שיש
 בהם משום בישולי עבדים צריכים הכשר : (ד) אם
 הוא כלי חרס כנעילו ג' פעמים וריו ספני שאין
 לאיסור זה עיקר כדאורייתא : (ה) יין הפוחים ויין
 רמונים וביוצא בהם סוחר לשחוח בכל מקום דבר
 שאינו כצוי לא גורר עליו : (ו) חלב שחלבו עבדים
 ואין ישראל רואהו אסור : (ז) נביעות העבדים אסורים
 מפני שבעמדין אותם בעוד קיבת שהיטתם שהיא
 נבילה ואפילו העמידה בעשבים אסורה :

בה שהיא נרנן מפרד אלף . ועוד טבוח פתח כנולח וכסאלו
 פוטחים את מלויכין נלוהם . ועוד נוח לו ענב סבוח כן
 כסיל תונח אמו . ומלן דהב נבני סביחה כללו תפטיע סביחה
 מלנוססא וכו' . וכל מלן דמקיים פקודה ללווייהא כללו
 סוח לנזס לטרינהא בלנוססא . ואחר ברשיא מבינהא סביחה
 מלן דמיל חסד עמס לית ערך לנזחא דליס ומלן דהב לנכס
 לית ערך לנזחא דליס עוד כי כנזחא פנס כתיב עמנו סנאמר
 פטופטיס כי ומסוק הלב מלן כנניס ולפעמים הפנס מניע גם
 עכל יסרס כדכתיב פן יסרסו אל ס' . והפנס כמדוח סוח כקודס
 לכוס סמלן מלן סמלן :

בה שהיא נרנן מפרד אלף . ועוד טבוח פתח כנולח וכסאלו
 פוטחים את מלויכין נלוהם . ועוד נוח לו ענב סבוח כן
 כסיל תונח אמו . ומלן דהב נבני סביחה כללו תפטיע סביחה
 מלנוססא וכו' . וכל מלן דמקיים פקודה ללווייהא כללו
 סוח לנזס לטרינהא בלנוססא . ואחר ברשיא מבינהא סביחה
 מלן דמיל חסד עמס לית ערך לנזחא דליס ומלן דהב לנכס
 לית ערך לנזחא דליס עוד כי כנזחא פנס כתיב עמנו סנאמר
 פטופטיס כי ומסוק הלב מלן כנניס ולפעמים הפנס מניע גם
 עכל יסרס כדכתיב פן יסרסו אל ס' . והפנס כמדוח סוח כקודס
 לכוס סמלן מלן סמלן :

בה שהיא נרנן מפרד אלף . ועוד טבוח פתח כנולח וכסאלו
 פוטחים את מלויכין נלוהם . ועוד נוח לו ענב סבוח כן
 כסיל תונח אמו . ומלן דהב נבני סביחה כללו תפטיע סביחה
 מלנוססא וכו' . וכל מלן דמקיים פקודה ללווייהא כללו
 סוח לנזס לטרינהא בלנוססא . ואחר ברשיא מבינהא סביחה
 מלן דמיל חסד עמס לית ערך לנזחא דליס ומלן דהב לנכס
 לית ערך לנזחא דליס עוד כי כנזחא פנס כתיב עמנו סנאמר
 פטופטיס כי ומסוק הלב מלן כנניס ולפעמים הפנס מניע גם
 עכל יסרס כדכתיב פן יסרסו אל ס' . והפנס כמדוח סוח כקודס
 לכוס סמלן מלן סמלן :

בה שהיא נרנן מפרד אלף . ועוד טבוח פתח כנולח וכסאלו
 פוטחים את מלויכין נלוהם . ועוד נוח לו ענב סבוח כן
 כסיל תונח אמו . ומלן דהב נבני סביחה כללו תפטיע סביחה
 מלנוססא וכו' . וכל מלן דמקיים פקודה ללווייהא כללו
 סוח לנזס לטרינהא בלנוססא . ואחר ברשיא מבינהא סביחה
 מלן דמיל חסד עמס לית ערך לנזחא דליס ומלן דהב לנכס
 לית ערך לנזחא דליס עוד כי כנזחא פנס כתיב עמנו סנאמר
 פטופטיס כי ומסוק הלב מלן כנניס ולפעמים הפנס מניע גם
 עכל יסרס כדכתיב פן יסרסו אל ס' . והפנס כמדוח סוח כקודס
 לכוס סמלן מלן סמלן :

זענן אויף די קעו נייערע אסור צום עסין .

זענן אויף די קעו נייערע אסור צום עסין .

למשלך מלת' דזיא יהוה נש' י יה יהו יהוה . חת יוד הא ווא הא . נשמה יהוה חת יהוה ד דמילי יוד אל שם ב'ן שכעשיח בניקוד חולס :

סו ודון דתעביד יתה סו וזה אשר תעשה אתה שלש תלת מאה אמין אורכא דחיכותא חמשין אמין פותיה ותלתין אמין אמנה רחבה ושלשים אמנה

בעל המורים

(טו) חס אשר תעשה . ב' דפמיכי הכא חילוך וזה אשר תעשה על המונח לומר כסם שהמונח מחבר כך אהס לריך לכנות מונח

פירוש לתורת אלהים

(סו) וזה אשר תעשה אמה אונ אנוי ואלסמוז יוא תתבה זאל ויון די לענג פון דער תבה חמשים אמה סאכיון שלש מאות אמה דרייא הונדערט אילין איה

פרקי דרבי אליעזר

(סו) וזה אשר תעשה אותה גוי' . רבי שמעון תאם גילערום הקב"ה תאם געווען אמתה צו נח און תאם אים געווען מיט דעם פינגער אויף די תבה און תאם גיזאנס צו אים אזוי אמתה ואלסמוז סאכין , דערנענט מיט פוסע'ן אילין זאל ויון די ליינג פון די תבה אין די רעקעט נים , און הונדערט גיט סופע'ן אילין זאל ויון די ליינג פון די תבה אין די רעקעט נים , און דריי אונ דרייסיג אילין זאל ויון די רייס פון די פאקער' טפע וואגס , און דריי אונ דרייסיג אילין זאל ויון די רייס פון די אויבערשטע וואגס , צעהן שטובין זאל ויון אין סופע'ן אמת , פון זיי זאל סען האקסין עסינווארג , אין די ליינג פון די רעקעט נים תבה אין גינען פינג שפיילאך צום וואסער האלשין , און זאל ויון די ליינג פון די רעקעט נים תבה אין גינען פינג שפיילאך צום וואסער האלשין , און דריי אונ דרייסיג אילין זאל ויון די רייס פון די וואקסנען זענען גינען גלייך נעמאס , אלע בהמות און חיות האבין געוואהנט אין די אונטערשטע שטובין , אלע עופות זענען גינען אין די סופע'ן שטובין , סענשין און אלע אנדערע לעבעדיגע זענען גינען אין די אויבערשטע שטובין , רבי תנחומא זאגט אזוי און פוסע'ן איהר תאם נח גיזאנס דיא תבה , די סענשין זאלן זעהן אז עס זענען גינען זיין אפטרל , וועלן זיי סאהן האשקת , ווען הקב"ה תאם גיזאנס צו נח ער זאל אריין געסען אין די תבה אלע בהמות און חיות און עופות , תאם נח גיזאנס צו הקב"ה האב איך דען לח אלע צו פארזאמלען אין די תבה , זענען אראפגעקומען פון דיסעל אלע בלאים וואס האבין צו געוועלטיגען אויף בהמות חיות עופות , און יערער בלאך תאם געבריינגט זיין סין סין עסינווארג אין די תבה , רבי מנא זאגט וויא אלע בשפענישע זענען אריין געקומען אין די תבה תאם הקב"ה אליון מיט זיין האנט פאך'ן שלאסן די תבת , אין פוסוק שפייט צער תעשה לתבה , אבעלייך פונג ואלסמוז סאכין צו די תבה , וואס איז גינען דער בעלייך' סונג , אברילאנס איז געהאנגען אין די תבת און ער תאם געלויבטן צו אלע בשפענישע וואס אין די תבה אזוי איליכסנע לאסס , רבי צדוק זאגט דעם צעהנטן סאג אין תשון זענען אלע בשפענישע אריין געגאנגען אין דער תבת , ובעצין סאג אין תשון תאם אנגעהויבן רענען ווי אמכול , און די וואסער פון די אברוניסין מאך אן אונגעהויבן ארויף צו ניסען אויף דיא ער , האבין זיך געעסט דיא אויבערשטע וואסער מיט ריא אונטערשטע וואסער און האבין זיך געשפאקט טרויב צו סאכין די וועלט , אונטע און גיט סענר געבליבען לעבין נאר נח מיט אלע בשפענישע וואס זענען גינען מיט אים אין די תבה , און שו סוף הקצון תאם יוד גינעם אויף אברניס אין אויטער און

קוֹמְתָהּ: מִי צֹהַר | תַּעֲשֶׂה לַתָּבֶה
 וְאֵל־אִמָּה תִכְלָנָה מִלְמַעְלָה וּפְתַח
 הַתָּבֶה בְּצֵדָה תְּשִׂים תַּחְתֵּימָם
 שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: " וְאֵנִי
 הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמִּבּוֹל מִיָּם עַל־

רוֹמָה: מִי נִהַר תַּעֲבִיד
 דְּתִיבוֹתָא וְלִאֲמָרָא
 תִּשְׁכַּלְלִינָה מִלְעִינָא
 וְתִרְעָא דְתִיבוֹתָא
 בְּסִמְרָה תִּשְׂוִי קְדוּרָן
 אֲרַעְאִין תִּנְיִין וְתִלְיָאִין
 תַּעֲבִידָנָה: " וְאֵנִי הָא
 אֵנִי מִיָּתִי יָת מִפְּלָנָא

בער המורים

ה"א נכר תספס . טס טס : ואני סני . טס טס :

לכפר עליו כשחלל : (טו) נכר . כני לאור האבן : ושלשים . כי כנס' ככל ואירך ושלשים וסעו רוח למד ספגלים נכשו כחכי מרוכפת
 ליל שכוות ספגלים נטלו . תעשה ואני סמך ואני לתעשה לומר ספני סמייך כעשייה סלמלא כן לא סיס יכול נשפוט אותם :

שפתי חכמים
 צ נכר לי ספרים דסינו דבר סמאי ו"א הון מדכתיב וספס
 נח את הון סתיבס : ק ר"ל ולא יפלו לחוכה ו"א חלמס לא סיה
 טוסס אותם טוס ויעסס חותס חוק וסכס כל כך עד טלא יכסו כס
 סתיס ו"ל דמס ספירסי וסומד על חמס סיינו סויר חמס לסי סכית
 כלא סויר ס"א לכויר כחוכס ואס יעסס חותס כולס סויר יפלו
 כס כסמסיס חכל סחס לא טסס חותס כולס סויר חלא חמס
 כסורכ וכוותכ וסיס קור מלוד ו"אן כרוכס חלא עסית סכלמס
 וסוה טסס דסורך סתיבס נמטס טלס מלוח חמות ונמטס
 ארכס חמס דסינו סקק אחר מלס מלוח חמות ו"כ למטס
 סרסכס לא סיתס כי חס חמסיס חמות א"כ רסכס למטס
 ערסכס לא סיתס כי חס חמסיס חמות א"כ רסכס למטס
 עסית עכלמס וסוה טסס סכס חק חמד מחמסיס חמס סכס
 טלס מלוח טססיס : ק ר"ל וסל כל פתחי סססיס למטס
 סס : טל דקסס לרסי דכך סמטס לי וסתי כלומר סוה לרס
 זכס חני וכלפי מלס לא סייך זכ ס"י סלחר יסיטו ומחר
 דוחי קחי על ססכמס סמללכוס סססכינו ככר כן חני סססיס
 עססס ח"י דקסס לרסי למס כתיב וסתי סני ככס לכוון וק"ל :
 ו"ל סמלך סיתו כמלכוס חס אססס חת סלסס וסתי
 א ו"א מני לרסי חלו ג' סירוסס ו"ל דכ"ת חמלס חכול דטסס וכל דגוס עכיל י"ד לו ט"ן ס"א ספסל לו חוט כס

דעת וקנים מבעלי התוספות
 (טו) ואל אמה וכו' . פי' שלא יתעבבו הנשמים וירקבו החיבה .
 ו"א"ת כיון שרחבה אמת יתעבבו לכך פי' הרב יוסף קרא

פירוש לתורה אלהים
 אמה סמססס אונ דרסיסין אילין זאל זיין איר הויף:
 (טו) צויר תעשה יתבה אפענסקסער זאלקסמו מאכין
 צו דער סבס אונ אסיל זאנין דאס איז אזוי איין
 אכן טוב נואם האמס צו זיין גילאכטין ו"א אסס
 תכננה סמססס אונ כיון צו איין איל זאלקסמו זיין
 פאר לעגדין פון אויבין פלוסר דיא דעק פון דער
 סבס זאל זיין הויף אונ שטעלער ביו עם זאל פון
 אויבין נאר כרייט זיין ויין איין איל יססס חמס
 בצדה תשים אונ דיא סיר פון דער סבס זאלקסמו
 מאכין איין דער זייט אבער נים אויבין כרי דיא
 זואסערין זאלין נים אריין תחתיס אונקסערשטע
 קאמערין שניס אנדערע קאמערין ושלשים אונ
 דריסע קאמערין תעשה זאלקסמו אין איר מאכין

ספר הישר
 נעקלדיען שטיין ארום די סבס . אונ זיבען סאסס הונקערס
 סויעקס קענסשין נאנין זיך פארזאמל'ס ארום דיא סבס
 אונ זיך נאם זיי נים ניקול'ס אריין לאזן אין דיא סבס
 זיטאון . האמס ער אים נעקלוקס . אסאל איז נח זיעקס אונ
 האמס טיך זענסקס פון דעס נעסינגעניס פון דער סבס .
 (ח"א) (חק לישראל ע"ט)

פרקי דרבי אליעזר
 בענסקס איליך אויף די פלייצס אונ זעקס נעאנגען אונשטי
 זיך אונ נאכין דעס ליליך אריין זינאריסין אויף דעס סאקס
 אונ נאכין אים כדעקס . נח נאם אויפנענאכס פון שלאף אונ
 האמס נעוואסס וואס זיין זינגסער זיך (אייניקול) האמס אים
 האמס נעשראכס חקבליה האמס טיך זיעקסס פון דעס סבס אונ
 דיארוסן טיך פקריב זיין זינגען פאר חקבליה . ער האמס זינגאמס
 ספוטב 2 11

אונקלוס

הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בְּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ
רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־
בָּאָרֶץ יָנוּעַ: יי וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי
אִתְּךָ וּבָאתִי אֵלֶיךָ וְהִתַּבַּח אֹתָהּ
וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנִיךָ אִתְּךָ:

מִיָּא עַד אַרְעָא לְחַבְרָא
כָּל בְּשָׂרָא דִּי בֵּיה רֻחָא
דְּחַיִּי מִתַּחַת שָׁמַיָא כָּל
דִּי בָאֲרַעָא יִמּוּתִי: יי וְהִקְמִיתִי
אֵת קְרִיתִי עִמָּךְ וְתִיעִידִי
דְּתִיבּוּתָא אִתְּךָ וּבְנִיךָ
וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי בְּנִיךָ עִמָּךְ:

תולדות אהרן
וכאלה הן. עכ עכ :

רש"י

שפתי חכמים
וא"כ למי שהאזן שפי כלל את הכל ר"ל דהוי כאלו כתיב
נבול דהוא ל' ככל חבול ולפי' ל' שפי' שכלל את הכל דהוי
כאלו כתיב מלח חבול ככל דהיינו ככלל ולפי' אמרו פי' שהוביל
את הכל ר"ל שהוביל את הכל מנבוא לנמוך דהוי כאלו כתיב
יובל דהוא ל' מביא כמו יובל פי' למורא: ב כאלו אמר
והקמיתו את בריתי אתך ובלת אל סתיבס ונלי זה לא חבול:
ב ואל"ת ודילמא להאי טעמא לחד וי"ל דל"ל למיבך ואקיס
את בריתי וכו' סובאל וכתבי וקמיתו פי' ככר כשכרתי אותם
סקמיתו את בריתי אתם שקמיתו דכרי. מהר"ל: ד וסוכתו
ואין להקשות והלא כתיב ויאל נח ונכני ואשמו לקמן אפרס כתיב:

טנפר טננפרו טס כל מתי מכול (ס"א) מימי וכן הגיה
מהר"ל כ"ח ט כמס' שבת: (יח) והקמתי את
בריתי. (כ"ד) ברית היה ריבך על הפירות ב שלא
ירקבו ויעפשו ואלא יהרגוהו ב רשעים שדור: אתה
ובניך ואשתך. האנשים לכד והנשים לכד מכלן
נאסרו ד בתשמיש המטה (סס):

סקמיתו את בריתי אתם שקמיתו דכרי. מהר"ל: ד וסוכתו
ואין להקשות והלא כתיב ויאל נח ונכני ואשמו לקמן אפרס כתיב:

לְשַׁחַת כָּל־בְּשָׂר עַד אֲרַעָא לְחַבְרָא
כָּל־בְּשָׂרָא דִּי בֵּיה רֻחָא דְּחַיִּים
מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל־אֲשֶׁר־בָּאֲרַעָא
יִמּוּתִי: יי וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי
אִתְּךָ וּבָאתִי אֵלֶיךָ וְהִתַּבַּח אֹתָהּ
וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנִיךָ אִתְּךָ:

מקובל אהרן אים סקריב גינען אקרבן. הקב"ה האם
נבאיה געקאמט פון דעם קרבן. אהרן האם גישוארין ער ואל שוין
גים כריינגען אקבול אויף דער ועלם, אהרן האם גיב' דעם
דעגנבויגין פאר צייכין:

תרגום

לממשך מנ"ה היא צבאות נמש צ צב צבא צבאות ורח יהוה נשמה הנצח ארני נשמה דהוד יקוה חיה
יחידה הנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשית:
בְּכֵן עַד חוֹבְנָא הוּא יִבְעִי א אֲכֵן חֲלִינוּ הוּא נִשְׂא וּמְכַאֲבִינוּ סְבָלָם וְאַנְחֵנוּ
וְעוֹנֵתָנָא כְּרִיבְיָה יִשְׁמַקֵּין וְאַנְחָנָא חֲשִׁיבִין כְּחִישִׁין מִחַן
מִן קַרְס יְיָ וּמַעֲנֵן: ב וְהוּא יִבְגִי בֵּית מִקְרָשָׁא דְאַתְחַל
כְּחוֹבְנָא דְאַהֲמִסְר בְּעוֹנֵתָנָא וּבְאַיִקְפֵּנְיָה שְׁלֵמָא יִסְנֵי עַלְנָ

רש"י

(א) חלינו הוא נשא. כל הרשעים מתכפרין ביסורים
של ישראל: חשבנוהו. שהוא שאלו למקום ולא
כן הוא חלל מחולל מפשעיו וכו': (ב) מוסר שלומינו
סודנו ממשענו. אבל האמת שהוא מה' אבל לא כלה כעבור
פשעי כל הארץ מתכפרין בהיסורין הכלים עליו: מוסר שלומינו עליו. סיפורים
(חק לישראל ע"ט) (ח"א) 11 3 כנ"ס

נה יום ב נביאים

תרומה

עליו ובחברתו נרפא לנו: ג כלנו בצאן תעינו
 איש לדרכו פנינו ויהוה הפניע בו את עון כלנו:
 ד נגש יהוה נענה ולא יפתח פיו כשה לזבח יובל
 וכרהל לפני גוויה נאלמה ולא יפתח פיו:

מקום נער לא פתח פומיה מתקבל מקיפי עממיא באמרא לנבסמא ומסר וכרסלא רגלים גומתא
 שתקא וזית לקבליה דפתח פומיה ממילי מקרא:

רשי

מצודת דוד

בראשית למח עליו למח הסון להתמיד שלומיט סנה כחש
 פניו: ובחבורו. עם המורה שכל עליו נרפא לנו נגשו סטון
 כי כזה נתכפרו והלכו להם וסוף כפל עין כמ"ס: (ג) בנינו
 בצאן תעינו. ר"ל כי טן הים כדיוט עון רב כי כלנו חטונו
 מדרך האמת וסיכר כדרך האלו כשחתה מהן חושם מהדרך כולן
 נמשכות אחריה ותועות עמה ור"ל לפי שאבותינו חשו מדרך
 האמת לזה נמשכנו גם אנחנו אחריהם: איש דרכו פנינו. ר"ל
 האמת לזה נמשכנו לא כן היינו אלא כל אחד פנה לדרכו לא ראי
 כחשקם אכל אנחנו לא כן היינו אלא כל אחד פנה לדרכו לא ראי
 המעשה בו. המקום ספיע בו עם סטון של כלנו ר"ל סטון שלט
 בעבור זה סיה נלחן לקחת פשרו או סיה סוף נענה בעינינו
 על הדבר כי פחד פן יוסיפו סרה: כשה לשבחו יובר. וסיה
 סיה נאלמה ולא תנעק בקולס וססס לא יפתח פיו וכן לא
 נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל
 נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל נמשכל

תרומה

כתובים משלי א

לחמשך סיסה וסלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד הח יאהרונהי נשמה ריסר א אר
 ארנ ארני נפש ארני הח אלף דלת טון יוד נשמה דסלכות יו דו וו דו דו יודיה ריסוד ידנה חת יודיה רסלכות
 אל שם ב"ן שבעשה:

א ושמע לי ישכר במח ושאנו מפחד רעה: ב בני אמ
 תקח אמרי ומצותי תצפן אתך: ג להקשיב לחכמה
 אזנה תפנה לך להבונה: ד כי אם לבניה תקרא
 להבונה תתן קולך:
 לבונה: ד ואיקא לבונה תקרא ולבונה הפסן קולך:

רשי

מצודת דוד

(א) ושמע לי. וסו סוף דברי החכמה שאמרה אכל השומע
 לי ישכון בטח מן פחד רעה ר"ל בטוח יהיה שלא תטו
 עליו פחד רעה: (ב) בני. אמר שלמה במקום ה' לכן חתם ב' לי
 אם תקח אמרי בלבך: הצפון. לשמור מן השכחה:
 (ג) להקשיב. ר"ל למען סמך להקשיב אונך לחכמה להטות
 נכך להבונה: (ד) כי אם. כאשר תקרא לבניה להטות אליו:

פירוש ערם
 גיבאם נועסמו באהאלסין בייא דיר. וואם זאנ
 איך אונ וואם היים איך: (א) להקשיב לחכמה אונך
 אז דיינע אויערין זאלין פארנעמין דיא חכמה
 פון דער תורה תפס? קוד תבטיח דין הארץ
 זאלקסמו גייגין צו פארשטאנד: (ב) כי אם לבניה
 תקרא זאלקסמו נאר רופען צו דער תורה וואם
 זיא הייסם בינה תבונה תתן קולך דין קול
 זאלקסמו נאר נעבין אין דער תורה וואם זיא
 הייסם תבונה:

(א) ושמע לי ישכון פחד רעה וואם הערמ
 מיה צו רוקעט ער זיכער ושאנו מפחד
 רעה אונ אוי רוקיג פון שרעק פון וואם פאר
 אבייו עם קען קומען. ווארום דערמיט וואם ער
 קאם גילערניגם תורה אונ גיפאלגם וואם דיא
 תורה קאם איהם גיבאמין. פארהיים זיא איהם
 פון אלע שלעכטן: (ב) בני אם תקח אמרי זאנמ דיא
 תורה צו יעדער קענמש ביין וואך אויב דו וועסט
 צו נעקען בייע זאג ימצותי מצפון אתך אונ בייע
 (זכר לישראל ע"ט)
 (ח"א)

פרק ב א כמה מדליקין . כר של שבת כמה עושין פתילות ומניחם להדליק : לא בלבש . כמין למר ים כאלו בין הקליפה לעץ וקרוי לכס : בחוסן . פתח שאינו מנוסף : בכלך . פסולת של מצי (א) : בפתילות זהאירן . כמין למר ים בערבה בין הקליפה לעץ : בפתילת המדבר . עלי עשב ארוך שגולין אוחה ומדליקין בהן : בירוקה שעל פני המים . כמין למר שגדל בדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים . עד כאן פסול פתילות

(א) העשוי כעשוי והוא בית החולעת רש"י : (ב) פירש"י חוכה . כבוד שבת הוא שאין שטורה הטיבה אלא במקום ולא בכלך ולא בפתילת האירן . ולא בפתילת המדבר . ולא בירוקה שעל פני המים . לא בופת ולא בשטור ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב . נחום המדרי ואמר מדליקין בחלב מבושל

שבתך האמר נפן שקורין קוש"ן וי"מ קיקוין דיונה הוא עשב שעליו גולין ומקראו בערבי כרו"ע והשמן היולא ממנו עב ביותר ופתילו' שאמרו חכמים אין מדליקין בהם מה עטם מהאיר מסבכת בהם כלומר שאין האור נכנסת אוד הפתילה אלא סביב מנחין . ומניחם שאמרו חכמים אין מדליקין בהם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה ומתוך שאין הכר דולקת יפה מיישיון שמה יפה השמן ע"פ הכר וממלא מבעיר חי נמי שמה יטח הכר יולא ואלו קיימא לן דער של שבת חוכה (ב) : ולא בשמן שריפה . שמן של תרומה שנטמא ואחרי קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה שומד שארי חסור באכילה וכיו"ט שחל להיות בע"ט עסקין שכמדליקין הכר מבעוד יום נמלא שורף שמן שמה של תרומה כיו"ט ואלו קי"ל אין שורפין קדשים כיו"ט דכתיב והגומר ממנו עד בקר כאלו תשרפו ודרשינן קרא הכי והגומר ממנו עד בקר רחשין

ש"כ ב א בקה . פדליקין מיט וועלעקע בוימאיייל אונ קנייטלאך קענ מען אַנצייגן און פרייטאג פארין נאכט אויף שבת יבשה אין פדליקין אונ מיט וועלעקע בוימאיייל אונ קנייטלאך קאר קען גיט אַנצייגן פרייטאג פארין נאכט אויף שבת אין פדליקין יא בלבש או ער האט געמאכט אַקנייטיל פון לבש . דאס איז נוואל וואס איז אויף דיא קענען בוימער צווישען דיא שאלאקז אונ די האלץ . קאר קען גיט אַנצייגן דאס קנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בחיט אונ או ער האט געמאכט אַקנייטיל פון פלאקס וואס איז גיט גיבארשטין גינארין קאר קען גיט אַנצייגן דאס קנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בלבד אונ או ער האט געמאכט אַקנייטיל פון שלעקטע זייד קאר קען גיט אַנצייגן דאס קנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בפתילה קאין אונ או ער האט געמאכט אַקנייטיל פון דיא גראו שטעקלאך צווישען דיא שאלאקז אונ דאס שטעקל קאר קען גיט אַנצייגן דאס קנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בפתילת המדבר אונ או ער האט געמאכט אַקנייטיל פון דיא לאנגע גראו קלעקער וואס נואקסין אין דער מדבר קאר קען גיט אַנצייגן דאס קנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בירוקה שעי פני המים אונ או ער האט געמאכט אַקנייטיל פון דיא גרינע נוואל וואס נואקסט ארום דיא שייף וואס שטייט לאנג אין וואקער אויף איין אָרש קאר קען גיט אַנצייגן דאס קנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בפת אונ או ער האט אַבלי מיט שעה קאר ער גיט אריין ועצין איננוייניג אַקנייטיל

(3) עד בקר מי תמנע והתעורר ואין שרשון הותר ביום טוב וה"ה נכל שאר קדשים המעונים שריפה (ד) :
 חכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו . והנה קמח נמי אמר ולא
 כחלב כל חלב כמנעם חלה ליכא בין חכמים לתנא קמח דהו מנייהו סבר דעו להדליק כחלב מנוסח
 כמערב בו שמן כל שהוא ועד אומר אפי' ע"י תערוכת שמן ולא נזכר להחמיט ה"ש מי משייטס האומר ומי

המחיר והלכה כחכמים :
 ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . פטמה דמתני' דלעיל קאמר מה טעם תנן ולא בשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה כיו"ט שאין שרשון קדשים כיו"ט : אין מדליקין בעשרון . פסולה של זפת וריש רע ביותר ומיהו נמשך אחר הפחילה יותר מן הזפת מפני שהוא ממש דק ומתוק וכא"י והוא זרע דק ומתוק וכא"י ומיהו רע והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מזהו הפחילות שממט למיל בפח . מן זפת הוא ולכן וריש רע והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מזהו הפחילות שממט למיל במתינתן וזמן שממן הפרסומן ונפס לכן שכל אחד מהן משני אלו השמנים הוא סף ושרוף וישייטין שממ יתבט ולא ועוד יש טעם אחר לחסור בשמן הפרסומן גזירה שמא יסתפק ממנו מפני החיכוך וק"ל טעמן שכן כנר חייב משום חכקור והסתפק ממנו חייב משום מכבה : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו . ולשפת ממנו פחילה : אלא פשרתן . דחקו ען כדכתיב ותמנעם כפשי העץ והפ"ה מדליקין כפחילה שפסין ממנו . וקנטוס וקמר בשן לאו יולא מן העץ כינה אלא מיהו זרע מן הילכך מדליקין כהן ופסחן נמי מין זרע הוא ולא לנפיקין לרבי' אלא משום דחקו ען כדכתיב ותמנעם כפשי העץ : אינו מופסא מופסא אודהלים . חס עשה מין חלב והמת מחתין כוי כשאר בית ואינו עשון הזאה וקפילה דחלב עשנו אינו מקבל קומחא חלה כלים שחתתו : אלא פשרתן . טכאלא פלמו סמא כדכתיב והזה על האהל וילשין חלב חלב ממסכן כדכתיב ביה ופרוס את האהל על המשכן ולא היה כחלב משכן דבר יולא מן העץ אלא פסחן כדכתיב פשר רישות טע משור : שקפלה . כדרך שגודלין הפחילות : הבהבה . פל הגלגלה כדי שתהיה מחורכת ותדלוק ויפה וכנגד שיש בו שלש חלכשות על שלש חלכשות מוזממות טכקין :

החכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל . אין מדליקין בו : ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעשרון מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמן בשמן אגוזים בשמן צנונות . בשמן דגים בשמן פקועות . בעשרון ובנפח . רבי מרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשרתן וכל היוצא מן העץ אינו מופסא מופסא אודהלים אלא פשרתן . פחילת הבגד שקפלה ול' הבהבה .

הוא זרע דק ומתוק וכא"י ומיהו רע והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מזהו הפחילות שממט למיל בפח . מן זפת הוא ולכן וריש רע והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים חוץ מזהו הפחילות שממט למיל במתינתן וזמן שממן הפרסומן ונפס לכן שכל אחד מהן משני אלו השמנים הוא סף ושרוף וישייטין שממ יתבט ולא ועוד יש טעם אחר לחסור בשמן הפרסומן גזירה שמא יסתפק ממנו מפני החיכוך וק"ל טעמן שכן כנר חייב משום חכקור והסתפק ממנו חייב משום מכבה : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו . ולשפת ממנו פחילה : אלא פשרתן . דחקו ען כדכתיב ותמנעם כפשי העץ והפ"ה מדליקין כפחילה שפסין ממנו . וקנטוס וקמר בשן לאו יולא מן העץ כינה אלא מיהו זרע מן הילכך מדליקין כהן ופסחן נמי מין זרע הוא ולא לנפיקין לרבי' אלא משום דחקו ען כדכתיב ותמנעם כפשי העץ : אינו מופסא מופסא אודהלים . חס עשה מין חלב והמת מחתין כוי כשאר בית ואינו עשון הזאה וקפילה דחלב עשנו אינו מקבל קומחא חלה כלים שחתתו : אלא פשרתן . טכאלא פלמו סמא כדכתיב והזה על האהל וילשין חלב חלב ממסכן כדכתיב ביה ופרוס את האהל על המשכן ולא היה כחלב משכן דבר יולא מן העץ אלא פסחן כדכתיב פשר רישות טע משור : שקפלה . כדרך שגודלין הפחילות : הבהבה . פל הגלגלה כדי שתהיה מחורכת ותדלוק ויפה וכנגד שיש בו שלש חלכשות על שלש חלכשות מוזממות טכקין :

ברענעם דאם גזם וחקמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו : ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב . רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעשרון מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמן בשמן אגוזים בשמן צנונות . בשמן דגים בשמן פקועות . בעשרון ובנפח . רבי מרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשרתן וכל היוצא מן העץ אינו מופסא מופסא אודהלים אלא פשרתן . פחילת הבגד שקפלה ול' הבהבה .

ממאה היא . דקפולה אינה מבטלה מתורת כגד האיל ולא הכהנה: **מהורה היא** . דקפולה מבטלה מתורת כגד והיא כאלו אין בה ג' על ג' וכל פחות מג' על ג' טעור מלמחא לא כנגעים ולא כמזמחא מת: ואין מדליקין בה. כ"ט שחל להיות כע"ט עסקי' דשיך כה איסור מיקנה ואין מסיקין כשכרי כלים כשכרו בו צום דכ"ו ליה טולד אבל בכלים מסיקין דהא חי לטלטול וכדכ"ו עלמא אית ליה המדליק לרדך להדליק רוב האנא

דחסה משום דקפיד סכחוב שלא לשחך קדשים כליל כדלשכתן בשלמים כו' חו' ותי' שקלים פ"ו פ"ג: [ח] ואפי' היא. אוחס' ששפסרת רש"י: (ט) ומאי יזכר כפי' יזכר שחכרש עטיר. (גמ')
רבי אליעזר אומר ממאה. ואין מדליקין בה. **רבי עקיבא אומר מהורה**. ומדליקין בה: **ר' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן**. ויתנגנה על פי הגר. **בשביל שתהא מנמפת [ח] ואפי' היא של חרם ור' יהודה מתיר**.
אברא אם חברה היוצר מתחלה מתיר. מפני שהוא בלי אחד. **לא ימלא אדם קערה שמן**. ויתנגנה בצד הגר ויתן ראש הפתילה בתוכה. **בשביל**

ואו וכו' מדליק בידים להשלים רוב היואל נמלא שמדליק כשכר כלי ששכר כ"ט דכי אמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפסת: ור"ע אומר מדליקין בה. קסבר קפולה בטלה מתורת כלי מבי קפלה מעי"ט לחין גודלין פתילה כ"ט ומלא שאין כאן שכר כלי ששכר כ"ט הלכך מדליקין בה והלכה כר"ע: ד' שפופרת של ביצה. הקלוסה הקסה העלוסה שהבינה מומתת בתוכה: עסה קסה לתוך הכר וטעמא גזירה שמה יסתפק ממנו וכיון שהקלוסה לר' חייב משום מכבה: ואפילו הוא של חרם. דמאוס אפי' גזרינן שכיון שאין הפתילה הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן אתי לאסתמוקי מיניה דלכר אין כאן משום מכבה: ורבי יהודה מתיר. ללא גזר דלמא אתי לאסתמוקי מיניה הוא רואה השמן טטף על הפתילה שהחתי: אם חברה היוצר מתחלה כו'. וה"ה אם חברה ככל הכית (ה) ככרד לו כחסיס' מע"ט ליכא למיחש דמשום אסורא דשבת כדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה. שהוא יולא מן האד לשאוב השמן ומשך דרך הפתילה לראש הדולק ולשמשין ממני' פלוגתא דרבי יהודה ורבנן כשפופרת של ביצה וכחכרם וכתקרה דחי אשמשין שפופרת של ביצה הוא אמיתה כהא קאמרי רבנן דכיון דלא מחייה אחיה לאסתמוקי מיניה אבל על חרם דמחים אימא מודי ליה לרבי יהודה ואי אשמשין על חרם כהא קאמר רבי יהודה אבל כההיא אימא חודה ליה לרבנן. ואי אשמשין הני תרתי כהא קאמר רבי יהודה מפני שהשפופרת של ביצה והחרם מונחים בתוך חלל הגר למעלה ולא מססיק מידו בין הגר וכינה וליכא למיגזר שמה יסתפק דכדיל מיניה אבל כקטרה

נויא אקנייטיל וילא הבהקה] אונ קען האם דעם קנייטיר גים ארום גיזענקט בני אגער אויפ רבי אגער אונג אונג אויב דאם קנייטיר רירט אן אטמוקאה ספאה נוערם זיא טקא טייל קען קען דאם שטיקור קנייטיר צוריק אויפויקלען קען קען דאם נאך גיזען צו אלטאע אויף אקצירד הייקט דאם נאך אפלי אונ אויב עם איז יום טוב זיין פדלמיו בה קאר קען דעם קנייטיל גים אקצירדען טייל ער מאכט קאליע אפלי אום יום טוב נוארום אשטיקור צייג ווייניגער וויא דרייא פינגער אויף דרייא פינגער גיזט שוין גים צו קיין זאך בני עקבא אויפ רבי עקיבא אונג אויב דאם קנייטיר רירט אן אטמוקאה שהיה איז זיא גים טקא נוארום אז דיא שטיקור צייג איז נאר רארנויקולט גינוארין גיזט דאם שוין גים קער איז זיא שוין גים אפלי דריבער נוערם זיא שוין גים טקא ופדלמיו בה אונ קען קעג אקצירדען דעם קנייטיל אום יום טוב נוארום דאם הייקט גים ער מאכט קאליע אפלי אום יום טוב נוארום וויא עם איז נאר פארנויקולט גינוארין איז דאם שוין גים גינוען אפלי: ד' יא יקוב אדם שפופרת של ביצה אטענקטש זאל גים לעכערין ארעריל נאשאלאכען פון אאיי ויפאגה שפון אונ זאל איר אגניקען פיר אייל ויתנגה עי פי חר' אונ זאל דאם איינגען איבער דעם לאקפ זאל אריין רינען אין דעם לאקפ שאלאכען זאל אריין רינען אין דעם לאקפ

ביקלאכנוייו וואס עם וועט פון לאקפ אפ ברענען זאל פון דיא שאלאכען צו רינען. טייל דיא אייר וואס אין דיא שאלאכען גייער צום לאקפ, האם קען מורא טאקער וועט ער נעמען שבת אביסול אייל פון דיא שאלאכען צו גיזען פאר זיך, איז גלייך וויא ער וואלט פארלאשין דיא פייער פון לאקפ אום שבת, נוארום אז ער וואלט די גיסור אייר גים נעמען וואלט דער לאקפ ליינגער גיברענגט ויפילו היא שי תרם אפילו דאם רעריל איז פון ערד קאר קען אויף גים נבדי יהיה פמיר אונ רבי יהודה נאמט קען קעג אונ קיד האפין גים מורא טאקער וועט ער נעמען אביסול בויקאיייל פון דעם רעריל נוארום ער ווייס אז דאם קאר קען גים טייר עם איז גלייך ווי ער פארלעשט דעם לאקפ אום שבת אפי' אם חברה היוצר מתחלה מייג אקער אז דער מייקטער האם בארד פון אנהייב נעמאכט דעם לאקפ קים אפלי פון אויבין, אדער דער בעל הפית האם באהעקט פיידע פלים צו זאקען איז דער ערשטער פגא אויף מודה אז קען קעג בפני שהיא כ"י אהר טייל ער, זעהט אז דאם איז איין בלי וועט ער גים גיזען פון דיא אייל אום שבת יא יפא אדם קטרה שי שפון אטענקטש זאל גים אן גיסקען אפוליע שיסור אייר ויתנגה בצד הגר אונ זאל ששקעלין דיא שייסול אייל נעבין דעם לאקפ ויתן ראש הפתילה בתוכה אונ זאל נעבין איין עק קנייטיל אין דיא שייסול קשית

אדם לומר בתוך ביתו. ודרך למימרינו בנימוחא כי היכי דלקבלו מיניה: עם חשיבה. כשהוא סמוך לחשיבה ויש עדיין שהיא כיום לעשר ולערכ אבל קודם לחשיבה הרעה לא דלמא פשעו ואמרו עדיין יש שהיא כיום: עשרתם. לטענות שנת שאף חכילת ערלי של שבת קובעת למעשר: ערבתם. ערובי תומין וחלות (ח) והכי תרתי סידך למימרינו בלשון שאלה דשמה כבר עשו אבל כבר לא סידך למימרי דלקחתם את הגר לדבר הנראה

אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיבה עשרתם. ערבתם. הדליקו את הנר. ספק חשיבה אין חשיבה. ואין מעשרין את הודאי ואין מבכירין את הבלים. ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי ומערבין ומובנין את החמין: **השמות ונותנים עליו חומר יום ותומרי לילה ומסירלו ג' כוכבים כיוונים הוא ודאי לילה לכל דבר:** אין מעשרין את הודאי. דחקון מעליה הוא ודאי לילה לכל דבר: **השמות (ט):** ואין מבכירין את הבלים. להעלותן מידי סומחתן דהוי כמתקן כלי ולית ביה נמי שבות: **ואין מדליקין את הנרות.** כל שכן דמסיקא דאורייתא היא וזו וא"ל לומר זו קתני ורבתי פירשו אין מדליקין את הנרות אין חומרים לעכו"ם להדליק: אבל מעשרין את הדמאי. ולא דמי למתקן דרוב עמי הארץ מעשרין סך ומערבין. ערובי הנרות דחומרא בעלמא הוא אבל לא ערובי תומין דיש להם סמך מקראי: **ומובנין את החמין.** כדבר שאינו מוסף הכל דאלו בדבר המוסף הכל אפי' מבעוד יום אסור וטעמא דטומנין את החמין בין השמות כדבר שאינו מוסף הכל שלא אסור להטמין את החמין שבת כדבר שאינו מוסף הכל אלא גזירה שמה ימלא קדירתו שלטענה וירתיחה בלור ונמלא מכלל כשבת וכיון השמא' ליכא למיגזר כהכי דמסס קדירות בין השמות רוחות הן וליכא למיחש שמה שלטענה וירתיחה הילכך טומנין את החמין כה"ש אע"פ שאין טומנין כשבת:

עירב אדם יופר בתוך ביתו דאךך אבן עזר וזמין אין זיין שטוב ערב שבת עם חשיבה פרייטאג פארין נאכט. ער דאךך פריענין עשרתם צו קען האט גיגעבין קעשר פון דיא פירות וואס קען האט אנגיברייט צו עסן שבת ערבתם צו קען האט געמאכט אעירובי חצרות הדליקו את הנר ער דאךך זמין צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג און קען נויקט נים צו עם איז פינקטער צו גיין איז פערטיו את הודאי קאר קען נים מעשרין דיא פירות וואס

עירב אדם יופר בתוך ביתו דאךך אבן עזר וזמין אין זיין שטוב ערב שבת עם חשיבה פרייטאג פארין נאכט. ער דאךך פריענין עשרתם צו קען האט גיגעבין קעשר פון דיא פירות וואס קען האט אנגיברייט צו עסן שבת ערבתם צו קען האט געמאכט אעירובי חצרות הדליקו את הנר ער דאךך זמין צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג און קען נויקט נים צו עם איז פינקטער צו גיין איז פערטיו את הודאי קאר קען נים מעשרין דיא פירות וואס

עירב אדם יופר בתוך ביתו דאךך אבן עזר וזמין אין זיין שטוב ערב שבת עם חשיבה פרייטאג פארין נאכט. ער דאךך פריענין עשרתם צו קען האט גיגעבין קעשר פון דיא פירות וואס קען האט אנגיברייט צו עסן שבת ערבתם צו קען האט געמאכט אעירובי חצרות הדליקו את הנר ער דאךך זמין צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג און קען נויקט נים צו עם איז פינקטער צו גיין איז פערטיו את הודאי קאר קען נים מעשרין דיא פירות וואס

עירב אדם יופר בתוך ביתו דאךך אבן עזר וזמין אין זיין שטוב ערב שבת עם חשיבה פרייטאג פארין נאכט. ער דאךך פריענין עשרתם צו קען האט גיגעבין קעשר פון דיא פירות וואס קען האט אנגיברייט צו עסן שבת ערבתם צו קען האט געמאכט אעירובי חצרות הדליקו את הנר ער דאךך זמין צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג און קען נויקט נים צו עם איז פינקטער צו גיין איז פערטיו את הודאי קאר קען נים מעשרין דיא פירות וואס

עירב אדם יופר בתוך ביתו דאךך אבן עזר וזמין אין זיין שטוב ערב שבת עם חשיבה פרייטאג פארין נאכט. ער דאךך פריענין עשרתם צו קען האט גיגעבין קעשר פון דיא פירות וואס קען האט אנגיברייט צו עסן שבת ערבתם צו קען האט געמאכט אעירובי חצרות הדליקו את הנר ער דאךך זמין צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג און קען נויקט נים צו עם איז פינקטער צו גיין איז פערטיו את הודאי קאר קען נים מעשרין דיא פירות וואס

עירב אדם יופר בתוך ביתו דאךך אבן עזר וזמין אין זיין שטוב ערב שבת עם חשיבה פרייטאג פארין נאכט. ער דאךך פריענין עשרתם צו קען האט גיגעבין קעשר פון דיא פירות וואס קען האט אנגיברייט צו עסן שבת ערבתם צו קען האט געמאכט אעירובי חצרות הדליקו את הנר ער דאךך זמין צינד אן ליכט פסק השבת פסק אינה השבת אויב עם איז פרייטאג פארין נאכט וואלקענדיג און קען נויקט נים צו עם איז פינקטער צו גיין איז פערטיו את הודאי קאר קען נים מעשרין דיא פירות וואס

לילה כ"ג הסבלת (דף מג) וכן משפט כ"ג דברכות (דף קד) דר
 דאמר במסכתא לא היו אומרים פ' זליית בלילה אלא מתחילין
 דבר אל בני ישראל אמר חיי כיון דליטו מחילין אכן נמי
 מתחילין וכוון דמתחילין מסימין משמע דמורו כולו לדף
 מלוא זליית בלילה ולכן נקום פסוקות מן בלזית ורב יוסדס
 ורב עמרם דסור רשז רשי חלנחס
 אפרוזימי דליגטי ניחס כסתבלת
 (דף מג) ובפ"ק דפוסס (דף
 י"א וסס) משום דכרי דסי'
 מלות עשה שלא הזמן גרמח לא
 קי"ל כותיחו דהא משמע עשה
 דוקא היו עושין ולא האחרים
 כפ"ק דקדושין (דף לג) תנו
 רבנן מלות עשה שזומן גרמח
 שופר ולולב טובה וזליית :

לסורין סברי נהי דהלכה ככ"ג וקייבין מדאורייתא
 פיהו רבנן גזיר בהו משום כסות לילה . כמח יהיה לו
 כסות שמוחר ללילות ויטיל בו זליית ומלא לוכס כלאים
 שלא במקום מלוא דכסות לילה לא מחייב בזליית
 דכתיב ורליחס אווה :
 ותזנו משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנו
 משלום נפשי א"ר אבוה זו הדלקת נר בשבת
 נשיתי טובה א"ר ירמיה זו בית המרחץ רבי
 יוחנן אמר זו רחיצת ידים ורגלים בחמין רבי
 יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים
 שעליה ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושמת לתלמידי חכמים :

אין שמופ נשיתי טובה איה האב פאר געסין דאם
 גוסע אפר רבי ירמיהו יו בית המרחץ האם רבי ירמיה
 גיזאגם דאם מייגם קען מיר המרחץ גיין פרחץ
 אפר רבי יוחנן יו רחיצת ידים ורגלים בחמין האם רבי
 יוחנן גיזאגם דאם מייגם קען מיר האבין גים
 געהאם גיין ווארקעקע וואקער צו וואשן די הענט
 מיט די פיס . רבי יצחק נפחא זאגט יו ספה גאט
 זגלים נאים שעצית דאם מייגם קען מיר האבין גים
 געהאם אשיינע קעם מיט שיינע גלים וואם
 דארף זיין אויף דיא בעם רבי אבא אפר יו ספה
 מוצעת ואשה מקושמת רחיה . רבי אבא זאגט דאם
 מייגם קען מיר האבין גים געהאם גיין קעם אויך-
 געבעט מיט בעקסגענוואגם אונ אאשה געצירט
 פאר פלמידי חקמים ונערייניגם פון גדות אונ
 פון זיקהו :

דארף קען מאכין ציצית . וועם קען זאגין אז דיא
 קליידער וואם ווערין געניצט נאר בייא נאכט
 דארפן אויך האבין ציצית . וועם קען געקען
 אנאכט לייכאך וואם ער איז פארים אונ קען
 וועם אין אים מאכין ציצית מיט הקבלת וואם
 דאם איז וואל . וועם דאך זיין שעקגו אן-אקצנה
 פון ציצית . עם שטייט אין פסוק (איכה ג) ותזנו
 פשום נפשי נשיתי טובה מיין נפש איז פארלאזן
 גינארין פון פרידען איה האב פארגעסין דאם
 גוסע מאי ותזנו פשום נפשי וואם מייגם קען מייין
 נפש איז פארלאזן גינארין פון פרידען אפר רבי
 אבא רבי אבדו האם גיזאגם יו הדלקת נר בשבת דאם
 מייגם קען מיר האבין גים גיקענט אקצינדען דאם
 ליכט פרייטאג פארין נאכט אויף שבת . איז גינען
 שבת ביי נאכט פינקטער . איז גיין פרידען גינען

זוהר נה דף ס"א ע"א ת"ח דלזילת יוד הא ואו הא

ירא אלהים את הרץ והנה נשחטה . אחי נשחטה . בנין כי השחית כל בשר את דרכו כמה דלחמר . רבי
 חייה פתח קרא וחמר (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרע . ת"ח נשחטא דבני
 שא זכאן ונטרי פקודי דאורייתא כדון ארעא אמתקפת וכל חידו אשתכחת בה מ"ס בנין דשכינתא שריא על
 ארעא וכדון כלא עלאי ותחתי כהדוה וכד בני נשא מחבלן ארתייהו ולא נטרי פקודי אורייתא וחסאן קמי
 מאריהון וכדון כביכול דחיון לה לשכינתא משלמח ואשתארת ארעא מחבלל דהא שכנתא אדתחייא ולא שריא
 עלה וכדון אמתבלת . מ"ס אמתבלת בנין דשריא רוחא אחרת עלה דמחבלל עלמח וע"ד אמרין דישאל יבחי
 עזו לאלהים דמקיימין עלמח . אלהים דא שכנתא ואם ח"ו אי ישראל ישכחו חייבין מה כתיב (תהלים נו) רומה
 על השמים אלהים וגו' משם דרשת הכינו לפעמי . כסף נפשי כסכת חמס ושנאת חסם . כרו לפני שוחה וגומר
 כגומל דדור המחול דבנין חמס דהות ביניהון הוה ביניהון שנאה ודכבו יוכל אף בארעא דישאל כן והא
 ענין ארעא דישאל לא שריא עלה רוחא אחרת ולא ממנח אחרת בר קב"ה בלחודיו . ת"ח דארעא דישאל
 הכי הוה דלא שריא עלה ממנח ולא שליחא אחרת בר קודשא ב"ה בלחודיו . אבל שעתא חדא שריא עלה
 לחבלל בני נשא מנלן מדוד דכתיב (ד"ה א כה) וירא דוד את מלאך ה' והרבו שלופס בידו נטויה על ירושלם
 וכדון אמתבלת ארעא . אמר רבי אלעזר אפילו בהיחא שעתא קב"ה הוה כתיב הכא מלאך ה' וכתיב ההם
 (בראשית מח) המלאך הגואל אותי :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

<p>ש"ע יו"ד פס"י קי"ט ק"ב</p> <p>(א) תחשור לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן</p> <p>(ב) תחשור לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן</p> <p>דער מעקש וואם קען איז אים חושד אז ער עסיי אונעלקע עסיגווארג וואם קען קאר זייא גים עסין . היי ער עקט אונעלקע עסיגווארג וואם דאם תורה 11 11 (ה"א) (ות לישראל ע"ט)</p>	<p>כספר תוצאות חיים</p> <p>צריך אדם שידע ששטח טועם פונם כימים ולוחו היס פול</p> <p>צריך אדם שידע ששששוא חופא פונם כימים דער מעקש דארף וויקען אז ער זינדיגט פאכט ער</p>
--	---

מלאך אכזרי עומד לקטלנו פלא ופלא כי מה שלום מתקן
 ככה נסמנו מתלבטת ככה כללית המטולס פונם ככה אלוה
 סיוס נכנס מלכותו ועמד לתן כמות מתעטף כלכל עד שובו
 יומא . ואלמד ווי לכווא דגמ יומן למלא וכו' ווי ליה ווי
 נכנסים דדיינין ליה כניסנס על ארטן יומן יומן על יומן על
 של תרין וירן מלאן עילין שמעטין אלוה על כל יום שני ימים
 מכל עין רלוי טיסיס כהמורה וכוורכ וכמלואה על מד תרין
 כמד כמיס עפנס . עוד פירשו המפרשים ש"כ"ב שפות היום
 זמן כללה מתגלגלות י"ב גרופי יהוה בכל עטס לרוף א' ואס ח"ו
 פונם הוא פונם כלוחס כור"כ וטול חורכ כלדוניו . עוד פירשו לוף

אפקעך אין די מענע ואתו היום הוא בלאך אפקעי עמר
 קסבר גלי אונ דער קאנ וואס אין אים אין דיא
 עבירה גיטאקן גיטארין אין ער אאפקער-
 בארעמיגער שלים אויף דעם מענטש אונ ער
 שטייט צו מקרין אויף אים פאר נאם ועד כי מה
 שאדם סתמו בהם נאך מעהר דארף א מענטש וויפן
 אלץ וואס ער פארריכט אין דיא מענע וואס ער
 מודהם אין וייתא מצות אונ מעשים מוכינים נשמה
 מתלבשת בהם כבאיה מן העולם נאכדעם ווען די נשמה
 גייט ארויס פון די וועלט בעקליריט זיא זך אין
 די מענע פונם בהם אפקער דער קאנ וואס אין אים
 אין גיטאקן גיטארין אעכירה אותו היום גידע סבלשו
 דער קאנ פעלמ אין זין קלייד ועמד רחוק בנשמו
 אונ ער שטייט אויסקויינג מיט זין שאנדע
 סתמם כפי אייגענוויקלמ וויא מען סרווערמ
 עד שובו למשב ביה דער מענטש קערמ זך צוריק
 צום גופען . ביה ער מודה השוכה , דאקאלס
 ווערמ דער קאנ אריין גענומען צווישען אלע
 מענע ופקיר ווי להויה דגידע יומן געליא אונ מען האם
 גיטאקם וויי צו דעם מענטש וואס ער האם גיפעלמ
 מען הויבין ווארום דיא מענע וואס דער מענטש
 זינדריגט אין ווי ווערין ווי הויבין אין היפעל גימ
 גערעכונגמ ווי ליה ווי געפשה וויי צו אים אונ וויי צו
 זיין נשמה דרייניג ליה בניהם על אינע יומן מען
 שטרקאמ אים אין גיהנם אויף דיא מענע יומן על
 יומן על מד תרין מענע אויף מענע פאר איין קאנ
 שטרקאמ מען אים צווייא מענע וירן כפאן שכיין
 שפעישין אותו על כל יום שני ימים וייתר פון דאנען
 קענען מיר לערנען . ווייל מיר זעהן אז פאר איין
 קאנ אנעווינדריגטען שטרקאמ מען צוויי קאנ אונ
 נאך מעהר שפן ראיין שיהיה השוכה ומתודה ומפדות על
 מד תרין בנדי הימים שפנס אזוי דארף זיין די השוכה
 אונ דיא הוכה אונ מצות פאר איינס צוויי גענין
 די מענע וואס ער האם אין ווי געווינדריגט ער פירשו המפרשים נאך האבין די מפרשים גיטאקם ש"כ"ב שעות
 היום וכו' בליטה אין די צוועלף שעה פון קאנ אונ די צוועלף שעה פון די נאכמ מתגלגלות יום צרופי תורה
 גייען דורך צוועלף מאהל דר שם הוייה נכעטאהשם די אותיות בכל שעה צידיה אהי אין יעדן שעה אין
 איין צירוף ואיין מאהל דר שם הוייה ווי ער איז גיטאהשם גיטארין אין די שעות קאם ח"ו פונם אויב ער
 מודהם אעכירה הוא פונם באותה הוייה מאכמ ער אפקער אין שם פון די שעה והוא סוד בודניו זינדריגמ
 ער דאך אין דעם נאכען פון זיין האר עד פירשו נאך האבין די ספדי סוקר גיטאקם אויף הכי כוספיא
 אייה פיקמ מחוביהו דישאאי אזוי אין ריא שמוהל פון נאם מיט בעלערין פון די זינד וואס די יודין
 מוהען זינד האדם לידא פלפנס אונ דער מענטש דארף מורא האבין צו זינדריגען ער זאל גיט מאכין
 (והק לישראל ע"ט)

אין למכור עליו בהם ואם נהארה עמו לא יאכל
 משלו מדברום שהוא חשוד עליהם : (ב) החשוד על
 הדבר אינו נאמן עליו אפילו בשבועה : (ג) הקנה
 מתעבדים כלי מעודה של חבת או של זוכיה או
 כלים המעופים באבר מבפנים אע"פ שהם חרשים
 צריך להפבילם במקוה או מעין של מ' סאה : (ד) יוכר
 על סבילה כלי ואם הם שנים או יותר כבוד על
 סבי כוסים אלו פנימל מחוביהו דישראל וזריך כלום ליה
 הוכה האם געאקרה . אונ סיי ער עקמ אזעלקע
 עסיגנוארך וואס נאר דיא רבנן האבין געאקרה .
 אויב ער זאגט אויף אעסיגנוארך אז דאם אין
 קשר . אונ מיר ווייסן גיט אויב עס איז קשר אין
 קסוד גלי בהם קאר מען זיך גיט פארלאזן אויף
 אים אין די זאכן וואס ער איז אויף זיי חשוד ואם
 נהארה עמו אויב איינער איז געקוקען צו אים
 אנאקס זא יאכל משני סדברים שהוא חשוד עליהם זאל
 ער גישמ עסקין ביי אים פון דיא זאכן וואס ער
 איז אין חשוד אויף זיי ולקשר איינער אין חשוד
 צו עסקין פישער פון אנעצין דינער . קאר מען
 גיט עסקין ביי אים פישער . אונ אז ער זאגט דיא
 פישער איז פון איד גלויבט מען אים גיט . אפקער
 אויף איין אנדער אסור וואס ער איז גיט עובר .
 גלויבט מען אים זא : (ג) וחסוד על ידד אינו נאמן
 עלי אפילו בשבועה דער מענטש וואס איז אין חשוד
 אויף זאך . אפילו ער שווערמ זאל מען אים אויף
 גיט גלויבין : (ג) הקנה מהעברם כלי מעודה של חבת
 או של זוכיה או איינער קופמ פון אנעצין דינער
 פלים וואס מען עקמ מיט ווי . אונ די פלים זענען
 פון אנעשקאלצענעם מאפקעניאל ואיין קופער
 מעש זילבער גאלד אונ נאך אזעלכע מפרעאל
 אנדער גלאז או כלים המעופים באבר מבפנים אנדער
 ערדנען פלים נאר איינזייניג זענען זיי בדיעקמ
 מיט ברייא וגעגלייזמ אף על פי שהם חרשים אפילו
 זיי זענען גיגע פלים . פון דעקסווענין צידי לחפבילם
 בקנה או פני של ארבעים סאה דארף מען זיי מוכר
 זיין אין אפקוה אנדער אין אקנואל פון פערציג
 סאה : (ד) יוכר על סבילה כלי ער זאל כויכין אפקרה
 קרוה אקה ה' אליהו פלך העולם אשר מדשנו
 במצותיו וצנו על סבילה כלי ואם הם שנים או יותר
 אויב ער איז מוכר צוויי פלים אנדער קער וויא
 אפעלער

וּמְדַבְּרֵי הַתְּהִימוֹת לְמִינֵהוּ מִכָּל רִמְשׁ
הָאָדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ
אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת: כֹּה וְאַתָּה קַח לְךָ
מִכָּל-מֵאֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסְפַּת
אֵלֶיךָ וְהִיָּה לְךָ וְלָהֶם לְאֹכְלָה:
עַבְדְּךָ נָח כְּבֹד כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָ
אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עֲשֵׂה: שְׁנֵי

בְּעִירָא לְגִנְהָ וּמִכָּל
רִמְשֵׁי דְאֶרְעָא לְגִנְהָ
תְּרִין מִכּוּלָא יַעֲלוּן לְיָדְךָ
לְחַיָּיָא: כֹּה וְאַתָּה סַב לְךָ
מִכָּל מֵיכַל דְּמִתְאָכֵיל
וְתִכְנֹשׁ לְיָדְךָ וְיִהִי לְךָ
וְלָהֶם לְמִיכָל: עַבְדְּךָ
נָח כְּבֹד דִּי פִקֵּד יִתִּיב יְיָ
כֵּן עֲבַד: * וְאַמֵּר יְיָ לְנֶפֶשׁ

בעל הטורים

לפחות אחד. בני לא טרפה ולא מחוסר אבר: (כא) ולהם ג' חמס' הכל וזני יוסף להם נדרס. להם ולגמליהם אין חסר. כתיב בני יוסף שכל הוא נדרס והמלך נדרס כך נח וכו' והחיות והבהמות כל א' נכדו לכל א' מכלתו חס טוב ולחס ולגמליהם שבעים וזמורה לפגים ומכלל לגמלים וכן לכל מין ומין:

שפתי חכמים

רשי

(כ"ד) אותן טבעו כמנייהם ולא הסחיתו לרסס ומלליהם כחו ז' וכל שהיכה קולטתו הכניס בה: (כז) ויעש נח. זה בניו ח' חתיכה (מנהגיהם קח):

שכס: ז' ר"נ כנס כלו חף אחס שסחיתו לרכס חלל שכל שהיכה פו: ז' דקסס לרשי ויעש נח משמע שכל אל שהיכה כחו שחמך הקב"ה חס אינו רסס אלא נאמר ויאמר ה' אל נח כל האדם ואשר וגו' ש"ס דעתיך לא כל אל שהיכה חלל זה בניו שהיכה:

לקושים על התורה

(כא) ואתה קח לך ספר ספרי וגו'. איין ספרי איין אקשויא צו וואס שפטיש דער ווארט לך וצו דירן, ואל שטיין ואתה קח ספר ספרי. די ואלקסם געקען פון אלע אסינאטורן. נאך אקשויא איין צו וואס וואגט דער פסקו או כל האם גיטאדן ווי גאם האם אים גיטאטין, און האם גיט געקערעט, צו האם נאך געטום אזוי סאדן צו ואל האבין אנאנצין וואר צו עסין, דער פידרין איין ווייל איין די תבנה זענען גינען אזוי פיל בשפעענישען, או גח ווארט אפילו געטאכט הינדערעט תבות ווארט גיט גיקענט אריין איין וויא נאם עסין וואס קען דאך פאר אזוי פיל בשפעענישען אויף אנאנצין וואר, דריבער האם גאם גיטאטם צו גח די געם פון אלע ארליי אסינאטורן וואס געפילט דך אויף דער וועלט, פון דערער מין אסינאטורן ווארטו נאך געקען אביסל'ע עם ואל נאך גענוג זיין פאר דיר אליון, און אויף ווער געבין די גרבה, פון דעם וואלן עסין אנאנצין וואר אלע בשפעעניש, וואגט דער פסקו גח האם אזוי גיטאדן ער האם געניקען פון דערער מין עסין נאך אביסל'ע און ער האם געגלייבט או גאם נעם סאדן ענטם דאס אל גענוג זיין פאר אלע בשפעעניש אויף אנאנצין וואר:

דיא תבנה ככל אשר צוה אתו אלהים אזוי וויא אלע זאכין וואס גאם האם אים גיטאטם צו עשה אזוי

ספר הישר
פונעם געשטארקט, און עם איין פארענדרט גיטאדן אלע לעבעדיגע זאכין עם איין נאך געבליבען גח מיט אלע וואס זענען גינען מיט אים איין די תבנה, און די תבנה האם ווי אסינאטורן איין דערתייף אויף דעם וואסער, אבער וויא תבנה איין גיט רחמינ געשטארקט אויף דעם וואסער נאך וויא האם זיך שטארקט גיטאדן אלע וויסן, אלע לעבעדיג צו זאכין וואס איין דער תבנה האבין זיך שטארקט דערן שטארקט וויא האבין סודא געהאט די תבנה נעם צוגראכין (חזק לישראל ע"פ) (ד"א)

אונקלוס

עדי את וְכִי אֲנִי בִּיתְךָ
דְּמִיבֹתָא אֲרִי יְתֵךְ חַוִּיתִי
זְבֵאי קְדָמִי בְּדָרְא הֲדִין:
מכל
תולדות אהרן
ע' אופר . עירובין י"ח

נח יום ג תורה

ז א וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בְּאֵת-אֶתָּה
וּכְלִי-בֵיתְךָ אֶל-הַתֵּבָה פִּי-אֶתְךָ
וְאֵתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה:
רש"י

(א) ראיתי צדיק . ולא יאמר לדיק תמים . מכלן שאומרים מקלת שנתו של אדם כפניו וכו' .
שלא כפניו (כ"ר) :

מי נח

(א) ויאמר ה' נח בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו' .
תמלך נחמר פ"ד סדרש כלאור ככתוב וזמרו את האלהים
ספסוף נח וכתב רש"י ו'ל' ובאברהם הוא אומר האלהים אשר
עמלקו אבותי לפני נח כי לדין סעד לתומכו אבל אברהם ה'ו'
מתחוק מלפני בלדקו . והפ"י כתב בזה עוד כלאור כתיבת לפניו
וזו ה"ח נודע שמלחו של אברהם ה"י שס"י הולך וסוכך ומכריו
עם שמים קרוב המון עמים רבים כמ"ש ואת הנפש אשר עשו
במרן וס"י מגלה טעמים של החיות להיות רואה מי סוף ארון
הטובים וכסיות שרבים מהם נקשו לקולו וסאמיטו בו ובחופתיו
אשר עם להם כחושכלותיו וכסיותו מוכס רבים עמים לכן זכות
קריים חלוי בו וקבל שכר טוב או כנגד טוב . וכזכות ספרה ז'
גילולו כל העמים ולכן אמר האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו .
אומר שס"ח הולכו קודמיו לו ית' כ"י ומכריון עם תפלתו
בְּדַרְךָ הַמַּכְרִיזִין שְׂלוֹכִין לְפָנַי הַמְּכֹרְזִין . כמ"ש ויקראו לפניו
בְּכָרְךָ וְאִמְרֵךָ וקראו לפניו ככס יעשה לאיש) אבל נח לא ה'י'
מתעבד עם בני דורו כלל רק ה'י' מתיחד עם האלהים לנד ולכן
אמר את האלהים התהלך נח . לומר עם האלהים לנד ולכן
ומתעבד ועם רשעים לא יבד למען הדיקס וא"כ לא ה'י' עולו
וזכות ושכר אחרים כלל . וכזו יבואר מה שנאמר עם ויאמר ה'
לנח כל אתה וכל ביתך אל התבה כי אחר ראיתי לדיק לפני כדור
סוף . שיש להבין מדוע כשעטו על בני התבה והללו ממי
המבול לא אמר לו מדוע עושו כך להלילו . מפני שראה אותו לדיק
לפניו . וחסם כשעטו על כיתחו אל התבה : אמר לו כי
אחר ראיתי לדיק לפני . ונראה סבילור מפני שיש להבין כשפרש

פירוש לתורה אלהים
האם ער ניקאקו : (א) ויאמר יי נח אונג אאמ האם
גְּזֹאנְתֶם צו נח בא קום בְּקוֹרְךָ גִּיּוּא אֲרִינן אֶתָּה וְכִי
בִּיתְךָ אֵל תִּתְּבָה דו קום גָּאָר רִינן הוּוּו גְּעוּיְגָד
אין לער תבָה כי אוקד ראיתי צדיק לפני בְּדוֹר הַזֶּה
וְאִרְוִים דִּיק הַאֵב אִיךָ גִּינְעָהוּ אֶצְדִּיק פֶּאָר מִיר
אין דעם רִאזִינְעוּ דוֹר . ורש"י שְׂרִיבְתֶם פֶּאָר

האם אינפיקערט . דא וואסער איז אקע פאג ווייניגער
גִּינְעָהוּ אונג די תבָה האם גְּעוּיְגָהוּ אִיךָ די גְּעוּיְגָה אֶרְכָּב .
האם ארויס גְּעוּיְגָהוּ די קָרָה זָהוּן אויב צם אִיךָ אונג
דא

תרגום
למשך ענה דא צבאות נפש צ צב צבא צבאות דוח ידוה נשמה רבצה אדני נשמה דודר ידוה דוח
יחירה רבצה ידוה חיה יחירה דודר אל שם ב'ן שבעשית :

מ'סודין ומפורענות וקרב א מעצר וממשפט לקח ואת דודרו מי ישוחח פי
גלותא ופרישן דוהעגדון גגור מארין חיים מפשע עמי נגע רמו : כ ויתן
לאשהעאה ארי יעדי שולמן עממיא קארעא דישראל חובין דקבו עמי עד קוהדון ומטי : כ ויקמר
רש"י

(א) מעוצר . שהיה עליו כידס וממשפט הארורין שכלל עד
עמה : ואת דודרו . שגיס עבדו עליו : מי ישוחח .
מי יוכל לספר התלחות אשר מלאוהו : גגור מארין חיים .
מתחלה מל"י : מפשע עמי . כל הנגע להם : (כ) ויתן
עליהם נגע כשנש כי כלם מפשע עמי או עמי פשע כהם לפעמים כדור כחירותם או הם היו מנוגעים לכפר פשע עמי : (כ) ויתן
(תק לישראל ע"ט) (ה"א) 11 16

את רשעים קברו ואת עשיר במתו על לא חמס עשה ולא מרמה בפיו: נ ויהיה חפץ נכאוי החלי אסדתשים אשם נפשו יראה ורע יארך ימים וחפץ יהיה בידו יצלה: ד מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונתם הוא יספר: ה לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה לפות נפשו ואת פשעים נמנה והוא חמא רבים נשא ולפשעים יפניע:

יה רשיעא לניהם יה עתידי נכסיה דאגמו במוטא דאבדנא בריל דלא יחמיסון עבדי חסאה ולא ימלצין נקלין בפוסהון: ג וסן נרם ה סתא רענא למצנף ודנפאה יה שארא למסיה בריל קמקאה מחובין נפשהון יחזון במלכות משיסיהון יסגון בגני ונגן יורבון יוסין ועבדי אוריקא דני ברעו סיה יצחון: ד משעבוד עסקיה ישויב

גפשהון יחזון גפורענות שגאיהון יסבעון מבינות סלכיהון בחוכסיה יצוי וקאין בריל לשעפרא סניאין לאוריקא ועל חוביהון הוא יבטי: ה גבן אפליג ליה גות עממין סניאין ונת גיבטי ברין עקפין יפליג גראה חלף דמסר למותא נפשיה ונת מרודא שעבדי לאוריקא והוא על חובין סניאין יבטי ולמרודא ישחביק בדיכיה:

מצודת דוד

רשי

את רשעים קברו. מטר פלחו לסקר עם הרשעים והמס להם כענין רע וכוונן ריל ולא רלס לסקור על דה להנל: חמס: ואת עשיר במותיו. מוסק על מלה ויתן לומר שמכר פלחו להמכיס עם דעת הסעיר המושל בכל מיני מיתות שגור עליו למטן יעמוד כחמותו: עז לא חמס עשה. ריל ונתנס גור פליו מיתה לא על סתמס עטמס ולא על סתמס סכסס כי לא עטס סתמס ולא דבר מרמס וכעלילס סא: (ג) ויה חפץ יבאוי הדירי זכו מחמר הנניח במשיב על דברי האומות שהיו כמסחטקים הם סלרות סכאות על ישראל סיי מרוע בחירתם ולא כנורת סמקוס יא כלו מיד ס' לכפר על טון האומות ואמר לטס לא בן סיל אכל ס' חפן לנכחו וכנורת סמקוס נעטקס וסוף סחלי אוחו: אם תשים אשם בשש. ריל אולס לא כלו לכפר טון סלמות כ"ל לנטות להסיבו סלחיותו וכלו אמר ארלס אם נטסו תשים אה ענמס אשם למר סדיון כ"ל מה סנא כי חסא ואשם ולא יסרכר אמרי לו סיו נמולו סל ימי סיו ירלס גרבו בעיניו ויארך ימים וטליו לא ימות מי כחיו: והפך ה' בידו יצלה. וסנס סלית חפן ס' כי עמד כנסיון ולא סרכר אחר מדת סדיון: (ד) מעמל נפשו יראה ישבע. כי סתמול נפשו אשך רלס סיה סכס וסנס ממנס: ברעו יצדיק צדיק. ברעו יחשוב להלך אה ס' סליוק למר סכא למרק אשם סעון למטן לא יקופס סכר מספס סקוס: עבדי לרבים. ריל לא סיה סכר סל סעו"ג סרכיס לסמות כקולס כדבר סלחונס כי סיה עבדי אל מול סעו"ג סרכיס ולא סתס אלוסס וס סכמו לסכול מה סעו טו ליספר ולהכחיבו כפגור זס: (ה) לכן. סוליל ועמד כנסיון אהן לו חלק כמלת סעמס רכיס: ואת עצומים. אה סעמס סחוקס יחלק לעמו להיות לו לסלל: תחת וני'. כמול אשך ספך נפשו. וספוקיס למיהס: ואת פושעים נמנה. כפי סעו"ג סיה מני ככלל ספסעיס וסעופיס וכדי סיון וקלף: והוא חמא רבים נשא. וסוף נעס סכמו לסכול מה סחטסו כפי סעו"ג סיה מני ככלל ספסעיס וסעופיס. אל ספסעיס כו סיה מפניס ומתחנן וסיוו חלויון אלוסס כעני עבדים אל יד כו רכיס לייסרו ולהכחיבו: ופושעים יפניע. אל ספסעיס מרביס סכנסס ימטול ככס כמל סנלולס.

כתובים משלי ב

הרגום

לחמשך מיסר וסלטת דיא שיון רלת יוד נפש עיון שיון רלת שיון רלת יוד יוח יאהרונגדי נשמה דיסר א אר ארנ ארני נפש ארני יוח אלף רלת נון יוד נשמה דמלכות יו דו וו דה חיה יחידה דיסר יתנה חיה יחידה דמלכות אל שם בין שבדשח:

א אסדת בקשנה ככספה וככסמניס חפפשלנה: ב אן תבין א וחבטי סיד סיקא וסוף סיקמא חבציה: ג סדיון

מצודת דוד
(א) ככספה, ככסמניס אה סכספ. פירוש עים
(א) אם תבקשנה ככספה דו נועקם וזכען הורה זאכין וואם דו נועקם לערנען אין דער הורה לערנען נצדיק וויא דו וזקקם געלט נועקטו וויא באהאלטין אין דיין הארצין אזוי ווי פארדינען ונכסמניס חפפשלנה אזוי וויא אוצרות נעקטשין באהאלטין אוצרות: (ב) אן תבין סיקא וסוף נועקטו וזכען דיא הורה דאם סייקם דיא אלע נעקטו וזכען דיא הורה דאם סייקם דיא אלע (נה"א) (נה"א)

הַתְּבִין וְהַלְמִיחַ דְּאַלְהָא יֵרָאָת יְהוָה וְזַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא : ג בְּיִרְיֹתָהּ יִתֵּן חַכְמָה וְיִדְעִימָה מִן קֳדָם אֱלֹהָא הַשְּׁפָח : ג מִטּוֹל דְּאַלְהָא יְהִיב חַכְמָתָא מִן פּוּמִיָּה יְדִיעָתָא וְזִינָא : ד יִמְשִׁי לְתַרְיַצֵּי שְׂבְהוֹר וּמִסְנִיעַ לְאֲזִין דְּמַהֲלְכִין בְּלֵא מוּס : ה לְמָנְשׁוֹר אֹרְחָתָא וְדִינָא יְאֹרְחָתָא דְצִדִיקִין גַּמְסִר :

(ד) יצפון לישירים תושיה : התורה גזרה הקב"ה כי יורות עד שנתנה לדור המדבר : מציפון ק' סחסידיו ק' מצודת דוד רש"י (ג) ורעת אליהם . הם רוי המורה : (ג) יתן חכמה . יתן לך חכמה מפיו ר"ל יגלה לך מסתרי החכמה כאלו מפיו יאמר לך : (ד) יצפון . ה' טפחיר רוי המורה ושומר לתתם לישירים לך : (ה) גנזור . להסבילו לשמור חרות מפני כי הוא ישמור דרך חסדיו לכל יטו מדרך החמתי :

פירוש ע"ט

מורא האבין פאר גאמ וזעת אליהם תמצא רוי וועקט שוין געפונען וויסענשאפט וויא ארום גאמ צו דונען : (ג) כי יי יתן חכמה ווארום גאמ האט דאך גינעבין דיא תורה וואס ויא הייקט חכמה פפיי דעת יתבונה פון ויין מויל איז גינאגט גינווארין די תורה וואס אין איהר גינאגט ויה וויסענשאפט אונ פארשטאנדן וויקייט : (ד) יצפון לישירים תושיה גאמ האט באהאלטן דיא תורה וואס ויא הייקט

ברטנורא משנה יבמות פ"ג ב עיקר תו"מ

[א] מאמר בו' . למאי דסקינן כריכ"ב דמ"ט פ"ד דיש זיקה כלומר המשנה שמת בעלה נעשית שומרת יבם וזקוקה לו וחסובה כאלו שנתו . מפ' הכל בגמרא דמתני' ה"ה ח"ג דלא עבד בה מאמר שניה מחלן חללה יבומי לא מיכמה והא דקתני מאמר לאפוקי מדב"ש דמ"ה פ"ג דמאמר קונה קנין גמור ומפסוד אף כלה חלוטה . קמ"ל דאיתו חלא מדרכנין : (א) ונהרא מאמר לפי שאין קדושין חלא באמירה ולא בשתיקה בו' . אבל יבום אפילו בשוגג דקסבר אשה אחרת היא קניה והא דנקט ככסף ה"ה

פרק ב א כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו ונולד להן אח . ומלכה זקוקה ליבם ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו : ואח"כ יבם השני את אשת אחיו . ולו אשה אחרת : ומת . כלל בניס : הראשונה . היא אשת הרצאון שפלה לפניו כבר פעם אחת ונולדה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו : עשה בה . זה שמת : מאמר . פירוש שקדשה בכסף . (א) וביבמה קדושין של כסף אינם

קדושין גמורים חלא מדכרי סופרים שאין היבמה נקנית ליבם להיות כאשת אשת גמורה עד שיבא עליה וזה לא

פרק ב א כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו וניא איז דער פשט דאס ווייב פון ויין ברודער וואס ער איז ניש גינוען מיט אים צו זאמען אויף דער וועלט שני אחים צווייא ברודער וראובן אונ שמעון ופת אהר פהס איינער פון וייא איז גישטארבין און קינדער ודהיינו ראוובן ונינר פהס און גאך ראוובנים שטארבין איז גיבארין גינוארין גאך אברודער ולוין ואחר כך יבם השני את אשת אחיו דער גאך האט דער אנדערער ברודער ושמעון קיבם גינען ויין ברודער (ראובנים) ווייב פהס אונ שמעון איז אויך גישטארבין און קינדער אונ שמעון האט גילאזין דיא ווייב וואס ער האט קיבם גינוען פון ראוובן אונ גאך אנווייב אונ דיא ביינע ווייבער שטייען איצט פאר לוי הראשונה דיא ערשטע . דיא ווייב וואס שמעון האט גיהאמ (חק לישראל ע"ט) יב (ח"א) 1 12 וייב

הספיק לכנסה עד שמת : שניה חולצת . ולא מספרה
 מסוס צרת ערוב דללו צרתה ממש היא : ולא מתיבמת .
 מסוס דמאמר קונה מקלח והוא לה צרת ערוב במקלח
 וכל מקום שאין שם קדושין גמורים חוללת ולא מתיבמת :

ב ומת . המיבם : מיבם
 היאזה שירצה . וספיקה
 חזרתה ולא אעשה בה מאמר
 קאי אלא ארישא קאי דקתני
 הרשטונה אסורה וכו' .
 וקאמר ר"ש כיון שכשילך
 כבר מתיבמה ולא היטה על
 זה בויקת נשואי אחיו הרשטון
 מעולם מותרת לו (ג) ואין
 הלכה כר"ש : **ג** לא חולצת ולא מתיבמת . צרתה וכל שכן היא וכן אילונית (ג) דכתיב אשר תלד פרט
 לאילונית וכן אלו סרים חמה והלדווגינים לה חוללת ולא מתיבמת שאלו בן חן לו פרט להלו שאין רחוי להיות
 להם בנים ואשת גר ואשת עבד משומרת לה חוללת ולא מתיבמת שאין אחיה לגרים ולא לעבדים אבל עקרה וזקנה

כשער ופי' חו"ס : [ג] ואח"כ כו' . דלפי' קרא מאמר ויבא
 פדיון יבומי כהאשונה עליה : [ג] עשה כו' . לא האשעדיך
 דמרישא שמעתינן לה אלא דלדודי דמחתי לה כרישא מחתי לה נמי
 כסופא . חו' : (ג) וברישא לא פליג ולא קשי' א"כ רישא לא
 אשעדיך . דמרישא שמעת לה דליש הוא ללו' קתני . גמ' :
 [ד] חולץ . לפי' שמיבם מסייע
 כהלו' שטרך שטרך שיהיון לנתון
 חני ספיר חולץ כגולה מכלתין
 לנד ממ"ד פ"ג וע"ס : (ג) ליל
 נפרס דלהי קאי ולא אצרת

חולצת ולא מתיבמת : **ב** שני אחים ומת
 אחד מהן . ויבם השני את אשת אחיו
 [ג] ואחר כך נולד להן אח ומת . הראשונה
 יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו .
 והשניה משום צרתה . [ג] עשה בה מאמר ומת
 ולא מתיבמת רש"א מיבם לאיוו מהן שירצה או [ד] חולץ לאיוו
 מהן שירצה : **ג** כלל אמרו ביבמה . כל שהיא (ס"א אסורה)
 איסור ערוה לא חולצת ולא מתיבמת . (ס"א אסורה) איסור מצוה

נויב פון שמעון הייסקט ניט קיין צרה פון ראובנים
 נויב נוייל ראובנים נוייב הם נאה גיט גינהערט
 צו שמעון . נוארום מן התורה איז מען גיט קונה
 איבמה נאר אז ער איז איר בועל אבער גיט מיט
 קידושין אליין . אונ מן התורה נואלץ לוי גינקענט
 מיבם ויין שמעונים נוייב דיא אנדערע נאר נוייל
 דיא רבנן האבין גיזאנט או קידושין וקאמרו איז
 קונה די יבמה אביסול האם דאך שמעון אביסול
 קונה גינען ראובנים נוייב דריבער הייסקט דיא
 אנדערע נוייב פון שמעון אביסול אצרה פון
 ראובנים נוייב והייסקט זיא צו פרי צרת ערוה
 דריבער חולצת זיא מתיבמת דאך שמעונים נוייב
 נעמען חליצה מן התורה אונ ער קאר איר גיט
 מיבם ויין סדרבנן : **ב** שני אחיו צווייא ברידער
 (ראובן אונ שמעון) יסת אחד פון אונ איינער פון
 זייא איז גישמארבין אן קינדער ורהיינו ראובן
 ויבם השני את אשת אחיו האם דער אנדערער
 ברידער שמעון מיבם גינען דיא נוייב פון ויין
 ברידער ראובן ויבם דן דער נאה איז
 צו זייא גיבארין גינארבין אברודער לוי יסת אונ
 שמעון איז אויך גישמארבין אן קינדער אונ האם
 גינארבין צווייא נוייבער דיא נואם ער האם מיבם
 גינען פון ראובן אונ נאה איינע אונ דיא בידע
 נוייבער שטייען פאר לוי ער זאל זייא מיבם ויין
 הראשונה די ערשטע נוייב נואם שמעון האם מיבם
 גינען פון ראובן יוצאה גיט ארום פון לוי פרייא
 אן חליצה אונ אן יבום משום אשת אחיו שלא היה
 בעולם נוייל זיא איז אמאהל גינען דיא נוייב פון
 ראובן נואם ער איז גיט גינען מיט לוי צו זאמען
 אויף איין נועלם איז זיא אסור גינארבין אויף לוי
 אויף אייביג נוי איין ערוה והשניה אונ די אנדערע
 נוייב פון שמעון איז אויך פריי פון לוי אן חליצה
 אונ אן יבום משום צרתה נוייל זיא איז די צרה פון
 דער ערוה עשה בה מאמר או שמעון האם נאר

מקדש גינען ראובנים נוייב נרי יבמה) יסת אונ
 שמעון איז גישמארבין השני דיא אנדערע נוייב
 פון שמעון חולצת נעמם חליצה פון לוי זיא מתיבמת
 אונ לוי קאר איר גיט מיבם ויין ודער מעמם שטייט
 אין דער פריערדיגע משנה) דני שמעון אפר
 רבי שמעון ויית אויף דעם אנהייב משנה גיט
 אויף עשה בה מאמר אונ) זאנט נוייל לוי איז
 גיבארין גינארבין דער נאה וייא שמעון האם שוין
 מיבם גינען ראובנים נוייב נועקט זיא נאר גיט
 גינארבין אויף ראובנים נאמען נאר אויף שמעונים
 דריבער אויב שמעון איז גישמארבין אונ האם
 גינארבין צוויי נוייב די נואם ער האם מיבם גינען
 פון ראובן אונ נאה איינע מיבם זאיי פון שרצה
 מעג לוי מיבם ויין נועלכע נוייב ער וייל או חולץ
 זאיי פון שרצה אדער ער גיט חליצה צו נועלכער
 ער וייל : **ג** כג אמרו בגמרא מען האם גינארבין אפול
 בייא דעם דין פון יבום גי שריא אסורה דיא
 יבמה נואם איז אסור צום יבם איסור ערוה איין
 איסור ערוה לא חולצת זיא מתיבמת דאך גיט דיא
 יבמה נעמען חליצה אונ מען קאר איר גיט מיבם
 ויין וגיט דיא ערוה אונ די צרה) איסור מצוה ואיסור
 קדישה אז דיא יבמה איז אסור צו דעם יבם איין
 איסור מצוה אדער איין איסור קדישה נדער פשט
 פון דיא משנה שטייט אין משנה ד) חולצת נעמם
 דיא יבמה חליצה זיא מתיבמת נאר מיבם ויין קאר
 מען איר גיט אחתה איר שנועסקער שהיא יבמה
 נואם זיא איז איר שנועקערין , דהיינו שמעון אונ
 לוי האבין גיהאלטין צוויי שנועסקער . אונ זענען
 גישמארבין . זענען די בידע שנועסקער גיפאלין
 צום יבום צו זייער מאנס ברידער ראובן . קאר
 גיט ראובן בידע שנועסקער מיבם ויין . גיט דיא
 אונ גיט דיא . נוארום וייא ער איז מיבם איינע
 הייסקט זיא ואחיות די שנועסקער וקוקתו) פון ויין
 גיניימע פון דער אנדערע שנועסקער נואם זיא

זעטוי"ס : (ד) וף כנתו מאניסו משכח לה אלל דכסאוי קמיירי : (ה) גמ' משוס דשייכי בדורותיה ערוה דאורייתא שביא אמו : (ו) קעמח דגורו משוס אס אמו כו' משוס דמורייתא אמו רבתי קרי לה : (ז) משוס דיש בדורותיה ערוה דאורייתא דהיינו אשת אב : (ח) דלא מייסיק דמהלפא בלשת אבי האב דלדס רגיל ושכית דלזיל למשפחה אביו . ויולד שיש עס קורבס יותר מאמו הליך לא מילפי : (ט) כולס בלד משמע : (י) סואיל ושייכס בדורותיה איסור בלס דאורייתא שבו אשת בנו : (יא) היינו בלד דאין בדורותיה איסור דאורייתא : (יב) נראה סבוכר נס כוז דיש להס הספק (וכן כדלוי על סופין) וביד הרמ"מ . ורביס חולקים : (יג) קרושה כו' . וקרי לה איסור קרושה דכתיב

קרושה יהי להלויס . גמ' . ובאלמנה לכה"ג כתיב כי אני ה' מקדשו והואיל ואין אלס איסורי לאוין כלי' לגביהו ממורת ומניס שתינ גס כן אלל בלאו וף על פי עלל נמאל בהס קרושה : [א] אלמנה לכה"ג גרושה כו' . דלף ע"ג דלתי עשה ודתי לית דמלות יבוס גדולה מחליט גוירס ביאה דלשונה חטו ביאה שניס דככר קייס בעשה . גמ' וכתיב החוספת ללאו דוקא נקט דהא אפילו גמר ביאה דלשונה איסור דיכמה נקית כהערה . והל"ל חטו גמר ביאה . ת"ח : [א] וחלוצה . פי"ה כ"ג כתיב פ"ט מד"ס הוא וסא דשנאיה בכמה מקומות עס סברוסה בדברים שהן מד"ס לאו בדוקא אלל אשגרות לשונה הוא . תו' וכ"כ כ"י : (א) דממתניתין דלעיל בכת ישראל נתין וממור דחולצת לא שמענו דה"ל כשניסס ממורים אלל כשחיו סתם כר ארסו ממור וזקק את אשתו קמ"ל . תו' וטעמא מילי סואיל וס' בנו לפטורו מן היבוס כדלקמן הלכך מוקק נמי וקוק . גמרא : (יד) גמ' . וקאלמירין דס"ד סואיל וס'נו מטעמא

ואיסור [ה] קרושה . חולצת ולא מתיבמת . אחותה שהיא יבמתה חולצת או מתיבמת : ד איסור מצוה שניות מדברי סופרים איסור קרושה [א] אלמנה לכהן גדול גרושה [ב] וחלוצה לכהן הדיוט . ממורת ונתניה לישראל . בת ישראל דנתין וממור : ד מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשתו אחיו ליבוס . ואחיו ככל דבר . חוק ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית .

ואשת אביו ואין לה הפסק (י) ואשת אביו חטו בלד (ח) ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם כין מן האם כין מן האב (ט) וכלת בנו ואין לה הפסק (י) וכלת בתו (יא) וכת בת בנו וכת בת בתו כן בנו וכת כן בתו וכת בת כן אשתו (יב) וכת בת אשתו ואם אב אביו אשתו ואם אס אס אשתו ואם אב אביו אשתו : שמת אחיו הדיוט ונפלה אשתו לפטור : גרושה וחלוצה לכהן הדיוט . כגון שעכר אחיו המת ונשא גרושה וחלוצה וכשמת לריכה חליטה שהרי חספו לו כה קידושין משוס דקדושין תופסין כתייבי לאוין אלל יבומי לא שהרי היא אסורה לו ולפטרה בלא כלום א"ל דלא אליס לאו למפטרה דלפטין לה מחמת אשה שהו ככרת : ד אח מ"מ . ואפילו ממור (יג) : ואחיו לכל דבר . ליוורסו ולהטמא לו (יד) : שפחה ונכרית .

אין אויף גינייט צו ראובן צום יבוס . האם ראך ראובן צווייא שוועקטער פאר ווייבער אונ צווייא שוועקטער מאר מען גיט הארמין פאר ווייבער . אונ ווייל וויא זענען פמור פון יבוס זענען וויא פמור פון חלוצה . זאגט דיא מיטנה אבער אז אחותה שהיא יבמה איין שוועקטער נואם ויא איז אשווערין אויך צו די אנדערע שוועקטער איז איין ערנה צו ראובן נואם ראובן מאר איר גיט מינבס ויין . דהיינו ויא איז ראובנים אשוויגער אנדער אשנור חולצת או מתיבמת מוז דיא אנדערע שוועקטער זעמען חלוצה פון ראובן אנדער ער זאל ויא מינבס ויין . אונ ויא היינט גיט אחות זקנתו ווייל דיא ערנה שטייט גיט פאר ראובן גיט צו חלוצה אונ גיט צו יבוס : ד איסור מצוה היינט שניות דיא אנדערע עריות מדברי סופרים נואם זענען אסור מדרבנן . ודיא עריות נואם שטייען אונ דיא תורה אין דיא סדרה אחרת אונ קרושים . דאס היינט דיא ערשטע עריות . אונ דיא עריות נואם דיא רבנן האבין געאכרף דאס איז די צווייטע עריות . ווייל עס איז אמרנה צו מקיים ויין נואם דיא רבנן זאגין דריבער הייסין וויא איסור מצוה איסור קרושה היינט אפגה זכרון גדי אז דער ברודער פון כהן גדול איז גישמארבין אונ דיא יבמה דיא אלמנה פאלט צום יבוס צום כהן גדול גרושה וחיוצה אנדער אפגה האם עובר צינוען אויף אללא אונ האם גינזמען אנרושה

אין אויף גינייט צו ראובן צום יבוס . האם ראך ראובן צווייא שוועקטער פאר ווייבער אונ צווייא שוועקטער מאר מען גיט הארמין פאר ווייבער . אונ ווייל וויא זענען פמור פון יבוס זענען וויא פמור פון חלוצה . זאגט דיא מיטנה אבער אז אחותה שהיא יבמה איין שוועקטער נואם ויא איז אשווערין אויך צו די אנדערע שוועקטער איז איין ערנה צו ראובן נואם ראובן מאר איר גיט מינבס ויין . דהיינו ויא איז ראובנים אשוויגער אנדער אשנור חולצת או מתיבמת מוז דיא אנדערע שוועקטער זעמען חלוצה פון ראובן אנדער ער זאל ויא מינבס ויין . אונ ויא היינט גיט אחות זקנתו ווייל דיא ערנה שטייט גיט פאר ראובן גיט צו חלוצה אונ גיט צו יבוס : ד איסור מצוה היינט שניות דיא אנדערע עריות מדברי סופרים נואם זענען אסור מדרבנן . ודיא עריות נואם שטייען אונ דיא תורה אין דיא סדרה אחרת אונ קרושים . דאס היינט דיא ערשטע עריות . אונ דיא עריות נואם דיא רבנן האבין געאכרף דאס איז די צווייטע עריות . ווייל עס איז אמרנה צו מקיים ויין נואם דיא רבנן זאגין דריבער הייסין וויא איסור מצוה איסור קרושה היינט אפגה זכרון גדי אז דער ברודער פון כהן גדול איז גישמארבין אונ דיא יבמה דיא אלמנה פאלט צום יבוס צום כהן גדול גרושה וחיוצה אנדער אפגה האם עובר צינוען אויף אללא אונ האם גינזמען אנרושה

אין אויף גינייט צו ראובן צום יבוס . האם ראך ראובן צווייא שוועקטער פאר ווייבער אונ צווייא שוועקטער מאר מען גיט הארמין פאר ווייבער . אונ ווייל וויא זענען פמור פון יבוס זענען וויא פמור פון חלוצה . זאגט דיא מיטנה אבער אז אחותה שהיא יבמה איין שוועקטער נואם ויא איז אשווערין אויך צו די אנדערע שוועקטער איז איין ערנה צו ראובן נואם ראובן מאר איר גיט מינבס ויין . דהיינו ויא איז ראובנים אשוויגער אנדער אשנור חולצת או מתיבמת מוז דיא אנדערע שוועקטער זעמען חלוצה פון ראובן אנדער ער זאל ויא מינבס ויין . אונ ויא היינט גיט אחות זקנתו ווייל דיא ערנה שטייט גיט פאר ראובן גיט צו חלוצה אונ גיט צו יבוס : ד איסור מצוה היינט שניות דיא אנדערע עריות מדברי סופרים נואם זענען אסור מדרבנן . ודיא עריות נואם שטייען אונ דיא תורה אין דיא סדרה אחרת אונ קרושים . דאס היינט דיא ערשטע עריות . אונ דיא עריות נואם דיא רבנן האבין געאכרף דאס איז די צווייטע עריות . ווייל עס איז אמרנה צו מקיים ויין נואם דיא רבנן זאגין דריבער הייסין וויא איסור מצוה איסור קרושה היינט אפגה זכרון גדי אז דער ברודער פון כהן גדול איז גישמארבין אונ דיא יבמה דיא אלמנה פאלט צום יבוס צום כהן גדול גרושה וחיוצה אנדער אפגה האם עובר צינוען אויף אללא אונ האם גינזמען אנרושה

אין אויף גינייט צו ראובן צום יבוס . האם ראך ראובן צווייא שוועקטער פאר ווייבער אונ צווייא שוועקטער מאר מען גיט הארמין פאר ווייבער . אונ ווייל וויא זענען פמור פון יבוס זענען וויא פמור פון חלוצה . זאגט דיא מיטנה אבער אז אחותה שהיא יבמה איין שוועקטער נואם ויא איז אשווערין אויך צו די אנדערע שוועקטער איז איין ערנה צו ראובן נואם ראובן מאר איר גיט מינבס ויין . דהיינו ויא איז ראובנים אשוויגער אנדער אשנור חולצת או מתיבמת מוז דיא אנדערע שוועקטער זעמען חלוצה פון ראובן אנדער ער זאל ויא מינבס ויין . אונ ויא היינט גיט אחות זקנתו ווייל דיא ערנה שטייט גיט פאר ראובן גיט צו חלוצה אונ גיט צו יבוס : ד איסור מצוה היינט שניות דיא אנדערע עריות מדברי סופרים נואם זענען אסור מדרבנן . ודיא עריות נואם שטייען אונ דיא תורה אין דיא סדרה אחרת אונ קרושים . דאס היינט דיא ערשטע עריות . אונ דיא עריות נואם דיא רבנן האבין געאכרף דאס איז די צווייטע עריות . ווייל עס איז אמרנה צו מקיים ויין נואם דיא רבנן זאגין דריבער הייסין וויא איסור מצוה איסור קרושה היינט אפגה זכרון גדי אז דער ברודער פון כהן גדול איז גישמארבין אונ דיא יבמה דיא אלמנה פאלט צום יבוס צום כהן גדול גרושה וחיוצה אנדער אפגה האם עובר צינוען אויף אללא אונ האם גינזמען אנרושה

גלה בתרה חזיל דכתיב בשפתה האשה וילדיה תהי לאדוניה ובנכרית כתיב כי יסיר את נקד מחארי (טו) ומדלא כתיב כי יסיר שמע מיניה הכי קאמר בתך לא תהן לכת כי יסיר בתך את נקד שתלך לו בתך מחארי. אבל אכתי לא תהן לנכד לא מהדר שאון הכן הכל מן הנכרית קרוי נקד אלא כנה (עז): ו ואי איוו קדש ואסור בשתייהן משום דכל הלא ודלא איכא למימך זו אחות אשה: הולץ לשתייהן. דלא ידע איזו היא יבמתו וזמלך להלא ולכימי לחדך לא אפש: דלחות הלוחתו היא ואסורה לו מדריבן כתיבה ויבומי ברישא נמי לא דללמח לא זו היא יבמתו וקטנן בלחות וקתה דהוא כחשתו: היו לו שנים אחד חולץ. תמלה לא' והשני אס רלה לים לשיה מיכס אלס זו יבמתו שפיר ואס לחותה היא לא פגע בלחות וקתמו משום דלחיה דהך אפקעתה לזיקה: קדמו ובנסו. קודם שנמלטו כ"ד (יו): אין מוציאין אותן מירן. משום דכל חד וחד חמר אהו שפיר נכסי ואי נמי הו ליכא שדראשון כנס לזכוס כנס אחות וקתמו היא שעתה הוא לעבד איסורא ומסכא אחיו ויכס את השניה שהיה יבמתו פקעה

נאשחו פסולס פ"ג לא לטעמא לאח פסול קמ"ו ואכתי תוס דלחמיק קיימח ככל אחיו הוא: (עז) ופריך כגמלא האי כו' לומות כתיב ומשני כי יסיר לרבות כל הפסוקים לנוסיה לא חילטריך עמא ופתי"ס: (טו) והלך כנה לביא ביה משום הפסוק וכל האיסור משעה ראשונה נעשה שהוא מולד זרעו מכתיב שכיב אבל אחר שנוה און הסרתו כלום דעב"ס נזיר הוא פ"ג וזרעו חרי קרפי נזיר לשפחה וחד לנכרית דאי משפחה הוא אמנות דלון לה מ"ס כו' ואלו עב"ס יס לו הייס דכתיב בלאך בן בלאך כו' ואל מעב"ס ה"א משום דלא שיכא כמלות אבל שפחה להקטן לאשה. גמ': (ח) וספר כו'. דחמר קדא וכן און לו עיני עליו דכיו מלי למכחב או בלא ו"ד כמו מלן יבמו מלן כלעס. גמ' ומתו"ס: (ט) מכתו כו'. אס הכה או קלא את חביו חייב מיתה רש"י

בנמרא חוקי לה כשפשה מטובס דלליכ הא כתיב ושיא בעמך לא חזור כשפשה עמך ואף דכיו מעות לא יוכל לתקן (פ"ק) דתנינא מ"ו) כיינו דשני נזכר הואיל והממזר קיים אבל עשה מעשה עמך מקרי כיון עסק: [א] משה אחיות. וזכה בשמים אחיות שבלת אינן נכרות מטא"כ אשה דהספק שיהי ויתר כשתי מש"ס נקט לחיות: [א] ואי כו'. אפילו לא הוכיח כשעם הקדושין אמנא שאי אפשר שיבא על אחת מהן אפי"ס שתיק לזכות נס כמפורס נמ"ו פ"ב דקדושין דליתו ודע משמע נמי אינו ידוע מ"ש הוסי' (יז) שאם נמלכו כ"ד ועברו זילתין כיון שעברו על דכתיב כ"ד הלא"ש: [יב] קדמו ובנסו. אפילו

זיקתה למפרע מאידך: ז' ב' שקדשו שתי אחיות. והס

נאר אז דער ברוךרע איז גיבארין גינארין פון אשפחה פגעגית אדער פון אבותית. נדער פאמער האט מוגה גינוען מיט אפגעניישע דייקט אדער מיט אבותית אונ זיא האט גיבארין פון אים אדוקן הייקט ער גיט אברודער גיט צו יבום אונ גיט צו ירושה מי שיש לו בן נוער עם האם אוהין מפי מקום וואס פאר אוהין ער איז אפילו אמקור וספר אשת אבי פסקת ער דעם פאמערס ווייב מן היבום פון יבום ותיב על מפתו ועי קלחתו אויב דער זוקן שלאגט ויין פאמער אדער ער שעלם אים איז ער חייב מיתה יבט ק"י דבר ער הייקט ויין זוקן צו יעדער ואף היץ מפי שיש לו מן השפחה ופן הכותית נאר אז דער זוקן איז גיבארין גינארין פון אשפחה פגעגית אדער פון אבותית הייקט ער גיט ויין זוקן צו קיין ואף: ו' מי שקדש אחת משתי אחיות ויען איינער. ודהיינו ראובן האט מקדש גינוען איינע פון צוויי שנועסקער רחל אדער לאה ותיב יבג איה מן גיט אונ ער וייקט גיט נועקע ער האט מקדש גינוען מאר ער ביידע גיט נעמען. רחל מאר ער גיט נעמען פאמער האט ער מקדש גינוען לאה איז דאך לאה ויין ווייב אונ אז ער נעמט רחלן האקט ער דאך צוויי שנועסקער. אונ לאה מאר ער גיט נעמען פאמער האט ער מקדש גינוען רחל איז דאך רחל ויין ווייב אונ אז ער נעמט לאה האלם ער דאך צוויי שנועסקער ונתן גם מי וגם יו דארף ער ביידע

געבין גט פת או ראובן האט גיט גיבג נאר ער איז גישאראבין וזי אח אחר אונ האט גילאזין איין ברוךרע ושמעון חולץ לשתייהן גיט שמעון חלוצה ביידע שנועסקער היי יו שנים או ראובן האט גילאזין צוויי ברוךרע ושמעון אונ לזיו אחד חוצץ ואחד מיבם גיט פריער איין ברוךרע חלוצה צו איין שנועסקער. ודהיינו צו לאה דער נאך אויב דער אנדערער ברוךרע וייל קען ער מיבם ויין דיא אנדערע שנועסקער ורחל קדמי ויבסי אויב דיא ברוךרע האבין גיט גיבגענט בייא בית דין צו זייא מעגין מיבם ויין. נאר פאלד וייא ראובן איז גישאראבין האט שמעון מיבם גינוען איין שנועסקער אונ לזיו האט מיבם גינוען דיא אנדערע שנועסקער אין מוציאין סתים נעמט מען גיט אוועק דיא שנועסקער פון דיא ברוךרע נאר זיי מעגין זיי האלמין פר ווייבר אויף אייביג אויב זייא ווייען: ז' שנים צווייא מענקשין ראובן אונ שמעון וגיטט קיין ברוךרע שקדשו שתי אחיות וואס זייא האבין מקדש גינוען צווייא שנועסקער זה אינו יבג איי גיט דער ווייס גיט נועקע ער האט מקדש גינוען זה אינו יבג איי גיט אונ דער ווייס גיט נועקע ער האט מקדש גינוען זה נתן שני גיט דארף דער געבין צו ביידע שנועסקער צו יעדע באזונדער אגם זה נתן שני גיט אונ דער גיט צוויי גיטין צו יעדער שנועסקער באזונדער אגם פתי אויב זייא זענען גישאראבין אונ האבין גיט גינמט

בקרוב ידוע דוקא דרכי ה' ופסי קדושין כחופה אלף שומרים
 לו מתן עד שיטעם אחר הגדול מעטס כדמתן כמ"ט פ"ד
 ופתי"ט: [ג] ואחד מיבם. וזריכה דמ"ד לגזור דמי חרי
 לא יבס מד מתיכו אטו אח יחיד קמ"ל. ודוקא מתלן וכו'ר
 יבומי אכל יבומי כרישא לא דהא פנע כיכמה לשוק. גמרא:

כ"ה אח ולזה אח. זה חולץ לשתייהן וזה חולץ
 לשתייהן כ"ה א' ולזה ב' היחיד חולץ לשתייהן
 והשנים אחר חולץ [ג] וא' מיבם. קרמו וכנסו
 [ד] אין מוציאין מירם לזה שנים וזה שנים
 אחיו של זה חולץ לאחת. ואחיו של זה חולץ
 לאחת. אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה
 [ט] אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה. קרמו
 [טו] שנים וחלצו לא ייבמו השנים. אלא אחר
 חולץ ואחר מיבם. קרמו וכנסו אין מוציאין
 מירם: [כ] מצוה בגרול ליבם ואם קרם הקמן וכה.

נכרים: זה חולץ לשתייהן כו'. משום דכל מד מנייהו
 אסור ליבומי דלגמא כל חד וחד פנע כחופה זקוקה:
 היחיד חולץ לשתייהן. שאי אפשר לו ליבם לא קודם
 הלילה של שניה משום אחות זקוקה ולא לאחר הלילה משום
 אחות הלילה לפיכך האויל
 ואסור ליבם יחולץ תהלה
 לשתייהן כדי להוליא אחת
 שהיא יבמתו מאסור יבמה
 לשוק: והשנים אחד
 חולץ. לשקושי זיקה מאחיו
 אם זו יבמתו ותשמתי אחותה
 לשני ממ"ל אי יבמתו הוא
 שפיר וחס אחותה היא הא
 פקעה זיקת היבמה מנייה
 כהליגת אחיו: אחיו של

זה מיבם חלוצתו של זה. ממ"ל אם זו
 יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לחופה
 שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
 היא שפיר נסיב דכתיב היא דמי משום אחות זקוקה
 ליכא שהרי חלץ אחיו את אחותה שהיא יבמתו
 ופקעה זיקה ואי משום יבמה לשוק הרי הלילה כעלה:
 לשתייהן משום דלא ידעו איוו היא יבמתו: לא ייבמו.
 דקמח דנסיב אית ליה למימר זו היא אחות זקוקה:
 לממה כפסך אי יבמתו היא שפיר ואי לאו כחופה זקוקה
 לזה שנים אחר חולץ. תהלה לאחת: ואחד מיבם.
 הוי שהרי הלילה מאחרי בעלה: ואם קרמו. אלו שני
 אחרונים: ובנסו. אחר הלילת שנים האחרים ולא בלא
 למלך ככ"ד: אין מוציאין מירם. כדפרישית שהרי אין
 כחן אלא ספק איסור אחות זקוקה כגשאי ראשונה
 ואיכא למימר קמח דנסיב יבמתו היא ושפיר. נסיב
 וכתרה נמי שפיר נסיב ככריה ואי נמי הוי איכסיבא איפכא
 וקמח פנע כחופה זקוקה כיון שכל שני יבס פקעה
 זיקתה מאחיו וכוונתה לו אשתו ואיסורא דעבד עבד:
 ד מצוה בגרול ליבם. דדרשין ולקחה לו לאשה יבמה
 וכהי הככור המיבס היא ככור (ית) אשר תלד
 ואותה יבמה תהא ראויה לילד פרע לאלויות. יקום
 הככור (ט) היבס על שם אחיו למול אוחו ולא יתאסף

דמקן מלוה גדול וקרי ליה ככור.
 כ"ה נועד כדאוי ככור ועמיו"ט: (ט) מפרס בגמרא מגורה שיה
 דלחמר כחן יקום על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו
 כחלתן ואפי"ן דבכל החורה אין מקרא יולא מידי פשוטו ככא
 אחי ג"ס ואסקתו לגמרי דאין לר"ך לקרות לבנו ככס אחיו כלל

שני זה דער ברודער פון לוי (יהודה) מיבם מעג
 מיבם זיין רחל'ן ונאם (זיא איז חגיגתו ש' זה דיא
 חלוצה פון יוששקר ואחיו ש' זה אונ רער ברודער
 פון יוששקר וברל'ן) מיבם מעג מיבם זיין לאה ונאם
 זיא איז חגיגתו ש' זה דיא חלוצה פון לוי קדמי
 שנים זייא האבין זיה גיפערערט דיא צווייא
 ברודער פון ראובן לוי אונ יהודה וזגזו אונ האבין
 גיגעבין חלוצה צו לאה אונ צו רחל יא ייבמו
 השנים מארען גיט מיבם זיין דיא צווייא ברודער
 פון שמעון יוששקר אונ זבולן גיט צו לאה אונ
 גיט צו רחל אפי' אחר חלץ ואחר מיבם נאר איינער
 פון זייא יוששקר ארער זבולן גיט פריער חלוצה
 צו איינע וצו לאה ארער צו רחל אונ רער
 אנדערער ברודער איז מיבם די אנדערע קדמי
 וקדמי או זייא האבין זיה גיפערערט יוששקר אונ
 זבולן אונ האבין מיבם גיזען יוששקר איינע אונ
 זבולן איינע רער נאך נוי לוי מיט יהודה האבין
 גיגעבין חלוצה צו בירעם אין מוציאין מיבם נעקמט
 מען גיט אונעק פון זייא דיא נוייגער נאר זייא
 מעגין וואהנען מיט זייא: ח מצוה בגרול ליבם דיא
 מצוה איז רער עלמערער ברודער זאל מיבם זיין
 יאם קדם הקמן אונ אויב רער יונגערער ברודער
 האם זיה גיפערערט אונ האם מיבם גיזען זיית

זיה אה וזיה אה רער האם אברודער אונ רער האם
 אברודער זיה חלץ? שתייהן גיט רער ברודער חלוצה
 בירע שנועקסער זיה חלץ? שתייהן אונ רער ברודער
 גיט חלוצה צו בירע שנועקסער זיה אחר איינער
 האם נאר איין ברודער וזיה שנים אונ רער
 אנדערער האם צווייא ברודער החיד רער איין
 ברודער חלץ? שתייהן גיט חלוצה צו בירע
 שנועקסער והשנים אונ רעם אנדערונם צווייא
 ברודער אחר חלץ איינער גיט חלוצה צו זיינע
 ואחר מיבם אונ איינער איז מיבם דיא אנדערע
 וקדמי וקדמי זייא האבין זיה גיפערערט אונ האבין
 גיגומען. דיא צווייא ברודער פון רעם אנדערין
 ברודער האבין בירע מיבם גיזען רער איינע
 אונ רער איינע אין מוציאין מיבם נעקמט מען גיט
 אונעק ריא ווייגער פון דיא ברודער. נאר זייא
 האלמין זייא פאר ווייגער אויף אייביג ואויב זייא
 וויזען זיה שנים וזיה שנים נראובן) האם צווייא
 ברודער (לוי אונ יהודה) אונ (שמעון) האם צווייא
 ברודער יוששקר אונ זבולן אחיו ש' זה איין
 ברודער (לוי) פון ראובן חלץ לאחת גיט חלוצה צו
 איינע. ורהיננו צו לאה) חלץ ואחיו ש' זה אונ איין
 ברודער (יוששקר) פון שמעון חלץ לאחת גיט
 חלוצה צו רער אנדערע. ורהיננו צו רחל) אחיו

אחיו שמו: הנמשען על אשת איש. הבודד על א"ח
 (כ): והוציאנה. כ"ל מתחת בעלה כשכל זה שאמרה
 עניו והלך זה ובאה: יוציא. למדאורייתא חבורה נמי
 לו כמו שאמרה לבעל כדשיען מטעמה נסתמה ב'
 פעמים אחת לבעל ואחת
 לבעל ודוקא הנשען על
 א"ח אבל נשען על הפטויה
 נראה למלוה לכוון כדאשכחן
 גבי חונם ולו תהיה לאשה:
 ה המביא נח ממדינת
 הים. נרדף שיאמר כפי
 נכחו וכפי נחם ועממא
 מפורש בנישען למר משום
 שאין בקויון לשמה ולמר
 משום שאין עדים מלוים
 לקיומו: לא ישא את אשתו.
 משום דלדבוריה: (כג) דלפיך לאמר הרגנטו
 סמיכין (כח): מת הרגתיו וכו'. הוהיל ועל ערותו נשאת
 חכא לזות שפתיס שמה עיניו נתן כה והטיר ערות
 עקר עליה אבל תנשא לאחר דלשה נשאת בעד אחד (כז): ר"י אומר הרגתיו לא תנשא אשתו. בעדותו
 חטילו לאחר מפני שהוא רשע והחורה אמרה אל תשת רשע עד וזין הלכה כר"י דקו"ל אין חלם משום עלמו רשע
 דחלם קרוכ חלל עלמו ומחמתק ליה כהרעג חכל לא מהימנין ליה כמילי דלמר סבא הרנו ובלכך חטילו כי אמר הרגתיו
 תנשא אשתו: הרגנוהו תנשא אשתו. מפרש כש"ם כאלמר חכי הייתי עם אורגיו (כג) חכל חכי לא הרגתיו: י' בגדר.
 שאררה הגלה מצעלה ולא הער לה ובאת להכס להתיר לה ולא מלל פתח להרעה: לא ישאנה. משום חסד:

האם ער וזכה גיוען היא יבמה הנשען על השפחה
 אויב קען איז איינעם חושד או ער האם קענע
 גיוען מיט אשפחה פגעגיה נשמתה דער נאך
 האם קען איר פריי געווארן נאך זיא גלויף זיא
 אישראלית או על תנאים ארער קען איז איינעם
 חושד ער האם קענע גיוען מיט אנברית ונתנויה
 אונ זיא האם זיך קענער גיוען פריי זיא קענע פאר
 ער זיא גיט נעמען פאר אויב זיא קענע אונ אויב
 ער האם איר גינעקען אין מציאן פריי נעמען קען
 זיא גיט אונעק פון אים הנשען על אשה איש אז קען
 איז איינעם חושד או ער האם קענע גיוען מיט
 אששת איש והוציאנה מתחת ידו אונ קען האם איר
 ארזים גינעקען פון מאנס האנס נרער מאן האם
 איר גימזם נשין אף על פי שגנס האמשען דער וואס
 האם מיט איר קענע גיוען האם שוין מיט איר
 חתונה גיהאם נאך דעם גיט יוציא מהו ער איר אויך
 נשין אונ פאר גיט וואהנען מיט איר: ה תפביא גי
 מדינה תיט לקשול ראובן האם גיבראכט אנט פון
 שמעון צו זיין טיוב וואס איז גיוען אין אנווישע
 קדינה אין חוץ לארץ ואמר אונ ראובן האם עדות
 גיואנס גפני נחבב וקפני נחבב פאר מיר איז דער גי
 גישריבין גיוארין אונ געשחכת גיווארין נדאם
 היינט איר האב גינעקען ווי דער גיט איז גישריבין
 אונ געשחכת גיווארין וזיא דער דין איהו. איז
 שמעונים ווייב גינט גיווארין לא ישא את אשתו פאר
 גיט ראובן נעמען שמעונים ווייב. ווארום קען
 ועם חושד זיין ראובן דריבער האם ער גיואנס
 אויך דעם גיט ער איז קשור פריי ער זאל איר
 נעקען. נאר צו אאנדערין קעג שמעונים ווייב

גינעקען ווערין פה אז ראובן זאגט עדות אויף
 שמעון אז ער איז נישטאראבין. ארער ער זאגט
 דעמיו איה האב אים געהרגען. ארער ער זאגט
 הרגתיו מיר האבין אים געהרגען. לא ישא את אשתו
 קאר גיט ראובן נעמען שמעונים ווייב וארער צו
 אאנדערין קעג זיא גינעקען ווערין רבי יהודה אומר
 רבי יהודה זאגט דעמיו אז ראובן זאגט איה האב
 געהרגען שמעון לא תנשא אשתו קאר גיט שמעונים
 ווייב גינעקען ווערין צו קיינעם. ווארום אז ראובן
 זאגט איה האב אים געהרגען איז נאך ראובן
 סודה אויף זיך אז ער איז ארצום איז ער נאך
 ארשע אונ אין דער תורה שמיים ואל קשת רשע
 ערו אז ארשע פאר גיט זיין אעדות. קען קען
 נאך ראובן גיט גלויבין אז שמעון קעבט גיט.
 פאמער קעבט שמעון זיא גינעקען ארער אז ראובן
 זאגט מיר האבין אים געהרגען קען קען זאגין אז
 ראובן קיינט איה האב אים גיט געהרגען נאר
 איה בין גיוען מיט דיא רוצחים וואס האבין אים
 געהרגען תנשא אשתו קעג שמעונים ווייב גינעקען
 ווערין צו זיין אאנדערין נאר גיט צו ראובן:
 י תחכם שאמר את האשה בגדר על בעלה ווען אששת
 האם גיטאקען אגדר זיא זאל קיין הנאה האבין פון
 מאן דער נאך איז זיא גינעקען צו אששת ואלמדון
 ער זאל איר פתיר גדר זיין האם דער חכם גיואנס
 דעם גדר קען קען גיט סתיר זיין אונ דער מאן
 האם איר גיט פריי זיא לא ישאנה פאר גיט דער
 חכם נעמען דיא אשה. ווארום קען ועם אים
 חושד זיין דריבער האם ער גיואנס קען קען גיט
 סתיר זיין דעם גדר פריי דער מאן זאל איר נשין

סורגיו . תוס' : (כד) בגמרא מפרש דהא דקמיני מפני שהוא כ"ד לא דלתא מהמיני הא חרי לא דהרי נמי מהמיני . אלא אשמיט' דאין מילין פחו' מג' לפס' מ"ד בס"ק דסנהד' מילין כ"ב ונפ"ו ל"ל כהרב דק"ל כו' כג' ופתו"ט . [ית] שהיו כ"ב . דלא ליטא את זו נתכוין רש"י : [נע] וכתו . דאלו נתגרשו והכעלים גרמו הגרושין אכזרות כדאיתא בגמרא : (כס) מפ' בש"ס דלעד המעיד על בעלה שמת לא תשא אלא כשנתגרשה אכל כי נתאלמה קי"ל דהויא קטלנית ואסורה לישא : [כ] דבניהם . כ"ש לאביהן דמותריס דלא חישיבין שמה יונה מתיר זה עמה נשום שהכי בוס מאכיו : (כו) וכעד אחד שאמר עת ל"ל כהיא אומרת כ"י ל' שמת דאלת"ה היא קיימת כששם הלוי שהרי ספק הוא לה גמרא כחובות דף כ"ב ולקמן פט"ו מ"ה : (כו) דלא נאסרה על הבעל מדאורייתא משא"כ כגולה . וה"ט דלא כחו עדי כיעור כלכד שאם כנס לא יוליא שלא נאסרה לבעל ואסילו כהדי קלא דלא פסק : (כח) נחלין דכריו כדכרי הרי"ף והר"מ דבעטין קאמרי ולא כפרס"י דמפרש שיש לה כנים מבעלה הראשון :

שהוא ב"ד . כלומר מילין או חלילה לא עשה חכם זה ביחודי משום דקיי"ל חלילה ומילין בני' (כד) וג' לא חשידי אכל היתר נדרים ביחוד מומחה : וכולם . המכס והמביא גט והמעיד על האשה להשיאה דתנן בהו לא יכנוס אם היו לכה נשים בשעת מעשה : ומתו . חק"כ : מותרות להנשא להם . דהשתא ליכא חסד : וכולן . הקשים הללו : שנשאו לאחרים . כשאסרה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים :

מותרות להנשא להם . וכולן שנשאו לאחרים ונתגרשו . או שנתאלמנו מותרות לינשא להם . וכולן מותרות [כ] לבניהם או לאחרים :

מותרות להנשא להם . וכולן שנשאו לאחרים . כשאסרה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים :

או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים :

או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים :

אם כנס יוליא ואם בלא עדי דבר מוכתר כלכד כגון שראו אדם יוליא והיא חוגרת בסכר או אדם יוליא והיא עומדת מעל המטה וכיוצא בזה אם כנס אל יוליא ואם לאחר שכחו עדי דבר מוכתר יאל קלא דלא פסיק שעמד הקול יום וחצי . אם כנס יוליא אלא ח"כ היו לו בנים ממנה (כח) שאלו אינו מוליא כדי שלא להוליא לעז על בניו :

נועם ער איר נעמען מיאנה אויב אאשה האמ קמאן גינען אין איר מאן ואזוי וויא עם שמיית פיא מ"א או שח"ה אדער ויא האמ גינעמן חלוצה דפני פאר אים ופאר אלמדין ושאנה מעג איר דער חכם נעמען פאר אויב דפני שהוא בית דין נוייר ביא מיאן אדער חלוצה מאר גיט זיין אייגער נאר דרייא דינים . בין איה גיט חושד או צווייא דינים זאלין מאכין אפאלש פדי דער דריטער זאל איר נעמען אבער אנדר מתיר זיין מעג אייגער אויך דריטער קען מען אים חושד זיין זיין אונ דיא אלע דער חכם אונ דער וואם האמ געבריינגט דעם גט אונ דער עדות אז איר מאן איז גישטארבין וואם עם שמיית פריער אז זייא מארען גיט נעמען דיא אשה שהיו קהם נשים אז זיי האבין גיהאמ נוייבער האבין זיי דאך גיט גימיינט צו געמען דיא אשה ופחו דער נאך זענען זייערע נוייבער גישטארבין סתרות לינשא קהם מעג דיא אשה צו זייא גינעמן נוערין נוארים איצט נועם מען זיי גיט חושד זיין זיין אונ די אלע נוייבער שנישאו זאמרים זייא זענען פריער גינעמן גינארין

צו אנדערע מאנען ונתגרשו אונ זייא זענען גינט גינארין פון דעם אנדערין מאן גיט דורך דעם חכם אונ גיט דורך דעם וואם האמ געבריינגט דעם גט גיט דורך דעם עדות או שנתאלמנו אדער זייא זענען גינארין אלקנות פון דעם אנדערין מאן אויך . דער נאך מותרות לינשא קהם מענן זייא שוין גינעמן נוערין צו זיי וצו דעם חכם אדער צו דעם וואם האמ געבריינגט דעם גט אדער צום עדות זיין אונ די אלע דער חכם אונ דער וואם האמ געבריינגט דעם גט אונ דער עדות וואם פריער איז גישטארבן אז זיי מארען גיט נעמען די נוייבער וואם זיי האבין מתיר גינען . נאר זיי אלזין מארען גיט נעמען די נוייבער אבער סתרות לבניהם או קאמיהם דיא נוייבער זענען מותר גינעמן צו נוערין צו די ויהן אונ צו די פריער פון זיי נוארים אפענטש מיהם גיט אעבירה ער זאל גיט הנאה האבין פון איר נאר זיין פריער אדער זיין ויהן זאלין הנאה האבין פון דיא אעבירה דריטער נועם מען זייא גיט חושד זיין :

גבורא יבמות דף כא ע"א הלכה ה' כלה כלי המילין דת"ת דמלכות דכריאה השתפא

איסור מצוה שניות מדברי סופרים אמאי קרי ליה איסור מצוה

איסור מצוה שניות מדברי סופרים עם זענען דיא נוייבער וואם דיא רבנן האבין אויף זייא געאסקת זיי מארין גיט חתונה האבין מיט זייערע קרובים . זיי נוערין גרופין שניות מדברי סופרים . די קרובים וואם שמייען אין די תורה זיי מארין גיט חתונה האבין אייגער מיט די אנדערע ואזוי ווי אקאבטער מיט אפאטער . אשנור מיט אשוער . אכויקע מיט איר פלעקעניק . אונ נאך אזעלען

אמר אביו מצוה לשמוע דברי חכמים . איסור קדושה אלמנה
 לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אמאי קרי ליה איסור
 קדושה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם תניא ר' יהודה מחליף איסור
 מצוה אלמנה לכהן גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרי ליה איסור
 מצוה דכתיב אלה המצות איסור קדושה שניות מדברי סופרים ואמאי
 קרי ליה איסור קדושה אמר אביו כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש
 א"ר רבא ובה מי שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע
 נמי לא מקרי אלא אמר רבא קרש עצמך במותר לך רב כהנא אמר
 מהכא ושמתם את משמרת עשו משמרת למשמרת אמר ליה אביו
 לרב יוסף הא דאורייתא הוא דאורייתא ופרשוהו רבנן כל התורה
 נמי פרשוהו רבנן אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא :

אלה המצות . כסוף ספר
 ריבת כהנים ומשמ
 לכהן ספרא קמי וכל אחרות
 כהנים הם כתיב : קדוש
 עצמך . לעמוד ולהזהר סף
 במותר לך וכוסף עליהם
 שניות המותרות לך כדי שלא
 תחל לילי עריות הסמכות
 מן התורה : ושמתם את
 משמרת . גבי עריות
 כתיב :

מען די שניות . איסור מצוה אפר אביו מצוה לשמוע
 דברי חכמים האם אביו ניואגט זיי וענען אסור נוייל
 עם איז אמצוה צו הערין די רייד פון די חכמים
 איסור קדושה נואם מיינט מען איסור קדושה אקטנה
 לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט או אכהן גדול
 האם חתונה מיט אאלקנה . אדער אכהן הדיוט
 נאפראקטער פהן האם חתונה מיט אגרושה
 ואאשה נואם דער מאן האם זיא גינטו אדער ער
 האם חתונה מיט אהלוצה ואאשה נואם איר
 געשטארק פנעם מאןס פרודער האם איר גינעבין
 חלוצה . זיזא נוערין גערופן איסור קדושה ואמאי
 קרי ליה איסור קדושה פאר נואם רופט מען דאס
 איסור קדושה דכתיב ווארם עם שמיים אין פסוק
 קדושים יהיו לאלהיהם ריא בהנים זאלין זיין הייליג
 צו זייער גאט . איז דערשטיקש איסור קדושה .
 דיא בהנים זענען אסור צו נעמען דיא נוייבער .
 נוייל זיזא זענען הייליג פניא רבי הידה פהלף מיר
 האבין גילערונגט רבי יהודה פארשטאקשט די רייד
 איסור מצוה אקטנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט
 אאלקנה צו אכהן גדול אונ אגרושה אונ אהלוצה
 צו אכהן הדיוט . דאס נוערט גערופן איסור מצוה
 ואמאי קרי ליה איסור מצוה פאר נואם רופט מען דאס
 איסור מצוה דכתיב אלה המצות נוייל עם שמיים
 אין פסוק אלה המצות . דאס זענען די מצוה .
 איז דערשטיקש איסור מצוה . דיא בהנים קארין
 גיט נעמען דיא נוייבער נוייל עם איז אמצוה .
 אנעקאם פון גאט זיי זאלין די נוייבער גיט נעמען
 איסור קדושה שניות מדברי סופרים די שניות נואם דיא
 רבנן האבין נויא געאקרת נוערין גערופן איסור
 קדושה ואמאי קרי ליה איסור קדושה פאר נואם רופט
 מען זיזא איסור קדושה אפר אביו כל המקיים דברי
 חכמים נקרא קדוש זאגט דער מענטש נואם
 איז מקיים די רייד פון דיא חכמים נוערט ער
 גערופן אהייליגער דער איסור פריינגט צו
 הייליגקייט . דער נואם נעטם האלטיין דעם איסור .
 נועט ער זיין הייליג אפר זיה רבא האם רבא ניואגט
 צו אביו וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא
 מקרי רשע נמי ריא מקרי דער מענטש נואם איז גיט
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

זוהר נח דף סא ע"ב ת"ת להלכות יוד הא ואו הא

רבי יתק הוה שכיח קמיה דרבי שמעון א"ל האי קרא (דקאמרי) דכתיב ותשחת הארץ לפני האלהים אי בני נשא
 חטאן ארעא כמה א"ל בגין דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו כמה דאתמר . כנוונא דא (ויקרא יח)
 זחממא הארץ ואסקוד עונה עליה . אלא בני נשא חטאן ואי הימא ארעא כמה . אלא עקרא דארעא בני נשא איטון .
 ואינון מחבלין אורחא והיא אחתגלת . וקרא אוכח דכתיב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את
 דרכו על הארץ . ת"ח כל חטאוי דב"ח כלבו חבלותא דליה תלוין בתשובה . וחטאה דאדושי זרעא על ארעא
 ומחבלא ארעיה וחפיק זרעא על ארעא מחביל ליה ומחביל ארעא ועליה כתיב (ירמיה ב) נכחם עונן לפני וכתיב
 ביה (תהלים ה) כי לא אל חסד רשע אהה לא יגודך רע (בר בתשובה סג) וכתיב (בראשית לה) ויהי ער בכור
 יהודה רע בעיני ה' וימיתו ה' והא אתמר . א"ל אחמי דלון קב"ה עלמא במיא ולא באשא ולא במלה אחרא .
 א"ל רוא הוא דהא איטון חבילו ארעיהו בנין דמיין עלאון ומיין תחאן לא אתחבדו דכר וטוקבא כדקא יאות
 מאן איטון דחבילו ארעיהו כנוונא דא מיין דכורין וטוקבין ועל דא אתדעו במיא כמה דאינון חבו ומיין הוא רחמיין
 זמטנו משכח מנייהו כמה דחבילו ארעיהו במיין רחמיין דינא לקבל דינא הה"ל נכקטו כל מעינות תהום רבה .
 הא מיין תחאן . וארובות השמים נפתחו דא מיין עלאון מיין עילאן ותחאן :

הלכה פסוקה   יוסף לחק   מוסר

ש"ע י"ד סימן ק"ס ק"מ   מספר הנצאות חיים

(א) צריך לזוהר ברבית וכמה לאוין נאמרו בו ואפילו
 הלוח הנחתו והערב והערים עוברים : (הגה) ואין
 חילוק בין מלוה לעני או לעשיר : (ב) כל הנותן
 ברבית נכסיו מתמוטטים וכאלו כופר בציאת מצרים
 ובאלהי ישראל : (ג) ההולך מעותיו לזכר שהם של
 עכו"ם ומלוה אותה ברבית הקרוש ב"ה יפרע ממנו :
 (ד) אפילו אם הלוח נותן לו יותר מדעתו בשעת הפרעון

(א) צריך לזוהר ברבית מען דארף זיה הימען גיט
 צו נעמען רבית ונפסח לאוין נאמרו בו פיר
 לאוין איז געזאגט גינוארין בייא רבית ואפילו הייה
 הנהגה והערב והקדים עיברים אפילו דער לנה וואס
 גיט די רבית, אונ דער וואס האט, ערב גינווען
 וגיט געשטאנען פאר דעם חוב, אונ דיא ערות,
 אלע האבין אעביקה אויף דעם פראצענט וואס
 דער סקנה נעמט ואין חילוק בין מלוה לעני או לעשיר
 אונ עם איז קיין אונטערשייד צו ער פארבארנט
 דאס געלט צו א ארעם מאן אדער ער פארבארנט
 צו ארייבין מאן נבוי ביידע טאר מען גיט נעמען
 פראצענט : (ב) קי' הנהגה ברבית דער- וואס פאר-
 בארנט זיין געלט אויף פראצענט נכסיו סתכוססים
 וועט זיין פארטעגין פארלענדט ווערין פון אים
 וכאלו כופר בציאת מצרים ובאלהי ישראל אונ עם איז
 גלייך ווי ער וואלט געלויבנט אונ געזאגט אז די
 יודין זענען גאר גיט אויסגעלייזט גענוארין פון
 מצרים דורך גאט, אונ די יודין האבין גאר קיין
 גאט : (ג) ההולך מעותיו בעבדים לזכר שהם של עכו"ם
 ופלוה אותם ברבית דער וואס פארבארנט געלט אויף
 פראצענט, אונ ווייף ערשעמט זיך פאר מענטשין
 צו נעמען פראצענט, זאגט ער דאס געלט איז
 גיט זיינע גאר א עכו"ם האט אים געמאכט פאר
 אמעקלער ער זאל פון זיינעטוועגין פארבארנט
 דאס געלט הקרוש ברוב הוא יפרע פניו וועט שוין

גאט געזאהלט ווערין פון אים : (ד) אפילו אם הלוח נותן לו יותר מדעתו בשעת הפרעון אפילו דער לוח
 שיינקט עפעס מער דעם סקנה ווען ער בצאהלט אים דעם חוב, מיט זיין גוטען ווילען שיא התנה עמו
 דער סקנה האט גאר גיט פערלאנגט פון דעם לנה ער זאל אים געבין ויאיט אופר שנותן לו יותר בשיבי

מטנף ידוד סיה מחלל על זה שמרה נפש אל ימסר צדיק
 שמקטריגים כלם סמלל טעות חין מספר כמה חסוכה וחפלה לרדך.
 חסדיילי סהלם כסללו דכר זס כהחודקו טכטתו טעלה לרדך
 סהיכלות וטוחנת מסטון ודוחין אוחס לטון כמה רלווי סילטעל
 וילכט זלס זיכס סהלם לסטוח חסוכה סליטס טחטל מיתמו
 ככטיקס סוה נפטר מכל דיני חטון וחסריו :

רבות אסור : (ה) אפילו לבנו ובנו ביתו אסור לחלוח
 ברבות אף ע"כ שאינו מקפיד עליהם ובדאי נותנו להם
 במתנה : (ו) ישראל שלוח מעות מעכו"ם ברבות אסור
 לישראל אחר להיות לו ערב בו : (ז) עכו"ם שלוח
 מישראל ברבות אסור לישראל להיות לו ערב :

זיא גים צוריק שמויסקין פון צו קופען פאר גאמ
 חזר היה מתפלל על זה דוד הקלף האם וועגין דעם
 גיבעטין צו גאמ שטיק גפשי אי חסר גידי המקטריגים
 הים מיון גטקה זיא זאל גים גיבעטין ווערין אין
 די הענט פון די מקטריגים. אז דוד הקלף האם
 אויף דעם גיבעטין אונ האם מורא געהאט גי
 שכן המלא עבירות אין חסד בכה השוכה ותפלה צדיק
 דער מענטש וואס איז פיל מים עבירות אן אצאדל
 זיא פיל השוכה אונ תפלה דארף ער פאר זיין
 גשקה ויבטיחו האדם בשלנו דבר זה בהתחיותו שגשמתו
 סליה ודך תיבילות ונותנת השבון דוחין אותה לחיץ ווען
 דער מענטש וועט זיה סתנדה זיין אונ וועט דיא
 זאה סארשטעטין פאר זיה אין זיין שיקר ווי דיא
 גשקה זיינע גיים ארויף אין היקעל אונ זיא דארף
 גיין דורך פיל צימקערין אונ באלד גוי זיא קוקט
 צום ערשטין פאלאץ איידער זיא גיים אריין מוז
 זיא געבין דעקענונג אויף אירע מעשים אונ מען
 זעהט אירע עבירות אונ מען שמויסקט זיא אונעק
 פון דעם פאלאץ בכה ראוי שצופער ויבכה וזיא פיל
 צער דארף דער מענטש האבין פון דעם אה ער
 דארף ווייגען אויף זיינע עבירות ואם זוכה האדם
 געטוח השוכה שטיק אויב דער מענטש וועט זוכה
 זיין צו סאהן השוכה ווי מען דארף שטחא מידתו
 גנאקה אז זיין שטארבין וועט זיין דורך גאמ אלליין
 גים דורך דעם מלאך הכנות היא נפטר מכל דיני
 השבון ואשדו דער מענטש דארף שוין גים געבין
 דעקענונג אויף זיינע מעשים אונ ער ווערט גים
 געקשעט. וואהר צו אים :

רבות אסור אונ דער לוח זאגט גים אז ער גים אים
 מעהר פאר פראצענט. פון דעקסוועגין סאר מען
 גים : (ה) אפילו לבנו ובנו ביתו אסור להיות ברבית אפילו
 אפאטער מיט זיינע קינדער אדער מיט זיינע
 שטוב מענטשין סאר ער גים זיא פארבארגין
 געלט ער זאל פון זיי געקען פראצענט. אונ ער
 סאר גים בארגין פון זיא ער זאל זיא געבין
 פראצענט אף על פי שאינו מקפיד עליהם אפילו ער
 איז דאך גים ביזוי אויף זיי וואס זיי געקען בייא
 אים פראצענט ויבטיחו נותנו להם כפתנה אונ געוויס
 שיינקט ער זיי דאם געלט. פון דעקסוועגין סאר
 מען גים : (ו) ישראל שניה מעות פפרים גיבית אסור
 לישראל אחר להיות לו ערב אויב ראובן וויל בארגין
 געלט פון אעפרים ער זאל אים געבין פראצענט.
 אונ דער עפרים וויל גים גלויבין דעם יודין דאם
 געלט. סאר גים איין אנדער יוד זיין אערב בייא
 דעם עפרים אויף דעם געלט. ווארום עס איז גלייך
 וזיא דער עפרים בארגין דאם געלט דעם ערב
 אונ דער ערב בארגין דעם לוח. בארגין דאך איוד
 פון איוד אויף פראצענט : (ז) עכו"ם שלוח מישראל
 ברבות אסור לישראל להיות לו ערב אויב אעפרים וויל
 בארגין געלט פון איוד ער זאל אים געבין
 פראצענט. אונ דער יוד גלויבט גים דעם עפרים.
 סאר גים זיין איין אנדער יוד אערב. ווארום
 עס איז גלייך ווי דער יוד פארבארגין דאם
 געלט צום ערב. אונ דער ערב פארבארגין
 צום עפרים. פארבארגין דאך איוד צו איוד
 געלט אויף פראצענט :

נה יום ד תורה

אונקלוס

לחמשך מלת דרא יהוה נפש י יה יהו יהוה. וזה יוד הא ואו הא. נשמה יהוה היה יחיה ו דמילי וז אל שם
 ב"ן שבשלה בניקוד חולם :

לחמשך מלת דרא יהוה נפש י יה יהו יהוה. וזה יוד הא ואו הא. נשמה יהוה היה יחיה ו דמילי וז אל שם
 ב"ן שבשלה בניקוד חולם :

ב מבל הבהמה הטהורה תקח

ב מקף בעירא דכיא

שפתי חכמים
 מ דל"כ מנח ידע סודים ומומאים כסאי שעתא מי סיה (קל"מ)
 ומ"ח סולרטי לומר כנמרח סהתיכס קולטוח ומחליטין כלו דל"כ
 סידך סיה יכז לכדון אוחס ססרי אסד מן סמיני טהרס סוה
 דעת זקנום סבעלי התומפות
 (ג) ככל הבהמה הטהורה. פרש"י הענינה להיות פטורה לישראל לפרנו שנסר נח תורה וחיימה סחא דאכריק
 פירוש לתורה אלהים
 (ג) ככל הבהמה הטהורה פון אימליקער כהקה נוואס זיא וועט זיין סהור צו די ישראל תקח קף נאלקטו
 ספר הישר
 נא אפרקעצער ארס. האם. דיא קכא גים גיוואלט גיין
 (ח"א) (ח"א) 12 10 ארזים

שפתי חכמים
 מ דל"כ מנח ידע סודים ומומאים כסאי שעתא מי סיה (קל"מ)
 ומ"ח סולרטי לומר כנמרח סהתיכס קולטוח ומחליטין כלו דל"כ
 סידך סיה יכז לכדון אוחס ססרי אסד מן סמיני טהרס סוה
 דעת זקנום סבעלי התומפות
 (ג) ככל הבהמה הטהורה. פרש"י הענינה להיות פטורה לישראל לפרנו שנסר נח תורה וחיימה סחא דאכריק
 פירוש לתורה אלהים
 (ג) ככל הבהמה הטהורה פון אימליקער כהקה נוואס זיא וועט זיין סהור צו די ישראל תקח קף נאלקטו
 ספר הישר
 נא אפרקעצער ארס. האם. דיא קכא גים גיוואלט גיין
 (ח"א) (ח"א) 12 10 ארזים

לך שבעה שבעה איש ואשתו
 ומן הבהמה אשר לא מהרה הוא
 שנים איש ואשתו : ג גם מעוף
 השמים שבעה שבעה זכר ונקבה
 לחיות זרע על פני כל הארץ :

תסב דך שבעא שבעא
 דבר ונקבא וכן בעירא
 די יתוהי דכי תרין דבר
 ונקבא : ג אף מעופא
 דשמיא שבעא שבעא
 דבר ונקבא למימא
 זרעא על אפי כל ארעא :

תולדות אהרן

לחיים וע. כבוד טכניס כ כח זכתיס קיל

רש"י

שפתי חכמים

שלמד נח תורה (עירובין יח) : שבעה שבעה .
 כדי שיקריב י מהן קרבן כלאותו : (ג) גם מעוף
 השמים וגו' . כטאוריס הכתוב מדבר ולמד כ טמוס
 ולקח נח מן הטורין ז' ומן הטמאים כ' ומכיון ידע אלא שלמד תורה וירא נמי קרא דכתיב תקח לך משמע הקיחה היתה
 ניד נח ודוק ליל : דמה שנלמד בקרא שבעה שבעה היינו ר"ל דבין כולן היו ז' דהיינו ג' זוגות וחדל נשאר כלא זוג
 והא דכתיב בקרא שבעה שבעה לאו למימר שהיו ז' זוגות אלא ז' עופות ואחר ז' יהיו איש ואשתו כמו בני שנים שנים איש
 ואשתו דהיינו שני עופות ואחר שנים יהיו איש ואשתו כ"ג בני שבעה שבעה וא"כ נשאר אחד כלא זוג וע"ז קשה להוציא למע נשאר
 אחד כלא זוג אלא כדי שיקריב בו' ואחרו היה זכר מלאחי . (ק"מ) קבלתי הטעם שנח כתיבתו מן החיבה הולך להקריב ד'
 טולות לד' זוגות שנילו מן החיבה הוא ואשתו וג' בניו עם נשותיהם אולי טעמו כמחשבה דו' נקבות ככבול לד' זוגות הי"ל
 לקרבן חודש צי ד' לריבין להודות בו' וחס ואשתו שחטאו כשימועם כחובים הקריב עליהם טעמא לכל אחד וחדל ואלא בוס
 ו' זוגות וזוג אחד לקיים המין כמו בטמאים . ומקורן ונוד אריה כתבו כוז דכריס אחרים והוא יבחר : כ אין להקשות ולמה
 כתיב בני עופות טהור ובני בהמות סחם ולמדו כהמות מעופות שהיו גם לעיל הקריס טהורם כהמות דכתיב מעופות
 לפניהם ומן הכהמה למיכה י"ל דלכך הקריס כהמות טהורין וכתב כן שבעה שבעה לרמוז לו דמטוס הכי נח שיקח טהורין ז'
 כדי שיקריב קרבן אכל אי סוס כתיב שופות כהמות כרישא לא סוס אמרין דמטוס קרבן נוס ליקח ז' דקוס חמיאל כהמות דומיל דשופות

דעת זקנים מבטלי התוספות

בזבחים פ' פרת חסאת סמא ידע כל שהחביבה קולסתו סהור .
 וכל שאין החיבה קולסתו סמא איבא יא ידע אלא סתוך
 קלישת התכח . ויש מפרשים שאין להביח שלמד תורה אלא
 כולא הקריב קרבן כיצאמו כן התיבה אלא מן הסודרה .
 והאי נמי לא נהירא שהרי הבין זה כמה שאמר לו ית'
 להבנים סחם שבעה . כי כן פירש"י בני וקח מכל הבהמה
 הסודרה אבר נח לא צוה לי הקב"ה להקניס מאלו שבעה
 אלא כדי להקריב סחן קרבן . לכך ג"כ דמה שלמד נח תורה

פירוש לתורה אלהים

צו דיר נעקען שבעה שבעה זיבען אונ זיבען איש
 ואשתו אמאן מיט אנויב . ורש"י שרייבט דרום האם
 גאט גיהייסען נעקען פון דיא טהורים צו זיבען
 פדי ער זאל פון זיי קרבנות מקריב זיין גאך דעם
 אז ער וועט ארויס גיין פון דער תבה אונ פון
 דאנען לערנען מיר אז נח האט גילערניקט הורה
 נוארום פון נואנען דען האט ער געוויקט ווערלעך
 בהקה עם וועט זיין טהור אז ער זאל פון איר

ספר הישר

אנויב געשיקט די טאהב , אונ די טאהב האט קיין טרונקער
 נעם ארם געמונען , האט נח זיא צוריק אריין גענוקען אין
 די תבה , האט נח גאך אפאקל ארויס געשיקט איין אנדער
 טאהב , האט זיא געקרייניקט אפלאס אין כויל אונ איז
 געקוקען צו די תבה , האט שוין נח געוואסט אז די וואסער
 איז שוין נישטא אויף די גאנצע ערד , נח האט געווארט
 גאך עקליקע טעג אונ איז ארויס געגאנגען פון דיא תבה
 מיט אלע בהמות אונ תיות אונ עזמות , נעכער איז געגאנגן
 גען אויף זיין ארט , די קונדער פון נח האבן גיבארין קינדער
 נואם פון זיי איז פארשפרייט גיבארין אלע מענשלין אויף
 דער מעלט , אט בייש דער ווען פון תם האט גענוקען
 (תק לישראל ע"ט) (ח"א) 12 11 בעהאלטני

י כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַה אָנֹכִי
 מִמָּטִיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
 וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחִיתִי אֶת־כָּל־
 הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי

בעל המורים

(ד) טיקוס אשר פשיטי. כבית לא חיים לחיות המתים: טיקוס. ג' כמס' ומחיתי חס כל טיקוס ויחז את כל טיקוס ואל
 כל טיקוס אשר כדגוליסם לומר כמס' שחטלו דור כמטול מחמת רוב פושט ושטר טסיס לכס כן קרס מרוב שטר טסיס
 שפחור ומטא:

שפתי חכמים

רש"י

משטות כתיב לחיות זרע על טני כל הארץ אינן הלא דכשה
 פני מסוס לחיות זרע וזה ניקח שכמה מ'ס נקט כסמות כריסה
 וק"ל ומכרטיי תיבן כמנין אחר ט"ש: ל' (ק"מ) דלס לא כן
 מחסוב שנותיו של מתושלה ומחלל שהס כלום כבנת ח"ר שנה לחיו נח: כי לימים עוד. מה עוד זמן
 פחד אמר זה נוסף על ק"ב שנה: ארבעים יום. כנגד שנה הולך שקלקלו להסרים לזרעם לזר ארז

פירוש לתורת אלהים

קִינְדָּעֵר אִינן קִינְדָּעֵרִים קִינְדָּעֵר יל פני כל הארץ אויף
 דער נאנצער אָרד: (ד) כי לימים עוד שבעה ווארום
 נאך אין זיבין טאג ארום אנכי מסטיר על הארץ וועל
 איך לאזען רעגענען אויף דער אָרד אַרבעים יום
 פערציג טאג ואַרבעים לילה און פערציג נעכט
 יסחייי את כי היקום און איך וועל אפ פערקין גאר
 דאס באשטאנד אשר עשיתי וואס איך האב בשאפין
 פני הארצה איך וועל ניי פאר לעקרין פון דער
 ספר הישר

קִינְדָּעֵרִים פון זיינע קִינְדָּעֵר. און ווען צו חס אין גיבארין
 גיבארין זיין זיין בוש. האט סם גיבען די קליידער צו
 זיין זיין בוש. און בוש האט אויך די קליידער געהאלטן
 פון זיינע קינדער און פון זיינע קינדער. און ווען צו בוש
 אין גיבארין גיבארין זיין זיין נקוד. האט בוש גיבען
 דיא קליידער צו נקוד. ווייל בוש האט ליב געהאט זיין
 און נקוד קענדי פון אלע קינדער. ווען נקוד איז אים
 גיבען צוואנציג יארי האט ער אנגעקליידט דיא קליידער
 פון אדם הראשון. און אזוי ווי ער האט גאר אנגעקליידט
 די קליידער איז ער געשטארקט גיבארין נארום גאט האט
 אים גיבען פס און שטארקייט צו פאנגען חיות אין פעלד.
 נקוד פֿענגט פאנגען חיות און האט געמאקט אקופה
 און האט סקריב גיבען דיא חיות אויף דעם קנפח קרפנות
 צו גאט. און נקוד האט געהאלטן פיל קיחמות מיט
 פיל פעלקער און ער האט אלע איינגענומען וייל גאט
 האט אים געקליקט און ער איז גיבארין אפֿר אויף זיין.
 ווען נקוד איז אלט גיבארין פערציג יארי איז גיבען
 אפֿהקס זיינע קינדער מיט דיא קינדער פון יפת. האט
 נקוד צו זאגען גענומען פיה ווינערס מיט פערציג
 קענטשין און האט קליידע געהאלטן מיט די קינדער פון
 יפת און האט איינגענומען די סֿחֿמה. דאקאלס האבין זיך
 פארנאמבולס אלע קינדער זיינע און נאך פיל קענטשין און
 האבין געמאקט דעם נקוד פאר אפֿר. נקוד האט
 געמאקט אויף זיין פאלק שרים און רינגים און געזערארין
 אזוי וויא עס איז ביי היינטיגע מלכים און פרח דער ווען
 פון נקוד איז גיבען זיין גרעסקער גענעראל. און ווי דיא

אין דיא נאכט וואס אברם איז גיבארין גיבארין זענען
 געקוקטן אלע קנעכט פון פרח און אלע חכמים פון
 נקוד און זיינע אלע חכמים צו פרח אין שמוב. און ניי
 האבין דארט גיבעטן און געשריגען און האבין זיך
 געפרייט מיט אים אונאנצע נאכט. און ניי דיא חכמים און
 דיא חכמים זענען ארויס געגאנגען פון פרח'ס שמוב
 האבין זיין אויפגעוויזן זיינע אונטן זענען היטעל נאכדין
 (א"ר) (תק לישראל ע"ט)

ה ועבד נח כפי די פקדיה יי: ונח פר שית מאה שנין ומפנא דנה כמי על ארעא: ו ועל נח ופגזו ואתתיה ונשי בתיה עמיה ותיבותא מן קדם מי מפנא:

האדמה: ה ויעש נח ככל אשר צוהו יהוה: ו נח בן-שש מאות שנה והמבול הזה מים על הארץ: ו יבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול:

תולדות אהרן
וע כ. פ. סגולין פס.

רש"י
מפורס: (ה) ויעש נח. זה ביאתו לתיבה: (ז) נח ובניו. האנשים לכד והנשים לכד לפי שאלו כחשמים המטה מ מפני שהעולם שריו כלער: מפני מי המבול. אף כח מקטי אמנה היה ממלחין ולינו ממלחין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שהקוהו המים: רכס אמר המבול כדפירש"י לקמן עד שנתן לו הקב"ה אות

דעת וקנים מבעלי התוספות
כללנין אותך ואינו עושין כמו העורים שהחזרת לאאר צוח המלך עליהם שיהרגום כך העולם מתחלה היה כלי מים שאינו רואין ולא שומעין ואפי"ה היו מקליפין להקב"ה שנא' נשאו נהרות ה' ונו' אמר הקב"ה אלו הייתי ברא אדם ששוכב ורואה כמה קולותיו וכמה שבתות היו נוהגין לי מיד צוה יתברך יקו המים והרעה היבשה ובה ברא אדם כמקום המים והשפיע להם טובה שהיו וורעין הארץ ומעלה להם לארבעים שנה ומרוב טובה מרדו בהקב"ה שמע הקב"ה במרדן וצוה למים שיבואו עליהם וישטפו אותן כד' ששטפו מפי הרב נתן אפינאי:

פירוש לתורת אלהים
ויפגעו טעמו: (ה) ויעש נח ככל אשר צוהו יי אונ נח האמ גיטאקו אזוי וויא נאמ האמ אים גיטאקען ראם איז נואם ער איז געקוקען אין רער תבה: (ו) ונח בן שש מאה שנה אונ נח איז רענקט מאהל אלט גיווען זעקס הונדערט יאהר והמבול היה מים על הארץ אז רער כבול איז גיווען נואקער אויף רער ערר:

(ז) ויבא נח ובניו אונ נח איז געקוקען מיט וייגע זיהן ואשתו ונשי בניו אונ וייב אונ ריא ווייבער פון וייגע זיהן אהי מיט אים קלוקר וייא זעקען גיקוקען מיט אים אל המיכה אין רער תבה מפני מי הפגזו פאר רעם נואקער פון רעם מבול. ורש"י שרייבט נח האמ גיטלייבט אונ גיט גיטלייבט רער כבול וועט קוקען ררום איז ער גיט אריין גיטאקען אין דר תבה פון רי וואקער הט אים אכרין גיטלייבסין:

ספר הישר
גיווען ווייס גיט רער פלך, איג אויב רער קלך וועט אקאהל וויסען וואס מיר האבין די נאכט גיווען וועט ער זאגן צו אונן פאר נואם האט איר האט מיר גיט פאלר גיטאקט וועט רער פלך אונן ברען, מיר וועלן גיין צום פלך אונ וועלן אים זאגן וואס מיר האבין גיווען אונ מיר וועלן אים זאגן רעם געשיידונג פון די זאך, וועלן מיר זיין ריין פון אפשטראף, וייא האבין אזוי גיטאקט וייא זעקען אלע געזאנגען צום פלך אונ האבין גיטאקט צו אים מיר האבין גיהערט אז צו זיין געזעראל פרח איז גיטארין גיטארין אויבן זעקען מיר געקוקען צו אים אונ מיר האבין פיי אים די נאכט גיקעסין אונ געטרעקען, אונ וייא מיר זעקען אזויס געזאנגען פון זיין שטוב צו גיין אהיים

רני 18 12 (ח"א)

למשך כ"ה ז"א צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה ארני נשמה דודי נקות חת יהודה נשמה יהודה חת יהודה דודי אל שם בן שבועיה :

א רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצדלי לא ילדה
ב ירבים בני שוממה מבני בעולה אמר יהוה :
ג הרחיבו מקום אהלך ויריעות משפנותיך ישו
אל תחשבי האריכי מיתוך ויתדתיך חוקי :
ד בני ימין ושמאל תפריצי וזרעך גוים יירש וערים
נשמות ישיבו : ד אל תיראי כירלא תבישי ואל
תפלמי כירלא תחפירי כי בשת עלומיך תשפחי
וחדפת אלמנותיך לא תזכירי עוד : ה כי בעלך
עשיך יהוה צבאות שמו ואלך קדוש ישראל אלהי
כל הארץ יקרא : ו כי כאשר עזבה ועצובת רוח
כראך יהוה ואשת געורים כי תמאס אמר אלהיך :
עולי מונק תגשין תסודי ארמלותיך לא תזכירי עוד : ה ארי מרוד דעבדיך יי צבאות שמיא
והרמק קדישא דישאל אלה גל ארעא יתקבי : י ארי באמת שביקא וענקת רוקא ערעך שביקא
רני ובאמת עולימין דאתרבת אמר אלהיך :

מצודת דוד

רשי

(א) רני עקרה - אהס ירושלים אשר סייח נעקרה עלה ילדה על כי אהסי גלו מחסס וחינס הנה עתה בזמן הגלות רני ושמי : פצחי - פחתי פס לברים קול רנה ובסמישי קול גדול אהס ירושלים אשר סייח כאשר אשר לא חלס ללדת וכלס סדכר כמ"ס : כי רבים - כי עתה יורטו בני ירושלים שהיחט שוממה מבני אדם שהיחט מיושנת ברכת פס : (ג) הרחיבי - להחזיק את כל בניך המיושנים : ישו - ישו טוים לאורך ולרוחג וכל תשוכי מנהקותם : האריכי ביהודיך - הסכלים החלטים כשיפולי אהסל לקשרם ביהדות האריכי אותם שיהא נח לקשרם טיבס : דיתידוחיך - סיהלות התקועות בחרן : חוקיך - למען לא חזו תתקומם והוא ענין מליה לומר שתתרחב ירושלים חממות שהיחט ועד שולט תעמוד וכל תתרכ עוד : (ג) כי ימין ושמיא הפרתי החתק על הישכים מימיק ומשתלך : וערים גשמות - ספרים הסוממות יחייטו בכני אדם כי יפרו וירטו : (ד) אל תיראי גל שפתו שיהי אהך מגלות זכ לאחך משאר סגליות שמהלך בחרן רוח רצות ורעות : כי לא הברשי - עוד לשלט לסיח משוכרת ונכפת אל סרסטים : ואל הכלמי - לברים אלס ולסלות גלולת כחושכך פן תגלס טוב : כי לא תחפירי - כי תהי מוכנתה על תחפירי עוד לנכת כגולם : כי בשת עלומיך תשכרי - כי כושפת ססיס לך כימי נענודך כלשר סייח גולה ומתולסלת כושפת הולח תשכחי כי לא יקרה לך עוד כולח להזכר על ידס אה סרסאות : וירופת אלמנותיך - סהרפס ססיס נך מלזו ססיח מבלי מלך כאלמנה מבלי בעל סהרפס כהוא לא תזכירי עוד כי לא תהיט עוד מבלי מלך להזכר ע"י אה סרסאות : (ה) כי בערעך - כי אלוניך סתגלל וסמרוחם אותך הנה שמו ס' גלכות על כי הוא מושל ככלכות מללס ומטס ולי"כ מי יעמוד כנגדו כנגל סעשי : ונאמך - הלא גאלך קדוש ישראל אשר יקרא אהסי כל סארן וידו ככל מסלס וככל סרבר כמ"ס : (ו) כי באשח עובד וט' - ר"ל ס' קראך לשוב אלו כדרך האשח סעובדס מבעלה וסול עובדת רוח סעכלס קורח אותם לשוב אלו : ואשת געורים - נמו אשת נעורים אה תחלס כעניי בעלה הנה לא תתמיד סמליוס כי יטוב ירחס קן אהר אלהיך לרחס סלך : דעם פירוש כברי סיימס בעשימס מען בייא דברי הפסודת פון דברי וואך :

בתובים משל ב

תרנ"ט

למשך כ"ה ז"א צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה ארני נשמה דודי נקות חת יהודה נשמה יהודה חת יהודה דודי אל שם בן שבועיה :

א יו תבין צדק ומשפט ומישרים כל מעגל ימין : * סידין תהפין צדקא דקל דניא ויתריצוקא דקל

מצודת דוד

(א) או - ר"ל כאשר תהטס אחר סהכמה וכענוד זה יסלך ס' אז תבין וס' : כל בענל סוב - תבין מסו סהמעל סוחר סוב : פירוש ע"ם (א) או תבין צדק ומשפט דענסקסאהל אז דו ועקסס סען דארף סאהן משפט ומישרים אונ מיס ועקמען סארשמיין דורך דער הורה לערענען מיס סען דארף גיין מיס יושר כן מענל סוב אלע שפע- נעקמען סען דארף סאהן צדקה אונ מיס נועקמען נען וועקססו כרעקענען אז וייא זאלין נאר ניין גומס : (ח) לישראל ע"ם (ח"א)

שְׂרָפָה שְׂפִירָה : ב אַרְי תַּעֲזֹר
 חֲרָמָה לְלֶבֶת וַיִּדְיָתָא
 לְנִפְשָׁהּ יָבֵס : ג תַּרְעִיתָא
 תַּנְטוּר עֲלֶיהָ כִּינְהָא תַּנְצָרָה :
 ד דִּי תַּחְפְּצִי מִן אַרְחָא בִּישָׂא
 כִּי־תִבְנֶינָא חֲכָמָה בְּבִבְרָה וְדַעַת לְנִפְשָׁהּ יַנְעֵם : א מִזְמַנָּה תִּשְׁמַר
 עֲלֶיהָ תִּבְנֶינָה תַּנְצָרָה : ד לְהַצִּיָּה מִבְּרָה רַע מֵאִישׁ
 מְדַבֵּר תַּהֲפֹכֹת : ה הַעֲלֹבִים אַרְחֹת יִשְׂרָאֵל לְלֶבֶת בְּדַרְכֵי־
 חֲשָׁה : ו הַשְּׂמָחִים לַעֲשׂוֹת רַע יִגְלוּ בְּתַהֲפֹכֹת רַע :
 וּמִן גְּבַרָא דְמִמְלִיל מְבַרְכֵתָא : ה דְּשִׁבְקִין אַרְחָמָא תַּרְיָתָא וְאֶזְרִין בְּאַרְחָמָא דְחִשְׁבָּא : ו דַּהֲרִין
 לְמַעַבְרָ בִּישׁ וְדִיצִין בְּהוֹפְקָא דְבִישְׁתָּא :

מצורת דוד

רשי

(ב) כי תבוא חכמה בלבך ודעת נפשך ינעם : א מזמנה תשמר עליה תבניה תנצרה : ד להציה מבררה רע מאיש מדבר תהפכות : ה העלובים ארחות ישראל ללבת בדרכי חשה : ו השמחים לעשות רע יגלו בתהפכות רע : ז ומן גברא דממליל מברכתא : ח דשבקין ארחמא תריתא ואזרין בארחמא דחשבא : ט דהרין למעבר ביש ודיצין בהופקא דבישתא :

מינות : (ו) השמחים . כלשר ישו ושמחו ולא ידאגו כלרך המאמין בהשגחה ושכר ועונש שאף אם נא ילדו דבר עברה בהסתת סוה'ר מלא הוא מלאכה מאימת הרין : כעת יגלו מקום לסוף הכונה אחר רוע מחשבתם : פירוש ע"מ

(ב) כי תבוא חכמה בלבך או היא חכמה פון דער תורה נועם קומען אין ביין הארץ ודעת נפשך ינעם אונ דאם וויסענשאפט פון דער תורה נועם זיין זיס צו דיין נשמה . דאם מיינט קען נואם דו נועקט לערנען אין דער תורה נועקטו האבען פערנעניגען : (א) מזמנה תשמור עליה און דאם מברכתא אין דער תורה נועם דיה שוין הימען מבניה תנצרה היא פארשטאנד נואם דו נועקט האבין פון דער תורה נועם דיה שוין איינהיטען : (ד) להציה מבררה רע או היא זאל דיה בשערקען פון אשקעמען נועם מאיש מדבר תהפכות אויה פון דיא מענטשען נואם רעדען פארקערטע רייד , דאם מיינט קען רשעים : (ה) העלובים ארחות

יִשְׂרָאֵל פִּוּן דִּיא מְעַנְמִשִּׁין נִוּאֵם פִּאָרְלֹאֲנֵן דִּיא רַעֲמִפִּאָרְמִיגֶע נִוּעָנֵן לְלֶבֶת בְּדַרְכֵי חֲשָׁה אִוּ זִיִּיא זְאָלֶען גִּיִּין אִין דִּיא פִּינְבִּקְטֶערֶע נִוּעָנֵן : (ו) הַשְּׂמָחִים לַעֲשׂוֹת רַע פִּוּן דִּיא מְעַנְמִשִּׁין נִוּאֵם פִּרְיִיעֵן זִיךְ גָּאָר נִוּעֵן זִיִּיא קֶענֶען נִענֶעם סָאָהֵן שְׂלֶעֶכֶץ גִּיִּיי בְּתַהֲפֹכֹת רַע זִיִּיא פִּרְיִיעֵן זִיךְ גָּאָר נִוּעֵן עִם נִוּעָרְט פִּאָרְקֶערֶט אויף שְׂלֶעֶכֶץ , דָּאָם מִיִּינְט קֶען אִוּ זִיִּיא זַעֲהֵן יַענֶער נִוּעָרְט אויבְּלֶקְלֶקְלֶיה דַּעֲנֶקְט מֵאָרְט זַענֶען זִיִּיא צו פִּרְיִיעֵן . אָבְּער גִּיִּיט נִוּעֵן נִענֶעם גִּיִּיט גִּיִּיט , פִּוּן דִּיא אָלֶע מְעַנְמִשִּׁין נִוּעֵם עַר זִיךְ דַּעֲרִוּיִיטֶערִין נִוּעֵן עַר נִוּעֵם לַעֲרָנֵן תִּוּרָה אִוּן נִוּעֵם פִּאָרְקֶען נִוּאֵם זִיא זְאָנָט אִיָּהֵם אָן :

ברטנורא

משנה ב"ק פרק ב

עיקר תוי"ט

פרק ב א כיצד הרגל מועדת . כלומר באיזה דבר הרגל מועד . ומשני : לשבר בדרך הלובה . (א) כדך היא מועדת שמערכת כלים בדרך הלובה : הבהמה מועדת . רישא תנא אבות רגל ממש שרסה כרגליה . וסיפא תנא תולדות שהבהמה מועדת להלך כדרכה ולשכר . בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הלובה : היתה מבעטת . עמי הוא זה . ותולדה דקרו הלכך חיי נזק ותו לא : או שהיו צרורות מנתזין . ואע"ג דלאו שנוי הוא אלא אורחיה הוא אעפ"כ חיי נזק ותו לא דהלכתא גמירי לה וכרשות הניזק קאמר דכרשות הרבים פטור לזרורות תולדה דרגל כינה לפטרה

(א) ואע"ג דאמרן לה כפי' דלעיל חיידי דכתי למתני תולדה דהיינו בהמה מועדת תנא אכ כשכניה כרגליה ממש . ל"ו : (א) מבעטת . אגב דסויה לזרורות נקט לה סכא . תו :

כִּי־תִבְנֶינָא חֲכָמָה בְּבִבְרָה וְדַעַת לְנִפְשָׁהּ יַנְעֵם : א מִזְמַנָּה תִּשְׁמַר עֲלֶיהָ תִּבְנֶינָה תַּנְצָרָה : ד לְהַצִּיָּה מִבְּרָה רַע מֵאִישׁ מְדַבֵּר תַּהֲפֹכֹת : ה הַעֲלֹבִים אַרְחֹת יִשְׂרָאֵל לְלֶבֶת בְּדַרְכֵי־חֲשָׁה : ו הַשְּׂמָחִים לַעֲשׂוֹת רַע יִגְלוּ בְּתַהֲפֹכֹת רַע : ז וּמִן גְּבַרָא דְמִמְלִיל מְבַרְכֵתָא : ח דְּשִׁבְקִין אַרְחָמָא תַּרְיָתָא וְאֶזְרִין בְּאַרְחָמָא דְחִשְׁבָּא : ט דַּהֲרִין לְמַעַבְרָ בִּישׁ וְדִיצִין בְּהוֹפְקָא דְבִישְׁתָּא :

פרק ב א כיצד הרגל מועדת ווי אזוי זאל אבהמה מאהן אשארין מיט די פיס זיא זאל נוערין אמועד . ענטפערט די משנה לשבר בדרך הלובה זיא זאל צו ברעכין גייענדיג די זאכין נואם ליגט אונטער איךע פיס בהמה מועדו קהלך בדרך ולשבר אבהמה איז אמועד זיא זאל גיין וויא איר שטיינער איז צו גיין אקע מאהל . אונ גייענדיג צו ברעקט זיא מיט איר גוף אדער מיט איךע האר אדער מיט איר משאוי . דיא זאכין נואם עם ליגט אין נועם . אונ פאר דיא שאדיגס

בִּאֲצִיָּהֶקְטִים זִיא בְּאֶרֶךְ דָּאָם עֲרִשְׂמֶע מֵאָהֶל דָּעִם גִּאָנְצִין שְׂאָרִין הִיָּתָה מְבַעֲשֶׁת אִו אֲבִהָמָה הָאֵם אֲמָרְעִים גִּיִּטְאָהֵן מִיִּט דָּעִם פִּוּם אויף אֲפִלִּי ווִיִּלְעָנְדִּיג זִיא זְאָל אִיר צו בְּרַעֲכִין . אִוּן זִיא הָאֵם אִיר צו בְּרַאֲכִין אִו שְׂתִיָּה צִוּרוֹת כְּנִתּוּן מִסַּחַת רִגְלֵיהָ אָדְעֶר דִּיא בְּהָמָה אִיוּ גִּיאָנְגֶּען ווִי אִיר שְׂמִיִּינְגֶער אִיוּ צו גִּיִּין אָלֶע מֵאָהֶל , אִוּן עִם הָאֵם אִרוּיִם גַּעֲשְׂפִרִיצִים פִּוּן אֲוִנְטֶער אִיר פִּוּם אֲשְׂמִיִּינְדִּיל וְשִׁבְרָה אֶת הַבָּיִט אִוּן דַּעֲר שְׂמִיִּינְדִּיל אִיוּ אִרוּיף גִּיפִאלִין אויף אֲפִלִּי אִוּן הָאֵם אִיר צו בְּרַאֲכִין מִשְׁלֵם 16 12 (ח"א) (חק לישראל ע"ט)

בר"ה (ג): ונפל על כלי אחר. ראשון נזקו רגל הן ומקלמה נזק שלם והאחרון ע"י נזרות שבכר הלכך ח"ג: דליל קשור ברגליו. כל דבר הנקשר ברגל התרנגולים קרוי לילי ואית דגרסי לוי: כהדרם. מרקד ואית דמפרטי חושר ברנלו כדרך כדרך התרנגולים: משלם חצי נזק. דליל היינו נזרות דכחותו ליל אריונה לנזרות על הכלים והדום נמי כגון שהתיו ואותן נזרות שכרו הכלים: ב כיצד השן מועדת. בחמה דבר היא מועדת ומשי לאכול את הראוי לה: משלם חצי נזק. דמטובה הוא: בר"ה וכו'. אאלכה פירות או ירקות קאי דבר"ה פטור דכתיב ובער כשדה אחר אבל חלה כמות וכלים ואפי' בר"ה חייב חצי נזק דכתיב ויטעו דמניח כמות וכלים בר"ה ותיב (ג): משלם מה שנדהגית. לאו תשלומין מעלייתא חלה אם חלה דבר שדמיו ויריס רואים אותו חלו הן שיעורים בזה שחול שחול שלם חצי נזק פאר דיא שאדינם באצאהלם ויא נאר אהאקבין שאדין דרסה על תפלי ושבתו ויא האם גייענדיג געמירעמין אויף אפרי אונ האם איר צו בראבין ונפי על פלי ושברו אונ אשטיק פון דיא צו בראבנע פלי איז ארויף גיפאלין אויף איין אנדער פלי אונ האם איר צו בראבין על הראשון משלם נזק שלם אויף דיא ערשטע פלי וואס ויא האם צו בראבין מיט דעם פום באצאהלם מען אנאנצין שאדין ונפי האחרון משלם חצי נזק אונ אויף די לעצטע פלי וואס ויא איז צו בראבין גינארין פון דיא ערשטע פלי באצאהלם ער נאר אהאקבין שאדין התרנגולים מועדיו תנך בדרבן ושבר הענער וענען גינארנע ויא זאלין גיין ויאר גייענדיג ויא צו גיין אונ זאלין צו ברעכין גייענדיג וואס עם ליגט אונטער ויערע פים. אונ ויא דארפין באצאהלן אנאנצין שאדין תיה דיי קשור בגיני או עם איז גינענדיג ויא אשטיקול האלץ אדער אשטיינדיל אנגעבינדין אויף דיא פים פון דעם האקן אונ גייענדיג ויא דער האקן איז גינאנען האם דאס שטיינדיג אקלאפ גיטאקן אויף אפלי אונ האם איר צו בראבין או שיהי פתם אדער דער האקן האם גינראבין מיט דיא פים אין דיא ערד. אונ עם האם אשפריץ גיטאקן אשטיקול ערד פון אונטער זיגע פים אויף אפרי ושבר את הכלים אונ עם האם צו בראבין די פלים משלם חצי נזק דארף מען נאר באצאהלן אהאקבין שאדין: ב כיצד השן מועדת וואס זאל אחיה עסין מיט דיא ציין ויא זאל ווערין אמועד. ענטפערט די משנה פאכא את הראוי לה ויא זאל עסין פון אפרעקדין אזעלכע עסינארנג וואס דער שטייגער איז אמתה זאל עסין בהמה מועדת אבהמה ווערט אמועד פאכא פירות וירקות אז ויא עסמ פרעמקע פירות אדער גינארנג. דארף מען באצאהלן אנאנצין

(ג) ותו לית דכוס תולדה דרבג היינו לשלם מן ספליה. כיון דמועד מתחלתו חלה דהכסה אפקיף לחצי ומתו"ט: [ג] דרסה כ"י. ואפי"ג דכבר שמענו מ"ע אולעריך לשמעין ס"ח משכנת הוא כהן זריסס טואל ודרסס נחזוק ליכ שניח ספער על כלי אחר וסברו מסתמא לטויק נכחוונה קמ"ל דלא אפי' קמ"ל דמסכתת לים נזק וחלי נזק כתיב מעטס כדדרי בה"ב ל"י: [ג] דהירך. תנא רבנן וס"ס פן. י"י ועתו"ט: [ד] הבהמה. היינו פן היינו כהמה חלה דקתי פן דמיס וקתני פן דכהמה לאשמעין דף ע"ג דכערה כתיב חיה ככלל כהמה כ"י ודחתה מדרשא חביבא ליה וקטו"ס כרישא. גמרא: (ג) כלומר דלחיה כל שמסכה זכא אחר וסיה כ"י פטור. גמרא: (ד) כפי סביס לירי ליקס עשורים נחאכלס רש"י. וסר"ע ל' כגון

שאדין אקבין כמות או פלים אז ויא האם גינעסין אקלייד אדער פלים ונייל עם איז גיט דער שטייגער אבהמה זאל דאס עסין משלם חצי נזק באצאהלם ויא נאר אהאקבין שאדין בפה דברים אפרים ווען וענען דיא רייד גייער גינארין. אז אבהמה עסמ פירות אדער וירקות דארף מען באצאהלן אנאנצין שאדין בלשות הניק אז ויא איז ארויף גינאנען אין אהויף פון אבעל הבית אונ האם גינעסין דיא פירות וואס גינערין צום בעל הבית פון הויף אקל בלשות תבנים אבער אז ויא האם גינעסין פרעמקע פירות וואס וענען גילענין אין גאס פאר דארף מען גיט באצאהלן. אבער אז ויא האם גינעסין אקלייד אדער פלים אפילו אין גאס. דארף מען אויף באצאהלן אהאקבין שאדין אם נהיית משלם מה שננהיית אויב ויא בהמה האם הנאה גיהאם פון וואס ויא האם גינעסין. ויא איז זאט גינארין. דארף דער בעל הבית פון דיא בהמה באצאהלן וואס ויא האם הנאה גיהאם. וואס ויא איז זאט גינארין. ווארום דער בעל הבית פאר שפארט דאה איר צו געבין עסין. נאר דער בעל הבית קען זאגן איה וואלם איר גיט גינעבין אזוי שטייגער עסין ויא האם גינעסין דריבער שאצמ מען אפ דיא עסין וואס דער בעל הבית גיט איר גלייה ויא ער וואלם איר אקע קאהל גינעבין גערשטין ויא פיר דאס עסין איז ווערט. אונ אזוי פיר דארף דער בעל הבית באצאהלן. מיט אדריטול וייגיגער ויא גערשטין קאסט אין גאס צו גיין קויפין. ודחינו אויב ויא האם גינעסין אטאם שטייגער פירות. רעבענען מיר גלייה ווי ויא וואלם גינעסין אטאם גערשטין. ועהט קען ויא פיר אטאם גערשטין קאסט אין גאס. אזוי פיר זאל דער בעל הבית באצאהלן מיט אדריטול וייגיגער. אונ אויב די

ח"ה) (חק לישראל ע"ט) 12 18 בהמה

תמור שאלנ' לטראות תמרים ישלם דמי' ליערלות משעורים: (ה) שקפצו. ולא ספלו כנון היכא דמקרי כליס לכותל ואי הוי קפלי לכרא ממנה הוי קפלי זכי נפלו אונס הוי ופטורין דהא לאו פשיעה הוי חסי' לעיני קפילה דהא כי קפלי לכרא הוי קפלי. אכל אי הוי בענין ששקפלו הוה חברי כי נפלו נמי חייבים ואת' דכנספיה אנוסי הוה תחלתו כפשיעה לכדי קפילה ופטור' כאלום ומייב ומתניין דמרתקו הכלים ומש"ה חייב על הקפילה ועל הנפילה נמי הוי חייב אכל מש"ה לא קמתי נפלו נומר דלפטמים פטור כנספיה והיינו היכא דמקרי וואו פטור אף על הקפילה. ג"י: (ה) ופטמים שהחלים נדבקים בה. ה"מ: (ו) דנגידים של בעל הסדרה דהשתח הוי כרשות הניזק דכשיין וכפר כשהיה אחר כנמלה: (ז) דכאדי ארזוי הוי מתניין ועל כולה נגידים ג"ש. ואיתא נמי אוקמתא כנמלה כאלק אטחי ועל מקום החררה ג"ש. כהני מתפשה מתניין טעו ספיר ועתוי"ע: [ז] תם. פשיעה דכל שלא הוטר תם הוא. אלא הכי קבטי איהו שיקרא תם אחרי העדאה. ג"י: [ח] כל כו' די אפילו כפסס אי' דמסתמא חור לתמותו כו' ומ"מ תורה של ג' ימים פשיעה

כיצד משלם מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית מצידי הרחבה משלם מה שהזיקה מפתח החנות משלם מה שנהנית מתוך החנות משלם מה שהזיקה: ג הכלב והגדי (ה) שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים. משלם נוק שלם מפני שהן מועדין. הכלב שנמל חררה והלך לגדיש. אכל החררה והרליק הגדיש. על החררה משלם נוק שלם. ועל הגדיש משלם חצי נוק: ד איזו הוא [ו] תם ואיזו הוא מועד. מועד [ז] כל שהעידו בו שלשה ימים. ותם משיחור בו שלשה ימים. דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר. מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם

גמירא לה שמסלם חצי נוק: ד משיחור בו ג' ימים. שרואה שוורים ואינו נוגע חוזר לתמותו: ג' פעמים.

גמירא לה שמסלם חצי נוק: ד משיחור בו ג' ימים. שרואה שוורים ואינו נוגע חוזר לתמותו: ג' פעמים.

גמירא לה שמסלם חצי נוק: ד משיחור בו ג' ימים. שרואה שוורים ואינו נוגע חוזר לתמותו: ג' פעמים.

גמירא לה שמסלם חצי נוק: ד משיחור בו ג' ימים. שרואה שוורים ואינו נוגע חוזר לתמותו: ג' פעמים.

ואפילו ביום אחד ואין הלכה כר' מאיר ללא הוי מועד עד שיעירו בו ג' ימים : ממשמשין בו . מושבט
אורו ומשקפים בו ואינו נוגה ובהל הלכה כר"מ שאין עור מועד חוזר לתמותו עד שיהיו חנוקות משקפים בו :
ד' נגה נגף . וכו' כולן חללות קרן הן (ח) : דיו לבא מן הדיון להיות כנדרון . קרן כרשות הניזק
שאלה מבוא מדין קרן כר"ה דקאמרת קרן שהמיר עליה כר"ה אילו דין עומדיר עליה כרשות הניזק ד'ו

להיות כנדרון כקרן כרה"ר
ולא יהיה חייב ברשות הניזק
אלא ח"י מוק כמו שהיה
חייב כרה"ר : אני לא אדון
קרן מקרן . כדלמרו
כ"ש שיהיו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגה : דסני . כרה"ר : (ח) ר"ל מנגף
ה' שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגה נגף
נשך רבץ בעט כרה"ר משלם חצי נזק . [ח] ג"ש . דל"ק יחלס הסלומין
ברשות הניזק רבי מרפון אומר : נזק שלם . וחכ"א חצי נזק . א"ל ר"מ
ומה אם במקום שהקל על השן ועל הרגל כרה"ר שהוא פטור החמיר
עליה ברשות הניזק לשלם נזק שלם . מקום שהחמיר על הקרן כרה"ר לשלם חצי נזק אינו דין
שנחמיר עליה ברשות הניזק לשלם [ח] נזק שלם . אמרו לו דיו לבא מן הדיון להיות כנדרון .
מה ברשות הרבים חצי נזק אף ברשות הניזק ח"י . אמר להם אני לא אדון קרן מקרן .

אין איין טאג . ויין אַקס שטויסט בהמות , אונ ער
האט אים גיט געהייט , אפילו דער אַקס האט
גישטויסן אַלע דרייא מאהל אין איין טאג . אונ
דעם בעל הבית האט מען אויך אנגיאנט אלע
דרייא מאהל אין איין טאג . צו יעדער מאהל
וואס דער אַקס האט גישטויסן האט מען באַלד
גיאנט דעם בעל הבית , איז דער אַקס גינוארין
אמועד . אונ מען דארף באצאהלין דעם שארין
אין גאנצן ויס ווען ווערט דער אַקס צוריק אפס
פּו שיהי התינוקות משמשין בו ואינו נוגה או קינדער
שפיקען מיט אים אונ ציהען אים אונ ער שטויסט
גיט , דער גאָר אז ער שטויסט דארף מען גאר
באצאהלין אהאלבין שארין : ד' שור הניזק ברשות
הניזק כיצד או דער אַקס פון מוזיק איז אריין גינאנגין
אין דעם הויף פון נזק , אונ האט דארט גיטאהן
אשארין , וויא באצאהלט מען דעם שארין . ואַנט
דיא טשנה נגה או ער האט גישטויסן מיט דיא
הערנער גנף אַדער ער האט גישטויסן מיט ויין
גנף נשך אַדער ער האט געביסן דעם אַדער ער
האט זיך גיליינט אויף פליס ווילענדיג ער זאל
זיין צו ברעכין בשם אַדער ער האט אַמקעט
גיטאהן אויף פליס ווילענדיג ער זאל זיין צו
ברעכין ברשות הרבים אויב דער אַקס האט אזוי
גיטאהן אין גאס משלם חצי נזק באצאהלט מען גאר
אהאלבין שארין ודיא פיר זאכין נגף נשך רבץ
בעט ווערין גירושין אויף דעם נאמען קרן , וויא
דער דין איז בייא קרן , אזוי איז דער דין בייא
זייא ברשות הניזק אויב דער אַקס האט גיטאהן
אשארין מיט איינע פון דיא פינף ערלייא זאכין ,
אין דעם הויף וואס גיהער צו דעם בעל הבית פון
דעם שארין רבי פסון אומר נזק שלם רבי מרפון
זאנט מען דארף באצאהלין דעם גאנצין שארין
באָלד ביי דעם ערשטן מאהל חקמים אומרים חצי
נגף אונ די חקמים זאגין אהאלבין שארין צאהל'ט
מען בייא דעם ערשטן מאהל אַמר ד'הם רבי פסון
האט רבי מרפון גיאנט צו דיא חקמים ומה פסון
שחל עי השן ועי הרגל אויף דעם אַרמ ווא מען האט
אין איין טאג . ויין אַקס שטויסט בהמות , אונ ער
האט אים גיט געהייט , אפילו דער אַקס האט
גישטויסן אַלע דרייא מאהל אין איין טאג . אונ
דעם בעל הבית האט מען אויך אנגיאנט אלע
דרייא מאהל אין איין טאג . צו יעדער מאהל
וואס דער אַקס האט גישטויסן האט מען באַלד
גיאנט דעם בעל הבית , איז דער אַקס גינוארין
אמועד . אונ מען דארף באצאהלין דעם שארין
אין גאנצן ויס ווען ווערט דער אַקס צוריק אפס
פּו שיהי התינוקות משמשין בו ואינו נוגה או קינדער
שפיקען מיט אים אונ ציהען אים אונ ער שטויסט
גיט , דער גאָר אז ער שטויסט דארף מען גאר
באצאהלין אהאלבין שארין : ד' שור הניזק ברשות
הניזק כיצד או דער אַקס פון מוזיק איז אריין גינאנגין
אין דעם הויף פון נזק , אונ האט דארט גיטאהן
אשארין , וויא באצאהלט מען דעם שארין . ואַנט
דיא טשנה נגה או ער האט גישטויסן מיט דיא
הערנער גנף אַדער ער האט גישטויסן מיט ויין
גנף נשך אַדער ער האט געביסן דעם אַדער ער
האט זיך גיליינט אויף פליס ווילענדיג ער זאל
זיין צו ברעכין בשם אַדער ער האט אַמקעט
גיטאהן אויף פליס ווילענדיג ער זאל זיין צו
ברעכין ברשות הרבים אויב דער אַקס האט אזוי
גיטאהן אין גאס משלם חצי נזק באצאהלט מען גאר
אהאלבין שארין ודיא פיר זאכין נגף נשך רבץ
בעט ווערין גירושין אויף דעם נאמען קרן , וויא
דער דין איז בייא קרן , אזוי איז דער דין בייא
זייא ברשות הניזק אויב דער אַקס האט גיטאהן
אשארין מיט איינע פון דיא פינף ערלייא זאכין ,
אין דעם הויף וואס גיהער צו דעם בעל הבית פון
דעם שארין רבי פסון אומר נזק שלם רבי מרפון
זאנט מען דארף באצאהלין דעם גאנצין שארין
באָלד ביי דעם ערשטן מאהל חקמים אומרים חצי
נגף אונ די חקמים זאגין אהאלבין שארין צאהל'ט
מען בייא דעם ערשטן מאהל אַמר ד'הם רבי פסון
האט רבי מרפון גיאנט צו דיא חקמים ומה פסון
שחל עי השן ועי הרגל אויף דעם אַרמ ווא מען האט
אין איין טאג . ויין אַקס שטויסט בהמות , אונ ער
האט אים גיט געהייט , אפילו דער אַקס האט
גישטויסן אַלע דרייא מאהל אין איין טאג . אונ
דעם בעל הבית האט מען אויך אנגיאנט אלע
דרייא מאהל אין איין טאג . צו יעדער מאהל
וואס דער אַקס האט גישטויסן האט מען באַלד
גיאנט דעם בעל הבית , איז דער אַקס גינוארין
אמועד . אונ מען דארף באצאהלין דעם שארין
אין גאנצן ויס ווען ווערט דער אַקס צוריק אפס
פּו שיהי התינוקות משמשין בו ואינו נוגה או קינדער
שפיקען מיט אים אונ ציהען אים אונ ער שטויסט
גיט , דער גאָר אז ער שטויסט דארף מען גאר
באצאהלין אהאלבין שארין : ד' שור הניזק ברשות
הניזק כיצד או דער אַקס פון מוזיק איז אריין גינאנגין
אין דעם הויף פון נזק , אונ האט דארט גיטאהן
אשארין , וויא באצאהלט מען דעם שארין . ואַנט
דיא טשנה נגה או ער האט גישטויסן מיט דיא
הערנער גנף אַדער ער האט גישטויסן מיט ויין
גנף נשך אַדער ער האט געביסן דעם אַדער ער
האט זיך גיליינט אויף פליס ווילענדיג ער זאל
זיין צו ברעכין בשם אַדער ער האט אַמקעט
גיטאהן אויף פליס ווילענדיג ער זאל זיין צו
ברעכין ברשות הרבים אויב דער אַקס האט אזוי
גיטאהן אין גאס משלם חצי נזק באצאהלט מען גאר
אהאלבין שארין ודיא פיר זאכין נגף נשך רבץ
בעט ווערין גירושין אויף דעם נאמען קרן , וויא
דער דין איז בייא קרן , אזוי איז דער דין בייא
זייא ברשות הניזק אויב דער אַקס האט גיטאהן
אשארין מיט איינע פון דיא פינף ערלייא זאכין ,
אין דעם הויף וואס גיהער צו דעם בעל הבית פון
דעם שארין רבי פסון אומר נזק שלם רבי מרפון
זאנט מען דארף באצאהלין דעם גאנצין שארין
באָלד ביי דעם ערשטן מאהל חקמים אומרים חצי
נגף אונ די חקמים זאגין אהאלבין שארין צאהל'ט
מען בייא דעם ערשטן מאהל אַמר ד'הם רבי פסון
האט רבי מרפון גיאנט צו דיא חקמים ומה פסון
שחל עי השן ועי הרגל אויף דעם אַרמ ווא מען האט

מתחיל ולא חילף בק"ו מקורן של לחוב אלף ח"ג. דלאו נגמ' [ט] קרן
 מרגל, כלומר קרן כרשות הניזק מרגל ברס"ג. ומה אם במקום
 שהיקל על השן ועל הרגל ברה"ר, החמיר בקרן נמאל שרגל ק"ה
 וקרן חמור. מקום שהחמיר על השן ורגל הקלים לשלם נזק שגם
 ברה"ר אינו דין שנחמיר בקרן שהוא חמור נמאל דלחמיק נמילף
 קרן חמורה מרגל הקלה ולא
 קרן מקור. כ"י: (ב) ויתר
 מעט וכו'ן דלפתיה מ' דהיינו
 הסגר אוקמה אשני מסבדות
 ופתוי"ט: [ו] ישן. משום שוגג
 אינערך. דל"ת דלא מחייב שוגג
 אלף כשהוא ער. אבל ישן אלוס
 הוא קמ"ל. כ"י: (ג) הוא מהירוט.
 טעמא דשני הכא אללו הוא
 פושט. כ"י: (ד) ובגמרא יקי
 ליה מקרא: (ו) מדקמי סיפא
 דמילא דשכר הכלים מה התם
 נזק ח"ן ד' דכריס לא חף סומא
 כ"י גמרא. ולי אפי' שכתב הר"ב אינו מתייק ופתוי"ט:

לעיל אלף קרן מרגל מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו
 דין שנחמיר בקרן: דיו רבא מן הדין. דסוף
 סוף אי לאו קרן בר"ה לא משכחת ד' ק"ו ורבי טרפון
 אע"ג דכעלמא אית ליה דיו דמדאורייתא הוא דכתיב
 אלף הכלל שבעת ימים
 ק"ו לשכינה (ט) י"ד יום
 אלף דיו לנבל מן הדין להיו"ט
 כדון הלכך חכג' ו' ימים
 ותו לא מ"מ הכא לית ליה
 דיו דס"ל לר"ט דכי אמרינן
 דיו היכא דלא מיפרך ק"ו
 כגון התם דשבעה ימים
 דשכינה לא כתיבי אחא ק"ו
 איתיה ארביסר אחי דיו אפיק

שבעה וחוקי שבעה דשהתא דאהני ק"ו להני שבעה
 דלחוקינא ולא אפרך לגמרי אבל הכא ח"ג כתיב בין כרשות הרבים בין בחצר הניזק ואתא ק"ו ואיתיה ח"ג אחרונה
 ונעשה נזק שלם. אי דרשת דיו וחוקמיה אחלי נזק כדמעיקרא אפרך ליה ק"ו ולא אחלי ולא מידי ורבנן סברי
 דאפילו היכא דמפרך ק"ו אמרינן דיו והלכה כחכמים: ו בין ער בין ישן. אם היה ישן וכל אומר וישן כלדו
 והזיק שני לראשון חייב. ואם הזיק ראשון לשני טעור (י) ולא שכנו יחד כל אחד מהם שהזיק את חברו חייב.
 לפי ששניהם מועדים זה לזה: סימא את עין חברו. אפילו בשוגג (יא) חייב בנזק אלף לא ברבועה דכריס
 (יב) דלא מחייב כד' דכריס אלף מוזד או קרוב למוזד:

רשות הרבים אני ארזו קרן מרגל איה לערין אפ קרן
 פון רגל ומה במקום שהיקל על השן ועל הרגל אויף דעם
 אקרט ווא מען האמט בייא שן אונג בייא רגל גרינג
 גימאכט ווא איז דער אקרט ברשות הרבים אין גאס
 אז אפכהמה מוהמט אשארין אין גאס מיט שן אדער
 מיט רגל, דארף מען דעם שארין גאר ניט
 באצאהלין, פון דעקסטונענין החמיר גמרו האמט מען
 שנוער גימאכט בייא קרן, אז אפכהמה מוהמט
 אשארין אין גאס מיט דיא הערנער דארף מען
 באצאהלין אהאלבין שארין דאס ערשטע מאהל
 מקום שהחמיר על השן ועל הרגל אויף דעם אקרט וואס
 מען האמט שנוער גימאכט אויף שן אונג רגל, ווא
 איז דער אקרט ברשות הרבים אין דעם הויף פון גינג,
 אז אפכהמה עקמט פירות מיט דיא ציין, אדער זיא
 מוהמט אשארין מיט דיא פים גייענדיג אין דעם
 הויף פון גינג, דארף מען באצאהלין אנאנצין
 שארין אפילו בייא דעם ערשטין מאהל אינו דין
 דארף דען ניט ויין דער דין שנתמיר גמרו אז מען
 זאל שנוער מאכין בייא קרן אויף אז דיא פהמה
 מוהמט אשארין מיט דיא הערנער אין דעם הויף
 פון גינג דארף מען אויף באצאהלין אנאנצין
 שארין אפילו בייא דעם ערשטין מאהל אפרי זי
 האבין דיא חקמים גיזאנט צו רבי מרפון דיו קבא
 מן הדיו דהיינו פנינו עם איז גינגו רי זאך וואס ווערט

אפ גילערוינט זאל ויין גיליך מיט דיא זאך וואס
 מען לערוינט אפ פון איר, אפילו מען לערוינט
 אפ קרן פון שן ורגל, מוז מען אויף אפ לערנען
 קרן ברשות הרבים פון קרן ברשות הרבים,
 ווארום אנדערש קען מען גיט אנהייבין אפ צו
 לערנען קרן פון שן ורגל סידיו מען הייבט פריער
 אן מיט דעם רשות הרבים, וואס שן ורגל איז
 פטור אונג קרן איז חייב מה ברשות הרבים קצי נזק
 אזוי וויא אין רשות הרבים צאהלמט קרן אהאלבין
 שארין דאס ערשטע מאהל אפ ברשות הרבים חצי נזק
 אזוי קרן אין רשות הרבים צאהלמט אויף גאר
 אהאלבין שארין דאס ערשטע מאהל: ו אדם מוגד
 דעמס אז אקענטשט מוהמט אשארין דארף ער אייביג
 באצאהלין אנאנצין שארין בין בשוגג סאיי ער
 מוהמט אומגערין בין גמור סאיי ער מוהמט גערין
 בין ער סאיי ער איז גינען וואך בין ישן סאיי ער
 איז גישלאפין, אויב צווייא מענטשין האבין זיך
 גילייגט שלאפין צו זאמען אונג איינער האמט
 גימאקן אשארין דעם אנדערין אין שלאף, דארף
 ער באצאהלין סימא את עין חברו אז ער האמט בלינד
 גימאכט ויין חכרם אוינג אפילו אומגערין ושבר את
 הפלים אדער ער האמט צו בקראין ויין חכרם
 בליים אפילו אומגערין פשלים נזק שלם דארף ער
 באצאהלין אנאנצין שארין:

גמרא ב"ק דף יז ע"ב

כלכס ס' כלס כל המילין דנצח דמלכות דכריאה במ
 התרנגולים מועדים להלך כדרכן ופשבר תני רבנן
 התרנגולים מועדים להלך כדרכן ופשבר תני רבנן
 צו ברעכט עפעס גייענדיג, דארף ער באצאהלין
 אנאנצין שארין פני רבנן די רבנן האבין גילערוינט
 (ח'א) 18 8 תרנגולים
 (חק לישראל ע"ט)

החמור במשאו. אפי' דכר
 סנה כשליף שעליה אלטרין
 להחזיקו לפי שאין משאו על
 חמור מבורק ומחוכר בו ככשאר
 כסמס ס"ד ללא סו' כגוש :

תרגומים שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו
 בלים בכנפיהם משלמין נזק שלם ברוח
 שבכנפיהם משלמין חצי נזק סומכום אומר נזק
 שלם תניא אידך תרגומים שהיו מהרסין על
 גבי עיסה ועל גבי פירות ומינפו או נקרו
 עפר או צורות משלמין חצי נזק סומכום
 אומר נזק שלם תניא אידך תרגול שהיה מפריח ממקום למקום
 ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיבר את הכלים משלם חצי נזק תניא
 כותיה דרבא בהמה מוערת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה
 לחצר הניזק והויקה בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף
 שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחמור במשאו
 ועגלה מושכת בקרון משלם נזק שלם :

האמ אומניווארפין פלים אונ האמ נוי צופראבין
 משלם חצי נזק צארהל דער בעל הבית גאר אהאלבין
 שארין תניא בתייה דרבא מיר האבין גילערונט אין
 אברייטא ווי רבא זאגט בתם סייעת לשבר בדרך
 הליכה אויב אבהקה גייט אין וועג אונ גייענדיג
 האמ ויא צו בראבין פלים איז ויא אמערד פיצד
 ווי אווי בתם שבכנפיהם להצר הניזק אויב אבהקה איז
 אריין גענאנגען אין דעם הויף פון דעם בעל הבית
 וואס האמ דעם שארין. דהיינו דער אקס פון
 ראובן איז אריין גענאנגען אין דעם הויף פון
 שמעון והויקה בגופה דרך הליכה אונ גייענדיג אין
 הויף האמ ויא גימאחן אשארין מיט איר גוף
 למשך דער גוף פון די בהמה איז גינען אייגן
 געריקט האמ ויא גייענדיג איינגעריקט פלים.
 אדער גייענדיג האמ ויא אומניווארפין אפלי אונ
 די פלי איז צופראבין גינארין וצשגרה דרך הליכה
 אדער גייענדיג האמ ויא געמאכט אשארין מיט
 די האר בארפן שגליף אדער גייענדיג האמ ויא
 געמאכט אשארין מיט דעם זאמיר וואס ליגט
 אויף איר וישליף שעליה אדער מיט די משא וואס
 ליגט אויף איר ובפרומביא שבפיה אדער מיט די
 צוים וואס אין איר מול בזוג שבצוארה אדער מיט דעם
 גלעקיל וואס איינגט אויף איר האלדן וחמור במשאו
 אדער אאייזיר האמ גימאכט אשארין גייענדיג מיט
 די משא וואס ליגט אויף אים וצנקה מוישקת בקרון אדער
 אקארב האמ גייענדיג גינארין צייענדיג דעם וואגין
 האמ דער וואגין גימאכט אשארין פשלם נזק שלם אויף
 די אלע שארין צארהל מען פר אנאנצין שארין :

תרגומים שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו
 בלים בכנפיהם משלמין נזק שלם ברוח
 שבכנפיהם משלמין חצי נזק סומכום אומר נזק
 שלם תניא אידך תרגומים שהיו מהרסין על
 גבי עיסה ועל גבי פירות ומינפו או נקרו
 עפר או צורות משלמין חצי נזק סומכום
 אומר נזק שלם תניא אידך תרגול שהיה מפריח ממקום למקום
 ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיבר את הכלים משלם חצי נזק תניא
 כותיה דרבא בהמה מוערת לשבר בדרך הלוכה כיצד בהמה שנכנסה
 לחצר הניזק והויקה בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף
 שעליה ובשליף שעליה ובפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וחמור במשאו
 ועגלה מושכת בקרון משלם נזק שלם :

תרגומים שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו בלים בכנפיהם
 משלמין נזק שלם הענער וואס וענען געפלוויגין פון
 איין ארם צום אנדערין ארם אונ ויז האבין
 צופראבין פלים מיט די פליגיל ודי פליגיל האבין
 אשמוים גייענדיג די פלים אונ האבין זיי צו בראבין
 משלמין נזק שלם דארפין ויז פצארהלין אנאנצין
 שארין בריח שבכנפיהם אויב ויז האבין צופראבין
 די פלים מיט דעם וויגט וואס ויז פליגיל האבין
 געמאכט פלייענדיג משלמין חצי נזק דארפין ויז
 גאר פצארהלין אהאלבין שארין סומכום אופר נזק שלם
 סומכום זאגט ויז דארפין פצארהלין אנאנצין
 שארין תניא אידך גאך אין אברייטא האבין מיר
 גילערונט תרגומים שהיו מהרסין על גבי עיסה ועל גבי
 פירות הענער וואס וענען געשפרונגען אויף אטייג
 אדער אויף פירות ופינפו או נקרו אונ ויז האבין
 איינגעריקט דיא טייג אונ די פירות אדער ויז
 האבין צו שטראבין דיא פירות אונ דיא טייג מיט
 זייערע שנאבלען משלמין נזק שלם דארפין ויז
 פצארהלין אנאנצין שארין העלי עפר או צורות אויב
 זיז האבין מיט דיא פים ארויפגינארפין ערד
 אדער שטויקלאך האלץ אויף די טייג משלמין חצי
 נזק צארהלין ויז גאר אהאלבין שארין סומכום אופר
 נזק שלם סומכום זאגט ויז דארפין צארהלין אנאנצין
 שארין תניא אידך גאך אין אברייטא האבין מיר
 גילערונט תרגומים שהיה מפריח ממקום למקום אהאן
 איז געפלוויגין פון איין ארם צום אנדערין ארם
 ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיבר את הכלים איז ארויס
 אויגט פון אונזער וויגע פליגיל אונ דער וויגט

זוהר נח דף סח ע"א ת"ת דל"טח י"ד הא ווא הא

אמר רבי יהודה אע"פ דזכאה הוה נח לאו אוהו כדאי (בגין) דקב"ה יגין על עלמא בניניה . תא חזי משה לך תלה
 מלה בזכותיה אלא בזכות אביה קדמאי . אבל נח לא הוה ליה בנאן דיתלי בזכותא כמשה . אמר רבי
 יצחק ועם כל דא כיון דאמר ליה קב"ה והקדמותי את בריתי אתך הוה ליה למכתי רחמי עלייהו וקרבנא דאקריב
 לבתר . דיקריב ליה מן קדמת דנח דלמא ישכך רוגזא מעלמא . אמר רבי יהודה מאי הוה ליה למעבד דנח
 חייבי עלמא הוו מרגיזין קמי קב"ה ואיהו יקריב קרבנא . אלא ודאי נח דחיל על גרמיה הוה בנין דלא
 יערע ביה מוחא בנו חייבי עלמא דהוה חמי עובדיהון בישא כל יומא ודיך מרגזן קמי קב"ה כל יומא . ר' (אלעזר
 פתח) יצחק אמר כל זמנא דהייבא עלמא אסניאו . זכאה דאשתכח בנייהו הוה אהפסם בקדמיתא דכתיב (יחזקאל ס')
 וממקדשי תחלו . ותניין אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי . ונח היך שויב ליה קב"ה בין כל אינון הייביא
 אלא בנין דיפקון מניה תולדין בעלמא דהוה לדיק כדקא יאות . ותו דהוה אחרי בכו כל יומא ויומא ולא קבילו
 (חק לישראל ע"ש) (ח"א)

משה
 4
 13
 משה

מליה וקיים בנפשיה קרא דהתיב (כס ג) ולתה כי הוהרת רשע וגו'. וכתוב וחתה את נפשי הללה. מכאן כל
מלך דלזוהר למייבא אש"ג דלח קביל מניה הוא שוב ליה לנרמיה והוא חייבא לתפס כחוכה ועד כמה יחבר
ליה עד דימתי ליה הא לזקומה הכריח:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר הוצאות חיים

ש"ע יו"ד מו"י קס"א ואילך

צריך ליה מלפניו כי שכמה מהם עיני ה' משוטות הם
מעידים על כל פנים הנשמה שכמה מעטיר הכל כמ"ס
הכתוב והרע בעיניך עשיתי. עוד מסוג זה שהיא מכניס פנס
הטמא בין הקדושים הלא יאמרו מי גרם שיכנס המזוהר הם
בינינו הלא ודאי יעשה. כפרת המדבר לשון הרע הוא הנוסע
הנדול שמיד הפנס עולה. ושני המלאכים ההולכים עם האדם
הם גדלים ממנו והם פלגים עליו עד שזכו שיהיה ואולם נחומים
לו ולמלאכיו ויתן אל לנו לשנו של הלא היו המלאכים אכלים עליו.
ולאשר האדם חוטא המורה נחמה ורושמת הטמא כפניו וכל נפלות
מעלם כהיות הרועה הטמא כפניו מקללים אותו וכלים ממנו
שיככה וירחן בלמנות פניו ושוב להעביר הדמעות על מלחו כי

(א) פאות הוקו הם חמשה ורבו בהם הדעות לפיכך
ידא שמים יצא את כלם ולא יעביר הער על כל
דקנו כלל: (ב) צריך ליהדר שלא ידור שום דבר ואפילו
צדקה אין טוב ליהדר אלא אם ישנו בחור יתן מיד:
(ג) כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין
עשיר בין שלם בנפשו בין בעל יסורים בין בחור בין
זקן גדול אפילו עני המחזיר על הפתחים אפילו בעל
אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביום ובלילה שנאמר
כי רוח טמאה שורה עליו ואלו כי כדי להעביר הרועה ליה

צריך ליה ליה מלפניו כי שכמה מהם עיני ה' משוטות הם
מעידים על כל פנים הנשמה שכמה מעטיר הכל כמ"ס
הכתוב והרע בעיניך עשיתי. עוד מסוג זה שהיא מכניס פנס
הטמא בין הקדושים הלא יאמרו מי גרם שיכנס המזוהר הם
בינינו הלא ודאי יעשה. כפרת המדבר לשון הרע הוא הנוסע
הנדול שמיד הפנס עולה. ושני המלאכים ההולכים עם האדם
הם גדלים ממנו והם פלגים עליו עד שזכו שיהיה ואולם נחומים
לו ולמלאכיו ויתן אל לנו לשנו של הלא היו המלאכים אכלים עליו.
ולאשר האדם חוטא המורה נחמה ורושמת הטמא כפניו וכל נפלות
מעלם כהיות הרועה הטמא כפניו מקללים אותו וכלים ממנו
שיככה וירחן בלמנות פניו ושוב להעביר הדמעות על מלחו כי

(א) פאות הוקו הם חמשה ורבו בהם הדעות לפיכך
ידא שמים יצא את כלם ולא יעביר הער על כל
דקנו כלל: (ב) צריך ליהדר שלא ידור שום דבר ואפילו
צדקה אין טוב ליהדר אלא אם ישנו בחור יתן מיד:
(ג) כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין
עשיר בין שלם בנפשו בין בעל יסורים בין בחור בין
זקן גדול אפילו עני המחזיר על הפתחים אפילו בעל
אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביום ובלילה שנאמר
כי רוח טמאה שורה עליו ואלו כי כדי להעביר הרועה ליה

זכאשר האדם חוטא ווען דער קענמש זינדניגת התורה באה ורושמת התקא בפניו קיטם די תורה און
בעצייכונגם די זינד אויף זיין פנים וכי צבאות מעלה בקיות הרושם הריא בפניו מקללים אותו וכלים פסטי און
אלע מלאכים פון היקעל ווען זיין זעהן דעם צייכין פון דיא עבירה אויף זיין פנים פלובין זיין
אים און שיידין זיך אפ פון אים כי רוח הטמאה שורה עליו ווארום אויף אים רוקם ארתה מוקאנה וחסדי
זכיונם בקרבה און דיא חקמים זאגין כי כדי להעביר הרושם אז דער קענמש וויל אכאפ נעקען פון זיך
דעם צייכין צדיד שיבגה וירחם בקמעות פניו דארף ער וויינען און דארף אפנואשין מיט די קערען זיין
פנים ושוב להעביר הקמעות על מצחו עם איז נגמ ער זאל מיט דיא מקערין אפנואשין דעם שבערין כי

זכאשר האדם חוטא ווען דער קענמש זינדניגת התורה באה ורושמת התקא בפניו קיטם די תורה און
בעצייכונגם די זינד אויף זיין פנים וכי צבאות מעלה בקיות הרושם הריא בפניו מקללים אותו וכלים פסטי און
אלע מלאכים פון היקעל ווען זיין זעהן דעם צייכין פון דיא עבירה אויף זיין פנים פלובין זיין
אים און שיידין זיך אפ פון אים כי רוח הטמאה שורה עליו ווארום אויף אים רוקם ארתה מוקאנה וחסדי
זכיונם בקרבה און דיא חקמים זאגין כי כדי להעביר הרושם אז דער קענמש וויל אכאפ נעקען פון זיך
דעם צייכין צדיד שיבגה וירחם בקמעות פניו דארף ער וויינען און דארף אפנואשין מיט די קערען זיין
פנים ושוב להעביר הקמעות על מצחו עם איז נגמ ער זאל מיט דיא מקערין אפנואשין דעם שבערין כי

במלת כחמיש השטח כדתיכ וכתות יחי על מלכות הלגשים
 יסיה טמא כהתרות כלולא ניהא אשטט כגדט גולט וני
 לטכר כיל לותיות הפנומים כשטוח זקבל עליו נזית סדון
 לטכר כמדות וזכו וזחס לרק על כל הכל עליו וזכו ולרין
 שישמל כי טמא כשטח סיה הטולס חלו וכלו וחלו חייב
 שסח טמא שבריע הטולס נק חוכה וכלל הפנומים חלה לל
 כביכול פנים לטולס פנים לתחא פנים
 והגית בו יומם ויליה : (ד) ער אימתי חייב ללמוד
 עד יום מותו : (ה) התחלת דינו של אדם על תלם
 ואח"כ על שאר מעשיו :
 וכשנחשו ככרעו הטולס לנפ חוכה וכחס עניים עלקים כרסס
 כרסכ"י ט"ס כדברים קלרס מלן דעכר על סקדו לריתח
 לגרמים ולכל סלמין :

בפסוק נבטמים השונות נוארזם די זינד ווערין גיפלעקט
 אויף דעם שטערין ברקתיב ווי עם שמיים אין פסוק
 יאמרתו פו על מצות האנשים זאלקם צייבענין אצייכין
 אויף דעם שטערין פון דיא מענטשין ויהיה בנותו
 בהתרוותו באלפא ביתא אשטט בגדט גולט ווען ער זאגט
 דעם ודיו סיה דעם ארף פית אשקנו בגדנו
 גולטו ואזי ווייטער זאל ער דאקאלס קראכטין
 לטער כלב אותיות הפנומים בטנותו צו רייניגען דיא
 צוויי אונ צוואנציג אותיות וואס זענען גיווארין
 סיה פעלערס דורך אונזערע זינד זקבל עליו נזית
 זינדן לטער הסיות אונ ער זאל אויף זיך זעמען דיא גזרה פון דעם משפט ער זאל רייניגען די מרות
 ויהי וזמא צדיק על פי תבא עליו דאס איז וואס מיר זאגן נאך דעם ודיו צו זאגט אונ דו גיזם נערעכט
 אויף ארץ וואס אויף אונז איז זעקוקען וצדיק שיספגל כי שפא כשחטא היה העולם חזיו ופאי וחזיו תעיב
 ובעטותיו הכריע העולם דכף תוכה אונ ער דארף זיך איינקוקען ובעטראכטין מאקער ווען ער האט
 געזינדיגט איז דאקאלס גיווען די וועלט העלפט מצות אונ העלפט עבירות אונ סיה וייגע זינד
 האט אריבער געוואגן דיא וואס שאל פון דיא עבירות, עם איז געוואגן עבירות מער פון מצות,
 אונ דיא וועלט ווערט געמשפט אלע צו זאמען, אז עם איז דא עבירות מער פון מצות ווערט די
 וועלט גישטרופט, איז דאך דורך אים די וועלט גישטרופט גיווארין וכסה עניים אעקים ברקה שווא
 זשה נוי פיל ארעמע לייט שרייען אויף די שטעקס וואס ער האט ווי גיטאון שהכריע העולם לכה תוכה
 וואס ער האט אריבער גיוואגן דיא וועלט צו עבירות זיגל הפנומים חלה לל פון די אלע
 פעלערס זיגל תמא רבי שסטו בן יוחאי עליו השלום דברים קלרס האט דער פנא רבי שסטו בן יוחאי
 געשטעלט אין קורצע ווערקער פון דער על אורייתא דער וואס מוהט גיט דיא מצות פון דיא
 תורה כביכול פנים לעילא פנים לתתא פנים דגמיה זיגל גלאן איז גלייך ווי ער מאכט אפעלער הויפן,
 אונ געוויס מאכט ער אפעלער אונטען, אונ ער מאכט אפעלער פאר זיך, אונ פאר אלע
 אויבערשטע מלאכים :

פסוק ותנת בו יוסם וזקה זאלקם רידין אין דיא
 תורה ביי מאג אונ ביי נאכט : (ז) ער אימתי חייב
 ללמוד ביו ווי לאנג איז ער מחויב צו זענען תורה
 עד יום מותו ביו דעם מאג וואס ער שטארבט :
 (ח) התחלת דינו של אדם כראם ערשטע וואס מען
 הייבט אן משפטין דעם מענטש על פלמדי תורה
 ווייל ער האט גיין תורה גילערונג וזכו כד על שאר
 מעשיו נאכדעם משפט מען אים אויף אנדערע
 עבירות וואס ער האט גיטאון :

נה יום ה תורה

להמשיך מל"ה דלא יתרה נפש י' יה יהו יתרה רוח יוד הא ואו הא נשמה יתרה ויה יתרה ה רמלי זה אל שם
 ב"ן שבכשה בניקוד חולם :

ה מן בעירא נכניא ומן
 בעירא דליתוהי דכי ומן
 עופא וכל די רחיש על
 ה העוף וכל אשר רמש על האדמה :

פירוש לתורת אלהים
 (ח) מן הנקמה המתורה פון דיא בהמות מהורות ימן זענען גיט מהור ימן הטף אונ אזוי אויף פון דיא
 הנקמה אשר אינה מתורה אונ פון דיא בהמות וואס עופות וכל אשר רמש על האדמה אונ פון אלעם וואס
 ספר הישר
 זענען געווען האבין סיד גינען איז אונטער דעם היקעל
 קליקט אגרויקער שטערין פון סידה זייט אונ לויפט מיט
 (ח"א) (ח"ב) (ח"ג) (ח"ד) (ח"ה) (ח"ו) (ח"ז) (ח"ח) (ח"ט) (י)

שנים שנים באו אל-נח אל-
 התבה זכר ונקבה כאשר צוה
 אלהים את-נח: ויהי לשבעת
 הימים ומי המבול היו על-הארץ:
 בשנת שש-מאות שנה לחיי-
 נח בחדש השני בשבעה-עשר
 יום לחדש ביום הזה נבקעו כל-
 מעינות-ההום רבה וארבת-השמים
 נפתחו: ויהי הנשם על-הארץ

ארעא: תרין תרין עלו
 עם נח לתיבותא דכר
 ונקבא כמא דפקיד יי
 ית-נח: ויהוה לזמן שבועא
 יומין ומי מופנא הוה על
 ארעא: יא בשנת שיח
 מאה שנין לחיי נח בירחא
 הנינא בשבעת עשרא
 יומא לירחא ביומא תרין
 את-בועו כל מבועי
 תרוקא רבא וכוו שמיא
 אתפתחו: יכ ויהוה מפרא
 נחית על ארעא ארבעין

תולדות אהרן
 ויסי נשמת. מסודרין קח: פנים שש
 ר"ס יא: נבקעו כל. יומא טו מסודרין
 קח: והרכוב יומא טו:

בער המורים

(י) לשכמה טימס. בנימ' לנימי חכל מחושלת: (יא) נשכטה עשר יום לחודש. וזוה יכלו ימיהם כמבוכ כמנין עוב לחודש ירד המבול.
 וחורבות כשמים בנינוטיראל שלקח שני כוכבים מתימה:

רשי"י

(ס) באו אל נח. נ מחליהן: שנים שנים. כלס
 האשו כמנין זה ס מן הסמות היו טים: (יא) בחדש
 השני רבי חליטור אומר זה מרחשו ר' יהוסט אומר
 זה אייר (מסודרין קח): נבקעו. להוליא ע מימיהן:
 האדם ולקו כהאוס רכה: (יכ) ויהוה הגשם על
 פירוש לתורת אלהים

קריכת אויף דער ערד: (ט) שנים שנים צוויי קלוקר
 פארנוויי באו אל נח אל תבה וענען וימא גיקוקען
 צו נח אין דער תבה זכר ונקבה אוקר מיט אנקבה
 קלוקר צום ווייניקסמין וענען גיקוקען צוויי
 אפקער עם אין גיוען אוועלבע מינים וואס וענען
 גיקוקען צו זיבין פאר אזוי ווי פריער אין גישטאגין
 באשר צוה אלוים אח נח אזוי (וויא גאט האט גיקאמין
 צו נח: (י) ויהי אונ עם אין גיוען קשבעת הטיס צום
 סוף פון דיא זיבין טעג ומי המבול היו על הארץ אונ
 דאם וואקער פון דעם מבול אין גיוען אויף דער

ספר הישר
 אזוי דער זאך אונ סיר וענען דערשראקת גיווארין אונ מיט
 אויגעבע תקבא רעבענען סיר אז דער שטערין וויינט אויף
 דעם ויהן וואס איז די נאכט גיקארין גיווארין צו תרה. אז
 דער ויהן נועם הרגנן אלע קלבים פון דער וועלט אונ וועם
 גישנן וייערע לענדער. ער אונ וייגע קנדער אויף אייביג.
 דרייער איז אויגעבע עצה דו וואקסט קויפין דאס קינד פון
 תרה אונ סיר וועלין אים בארד הרגנן. ווארום אז קען
 וועם אים לאוין אויף וואקסן וועלין סיר אלע זיין פארד
 לארין. דעם סוף וענען דיא בייך גישעלין אונ ער האט
 בארד געשיקט רוסין תרה. אונ דער סוף האט גיואגט צו
 תרה די נאכט איז ביי דיר גיקארין גיווארין אוועקן אונ אזוי
 מצייבין איז גיועקן גיווארין אין היקעל אויף אים. גיב מיר
 דעם קינד אונ מיר וועלין אים הרגנן אונ איה וועל דיר
 (חק לישראל ע"ס) (ח"א)

אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה: יָמֵינוּ וְאַרְבָּעִין יָמֵינוּ:

רש"י

סודיקן כרחמים אם יחזרו יהיו נשתי ברכה וכאלו חזרו
היו למכול: ארבעים יום וגו'. אין יום א' מן
במנין לפי שאין לילו עמו שהרי כתיב ביום הזה
דעת זקנים מבצלי החוסמות

ימי ארבעים יום. פירש"י יום ראשון אינו מן המנין לפי
שאין לילו עמו שהרי כתיב ביום הזה נבקעו כל מעינות
ונמצאו ארבעים יום כלים בכ"ח בכסליו. ולא נהירא לי שהרי
דא נצטו כתב נבי חמישים וסאת יום וזוא אחר בסיון ביצר
בכ"ו בכסליו פסקו הנשמים. וכך נ"ל יום ראשון היו מן המנין
והחזירו נשבותם סאת יום ראשון בי כסיום הזה אין
ראיה שהרי בהרבה מקומות ביום וביום הזה ר"ל מלי

פירוש לתורת אלהים

דער רענין אויף דער ערך ארבעים יום תעביהם
לילה פערציג טאג און פערציג נעכט, ורש"י
פרעגט פאר וואס שטייט דא דער רענין אין
גיוען אויף דער ערך און ווייטער שטייט
דער סבול אין גיוען אויף דער ערך אין דער

נביאים ישעיה נד

תרנום

לחושך מלה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאות חח יהוה נשמה רננה ארני נשמה הער יהוה חח
יהוה רננה יהוה חח יהוה רננה אל שם ב'ן שבעות :

א פִּרְנַע קָמֹן עֹבְתֵיהּ וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶמְבְּצָךְ : * כְּרָנַע וְעִיר דְּחַקְתִּיהּ
ב בְּשֻׁצָף קֶצֶף הַסְתַּרְתִּי פָנַי רַנַּע מִפֶּהּ וּבַחֲסָד עֹלָם
ד חַמְתִּיהּ אָמַר גְּאֻלָּהּ יְהוָה : ג פִּירְמִי נַח זֹאת לִי
ה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִיַּנְח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן
וּשְׁפַעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיהָ וּמִגֵּר־בָּרָךְ : ד פִּי הַהָרִים
יִמְוָשׁוּ וְהַגְּבוּעוֹת תִּמְוָשִׁינָה וְחַסְדֵי מֵאֲתָךְ לֹא יִמְוָשׁוּ
וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוֹט אָמַר מִרְחֻמְךָ יְהוָה :
ה עֲנִיהַ סַעֲרָה לֹא נַחֲמָה הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ בַּפּוֹךְ
אֲבָנֶיךָ וַיִּסְדַּתִּיךָ בַּסְּפִירִים :
כְּנִיָּה וְרוּשׁ כָּם לֹא יַעֲדִי וְקִיָּים שְׁלָמִי לֹא יִתְרַחַק אָמַר
ה הַשִּׁיבֵתָא קַמְבַּלַּת עֵילְקֵן קְרַתָּא דְאַרְרִין עֲלָה עֲסִמְטָא לֹא תַחְנָקֵם כַּאֲנָא קְבִישׁ בְּעִדְנָא
אֲבָנֵי רַצְפַּתִּיךָ וְאַשְׁכְּלִינִיךָ פֶּאֶבְנֵן סָבִין :

מצורת הוד

רש"י

(א) ברנע קמון עובתיה וברחמים גדולים אמבצך : מול סבולן שפולך כי כרחמים גדולים חסיד ותחמיד
לסודך ימים : (ב) בשוצף קצף כמעט קצף הסתרת פי מתך
קצ רנע רנל אל מול הסוד חסדך קצ רנע כי חסד טולס
לרחמך : (ג) כי פי נח ינו. הקצף כן טול לי כמו מי סמנול
ססיה ימי נח אשר נשעתי טול יסיד עד מי סמנול כן
כסעתי ונו : (ד) כי ההרים ימושו. לסעמים יקרב אשר
ססרס סס רנח חסד יסודו יסחקו סממנול ס"י רנע וכן
סגנעו וינסו לנסול בלרן : חסדי. אכל חסדי טול סדכל
סממקיס וכל יסוד מתך וסנעוה כרית סנומי וכו' וכל סדכר כמ"ש : (ה) עניה סערה. על יסוליס יאמר ססיה כסיעס
סרעלה כמרוח סערה ולין מי לנחמה : מרביץ בפוך אבניך. אבני סרלספ לסעניב כסס סלכניס : יסדתיך. חסיד סיקודוס סלכני ססיעס
סעקוס סטול כי כן סדך לספוך טול חחת אבני סרלספ לסעניב כסס סלכניס : יסדתיך. חסיד סיקודוס סלכני ססיעס :
דכס פירוש עברי סיימס נע"מ : מן ביא דער ספודרה פון דער וואך :
א"ל (חק לישראל ע"מ) (ח"א) 15 8 אש"י

תרגום

נה יום ה כתובים משלי ב

להשליך בסיסר ומלכות היא שוין דלת יוד נמש שוין שוין דלת שוין דלת יוד רוח יאהרונהו נשמה ריסר א אר ארני נמש ארני רוח אלף דלת גון יוד נשמה רמכות יו הו וו הו הו יחידה ריסר ידנה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבנשה :

א דאררהוון קעקען וקפפתין א אשר אררהויהם עקשים ונלוזים במעגלותם : ב להצילך שביהוון : ב דהרפצי קן מאהא חילוניהא מנוקריהא דמיקהא חליון : ג דשקא מרביהא דטליוהא וקנימא דאלהא טעת : ר דקעמקא דמוקא ביה וקנריא גלקתא דשביהא : ה כל דעיידין לא חורין בשלם ולא ציירין ארחה דמי :

דשי (א) עקשים ונלוזים, לשון עקומים: (ב) מאשה זרה, זו פריקה עול של כל המלות: מנוקריה, אשר אמריה החליקה: (ד) רפאים, גיהנם: (ה) לא ישובון, יקשה כשיביאם לפרוש ממנה ולחזור בתשובה: שחה, בית סונוס הוא מקום מדרון לרדת בה אל המיתה ומעגלותיהם ההולכים אל ביתה הולכים בהם אל מקום סכסאים פס סמתיס שגרפו ונחשו וכחש תש ור"ל בעל אל ביתם יכשל בה וילכד נפשו: (ה) כל באיה, כל הכהנים אליה לא ישובון מדרגס פרע כי קשה עלד לפרוש ממנה ולא ישיגו עוד מפתח ארחת חיים ונאמר אף למשל פל דרכי המיתה כי קשה עלד לפרוש ממנה אחר שהורג כל:

פירוש ע"מ און זאנען וליה דין וליה דין און אלעס ווערט געפירט דורך דיא נאמור וועט ער זיך פון וויא דערנוייטערין, ווארום די הורח וועט אויף איהם שיעצן: (ר) בי שחה אי בית ביתה ווארום איהר היוו וואס דיא קענמשין וואס האקען גימ גילערונגס קיין הורח פארקערען אין איהר ווערען גיבונין אין גרוב פון שוים ואי רפאים פעגלומיה און איהרע שפעענען וואס קען גימס אין וויא פיהרם צו די שוים: (ה) כל ביה לא ישובון דיא אלע קענמשין וואס קוקען אריין אין איהר, קערען זיך שוין מעהר גימ צוריק ויא ישיגו ארחת חיים און וויא גרייכין שוין מעהר גימ דיא וועגען פון לעבין, דאס הייסט ווי שטארבין אן השוכה, פון די אלע קענמשין וועט ער זיך דערנוייטערין אין דעם זכות פון דער הורח וואס ויא וועט אויף איהם כאן זיין:

עיקר תו"מ משנה זכחים פרק ב ברמנורא [א] זר הא ללא תני בעל מוס ושתוי יין ופרוע רגל משום דכתיב כהוא חילל כבודי הו: (א) ובני ישראל למעוטי מאי כו' אלא ס"ק וינורו הכהנים יתרחקו ממזמחה ובני ישראל אף הם דכתיב וינורו מקדשו כו"ל (ב) ולא יחללו למד על הזר שעבד שחילל את הקדשים: אונן, מי שמת לו אחד מן הקרובים שהוא הייב להתחבל עליהם כל יום המיתה קרי חונן ואסור לאכול בקדשים פרק ב א כל הזכחים שקבץ דמן זר אלע קרבנות וואס אישראל אדער אליו האט צו גינוקען זיערע בלוט נאך דער שחיסה פון האקרו אין אפלי און אדער אפהן האט צו גינוקען די בלוט (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 13 9 אשוועטער

(ג) אם עבד הילל הן חכה גדול שהוא מקריב און : וטבול יום. שאין סהרתו נגמר עד שיערוט שמשו כדכתיב ובה השמש וסור (ג) : ומחוסר בגדים - כה הדיוט שגמט כפחות מל' כגדים וכן גדול שגמט כפחות משמונה וכסס המחוסר בגדים פסול רק מיותר כגדים פסול (ד) וכן אם היה דבר חוץ בין בשבו לכהות או למכנסים פסול דדחמנא אמר ילבט על בשבו שלא יאז דבר חוץ בין הכגדים לכשרו הלכך כהן כשטע עבודה לא היה מניח חפילין של יד לפי שהן חולטין בין הכגדים לכשרו אבל חפילין של ראש היה מניח לפי שהן מונחים על שערו שהוא נראה בין לין למנעם : ומחוסר כפורים. כגון זב וזבה ומזרע ויולדת שנגמרה סתירתו ולא הביאו קרבנותיהם להשכתן דכתיב רחמנא ביולדת וכפר עליה הכהן וסוהיה מכלל שער כהן שמתה היא והוא הדיון לכל שאר שמתים הסעוים קרבן שהן כשימתין עד שיביאו כפרתן לפעון אכילת קרשים ולבט במקדש : ושלא רחוק ידים ורגלים. לפי שאמרו כקדוש ידים ורגלים חקק פולס ונחמד כבגדי כהונה חקק שולט מה בגדי כהונה אם עבד מחוסר בגדים פסול חף אם עבד שלא רחוק ידיו ורגליו פסול. וסדר קדוש ידים ורגלים לא שומד ולא יסב אלא מוסה (ה) ומניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית ומשפט רגליו כידו כשטה שהיא מקדש ואיך ראוי לקדש כחך הכיור עמנו אלא מן המים שיהאיים ממנו שאמרו ורמזו אהרן וכניו ממנו ולא בחובו וכל המימות כשרים לקדש ואפילו שאינן מים חיים : וערל. אם עבד פסול דכתיב ביהוקאל כל בן נכר ערל לב ועל כשר הקדש ערל לבן נכר מה בן נכר אם עבד פסול חף ערל בן (ו) : וישב. דכתיב לעמוד לשרת שלא יהא שירות אלא משומד : עומד ערל גבי כרים. הואיל ורצפת הגזירה מקודשת (ז) וכלי שרת מקדשים הדבר הנוגע בהן מה כלי שרת נרדף בלא יאז דבר חוץ בוט לכלי שרת (ח) חף רגסו לא יהא דבר חוץ ביט לבין הרגסו ולא מבטוי כלים שאינן מין כשר דודאי חיינו אלא חפילו כהמה שהיא מין כשר ולא חיבטיה כהמה שאינה מין אדם אלא חפילו רגלי חצירו שהן מין אדם חולטין : קיבל בשמאל פסול. דכתיב ולקח הכהן מדם האבחה באצבעו ושתן מלמד שלא חתה קבלת הדם ולא נתינה אלא בימין דכל מקום שאמרו יד או אצבע איש אלא בימין דילוף ממזרע דכתיב ביה ועל הכהן את אצבעו הימנית (ט) : וריש מבשיר. סבר מקרא מדרש לאחרי ולא לפני הלכך אצבע אונת דכתיב כתיבה קאי ולא חולק דכתיב לקמיה ורבין סברי מקרא מדרש לפני ולא אחרי וכי כתיב אצבע אחרונה קאי אלקימה דלפניו ואחריה דלאחרי ואלה כחכמים : נשפך על הרצפה. שלא מהקל הדם בכלי : ואספו פסול. דכתיב ולקח מדם הפר מאי מדם הפר ואי ס"ל ואפילו מקלח דם והא כתיב ואח כל דם הפר יספד אלתא נרדף שקבל כל הדם אלא

ימרו למד מי : (ב) שליב כחורה ומקראים ודאי כולם ואלוהי חטאת היסט. הר"ח. ומדאסור בלתיס לויין כפ"ו שאם עבד חילל : (ג) שבו יום. דשרד ודמות וסאר טומאות שלא סוהרטי לקרן רש"י : (ד) ולומר וסטר מכלל שהוא טמא. סמ"ע : (ה) סחוסר בגדים. דל"ק וסברת אהיה אכנט ונותר ויהיה לטס כסוסס לוקח טלס כמין שנגדיהס פליטס כהונתס מליטס. נמ"ל (ז) דכתיב וסרטי בני אהרן סכסניס אה סנחוסס סכסריס כריסונן כמין לכהן סרטיס סלנט כגדי כ"ג ועבד סנדוהי פסולס סמ"ע : (ח) כלומר כסוף סמ"ע : (ט) כלומר כסוף סמ"ע ידיו כי' ולפיכך אי"ט שומד חבל יסב לא. כדאיתא כמורה דכתיב או כגמחס א"ל סמוכה לסרת פרסי' אהקס קדוש לשריות : (י) ערל. כהן שמתו אחרי מתת מילס. רש"י : (יא) מלחח דספסיא היא לין כפר שטנד ענדוהי פסולס וס"ל לקרא ולי"ב סר"ת סר"ת סר"ת כנמורה ליק' לכו מקראי. וסמ"ע : (ס) סמא. זו וס"ל זו קחרי דסא ככר הני סכול יוס. וסמ"ע : (ז) לעמוד לשרת סהרי דוד קדש כדכתיב כי קדש דוד וס"ל וכלי שרת מקדשין דכתיב וימשחם ויקדש אותם. רש"י : (ח) בן כהן לגלו כגלו כקבלת הדם כדכתיב ולקח הכהן מדם האבחה לקדש כמלח על כהן. רש"י : (י) רגלי בני. דע"ג אדם לא סכיס כשו על בני כססס : (ט) וסכסס למדן די מלכנס. סר"ע *

אשן עסקינן אהייבן פאר דער קבורה סגני יום אדער דער פהן איז גינען קטא און האם זיך שובר גינען און נאך דיא סבילה איידער דיא זיין איז אונקער גינאנגען האם ער צו גינען די גלום פון אקרבן אין דיא בלי חשיך בגדים אדער דער פהן איז גים גינאנגען אין אלע קליידער זיינע ווען ער האם צו גינען דיא גלום פון קרבן אין דיא בלי. ואפראקטער פהן איז גים גינאנגען אין זיינע פיר קליידער. און דער פהן גדול איז גים גינאנגען אין זיינע אקם קליידער חשיך כפדים אדער דער פהן איז גינען קטא און אפראקא וואס ער דארף גרינגען קרבנות ווען ער ווערט סהוד. און איידער ער האם גיבראקם דיא קרבנות האם ער צו גינען דיא גלום פון קרבן אין די בלי שיא חייז יום תגזים אדער דער פהן האם גים גינאשין זיינע הענט און פים ווען ער איז אריין גינאנגען אין דיא עורה. און ער האם צו גינען די גלום פון קרבן אין דיא בלי צל שדער דער פהן וואס האם צו גינען דיא

גלום פון קרבן אין די בלי איז גים גינען גימלית ווייך זיינע ברידער זענען גינאקרבן דורך דעם מל זיין פא אדער דער פהן איז גינען קטא ווען ער האם צו גינען די גלום פון קרבן אין דיא בלי ישוב אדער דער פהן איז גינען און האם צו גינען דיא גלום פון קרבן אין די בלי טסר על בני בלים על בני דהסה על בני דגני חביי אדער דער פהן איז גינאנגען אויף אבלי אדער אויף אבנהקת אדער אויף די פים פון זיין חקר. ווען ער האם צו גינען דיא גלום פון קרבן אין די בלי שסר בייא דיא אלע זאבין האם דער פהן פסול גימאקם דיא גלום קבז בשאני פסר אויב דער פהן האם צו גינען דיא גלום פון קרבן אין די בלי מים דיא לינקע האנט. האם ער פסול גימאקם דיא גלום רבי שקעה סכשיר רבי שקעון זאגם דיא גלום איז קשר אפילו קען נעקם צו מים די לינקע האנט נשפך דים על הרצפה חספס פסול אויב דיא גלום איז גינאנגען פון האלדן אויף דיא ערד. און פון דיא ערד האם ער צו זאקען גינען דיא גלום אין

קרי ביה ולקח דם מהער מן הפר יקבלו ולא מן הארץ שגורשים אות מתוכה זו ומקפין אותה על חיצו חצרת ודורשים אותה: נתנו על הבבש. שלא כעד היסוד פסול ומ"מ נתכפרו הכעלים אלא שהבבש איש נאלץ להחר רחמנא גבי דש ואני נתחיו לכם על המזבח לכפר כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו הכעלים (י): נתן את הנתנים למטה. מחוס הסקרה שהיה מגור למזבח כחלמט והדמים נתחיו בה' אמות העליונות שהן למעלה מן המוס

הבבש. שאלו מקום מתן דמים. או כמזבח שלא כנגד היסוד. רש"י: (י) א"ס כשר נתי. א"ק לכפר לכפרה נתחיו ולא לר"א. גמ' ועמ"כ ס"ג דלדסיסא הנתנים למטה כי' ונתנים כפנים נתי קאי: (יא) וכגון פטיש דאין בו כרת דכי כתיב כרת כחולב מפגול שהתנגד כחששכם כדלקחן ומעתיבן דס"ק חס' נתן כחששכם דמתן חמט פסול ואין בו כרת דמחשבת פגול לא חייבא האילא ולא שריען כשר כחכילה: (יב) דכח כשור שחחח פאליס פסקין וסי מירי דמיכל.

מקראים נתנים למעלה והנתיים בה' אמות תחתונות שהן למטה מן הארץ נקראים הנתנים למטה: הנתנים בפנים. שדמן פסול היה על מזבח הזהב: ברוחץ. על מזבח החיטון: פסול. וחשור כחכילה: ואין בו כרת. האוכל מבשר הקדשים שנסבל דמו כפסולים הללו אינו עונש כרת (יא): ב השוחט את הזהב. שלמים או שור האכלים: ביות מעור האליה. הא קמ"ל דעור האליה לאו כחליה דמי והוי מחשב לאכול דבר שדרכו לאכול דמי או מחשב לאכול דבר שדרכו להקמיר ולא היה פסול דתני לקמן כסמוך לאכול דבר שדרכו להקמיר דבר שדרכו להקמיר: פסול ואין בו כרת. האוכלו

ב השוחט את הזהב לזרוק דמו ברוחץ או מקצת דמן ברוחץ להקמיר את אמוריו ברוחץ או מקצת אמוריו ברוחץ לאכול כשור ברוחץ או ביות מבשרו ברוחץ או לאכול ביות מעור האליה ברוחץ פסול ואין בו כרת. לזרוק דמו למחר או מקצת דמו למחר להקמיר

אבלי. איז ריא בלום פסול נתינו גי בני הקבש אויב ער האם געשפריצט ריא בלום אויף דיא ברעם וואס קען גיט ארויף צום מזבח שלא כנגד היסוד אדער ער האט געשפריצט ריא בלום אויף דעם מזבח נאר גיט געגין פונראקעמט נתינו את הנתניו? מסן? אדער די בלום וואס קען דארף געבין אויפגען האט ער גיגעבין הויבין אויף דיא ווענט פון מזבח. אויף דעם מיטען וואנט איז גינען גיפארקט ארינער אשקאלער שפריץ אונ וויא אפאדים. אפ צוא טיילען דיא אויבערשטע האלבע וואנט פון דיא אונטערשטע האלבע וואנט. ווייל עס איז גינען קרפנות וואס וייער בלום האט קען געדארפט שפריטצען אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט איבער דעם פאדים. אונ עס איז גינען קרפנות וואס וייער בלום האט קען געדארפט שפריטצען אויף דיא האלבע וואנט אויבער דעם פאדים. קשנה דיא בלום וואס קען דארף שפריטצען אויף דיא אונטערשטע האלבע וואנט אונטער דעם פאדים. אויב ער האט געשפריטצט אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט איבער דעם פאדים ואת הנתניו? מסן? אדער דיא בלום וואס קען דארף שפריטצען אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט איבער דעם פאדים. האט ער געשפריטצט אויף דיא אונטערשטע האלבע וואנט אויבער דעם פאדים און קען דארף שפריטצען אויף דעם אינ-ווייניקסטען מזבח וואיף דעם גאלדענעם מזבח. האט ער געשפריטצט אויף דעם אויסווייניקסטען מזבח ואת הנתניו בחיץ בגנים אדער דיא בלום וואס קען דארף שפריטצען אויף דעם אויסווייניקסטען קזבנ. האט ער געשפריטצט אויף דעם אינ-

ווייניקסטען מזבח פסול איז דער קרבן פסול אונ קען קאר אים גיט עסין ויין בו גרה אונ אז קען עקם יא דעם קרבן קוקט גיט ברת וועיין תימו: ב השחט את הזהב לזרוק דמו בחיץ אויב איינער האט גישאקטין אקרין אונ ווען ער האט גישאקטין האט ער גיטראקט ער זאל שפריטצען די בלום אויבער די ענדה או מקצת דמו בחיץ אדער ער האט געקראקט ער זאל שפריטצען אביסול בלום אויבער דיא ענדה. אונ אביסול בלום אין דיא ענדה אויף דעם קזבנ? מקמיר בחיץ אדער ער האט גיטראקט ער זאל מקמיר ויין אביסול חלב אויבער דיא ענדה. אונ אביסול חלב אין דיא ענדה אויף דעם קזבנ? זכוי בשרי בחיץ אדער ווען ער האט גישאקטין האט ער גיטראקט ער זאל עסין פון דעם קרבן אויבער דיא ענדה או גיט בשרי פכחין אדער ער האט גיטראקט ער זאל עסין ויין און אביסול פלייש פון דעם קרבן גרויס וויא זאלי בירם אויבער דיא ענדה או זאכול ביות מעור האליה בחיץ אדער ער האט גיטראקט ער זאל עסין אשטיקול הויט פון שעפעקענעם. וויידיל גרויס נוי אאילבירם ואויב דער קרבן איז אשעפס. אויבער די ענדה פסול ביי דיא אלע זאכין איז דער קרבן פסול. אונ קען קאר אים גיט עסין ויין בו ברת אונ אז קען עקם אים קוקט גיט ברת לזרוק דמו פאר אויב איינער שעקט אקרין אונ ווען ער שעקט קראקט ער ער זאל שפריטצען די בלום קארנין או מקצת דמו פאר אדער ער קראקט אביסול בלום זאל ער שפריטצען קארנין אונ אביסול בלום זאל ער שפריטצען היינט תמאדי

אפילו בתוך אינו ענוס כרת : לאכול את בשרו למחר . הא ליכא ללוקמ' בשלמים חלל בתורה וקטלה דחלל בשלמים זמנו הוא אכל לזרוק דמו או להקטיר אימוריו אפילו בשלמים כיו למחר חזן לזמט : פגול וחייבין עליו כרת . האוכלו ואפילו בזמט ענוס כרת : ג' השוחט והמקבל והמהלך והזורק . אם כשהוא מטוק דח' מד' עבודות הללו הטב (יג) על הזבח לאכול ממנו : דבר שדרכו לאכול . דשיטת הכשר או להקטיר עמו דבר שדרכו להקטיר

לסימו אימורים : חוץ למקומו . הכשר אסור באכילה והאכלו אינו ענוס כרת ואם הטב על הזבח לאכלו חזן לזמט הזבח פגול והאכלו אפילו בתוך זמנו ענוס כרת דכתיב ואם האכל יאכל מכשר זכה שלמים כיום הבלתי לא יראה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה זכמהטב לאכול שיהיו כמזנות וכתנתן לקמן : (טז) כשהוא כמזנות ר"ל מהטב כשרם : [ז] קבר בו' . או ש

באכל מזכרת כיום הבלתי אחרת אחר שהכשר יחזור ויפסול בתמיה (יד) ועוד הרי הוא אומר לא יחשב כמהטב הוא נפסל ואינו נפסל כשלישי ומדקדמך קרא יאכל יאכל דרטינ דבב' אכילת הכתוב מדבר אמת אכילת אדם דהיינו הכשר ואמת אכילת מזבח דהיינו האימורין ועל שתייה הוא אומר לא יחשב פגול יהיה : ובלבד שיקריב הכתוב . הדם שהוא מתיר (טו) : כמזונו . כאלו היה כשר שלא יהא בו פסול אחר אכל חס יס בו פסול מהטב אחרת יא חמדי פגול כדמפרש ואולי דגני פגול כתיב לא יראה כדכתיב גני כשר לומר לך כהרצאה כשר כך הרצאת פגול מה הרצאת כשר לא קרי לה הרצאה אלא כזריקה שהיא סוף ארבע עבודות המתירות חף פגול אינו קנוע ולשולם הוא תלוי ועומד עד שירוק הדם שהוא סוף כל המתירין : ד' בשתיקה . בלא מהטב השמלת (טז) :

אמורין פסד אדער ווען ער האט גישאקטין דעם קרבן האט ער גישראכט ער זאל פארברענען די חלב פארגיין אויף דעם מזבח או מקצת אמוריו פסד אדער ער האט גישראכט ער זאל פארברענען אביסור חלב פארגיין . און אביסור זאל ער פארברענען היינט גאט גאט פסד אדער ווען ער האט גישאקטין דעם קרבן האט ער גישראכט ער זאל עסין דיא פלייש פון דעם קרבן פארגיין או בית פגשו פסד אדער ער האט גישראכט ער זאל עסין אשמיקול פלייש פון דעם קרבן גרויס וויא אאייקלפירט פארגיין או בית פשו האליה פסד אדער ווען ער האט גישאקטין דעם קרבן האט ער גישראכט ער זאל עסין פארגיין אשמיקול הויט פון דעם שעפעסענעם ווידיד גרויס וויא אאייקלפירט ואויב דער קרבן איז אשעפס פגול דורף דיא אלע זאכין ווערם דער קרבן פגול גיגיין עזי ברת או מען עקט דעם קרבן אפילו מען האט אלץ גיטאהן אין דער צייט וויא דער דין איז פון דעםפונענין קוקט פרת : ג' ה' הפגל וחסדן ויחיה או מען האט גישאקטין דעם קרבן אדער מען האט צו גינטקען דיא בלוט פון קרבן אין אפלי . אדער מען האט גישראגין דיא בלוט צום מזבח . אדער מען האט געשפרימט דיא בלוט אויף דעם מזבח . און ווען ער האט גיטאהן איינע פון דיא פיר זאכין . האט ער גישראכט ג' שעלקטע מחשבת ווען ער האט גישאקטין ג' ויחיה ויחיה חסדן ויחיה ווען ער האט גינטקען דיא בלוט פון קרבן אין די בלי און ווען ער האט

הפסח והחמאת ששחמן
שלא לשמן. מולאן מידי
פגול אבל שלר זכחים אין
שלא לשמן מולאן מידי
פגול דלא כסריס כן כלא
לשמן:

והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק
בשתיקה או ששחט וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו זה הוא שקרב המתיר
כמצותו כיצד לא קרב המתיר כמצותו שחט חוץ למקומו קבל והלך
וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק חוץ למקומו
או ששחט וקבל והלך וזרק חוץ למקומו הפסח והחמאת ששחמן
שלא לשמן קיבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחט חוץ לזמנו קבל
והלך וזרק שלא לשמן. או ששחט קבל והלך וזרק חוץ שלא לשמן

גיתראגין דיא בלוט צום מונבא. אונ ווען ער האט גיטראגין דיא בלוט צום
געשפריטצט דיא בלוט אויף דעם מונבא. האט גיטראקט ער זאל
ער זאל מקריב זיין דיא חלב שפעטער וויא דיא
צייט איז או ששחט חוץ זימט אדער ווען ער האט
גישאקטין האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא
פלייש אדער מקריב זיין דיא חלב שפעטער וויא
דיא צייט איז קבל והלך וזרק בשתיקה אדער ווען ער
האט גינמקען דיא בלוט. פון קרבן אין דיא כלי
אונ ווען ער האט גיטראגין דיא בלוט צום מונבא.
אונ ווען ער האט געשפריטצט דיא בלוט אויף דעם
מונבא. ביי די אלע פיר זאכן האט ער גיטראקט
ער זאל עסין די פלייש אדער מקריב זיין די חלב.
גישאקט קיין פסולה טראכטונג. או ששחט קבל
והלך וזרק חוץ זימט אדער ווען ער האט גישאקטין.
אונ ווען ער האט גינמקען די בלוט. אונ ווען ער
האט גיטראגין דיא בלוט צום מונבא. אונ ווען
ער האט געשפריטצט די בלוט אויף דעם מונבא.
ביי די אלע פיר זאכן האט ער גיטראקט ער זאל
עסין דיא פלייש אדער מקריב זיין דיא חלב
שפעטער וויא דיא צייט איז זה הוא שקרב המתיר
כמצותו דאם מיינט מען ער האט געשפריטצט די
בלוט וויא דער דין איז. עס איז נישט גינמקען קיין
אנדער פסולה טראכטונג. נאר דאס וואס ער
האט גיטראקט ער זאל עסין דיא פלייש אדער
מקריב זיין דיא חלב שפעטער ווי דיא צייט איז
ביצד לא קרב המתיר כמצותו וויא מיינט מען ער האט
גישאקטין דיא בלוט וויא דער דין איז
שחט חוץ זימט ווען ער האט גישאקטין דעם
קרבן האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא פלייש
אדער ער זאל מקריב זיין דיא חלב נישט אויף
דעם ארט וואס מען דארף עסין אדער וואס מען
דארף מקריב זיין קבל והלך וזרק חוץ זימט אונ ווען
ער האט צו גינמקען דיא בלוט. אונ ווען ער האט
גיטראגין דיא בלוט צום מונבא אונ ווען ער האט
געשפריטצט די בלוט אויף דעם מונבא. האט ער
גיטראקט ער זאל עסין די פלייש אדער ער זאל
מקריב זיין די חלב שפעטער ווי די צייט איז או
ששחט חוץ זימט אדער ווען ער האט גישאקטין דעם
קרבן האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא פלייש
אדער ער זאל מקריב זיין די חלב שפעטער וויא
די צייט איז קבל והלך וזרק חוץ זימט אונ ווען דער
כהן האט גינמקען דיא בלוט פון קרבן אין דיא

כלי. אונ ווען ער האט גיטראגין דיא בלוט צום
מונבא. אונ ווען ער האט געשפריטצט דיא בלוט
אויף דעם מונבא. האט ער גיטראקט ער זאל
עסין דיא פלייש אדער ער זאל מקריב זיין דיא
חלב נישט אויף דעם ארט וואס מען דארף עסין
אדער וואס מען דארף מקריב זיין או ששחט קבל
הלך וזרק חוץ זימט אדער ווען ער האט גישאקטין.
אונ ווען ער האט צו גינמקען די בלוט. אונ ווען
ער האט גיטראגין דיא בלוט צום מונבא. אונ
ווען ער האט געשפריטצט דיא בלוט אויף דעם
מונבא. ביי די אלע פיר זאכן האט ער גיטראקט
ער זאל עסין די פלייש אדער מקריב זיין די חלב.
גישאקטין קיין פסולה טראכטונג. או ששחט קבל
והלך וזרק חוץ זימט אדער ווען ער האט גישאקטין.
אונ ווען ער האט גינמקען די בלוט. אונ ווען ער
האט גיטראגין דיא בלוט צום מונבא. אונ ווען
ער האט געשפריטצט די בלוט אויף דעם מונבא.
ביי די אלע פיר זאכן האט ער גיטראקט ער זאל
עסין דיא פלייש אדער מקריב זיין דיא חלב
שפעטער וויא דיא צייט איז זה הוא שקרב המתיר
כמצותו דאם מיינט מען ער האט געשפריטצט די
בלוט וויא דער דין איז. עס איז נישט גינמקען קיין
אנדער פסולה טראכטונג. נאר דאס וואס ער
האט גיטראקט ער זאל עסין דיא פלייש אדער
מקריב זיין דיא חלב שפעטער ווי דיא צייט איז
ביצד לא קרב המתיר כמצותו וויא מיינט מען ער האט
גישאקטין דיא בלוט וויא דער דין איז
שחט חוץ זימט ווען ער האט גישאקטין דעם
קרבן האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא פלייש
אדער ער זאל מקריב זיין דיא חלב נישט אויף
דעם ארט וואס מען דארף עסין אדער וואס מען
דארף מקריב זיין קבל והלך וזרק חוץ זימט אונ ווען
ער האט צו גינמקען דיא בלוט. אונ ווען ער האט
גיטראגין דיא בלוט צום מונבא אונ ווען ער האט
געשפריטצט די בלוט אויף דעם מונבא. האט ער
גיטראקט ער זאל עסין די פלייש אדער ער זאל
מקריב זיין די חלב שפעטער ווי די צייט איז או
ששחט חוץ זימט אדער ווען ער האט גישאקטין דעם
קרבן האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא פלייש
אדער ער זאל מקריב זיין די חלב שפעטער וויא
די צייט איז קבל והלך וזרק חוץ זימט אונ ווען דער
כהן האט גינמקען דיא בלוט פון קרבן אין דיא

ה לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. היינו תק דלמחין חלה דרישא חיירי כסתי עבודות ששחט ע"מ לאכול כזית בחוץ וקבל ע"מ לאכול כזית למחר וכו' כעבודה החה ששחט ע"מ לאכול כזית למחר כהוין: ר' יהודה אומר כו' חכולא מתניתן פליגי דליח ליה דמחשבה שאר פסולים מניחא מירי פסול אח"כ קדס פסולו לפגולו ובעבודה חלה מני פליגי (א) דליח ליה תפוס לשון רשון ואין הלכה כר"י: לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית. וטעמיה חוץ לזמנו או חוץ למקומו: כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין. לפסול להכל ליכא שטרה והכל ליכא שטרה:

ג' יום צו דעם נאקען קרבן פסח און ג' יום צו דעם נאקען חמאת, נאר צו דעם נאקען פון איין אנדער קרבן. און ער האט נאך גיטראכט ער זאל עסין דיא פלייש און מקריב זיין דיא הלב שפעטער ווי די צייט איז צו עסין און צו מקריב זיין ווי שיא קרב המסיר כמזוהו דאס מיינט מען ער האט ג' יום געשפרוטצט דיא בלוט וויא דער דין איז. ווארום צו דעם טראכטונג, ער זאל עסין און מקריב זיין שפעטער ווי דיא צייט איז. האט ער גיטראכט נאך אפסולה טראכטונג, ער זאל עסין און מקריב זיין ג' יום אויף דעם ארץ ווא מען דארף עסין און ג' יום אויף דעם ארץ ווא מען דארף מקריב זיין. און ביא אקרבן פסח אדער אחמאת האט ער גיטראכט אויף זיין דעם נאקען פון איין אנדער קרבן: די גאנץ כזית בחוץ ופניה פסח אויב ער האט גיטראכט ווען ער האט גיטראכט ער זאל עסין איין אשטיק פלייש גרויס וויא אשטיק אויסער דיא עזרה, און נאך אשטיק פלייש גרויס וויא אשטיק און ער עסין מארגן כזית פסח בחוץ אדער ער האט פריער גיטראכט ער זאל עסין איין אשטיק פלייש גרויס וויא אשטיק מארגן. און נאך אשטיק פלייש גרויס וויא אשטיק און ער עסין אויסער די עזרה ופניה זית פסח אדער ער האט גיטראכט ער זאל עסין אשטיק פלייש גרויס ווי אהאלקער איילקירט אויסער די עזרה, און נאך אשטיק פלייש גרויס וויא אהאלקער איילקירט חצי זית פסח ופניה זית בחוץ אדער ער האט פריער גיטראכט ער זאל עסין אשטיק פלייש גרויס וויא אהאלקער איילקירט נאך דיא צייט אדער ג' יום אויף דעם ארץ. איז דער קרבן פסח או מען עקט אים קומט ג' יום פסח וואן בו כרת סייא ער האט גיטראכט פריער אויף דעם ארץ און דער נאך אויף דיא צייט, און סייא ער האט גיטראכט פריער אויף דיא צייט און דער נאך אויף דעם ארץ, איז אלץ דיא צייט און דער קרבן פסח או מען עקט אים קומט ג' יום פסח וואן בו כרת סייא ער האט גיטראכט פריער אויב ער האט גיטראכט ער זאל עסין פלייש פון דעם קרבן גרויס וויא אהאלקער איילקירט, און ער זאל מקטיר זיין חלב גרויס וויא אהאלקער איילקירט נאך דיא צייט אדער ג' יום אויף דעם ארץ. איז דער קרבן פסח וויא אהאלקער איילקירט כמזוהו ווארום עסין וויא אהאלקער איילקירט, דעכונט מען ג' יום צו זאמען פאר אשטיק אדער דער קרבן נאך פסח ווערין:

בהן גדול וכו'. כגון כחמש עבודות אל יום הכיפורים דלפינן כסדר יומא שטא משה ומגדלי וכו' לגדלי לכן זמנדי לכן לגדלי וכו' ואיך לכל חילוף עבירה וכו' קידושין מן המקרא חס לא עכל לא קדש עמדתו כשרה: שחרית. בין זיום הכסורים בין כלל השנה עבודתו סמלה כדלפינן חוקה חוקה ממחשבו כגלים: דאורייתא. דכתיב ורמז את כשרו כמים ולבשם והוא יליף לסמלה מלתא: וחוקה כתיב בהו. לאחר שזמר כל הפרשה כתיב והיה לכם לחקת מולד וגו': אמר קרא ולבשם. שנה הכתוב עלניסה. לעכב דכתיב ילכט ולבשם ולהכי כתיב הכא טיכוכא למטוסי טיכוכא דחוקה דלא קיימא חתאי קרא דאירי כרחיקה ולניסה חלה חשאר (שני) דכריס האמירים נפרטה: ואין דבר אחר. כפסוק זה מעכב: צהבו פניו. של רבי חסי

כסס סי פלס כלי החלון יהוד דמלטה דנריאה במוכן וחוקה. כתיב יהו ליטכנו. חוקה (חמה דף ס) דלא כתיבה חוקה חלה (כדכריס) הנפשות) כנגדי לכן כפניו לכל חפשות קידוש דהוין בין כגלי וזכ לגדלי לכן ליעכב לחוד פניו כפניו כדלחמך חילופי האילוף (דף ס) דקטורת שפטה קודם שחיעת הסר סקולס דלודך פניו כפניו דמי.

כספני שמחה כסבור טעם הגון טעם: וי"ו אאופתא כתיב לך. כמנתי לך וי"ו על הכקעת אות שאינה זכרת בה מפני שזרות הכקעת שמסמיקות כס המסיקות הרכה לשון אחר השורות עלמן קרי לכו וי"ו שזמון קשלא רחמי ימים ויגליה דער פהן נואם האם מקריב גיווען אקרען אונ האם גים געוואשין פריער ויינע הענט אונ ויינע פים. איז דער קרען פסול אחיא תקה תקה פסולת בגדים ביא דעם דין אז דער פהן מוז גיין אין ויינע הייליגע קליידער נוען ער איז מקריב דעם קרען. שטייט דער נוארט תקה. אונ אז דער פהן מוז נואשין דיא הענט אונ דיא פים איידער ער איז מקריב דעם קרען. שטייט אויף דער נוארט תקה. קערנען מיר אפ דיא נוערטרע תקה איינע פון דיא אנדערע. אזוי ווי דער קרען איז פסול אויב דער פהן האם אים מקריב גיווען אן דיא הייליגע קליידער. אדער אפילו איין קלייד האם אים גיפעלט איז אויף פסול. ווייל עס שטייט דער נוארט תקה. איז אגינען. נאר אזוי אונ גים אנדערש. אזוי אז ער האם מקריב גיווען דעם קרען אונ האם גים געוואשין פריער דיא הענט אונ די פים איז אויף דער קרען פסול. ווייל עס שטייט דער נוארט תקה. איז אגינען. נאר אזוי אונ גים אנדערש קני רבנן דיא רבנן האבין גילערונגס ביה גרוי שאי שבי ושא גרש בין בנר רבנן יבין עבודה עבודה אפיהן גדול נואם ער האם זיך גים מוכל גיווען אום יום כפור. אונ ער האם גים געוואשין די הענט נוען ער האם געטאהשט דיא קליידער נוען ער האם אויסגעטאהן דיא גאלדענע קליידער. אונ נוען ער האם אויסגעטאהן די ליינע אקדענע קליידער. אונ נוען ער האם אונגעטאהן דיא גאלדענע קליידער. אונ נוען ער איז אונגען געגאנגען פון איין קרען צום אנדערין קרען האם ער אויף גים געוואשין דיא הענט ועבר אונ ער האם מקריב גיווען די קרענות עבודתו גשרה איז דער קרען פשר ווארד ביה גרוי ווארד פהן דריים שאי גרש גיי ורגיי שתיית אונ סאיי אפיהן (חכ לישראל ע"ט)

לכתיב מעכבת ואין ד"א מעכב צהבו פניו אמר וי"ו אאופתא כתיב לך חוקה. כתיב יהו ליטכנו. חוקה (חמה דף ס) דלא כתיבה חוקה חלה (כדכריס) הנפשות) כנגדי לכן כפניו לכל חפשות קידוש דהוין בין כגלי וזכ לגדלי לכן ליעכב לחוד פניו כפניו כדלחמך חילופי האילוף (דף ס) דקטורת שפטה קודם שחיעת הסר סקולס דלודך פניו כפניו דמי.

כספני שמחה כסבור טעם הגון טעם: וי"ו אאופתא כתיב לך. כמנתי לך וי"ו על הכקעת אות שאינה זכרת בה מפני שזרות הכקעת שמסמיקות כס המסיקות הרכה לשון אחר השורות עלמן קרי לכו וי"ו שזמון קשלא רחמי ימים ויגליה דער פהן נואם האם מקריב גיווען אקרען אונ האם גים געוואשין פריער ויינע הענט אונ ויינע פים. איז דער קרען פסול אחיא תקה תקה פסולת בגדים ביא דעם דין אז דער פהן מוז גיין אין ויינע הייליגע קליידער נוען ער איז מקריב דעם קרען. שטייט דער נוארט תקה. אונ אז דער פהן מוז נואשין דיא הענט אונ דיא פים איידער ער איז מקריב דעם קרען. שטייט אויף דער נוארט תקה. קערנען מיר אפ דיא נוערטרע תקה איינע פון דיא אנדערע. אזוי ווי דער קרען איז פסול אויב דער פהן האם אים מקריב גיווען אן דיא הייליגע קליידער. אדער אפילו איז אויף פסול. ווייל עס שטייט דער נוארט תקה. איז אגינען. נאר אזוי אונ גים אנדערש. אזוי אז ער האם מקריב גיווען דעם קרען אונ האם גים געוואשין פריער דיא הענט אונ די פים איז אויף דער קרען פסול. ווייל עס שטייט דער נוארט תקה. איז אגינען. נאר אזוי אונ גים אנדערש קני רבנן דיא רבנן האבין גילערונגס ביה גרוי שאי שבי ושא גרש בין בנר רבנן יבין עבודה עבודה אפיהן גדול נואם ער האם זיך גים מוכל גיווען אום יום כפור. אונ ער האם גים געוואשין די הענט נוען ער האם געטאהשט דיא קליידער נוען ער האם אויסגעטאהן דיא גאלדענע קליידער. אונ נוען ער האם אויסגעטאהן די ליינע אקדענע קליידער. אונ נוען ער האם אונגעטאהן דיא גאלדענע קליידער. אונ נוען ער איז אונגען געגאנגען פון איין קרען צום אנדערין קרען האם ער אויף גים געוואשין דיא הענט ועבר אונ ער האם מקריב גיווען די קרענות עבודתו גשרה איז דער קרען פשר ווארד ביה גרוי ווארד פהן דריים שאי גרש גיי ורגיי שתיית אונ סאיי אפיהן (חכ לישראל ע"ט)

נה יום ה גמרא

ישי

א"ה לפרט נמי. חומת מלי ק' כיון דהו כמיהה אחי כק"ו מחשב קליו כמיהה וחס עבד חילא וכו' מה ליושב וכו' וכו' מיושב וחד מסק ועוד דהס עבד לא פריך ומהו חסד ליה וכו' חלופה :

א"ה דצפרא נמי אמר חוקי אמר קרא והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם. דבר המעכב כזרעו מעכב בו דבר שאינו מעכב בזרעו אינו מעכב בו ר' יונתן אמר מהכא ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו דבר המעכב בבניו מעכב בו דבר שאינו מעכב בבניו אינו מעכב בו ר' יונתן מ"מ לא אמר מדחוקיה אמר ק"ך ההוא לדורות הוא דכתיב ואירך מ"מ לא אמר מהאי מבועי ליה לכרד' יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא כל ביור שאין בו כדי לקדש ר' בהנים ממנו

לה כלומר חן זה טעם לאיכא לחקווי ח"כ חסילו קידוש של שפירית של יום הכפורים נמי לא ליעכב כיה דהא חומטט כיה"כ מולכסס: והיתה להם חק עולם. בקידוש כתיב: בורעו. ככהנים הדיוטסים להייע קידוש שבבעת כניסה שוהג בכל הכהנים מעכבת כההרן כל להיקטל חת: שאין בו.

האב דיר ג'ונאמ איז אויף ג'יט גלאמ אי ק'י דצפרא ג'י אויב עם איז אזוי דארף דארף ויין אפילו ער האט יום כפור אין דער פריה ג'יט גענואשין דיא הענט מיט דיא פים דארף אויף ויין דער קרנן פ'שר אפר חוקיה האט חוקיה ג'ונאמ אפר קרא וכו' דהס חק עולם יז וכו' דחוקים דער פסוק זאגט בייא דיא הענט אונ פים וואשן אין דער פריה. נראם מיינט מען יעדער טאג ווען זייא גייען אריין דאם ערשטע מאהל אין די עצהו, דאם זאל ויין אסק אויף אייביג פאר אהרן מיט זיינע קינדער אויף אלע דורות ד'ר המעכב בורע דיא זאך וואס פאר' האלט (עם מאכט פסול) דעם קרנן בייא דיא קינדער פון אהרן (בייא דיא פראקטע פ'הנים) מעכב בו פארהאלט דאם (מאכט פסול) דעם קרנן בייא דעם כהן גדול אום יום כפור אויף ד'ר שאינו מעכב בו פארהאלט ג'יט פ'הנים אפר חוקיה דיא הענט אונ פים וואשן בייא דיא קינדער מאהשין. דאם איז דאך ג'יט דא ביי די פראקטע פ'הנים איז מעכב בו פארהאלט דאם וי' דעם כהן גדול אויך. אויב דער כהן גדול האט זיך גיט מוכל גינען יום כפור. אדער ער האט ג'יט גענואשין דיא הענט מיט דיא פים ווען ער האט געמאהשט דיא קינדער, ווערט ג'יט פסול דער קרנן. פ'רענט די ג'מרא רבי יונתן פאי מעכב לא אפר חוקיה פאר וואס פ'רענט ג'יט רבי יונתן פון דעם פסוק וואס חוקיה האט גילערונט, זאגט די גמרא אפר ג'ר רבי יונתן וועט דיר זאגן שהוא לדורות הוא דכתיב דער פסוק (והוקה להם חק עולם לו וקרעו לדורותם). קומט אונ צו לערנען אז דער דין צו וואשן דיא הענט אונ דיא פים איידער מען גייט אריין אין אהל מועד אדער איידער מען גייט צום מזבח, דאם זאל ויין אויף אייביג. אזוי לאנג ווי דער בית המקדש וועט ויין. אדער דער פסוק מיינט ג'יט צו פארגלייבן דעם כהן גדול צו זיינע קינדער. פ'רענט די גמרא וי' ד'ר שאינו מעכב בו פארהאלט דאם וואס זאגט ג'יט חוקיה פון דעם פסוק וואס רבי יונתן זאגט, ענטפערט די גמרא מי'צ'י ליה גמרא יוסי בר חנינא דעם פסוק דארף רבי חוקיה צו דער זאך וואס רבי יוסי בר חנינא האט ג'ונאמט זאמט רבי יוסי בר חנינא ווארדם רבי יוסי בר חנינא האט ג'ונאמט כ' יוסי שאין בו כדי לקדש אדבעת כהנים פ'טו דער פ'יר וואס

ביה"כ דהא חוקה כתיב: לדורות הוא דכתיב. חזורה לנהוג חוקה זו לזרעו אמרו ולא להיקטל חת: שאין בו.

האב דיר ג'ונאמ איז אויף ג'יט גלאמ אי ק'י דצפרא ג'י אויב עם איז אזוי דארף דארף ויין אפילו ער האט יום כפור אין דער פריה ג'יט גענואשין דיא הענט מיט דיא פים דארף אויף ויין דער קרנן פ'שר אפר חוקיה האט חוקיה ג'ונאמ אפר קרא וכו' דהס חק עולם יז וכו' דחוקים דער פסוק זאגט בייא דיא הענט אונ פים וואשן אין דער פריה. נראם מיינט מען יעדער טאג ווען זייא גייען אריין דאם ערשטע מאהל אין די עצהו, דאם זאל ויין אסק אויף אייביג פאר אהרן מיט זיינע קינדער אויף אלע דורות ד'ר המעכב בורע דיא זאך וואס פאר' האלט (עם מאכט פסול) דעם קרנן בייא דיא קינדער פון אהרן (בייא דיא פראקטע פ'הנים) מעכב בו פארהאלט דאם (מאכט פסול) דעם קרנן בייא דעם כהן גדול אום יום כפור אויף ד'ר שאינו מעכב בו פארהאלט ג'יט פ'הנים אפר חוקיה דיא הענט אונ פים וואשן בייא דיא קינדער מאהשין. דאם איז דאך ג'יט דא ביי די פראקטע פ'הנים איז מעכב בו פארהאלט דאם וי' דעם כהן גדול אויך. אויב דער כהן גדול האט זיך גיט מוכל גינען יום כפור. אדער ער האט ג'יט גענואשין דיא הענט מיט דיא פים ווען ער האט געמאהשט דיא קינדער, ווערט ג'יט פסול דער קרנן. פ'רענט די גמרא רבי יונתן פאי מעכב לא אפר חוקיה פאר וואס פ'רענט ג'יט רבי יונתן פון דעם פסוק וואס חוקיה האט גילערונט, זאגט די גמרא אפר ג'ר רבי יונתן וועט דיר זאגן שהוא לדורות הוא דכתיב דער פסוק (והוקה להם חק עולם לו וקרעו לדורותם). קומט אונ צו לערנען אז דער דין צו וואשן דיא הענט אונ דיא פים איידער מען גייט אריין אין אהל מועד אדער איידער מען גייט צום מזבח, דאם זאל ויין אויף אייביג. אזוי לאנג ווי דער בית המקדש וועט ויין. אדער דער פסוק מיינט ג'יט צו פארגלייבן דעם כהן גדול צו זיינע קינדער. פ'רענט די גמרא וי' ד'ר שאינו מעכב בו פארהאלט דאם וואס זאגט ג'יט חוקיה פון דעם פסוק וואס רבי יונתן זאגט, ענטפערט די גמרא מי'צ'י ליה גמרא יוסי בר חנינא דעם פסוק דארף רבי חוקיה צו דער זאך וואס רבי יוסי בר חנינא האט ג'ונאמט זאמט רבי יוסי בר חנינא ווארדם רבי יוסי בר חנינא האט ג'ונאמט כ' יוסי שאין בו כדי לקדש אדבעת כהנים פ'טו דער פ'יר וואס

(היא) (חק לישראל ע"ט)

פאלן מחזיק מים כשיער
 פרכש קידושין : משה
 אין מקרשין בו שנאמר ורחצו ממנו משה ואהרן וכנוי ;
 ואהרן . תרין וכנוי תרין שאלף משה כהן היה בכשת ימי המילואים :

אין אים גיים גיט אריין וואסער אזוי פיל אז פון אים זיינע הענט אונ פים שאַמער ווארום
 פיר כהנים זאלין קענען וואשן מיט די וואסער עם שטייט אין פסוק ורחצו ממנו משה ואהרן ובנו
 זיינערע הענט אונ פים מיט ארין מאהל אין פון דעם פיר זאלין וואשן דיא הענט משת
 פעשו בי אפילו איין כהן קאר אויך גיט וואשן אונ אהרן אונ זיינע צווייא זיהן :

זורר נח רף ע"א ע"א ת"ח דלילות יוד הא ואו הא

נמוראכם ותחכס יהיה מלאך ולבלא יהא לכוך דיוקנין דכני נשא דהא בקדמתא לך הוא דיוקנין דכני נשא .
 ת"ח בקדמתא כתיב (בראשית ט) בללם אלהים עשה את האדם . וכתיב (ס"ה) כלמות אלהים עשה
 אלוה כיון דחטו אשמו דיוקנייהו מהבוא דיוקנא עלאה וחתפכו זינון למחל מקמי חיוון כרה . בקדמתא כל
 דרין דעלמא וקסן עייני ומחל דיוקנא קדישא עלאה וועלן ודחלין מקמיה כיון דחטו אחספך דיוקנייהו מעייניהו
 לדיוקנא אחרא וחתפך דכני נשא זעין ודחלין קמי שחר דרין . ת"ח כל איתן כני נשא דלא חטאן קמי מחירון
 ולא עברין על פקודי אורייתא זיו דיוקנא דלהון לא אשתני מחיוו דדיוקנא עלאה וכל דרין דעלמא זעין ודחלין
 קמיה . וכשתח דכני נשא עברין על פתגמי אורייתא אחתקף דיוקנא דלהון וכלהו זעין ודחלין מקמי דרין
 אחרין כנין דלחמלף דיוקנא עלאה וחתפכו מעייניהו וכדון שלטי דכו חיות כרה דהא לא חמו ככו בהוא דיוקנא
 עלאה דקחתי . ועל כך השתחא כיון דעלמא אחתקף כמלקדמין בדרך לון כרכה דא עלמא לון על כלא כד"א . וכל
 דני סיס בידכס נתנו . ואפילו טי ימא . ר' חייא אמר בידכס נתנו מקמת דנא . דכד כרה קב"ה עלמא עמר
 כלא בידהו דכתיב ורדו בדגת הים וכעוף השמים וגומר :

הלכה פסוקה יוסף דחה מוסר

ש"ע אה"ע סי' ב"א כ ספר שער קדושת

(א) צריך אדם להתרחק מהגשם מאד מאד ואמר לקדוץ כדיו או כרגליו ולרמוז בעינו לאחת מהעיות ואמר לשחוק עמה להקל ראשו בגדה כעשו כי אולי טוער שמור לנפלו לרעמו . ואם בערה וכדו

א) צריך אדם להתרחק מהגשם מאד מאד ואמר לקדוץ כדיו או כרגליו ולרמוז בעינו לאחת מהעיות ואמר לשחוק עמה להקל ראשו בגדה כעשו כי אולי טוער שמור לנפלו לרעמו . ואם בערה וכדו
 א) צריך אדם להתרחק מהגשם מאד מאד ואמר לקדוץ כדיו או כרגליו ולרמוז בעינו לאחת מהעיות ואמר לשחוק עמה להקל ראשו בגדה כעשו כי אולי טוער שמור לנפלו לרעמו . ואם בערה וכדו
 א) צריך אדם להתרחק מהגשם מאד מאד ואמר לקדוץ כדיו או כרגליו ולרמוז בעינו לאחת מהעיות ואמר לשחוק עמה להקל ראשו בגדה כעשו כי אולי טוער שמור לנפלו לרעמו . ואם בערה וכדו
 א) צריך אדם להתרחק מהגשם מאד מאד ואמר לקדוץ כדיו או כרגליו ולרמוז בעינו לאחת מהעיות ואמר לשחוק עמה להקל ראשו בגדה כעשו כי אולי טוער שמור לנפלו לרעמו . ואם בערה וכדו

ועד כי סמך והכבוד שלשה והוא המפל נאום עדי ארץ .
 ולא כהנחה כגם חכמים גדולים נטררו מהספד ומספדי כענין
 לואל ואחישתל וירכעם וכיוצא בזה כסדר טעם לנחמנים וטעם
 זקנים יקח ואל יתהלל חכם כהמתו . וארץ חתולה ותחלתן
 טלית מטייה סרחה ומעקב סתן כנכסות זולת . נושט
 זולתם אתה כחיך רמה וחולמם כחיתך ואף כי ספר אתה ואל
 ספר חטוב וסיו כלל סיו . וארץ חטוב על זולתך ולא חטוב
 עלך שאתה כעמך סורף נפסך כלפך ועובד מ"ו כנכסך ואתה
 חכמים את קונך וספדי לפרע מתך . וארץ חטוב על כנלי
 ככסף וסופך למות וראו עכרס זו וחיט ואל יכירו עוד מקומם
 דליל יאמרו לוי . וארץ חתולה על טולס סחיט סלך ואל חתולה על

או לחבוש בימים : (ב) אין שואלין בשלום אשה כלל :
 (ג) המחבוק ומנשק אחת מהערוות שאין לבו חקט
 כגון אחרות הגדולה ואחות אביו דורי זה כגונות
 ביהודי והכר איסור הוא ומעשה שפשים שאין קרובין
 לערוה כלל חוץ מהאב לבתו והאם לבנה : (ד) אסור
 להתחזק עם ערוה מהערוות בין קנה בין יורה
 שרבר זה גורם לגלות ערוה חוץ מהאם עם בנות
 והאב עם בתו : (ה) דור ובית דינו גורו על יחוד פגויה

פרדת נפסך כרתת חיע ואימס חסכס מןלס טלח . וארץ

מאקאל ויין אקעניג ועוד כי העשר והגבור מלפניו
 נאך אואך וועל איך דיר זאגן דאס ריינקייט אונ
 קבוד קוקט פון פאר נאם וויא מןשלי נאם ער רר
 אונ נאם קען דערנידערין ביי צו דיא ערד , דיא
 מענטשלין וואס זענען גרויס וואס כחקה אונ אויב
 ער וועט זיך גרויס האלטיין מיט חקקה נכה חכמים
 גדולים מרדי סתעלס חיה ופעלס תבא וויא פיל גרויסע
 חכמים זענען פארטארפן גיטארין פון די וועלט .
 אונ פון עולם הבא , אזוי וויא דואג אונ אחיותפל
 אונ זרבעט בן נבט יקרו יחבר להסיר שמה נאמנים
 ופעס זקנים יקח אונ עם איז בריא נאם אין האנמ
 ער זאל צו זעקען די שפראכע פון די ריידענדיגע
 אונ ער זאל צו זעקען דיא חקקה פון דיא זקנים
 ואל יתהלי חכס בחקפה דער חכס זאל זיך גיט
 בעריהקען מיט זיין חקקה . ווארום דיא חקקה
 איז גיט זיגע . ויא איז געשיינקט פון נאם זיך
 חקקה וחתלה גלחה מטייה סרחה ויא אזוי קענטסטו
 דיר גרויס האלטיין אן ביין אנהויב איז וואס דו
 ביזט גיבארין גיטארין פון אפארשמונקען מראפין
 זרע . ויא אזוי דו ביזט אריין זעקיקען אין דיא
 אשה אונ ווי אזוי דו ביזט פון איר ארויס גיקומען
 משה וכלימה אתה בחיה דו ביזט זענענדיק ביי דיין
 לעבין רפה ויזלעה בחיה דו ביזט טעררים נאך דיין
 שפארבין וואך בי ער אמת ואל ער משיב אונ דו ביזט
 ערד אונ צו ערד וועקסטו צוריק גיין חיה גלא חיה
 דו וועקסט זיין אזוי ויא דו וואקסט קיין מאהל
 גינען זאך חקטום על זלחה ואל חקטום זלחה ויא אזוי
 זאלקסטו זיין ביזו אויף איין אנדערין . אונ דו ביזט
 גיט ביי אויף זיך אללין שאמה בגזקט סרה נשקד
 אפד דו אללין זעקסטס דיר צו דיין לעבין מיט דיין
 צעם ויטב עטמי אפד בגזקט אונ מיט ביין צעם
 דינקסטו עכומיו וחתה מלכיס ית קלס אונ דו זעקערונקסט דיין באשעפער חתיד גיטע סקד אונ
 נאם וועט געזאחקט ווערין פון דיר וחד חקפד על חקלי טולס חיה ויא אזוי זערוונקסטו אויף דיא
 ט ויאנט אוינט וועט נאר דורך גיין דורך אים איז ער זויגן נא ואל יכרעט ער מקוט דיא
 מענטשלין פון זיין ארם וועלן אים שוין גיט דערקענען ויאד יאסו איז דיא וואס האבין דיר גיט
 לאנג גיזעהן וועלן פרענין אויף דיר ווא דו ביזט אהין גיקומען וחד חתעצב על טולס שאמי שגן
 ויא אזוי קרויערקסטו אויף אזוי אנוועלט וואס יא איז גיט ריינע ווא חתעצב על פרידת נשקד מןסך ברית
 ויע ויקה חסכה נופת עלי אונ דו טרויערקט גיט אויף דעס וואס דיין נשקה וועט זיך אפשיידן
 פון דיין גוף מיט צוטערניש אונ אפינקשערע מוכא וועט אויף דיר פאלן וחד חתמיד נאמור וחד

גענין איר מיט אפרייליכען פנים צו וויידן איר
 אז ער איז אן מוכא פאר נאם אונ גלייך ויא
 ויא וואלט גינען מוכר צו אים וואס הייסט
 קלות ראש . אנרינגען קאפ . אן זארג פון מוכא
 שמינס או לחבוש בימים אדער קוקען אויף איר
 שיינקייט פאר קען איר גיט : (ג) אין שואלין בשלום
 אשה בלי קען קאר גיט פרענין צו אאשה וואס
 ויא מאכט , ויא עם גיט איר , אויב ויא איז צו
 פרידען : (ג) חתובק ומנשק אחת מהערוות שאין לבו חקט
 אז ער זעקסט ארום מיט דיא הענט אונ ער קישט
 אזוי אאשה וואס ויא איז אסור צו אים אפילו
 זיין הארץ וועט אים גיט אנריידן צו זנות כגון
 אחתה הגדולה וחתה אזוי דהיינו זיינע אשועקסער
 אנרויסע . אדער זיין פאטערס אשועקסער זיך
 וז חתונה ביהתי דאס איז זיער סיאום ודך איסור חיה
 אונ קען קאר ביהתי גיט ופעלס מןשלי אונ דאס איז
 נארעש גיקאהן שאין גרבין לערה כלל ווארום קען
 קאר נאר גיט צו גיין צו אזוי אאשה וואס ויא
 איז אסור צו אים חיע סתעב לבתו והאם נכה נאר
 אפאקער מען קושין זיין מאקסער אונ אממוטער
 מען קושין איר זעהן : (ד) אסור להתחזק עם ערוה
 מהערוות אמאנקענראוהן קאר גיט זיין אללין אין
 אשמוב מיט אזוי אאשה וואס ויא איז אסור צו
 אים ביי זקנה ביי גדה סאוי דיא אשה א זאלשע
 אונ סאוי איזונגע שדדו זה טרם נמות קרה אז ער איז
 מיט דיא אשה אללין אין אשמוב . וועט ער מיט
 איר קונה זיין חיע מןסאם עם בנות וואב עם בתו נאר
 אממוטער מען זיין אללין אין אשמוב מיט איר
 זעהן . אונ אפאקער מען זיין אללין אין אשמוב מיט
 זיין מאקסער : (ה) דור ובית דינו גורו על יחוד פגויה

נאם וועט געזאחקט ווערין פון דיר וחד חקפד על חקלי טולס חיה ויא אזוי זערוונקסטו אויף דיא
 ט ויאנט אוינט וועט נאר דורך גיין דורך אים איז ער זויגן נא ואל יכרעט ער מקוט דיא
 מענטשלין פון זיין ארם וועלן אים שוין גיט דערקענען ויאד יאסו איז דיא וואס האבין דיר גיט
 לאנג גיזעהן וועלן פרענין אויף דיר ווא דו ביזט אהין גיקומען וחד חתעצב על טולס שאמי שגן
 ויא אזוי קרויערקסטו אויף אזוי אנוועלט וואס יא איז גיט ריינע ווא חתעצב על פרידת נשקד מןסך ברית
 ויע ויקה חסכה נופת עלי אונ דו טרויערקט גיט אויף דעס וואס דיין נשקה וועט זיך אפשיידן
 פון דיין גוף מיט צוטערניש אונ אפינקשערע מוכא וועט אויף דיר פאלן וחד חתמיד נאמור וחד

נאם וועט געזאחקט ווערין פון דיר וחד חקפד על חקלי טולס חיה ויא אזוי זערוונקסטו אויף דיא
 ט ויאנט אוינט וועט נאר דורך גיין דורך אים איז ער זויגן נא ואל יכרעט ער מקוט דיא
 מענטשלין פון זיין ארם וועלן אים שוין גיט דערקענען ויאד יאסו איז דיא וואס האבין דיר גיט
 לאנג גיזעהן וועלן פרענין אויף דיר ווא דו ביזט אהין גיקומען וחד חתעצב על טולס שאמי שגן
 ויא אזוי קרויערקסטו אויף אזוי אנוועלט וואס יא איז גיט ריינע ווא חתעצב על פרידת נשקד מןסך ברית
 ויע ויקה חסכה נופת עלי אונ דו טרויערקט גיט אויף דעס וואס דיין נשקה וועט זיך אפשיידן
 פון דיין גוף מיט צוטערניש אונ אפינקשערע מוכא וועט אויף דיר פאלן וחד חתמיד נאמור וחד

ואע"פ שאינה ערוה : (ו) כל הכתיבה עם אשה שאסור להתוודע עמה בין ישראליות בין כותיות ככין שניהם מבת מדרות ומכריזין עליהם חוץ מאשת איש :

חמור לצנוע וזה ולננות בתים ופלויה מרווחים וסוף לקבוצת יוכל למה על אמה כרום למה בלרן תחתית וקלומה לין כידך ועוכה למהרס חילך ולמה חיוב להפסיד וסכל הני כמול פטיט ס"ח כהיכל :

ואף על פי שאינה ערוה דוד הקלף מיט ויין בית דין האבין גזר גיווען אז אמאנקפערזאהן זאל ניט ויין אליין אין אשמוב אפילו מיט אזוי אאשה נואם דיא האם קיין מאן אונ זיא איז ניט אסור צו אים : (ז) כל הכתיבה עם אשה שאסור להתוודע עמה דער מאנקפערזאהן נואם איז אליין אין אשמוב מיט אזוי אאשה נואם ער מאר ניט ויין אליין מיט איר בז ישראלית בין כותית סאיי איורישע אונ סאיי אכרותית סבין שניהם פכות פרות שלאגמ קען זייא ביידע אזוי לאנג ביו זייא געקען אויף זיה זייא זאלין דאם נאה אקאהר ניט מאהן, אונ אויב זיי ווילען ניט צו זאגן אז זייא וועלן דאם נאה אקאהל ניט מאהן, שלאגמ קען זייא ביו זייא שטארבין ופגרוין עליהם קען רוקם אויס אויף זייא אין אלע שיהלען אונ פתי קדרשים דער בעקבלש איז גיווען אליין אין אשמוב מיט דיא אשה ויץ פאשה איש נאר אויב דיא אשה האם אמאן זאגמ קען ניט נוער דיא אשה איז גיווען, עם זאל ניט ווערין אקריג דער מאן מיט דיא ווייב :

אונקלום נח ליל ו תורה

כ"ז פסוקי שמות נגד מילי ב"ן ד' ר' ה' והעשה פמנו ציווף וזיה בניקר ששי

יג בכרן יומא קבן על יג בעצם היום הזה בא נח ושם נח ושם נחם ויפת בני נח ואת

שפתי חכמים רש"י

(ג) בעצם היום הזה, למדך הכתוב שהיו בני פ דל"ב כיום סוס מיכמי לים דומיא דכיום סוס דלעיל : וזוה אומרים אילו את דוליס אותו נכנס לתיבה פ אתו טוברין אותה והרגין אותו אמר הקב"ה אתי מכניס

פירוש לתורת אלהים

(יג) בעצם היום הזה אין דעם לויקערקייט פון דעם טאנ בא נח איז גיקוקען נח ושם נחם ויפת בני נח מיט

ספר הישר

אונ וילקער, וזיא אזוי ווילקעסו פון מיר איה זאל ריר מיל קינד אנועק געבין פאר גאלד אונ וילקער, נואם טויג מיר די גאלד אונ וילקער אז איה וועל קיין קינד האבין נואם זאל מיר ירשען, נאכדעם ווי איה וועל שווארדין וועט דער פלף צוריק צו געקען מייע גאנצע גאלד אונ וילקער, דער פלף איז שווארק ביו גינארין אויף סנזו, וזיא סנזו (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 8 14 והאם

אונקלוס

וּשְׁלֶשֶׁת נְשֵׁי־בְנֵי אֶתָם אֶל־
 הַתְּבָה: י הֵמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ
 וְכָל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־הַרְמֵשׁ
 הָרֶמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל־
 הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צִפּוֹר כָּל־כָּנָף:
 וַיָּבֹאוּ אֵלֶיָּהּ אֱלֹהֵי־תְבָה שְׁנַיִם
 עָשָׂר מִכָּל־הַבְּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ
 חַיִּים: וַיְהִי כִּי־זָכַר וַנִּקְבְּהָ מִכָּל־
 בְּשָׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים

ואמת נח וחתלת נשי בנוה
 עמהון תיבותא: י אינן
 וכל חיתא לונה וכל
 בעירא לונה וכל רחשא
 דרחיש על ארעא לונה
 וכל עופא לונה כל צפר
 כל דפרח: ו וערו עם
 נח לתיבותא תרין תרין
 מכל בשרא די ביה רוחא
 חיי: ו ועלוי דבר
 ונקבא מכל בשרא ערו
 כמא דפקד תיה יי ואנן
 בעל המורים
 (ח) והכלים: כ' נחמו' סכל ואחד
 והכלים וגו' פס זכובל לומר כמו ככל
 כלא מלכס כן סחס נמי פלו מלכיס
 ת"א והכלים זכ' . עמים קמו:
 רש"י

שפתי חכמים

צ כלומר אל חומר נסור בפני פלמו וכך כפי עממו דסא גם
 לנסור ים כנף או נמי דאי כל כנף הוא בפני פלמו איכ ארץ
 חומר שכל כנף בלו עמו לחיכה כי לא יתכן להיות כנף בלתי
 שוף אלא דכנף הוא וכו' ומפרש והולך למה לרדך למכה כנף
 דפשיטא הוא שיש לשוף כנף ועוד ארץ סוף לומר כל כנף וכו'
 ים לנסור כל הכנפים שכלום ומתוך כל מין כנף לרבות תנבים
 פלו נסור טורא ומכשיל פי אלו לא היה דכנף הוי דרשינן כמו
 פירוש לתורת אלהים

לשם וחס וחס ריא קינדער פון נח ואשת נח אונ
 דאם ווייב פון נח ושלשת נשי בני אונ דיא דרייא
 ווייבער פון ויינע זיהן אפס מיט זיי איז התבה צו
 דער תבה. ורשי שרייבט דרום שמיים ובעצם
 היום הנה דאם לערינא אונ דער פסוק אז דיא
 מענטשין פון דעם דור האבען גיזאגט אז מיר
 וועלען זעהן גט וועט אריין גיין אין דער תבה
 וועלן מיר דיא תבה צו ברעכין אונ אים וועלן
 מיר הארגענען דרום האם גיזאגט ובעצם
 היום הנה בא גט וכו' ברומר אין מיטען העלען
 מאג ווער איה אים אריין ברענגען אין דער תבה
 אלע מענטשין זאלען זעהן אונ מיר וועלן זעהן
 וועמים רייד גט וועלען אקיום האבען: (י"ד) תבה
 זיי ברומר דיא מענטשען וגי תתיה אונ אימליקע

ספר
 האם גיזען דעם גיזיטן בעס פון מלך האם ער גיזאגט
 צום מלך איה אונ מיין גאנץ פארמעגן אונ מיין קינד וואס
 איז געבטן גיבארין גיזאגטן מיט מיניע צוויי אלפענדע
 זיהן זענען אלע פיי ריי אין די הענט וואס דו ווילסט טוה
 מיט וויא אן געלט אן גאלד אונ וילבער: האם דער מלך
 גיזאגט צו תבה איה וויל גאר דעם איינעם קינד וואס איז
 געבטן גיבארין גיזאגטן אונ איה וויל גיט אונקויסט. גאר
 פאר געלט. האם תרח גיזאגט צום מלך גיב מיר צייט דריי
 פענג פיי איה וועל די זאך זאגן צו מיין ווייב אונ וועל זיי
 קעסען נא זאל איה איינזליקען צו געבן דיר דאם קינד.
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

במיתריה עזרה :
 ויהי מופנא ארבעין :
 ימין על ארעא וסניא :
 מיא ונמלו ית תיבותא :
 וארבעת קעל ארעא :
 ותקיפו מיא וסניא :
 לחדא על ארעא וסנהלקא :
 תיבותא על אפי מיא :
 ותקיפו לחדא :
 לחדא על ארעא :
 ואתחסיא קי מוריא

ויסגר יהוה בעדו : שליש י יהי
 המבול ארבעים יום על הארץ
 וירבו המים וישאו את התבה
 ותרים מעל הארץ : ויגברו המים
 וירבו מאד על הארץ ותלקה התבה
 על פני המים : ויהמים גברו
 מאד מאד על הארץ ויכפו כל

רשי

שפתי חכמים

ג"כ סוף ממוטע מפני שלא נקרא נטור (מהר"א) : ק (קריא)
 דל"כ חמי ויסגור כ' בעדו כרי ככר עכס חתיכס ונכנס כחוס
 כמו שנהו כרי לנלל על דיה אלל פ"כ שוכו פ"כ מתחלש
 והקמתי וגו' וללל וס לא חוכל : ר (נח"י) פ"י ש"י ש"י
 לפקח חתיכס ולכנס לחוכס ו היא סנידתי מן המים :
 ש דקשה רשי לחחר ארבעים יום ככר גדלו המים ולמה לא
 נתגשח חתיכס ככר אלל משוקעת וט' : ר דל"כ אלל סיס
 התגברות המים מפני המבול כ"ל כקרא ויהי המבול וגו' ויגברו
 המים וירבו מאד וגו' וישאו את חתיכס ותרים מעל הארץ ותלק
 וגו' אלל ודאי להכי כחוי ויגברו המים לכסוף למר שחגברות לא
 סיס מפני המבול שנתקד ממ' יום אלל מחלו כלומר סיס
 סתהוס שלכ מחלו ומפני וס נתגברו המים דוק . והר"א חרץ
 כענין אחר שסרי ככר פסקי נשמים מסוף מ' יום ולי ססר
 סיס על סלרן קין יום ולין ככרל למר סגברות ססרן סיס

פחתה עולה חף כלן נטור כל חזן מרואת נולה) :
 (טו) ויסגר ה' בעדו . הגין עליו ק שלא שכרוה
 הקוף התיכה דוכיס וטריות והיו הורגים כהס . וסססו
 על מקרא סגר כנגדו ר מן המיס וכן כל בעד סמקרא
 ל' כנגד הוא (כראשית כ) בעד כל רחס בעדך ובעד
 בניך (לוי כ) עור כעד עור (תהלים נ) מגן כעדי
 (ס"א יב) החקלל בעד עכדיך כנגד עכדיך :
 (ז) ותרים מעל הארץ . משוקעת היתה ש כמים
 ילא אמה ככסיה עטונה המסוקעת מקחתה כמים
 ומקראות שלפניו יוכיחו : (יה) ויגברו . ת מלליהן :
 למר כטך ארבעים יום סיס סגברות וס פסרי כחוי ויגברו

ס

לרין לסרבות סיס כ"כ סנסס לחסלה והלא אס גברו רק למסלס
 מקומת ח"כס וכפלי מי סיו נחמיס ומחסי . אלל סכסס כוס
 סיהל לסיית סנימיס סקמניס סיו סלומות סמכניסיס כלסל
 סלמח סחניס כעד ויקר למולת ססמיס וסמו מססרס כלרן
 וסלמיט כי לסס לכרס נחמה סלרן ולא סכר סמסלת ססיס

(טז) ותמים גברו מאד על הארץ ויכחו כד התרים
 הגבורים וגי . וסנה כענש המכול כוס נמלל ססחי סליחות
 גדולות עסס ססי או . סלמח כמה ססליף אה כל ססלס כל
 כסלני מים ככריס סללכ והכניר אה המיס עד למסלה מרלשי
 ססריס ולי ס"י רק להמית אה כל כעל מי אכר כמרסל לא ס"י
 פירוש לתורה אללהים

לרין לסרבות סיס כ"כ סנסס לחסלה והלא אס גברו רק למסלס
 מקומת ח"כס וכפלי מי סיו נחמיס ומחסי . אלל סכסס כוס
 סיהל לסיית סנימיס סקמניס סיו סלומות סמכניסיס כלסל
 סלמח סחניס כעד ויקר למולת ססמיס וסמו מססרס כלרן
 וסלמיט כי לסס לכרס נחמה סלרן ולא סכר סמסלת ססיס

הפטר יי אונ גאמ האמ פאר שלקאקען דיא תבה
 בעדו פון ווענין אים . ורשי שרייבט גאמ האמ
 גיבאקט ארום רינגלען דיא תבה מיט בערין אונ
 מיט לייבען אונ האקען גיהרנה די רשעים וואס
 האקען גיוואלט דיא תבה צו פרעקען אונ דער
 פשוטער פלשט איז ער האמ פאר שלקאקען דיא
 תבה פאר דעם טאקער די וואקער זאל גיט אריין
 קוקען אין די תבה: ויס ויהי תכבול אונ דער כבול
 שזין גיווען ארבעים יום על הארץ פערציג טעג אויף
 דער ערד וירב המים אונ דיא טאקער האקען ויה

גיבוערמ וישא את התבה אונ ניי האקען גיטראגען דיא תבה
 גיהויבען פון דער ערד . ורשי שרייבט דיא תבה איז גינאנגען סייף אין דעם וואקער עליף איילען
 (יח) ויגברו המים אונ דיא וואקער האבין זיה גישטארקט פון ויה נעלפעקרט נקט סאזי על הארץ
 אונ ויי האקען זיה שטארק גימקערט אויף דער ערד ויה תתק המכה על פני המים אונ דיא תבה איז
 גינאנגען אויף דעם (ואקער) : (יט) ותמים גברו מאד על הארץ ויכחו כד התרים אונ דיא וואקער האבין זיה זיער

גיבוערמ וישא את התבה אונ ניי האקען גיטראגען דיא תבה
 גיהויבען פון דער ערד . ורשי שרייבט דיא תבה איז גינאנגען סייף אין דעם וואקער עליף איילען
 (יח) ויגברו המים אונ דיא וואקער האבין זיה גישטארקט פון ויה נעלפעקרט נקט סאזי על הארץ
 אונ ויי האקען זיה שטארק גימקערט אויף דער ערד ויה תתק המכה על פני המים אונ דיא תבה איז
 גינאנגען אויף דעם (ואקער) : (יט) ותמים גברו מאד על הארץ ויכחו כד התרים אונ דיא וואקער האבין זיה זיער

ספר הישר
 דאס קינד צום קלך את האמ געטקען ביי דעם קלך קאלף
 אונ ויבער וואס דער קלך האמ אים געבען סאר דעם
 קינד . דער קלך האמ סאר אללין געברנט דאס קינד שיל

ספר הישר
 דאס קינד צום קלך את האמ געטקען ביי דעם קלך קאלף
 אונ ויבער וואס דער קלך האמ אים געבען סאר דעם
 קינד . דער קלך האמ סאר אללין געברנט דאס קינד שיל

הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּתַּת כָּל-
 הַשָּׁמַיִם: כ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
 מִלְּמַעְלָה וַיָּבִיחוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:
 כא וַיִּגְזַע כָּל-בְּשַׂר הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ
 בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הָאֲרָץ
 הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל-הָאָדָם:
 כב כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רֹוח חַיִּים בְּאִפּוֹ
 מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְבָּה מָתוּ: כג וַיִּמַּח

במאן די תחות כל שמיא
 כ חמש עשרי אמין
 כל עלילא תקיפו מוא
 ואת חפיו או סריא
 כא ומית כל בשרא
 דרחיש על ארעא בעופא
 ובבעירא ובחיתא ובכל
 רחישא דרחיש על ארעא
 וכד אנשא: כב כל די
 נשמת רוחא חיון
 באפוי מפי די גיבשחא
 מיתו: כג ומחא ית כל

ר"א חמש עשרה יומא כל חמר יומא
 פס שטות סס: מכל חמר קיזויין יו סטודין
 קח זכורס קיג זכורס סג: יומא

שפתי חכמים

(כ) חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה על גובה כל ההרים א לאחר שהזכו המים לראש האיים: (כג) נשמת רוח חיים. נשמה ב של רוח חיים: אשר בחרבה. ולא נ דנים שנים (סאברין קח): (כד) יומא. ל' ויפצע ד הוא ואלו ל' נאמרו כי השחית כל אשר אפילו נהמה וסיה ואלו דנים לא קחה ויפצע מנפול קל על משקל וירא ויתן דק שסס שנידום וסו וילא ואל ל' מי נח

עליהם ויהי מעמיתים דמות פסלם שהיו שוכדים על ספרים סגורים כי החשום כוונתם כי שפע אותו סוכנו מיוחד על ספר סתום. וראה שש"י לפקות עינו בני הכל אך הוא לבדו סגור עשרן וכי אין שפעת המולות ואלו ע"י רצון וספוק ית' מכתום מתהפך בתחלתו לכל אשר יוטל לכן הטלה עליהם מי המטול

לקושים על התורה

קאם ער גיזאנט צום פרוי, דער בארג גרייזים שפייזים אונקער דעם היקעל, קאם דער פרוי געזאגט יא, קאם ער גיזאנט צום פרוי אין די תורה שפייזט דאך די וואקער האבין ברעקט אלע בערג וואס אונקער דעם היקעל, אז דאך אויף דעם בארג גרייזים אויף גינען דיא וואקער פון סבול:

גישמארקט אויף דער ערד ויכסו כל החרים הנחשים אלע הייע בערג אשר תחת כל השמים וואס זענען אונקער דעם היקעל זענען ברעקט גינארין מיט וואקער: (כ) חמש עשרה אמה מלמעלה פופצען איילען הויך גבוי הרים האבען ויה די וואקערען גישמארקט פון אויבען ויכסו החרים את די בערג זענען ברעקט גינארין מיט דיא וואקער פלוסר נאך דעם אז דאס וואקער איז גרייך גינארען מיט דיא שפיץ בערג איז דיא וואקערען נאך העכער גינען פופצען איילען איבער די שפיץ בערג: (כא) גינען אונ עם איז פאר נאנגען גי בשר אלע לייבער הרוכש על הארץ וואס וויקסענד זיך אויף דער ערד גשר אין עופות ובהמה ובהיה אונ אין בהמות אונ אין חיות ובהי השני השודי על הארץ אונ אלע וויקסענגע וואס מוז וויקסענען אויף דער ערד וכל האדם אונ אלע קעמפישען: (כב) נג אימליקם אשר נשמת רוח חיים באפיו וואס איז פאר האנקען אלעבעדיגען אמונים אין זייגע נאז לעבער סגל איש בהרבה פון אלץ וואס אויף דער ערד טריקענעש מוז זענען אלע גישמארקען ורש"י שרייבט נאר דאס וואס אויף דער טריקעניש זענען גישמארקען אבער גימ די פיש פון דעם ים: (כג) וימח אונ ער

ספר הישר

ער קאם געטיינט אז דאס איז אַבְרָם, דיא זאך איז שטיל גינארין אונ פארקעסן גינארין פון סלך אונ פון אלע קענשען, מרד קאם גענוסען זיין קלך אַבְרָם מיט זיין זייערן אונ קאם זיין פּעֶתְלֵשִׁין אין אַקְעֵלֶדֶי, אונ אַבְרָם איז גינען בהמלישין אין דעם קעלער זענען יאדו, דערנוייל מי תנו דער ברייער פון אַבְרָם גרייזים גינארין אונ קאם (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו בתבה: כי וינברו המים על הארץ תמימים ומאת יום: ה' ויזכר אלהים את נח ואת כל התיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה

יקחא די על אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד ריחשא ועד עופא דשמיא ואתמחיא מן ארעא ואשתאר ברם נח ודי עמיה בתיבותא: כי ותקיפו מים על ארעא מאה ותמשין יומין: ודכיר יי ית נח וית כל סתא וית כל בעירא די עמיה

תולדות אהרן

ס. טיטוס פה טנא קנ פלוצין יח פסודין

בעל הטורים

אח כמ"ד עלו מאלוים ודלא כח"ד שטורא סבלס: (כג) ישאלך אן נח. אין מיטוט אחר מיטוט אלא לרבות למיז סוף פס.

שפתי חכמים

ויספול וכנין נפסל כמו וימחו מן הארץ: זה דקסא לרשי"י כיון שהוא ל' ויספול למס נקוד וימח כח"ק שהוא מכנין סכוד ולא נקוד וימח כקמן שהוא מכנין הפל ומתוך שהוא מנוחה ויפן ויפן דקוד ג"כ יו"ד כח"ק ודלא כפי' הרי"ס שהוא מתקפל ויפן וזהו דמ"ס כפתי"ח מפני סת' שהיא גזונית: ו דקסא לרשי"י מה שספס כנולדו למס נקוד ח"ק תחת ח"ו"ד: ז' וזאת מני"ל לרשי"י כל זאת וי"ל דכתיב אף נח ואלך מיטוט סוף ואלין כאן שום דבר למעט אלה נח עמיה סוף מתמטע מגניסותו ספיט גונח וכי':

נח"ל והוא מנורת ה' ונ"ן וי"ן כל תיבה ו' שסופה ה"ל כנה מכה קנה כשהוא נותן וי"ו וי"ד בראשה נקוד בחירק תחת הו"ל: אך נח. לכך נח זהו פשוטו ומדרש הגדה (כ"ר) גונח וכוהה דס' מעורח הבהמות והאיות ויש חומרים שאיחר מזונות לארי והכישו ועליו נחמר (משלי א) הן לדיק בדרך יבולס: (א) ויזכר אלהים, זה כסס מלח הדין הוא וההפכה למדת רחמים ע"י תפלת סלדיקים ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת רחמים ע"י תפלת גוי' ויאמר ה' אמתה הוא שם מדת רחמים: ויזכר אלהים את נח וגו'. מה זכר להם לנבאמות וכות שלל

דעת זקנים מבעלי התוספות

ס' וישאר אך נח. נמצא בשם ר' יהודה חסיד מכאן רבו לעז שפלט מן המבול. אך נח' טלה בנימסריא עז:

פירוש לתורת אלהים

האם אפ' גימקקמ את כל היקום נאר דאם בשמשאנך אשר על פני האדמה ונאם אויף דער ערך מאדם וכי' ביקתי אונג וי"א וענען נוארען אפ' גימקקמ מן הארץ פון דער ערך השאר אך נח אונג נאר נח אליון איז גיבליקען ואשר אתו בתבה אונג די ונאם וענען גיווען סימ אים אין דער תבה וענען אויף געבליקען עער קדרש שר"יבם אפילו נח איז אויף גיט גיווען כ"י זיין גאנצען געוונד ער האם גיקרעקצט אונג ער האם געהוקט מיט גלוט סתקת דער סתקא ונאם ער האם גיהאמט פון די גהמות אונג פון דיא נדיות אונג אטי"ל זאנען ער האם אקאהל דעם לייב גיט גינעכין עסין צו דער צייט האם ער

אים אקאלאפ גטאהן איז ער דר פון קראנק גיווען (כד) וינברו המים על הארץ אונג דיא נואקערין האבין זיך גישמארקט אויף דער ערך המשט ופאת יום הונקערט מיט פופציג סאג: (א) ויזכור אלהים את נח אונג נאם האם גידענקקט דעם זכות פון נח ואת כל חמיה אונג דעם זכות פון אלע חיות ואת כל הבהמה אונג דעם זכות פון אלע בהמות אשר אתו בתבה ונאם וענען מיט אים אין דער תבה. ורשי"י שר"יבם דער שם פון אלהים איז סנת הדין איז ער פאר קערט שינוארין צו רחמים דורה דער תפלה פון דיא צדיקים אקער דאם שלעקמייט פון דיא רשעים. פאר קערט דעם סנת הרחמים צו סנת

הישר

ער גינאמט דאם איז גילן גאם. בי"א נאמט איז פונקטער גינוארין האם אקבם גינעןן דיא דקגה אונג פיל שפעטין זענען ארום איר, האם אקבם געזאמט געוויס איז דאם אקאם ונאם ער האם אלץ בשאפין אונג זיינע קלעקט לייקטין פאר אים, אגאנצע נאמט האם אקבם גינאמט תפלה צו די דקגה, אין דער פריה איז אנוועק די דקגה אונג די וקן האם צוריק אויפקעשיינט ווי געקטין, ונאם אקבם

ספר ה' וינענען פון דעם קעלער, אונג וי"א שבת האם גינעןן אז אלע קעקטשין דינען צו נאלץ אונג שטיין, איז דאם אים גיט גינעל'ין, האם ער געקלעקט דער איז אקאם, האם אקבם גינעןן די וקן שיינט לייקטין אויף דער נעל'ם, האם ער גינאמט געוויס איז דאם אקאם אגאנצע ונאם האם אקבם גינאמט תפלה גינעטין צו דיא יקן, פארין נאמט דיא וקן איז אונקטער געגאנגען, נאם (חזק לישראל ט"ט) (ז"א)

אונקלוס

ויעבר אלהים רוח על הארץ
וישבו המים: ויסכרו מעינת
תהום וארבת השמים ויפלא הנפש
מדהשמים: וישבו המים מעל
הארץ הרוך ושוב ויתסרו המים

עמיה פתיבותא נאעבר
 יי רוחא על ארעא ונח
 מ'א: ב ואספדו מבעי
 תחמא וכו' לשמ'א
 נא'תפרי מטרא מן שמיא:
 ו'תבו מ'א מעל ארעא
 א'לון ומיבין ותסרו מ'א

ת'א ויבא מים. ר' י' נחמ'ן
 נחמ'ן

בעל המורים

פאר: אך נח בני' שון: (ב) ויכלל. כי נחם' סכל ויחיד ויכלל סכס מכילא נחמ' לך סכסות ישראל כל' סכס: (ג) וסג. כי סכל ויחיד ויכלל יולא וסכס עד יבוצת סמים וסכסות רל'א וסכס. א סול סלמרו סמית' סכסות ויכלל סכס דיטר כח' וסכס וסכס

שפתי חכמים

ח (ק'יט) מסכא משמע סאלר הכסות ססמיתו ספסל'ן ל' פ'י פ'ו'יקין דל'כ' מ'י וס'ת ל'ל'ו וכן סממע סמס סלמ'ר א'מ'ר' סל' סמ'ו ס'ח'כ' ס'ס' ס'י' על סמ'ן. (נח'י) וס'ל דל'א'מ'ר' ל'פ'י מ'י' וס'ת י'ל' ד'כ'ס סל' ס'סמיתו ד'כ'ס קוד'ס ל'ן ל' ס'ני סמ'ס דל'ין וס' פ'סול' מ'ל'ס א'ל' מ'יט'ת עכ'ר' (ו'ס'י'ל' דל'מ'ר' ס'מכ'ת ס'ס'ת ד' כ'י' כל ס'סכ' ול' עכ' סכ'ר' ס'ס'ת' ל' סכ' כ'ס'ס' מ'ל'ו ס'ל א'מ'ר'ין ס'ק'ד'ס'ין ד'ף ל'ס' ד'מ'י'ר' ס'סכ' ל'ד'ו עכ'ר'ס וי'ל'ו' מ'ס'ס' ל'ן א'ל'מ'ר'ין ג'כ' ל'כ'ו'ת סל' סמ'ס כ'ח'כ'ס ס'ס'ו פ'ר'ס'ו' ס'ק'ו' כ'מ'ו'ר' ל'ס'. וס'ס'י' סמ'ס'ת ל'מ'ר' נח'י ל' ס'ני סמ'ס ד'ה'י ק'ל' ס'מ'י' סל'ט' מ'ל'ס' וס'ס'ס' ל'ל' מ'ל'ט' סל'ס'ר'ס כ'ס'ס'ת'ס כ'ח'כ'ה ל'ל'ת וס'ני ל'מ'ר' ר'חמ'ן. וס'ל ד'כ'ת ס'ר'כ' וס'ר'ל' כ'ל'ר'ן מ'ג'ד' ס'ל'ף ס'כ'ס'ס' וס'י'ס ל'ס'ר'ו כ'ס'ס'ת'ס י'ל' ד'מ'ס'ל'ת'ס י'ל' ד'מ'ס'ל'ת'ס ק'ל'ט' ס'ל'ס'ר'ו ול' ס'ני'ר'ת' ס'ס'י': א ד'ק'ס'ס' ל'ר'ס'י' ד'ל'י ס'ס' ח'ס' פ'ס' ס'ל כ'ח'י' א'ל'כ' וי'ס'ר'ו ס'ס'ס' וס' ס'ל' כ'ח'י' י'ס'כ' ר'ו'ס' ח'ל'ו מ'י'ס'. א'כ' ס'כ'ס'ת'ו ד'ל'י ר'ו'ס' מ'ס'ס' ס'ל' כ'ח'י' ס'ל א'ל'ר'ן וס'ר' א'ז' ס'ס'ס' על ס'ל'ר'ן וס'ל'ר' עכ'ר' ס'ר'ו'ס' על פ'ני ס'ל'ר'ן א'כ'ל א'ס ס'ל'ר'ס ר'ו'ס' מ'ס'ס'ו'ס' א'ל'י ס'ס'ר' ד'ל' ס'ל'ר'ן פ'ר'ו'ס' על ס'ס'ק' ס'ל'ר'ן י'ל' ל'כ'ר' ס'כ'ס'י' ר'ו'ס' מ'ס'ס'ו'ס'ן כ'ס'פ'ל כ'ני ס'ל'ר'ס ס'מ'ל ס'ל'ר'ן: י' ו'ס'י'ת' כ'יו'ן ל'ו'ר'ך ס'ל'ס' ס'ס' ל'ס'ס' ל'ל' נ'כ'ר'ו' ס'מ'ס'ת' י'ת' כ'ר'ל'ס'ת' י'ל' ד'ק'ד'ס' ס'מ'כ'ו' ל'ל' ס'י'ס ע'ר'ך ל'ש'ל'ס' ל'פ'י ס'ל'ר'ן ס'כ'ר'ו'ס' ס'ו' ל'ר'י'כ'י'ס ל'ס'ס' ל'פ'י ס'ס'י' ס'ס'י' כ'ר'ל'ס' וס'ק'י'ס א'כ'ל א'ל'ר' ס'מ'כ'ו' ס'ס'ס' ד'ע'ת וק'י'ו'ס' מ'כ'ע'ל'י ד'ת'ו'ס'פ'ו'ת

(א) ויעבר אלהים רוח. אוחו רוח שנאמר בו מרחפת הרוך על המים בשעת המבול החוזר המים לכסוהו בתהלה ואוחו רוח העביר עכשיו וגו' המים:
 (ב) ויתסרו המים מקצה חמשים וסאת יום. היינו באחד בסיון והנה התיבה בחרש השביעי הוא סיון שהוא שביעי ו' לפסליו שלמכן ב' הגשמים שאין לפרש שביעי

פירוש לתורה אלהים
 הדין. און וואס פאר אונכות האם ער גי'דענקט צו דיא בהמות דאם איז וואס זי'א האבין זי'ה פריער גאר פא'העקט צו זי'ער מין און האבין גי'ם משמש גי'וען אין דער פקדו' וי'ג'ר' איהם רוח על הארץ און עם איז דורך גע'נאנגען אנושער וי'לען פון נאם וועגן דיא ערד וישבו המים און די טאקערין וועגן גי'ווארין גישמיק'ם: (א) וי'סכרו און זי' וועגן ווארין פאר מאכט מעינת תהום די קוואלין פון דעם אפ גרו'נד חרבות השמים און די פענקסער פון דעם הימ'על וועגן אויך פאר מאכט גי'ווארין וי'ג'א וועגן סו השמים און עם איז טארין פארמיט'ין דער ספר הישר

ספר הישר
 סע'נ'ש'ין גע'ר'י'ג'ס ע'פ'ר'ס. און האבין גע'מאכ'ט ג'ל'ד'ש'י' ה'ל'צ'ע'ב'ע ש'פ'י'ע'ר'נ'ע. און האבין גע'ר'י'ג'ט צו די ג'י'ד'ע'ר. דער ס'ל'ר' און זי'נ'ע א'ל'ע ק'נ'ע'כ'ט און פ'ר'ח: ווע'ג'ן גי'וען די ג'ר'ע'ס'ט'ע גע'צ'י'ן וי'ג'ע'ר. פ'ר'ח האם גע'הא'ט ז'ו'ע'ל'ף ג'א'ק'ס'ט' פון הארץ און פון שמי'ן. גע'ג'י'ן די ג'ו'ע'ל'ף ו'נ'ש'י'ם פון יא'ו'ה. יע'ר'ע'ר ת'ר'ש' האם ע'ר גע'ר'י'ג'ט צו זי'ין מ'ג'ד'ע'ר גא'ט. א'ז' האם צו אים ס'ק'ר'י'ב גי'ו'ע'ן ג'ר'ב'ו'ת און האם זי'ך גע'ב'א'ק'ט

מקצה חמשים ומאת יום: י ותנתח
 התבה בחדש השביעי בשבעה
 עשר יום לחדש על הרי אררט:
 והמים היו הלוך ותסור עד תחדש

מסוף מאה ותשין
 ימין: י ונתח תיבוקא
 בירחא שבועה בשבעת
 עשר ימין לירחא על
 מדי קרח: ה ומא הו
 אלו ותסרין עד ירמא

בעל הטורים

פירי כנר חף הסם נמי: (ד) וחנה כ' כמסוד וחנה החיכה. וחנה עליהם פרוח. למד שמה קודם נחם על חוה אשר
 נאלמו כחיה והם הוא וחנה עליהם פרוח: אררט. ג' כמסורה הכל ועניו נבי סתריב ויהי וגי' בית כסוך אלהיו וגי' וססה
 נמלטו ארן אררט וחנה לך נכר אחד מן החיכה אמר רין אלהא דעניוה לנח מטופלה. כסוך לטון נכר:

שפתי חכמים

רש"י

חלשים וקל: כ כלל תימח שאו ככר היו חסרים וזה חלל דמיחם
 דכסוף קין יום כלו לחסור מהם היו הלוך ותסיר עד כ"ז
 לחדש השני שבו יבשה הלוך אלא החתילו לחסור: ל' ואלו הוא לכל
 פירש"י כ"ח כסליו פסקו נשמים וי"ל דמאי שפי' לעיל כ"ח כסליו
 לפי שאין יום ראשון מן המנין היינו לא חסבו כיום זלם לפי שאין
 לילו שמו דכתיב כיום הזה נקבו וכו' כיום ולא כ"ח אלא מ"ח יום
 א' הוא תשכ"ז כ' נשאר ממתקונו י"ב יום ויום חסר לילה ומכילוי
 כ"ז ימים ולילה כ' לא פסק הנשם עד לנקרו על כ"ח יום ומטרק
 לחנה לילה נחם ראשון הכי ארבעים יום לך קרוי כ"ח לפי שפי'
 עדיין נשמי ארדיו כליל כ"ח וקרוי כ"ז לפי שספקו כיוון כ"ח הרי ג'
 מכילוי ר"ל עם לילה שלחמרו וכן כ"ט חסבה עם לילה שלחמרו
 והוא ו' לכילוי שבו פסקו הנשמים דל"ח לומר לירידה שכי לל

(ג) מקצה חמשים ומאת יום. התחילו לחסור
 כ והוא אחד כסיון כ"ד ככ"ז ככ"ו ככ"ה ככ"ד ככ"ג ככ"ב ככ"א ככ"ו
 הרי ג' מכילוי כ"ט מעבת הרי ל"ב וכטע ואחר ויטסן
 ואייר ק"ח הרי ק"ג: (ד) בחדש השביעי. סיון
 והוא שכיפי לכילוי שבו פסקו הנשמים: בשבעה עשר
 יום. מכאן חנה למד שהיתה החיכה משוקעת במים י"ח
 אמה. שהרי כתיב כעשירי כאלה לחדש נראו ראשי ההרים
 זה אב שהו עשירי למתקונו לירידת נשמים והם היו
 נכזבים על ההרים חמש עשרה אמה וחסרו מיום אחד
 כסיון עד אחד כ"ב חמש עשרה אמה לששים יום הרי אמה
 לד' ימים נמלא שכי"ו כסיון לא חסרו אלא ד' אמות ונהה

דעת זקנים מבעלי התוספות

על החרים שנראו כבר וכן היה מעשה וחסרו וחסים סקצת
 חמשים ומאת יום והוא אחד כסיון ותנח תיבוקא בחדש
 השביעי בשבעה עשר כסיון וארבעים יום אחר שחתחילו
 חסיהם לחסור ויפתח נח הלוך תיבוקא והיא ב' בתמוז וישלח
 את העורב פיר לא עשה שליחותו והוא הכנין ו' ימים
 וישלח את חובת היתה שבעה עשר כחמו ולא מצאה
 חיונה בנות. ואומר אני שגם רבו לחתלת חורבן שהיה
 בשנת עשר בחבשו שהובקעה העיר ולא מצאו ישראל בנות
 בו שנקראו יונה והמתין עוד שבעה ימים ובמצא בית כרתיב
 ותנה עלת בית שרף כפייה כפיה ואותו היום צ"ל שנראו ראשי
 האילנות והמתין עוד שבעה ימים וישלח עוד והוא חדש
 שהוא אב ו' לירידה באחר לחדש ולא יספה שוב אליו עוד
 כי מצאה פנוח על ראשי החרים שנראו באותו היום והם
 לך ששים יום מפס' הנכזבת עד שנראו ראשי החרים כמו
 לפי' רש"י מתוך כ"ב שנראו ער אחד בתשרי שיש ששים
 יום ביניהם חרבו חסיהם כרתיב' בראשון באחד לחדש הרבו
 חסיהם וכו' חשבו ותמצא משנראו ראשי החרים עד שחרבו
 חמשים ששים יום כמו דפירש"י וכן מצאה בסדר עולם כמו
 שפירשתי. אבנם אין זה ישינו, אב' קטת לי דמאתר שצ"ל
 שהיו אילנות על החרים ונחראו קודם שנראו החרים כדפי'

פירוש לתורת אלהים

גיווארין גימינערט דיא וואקערין מקצה פון סוף
 חמשים ומאת יום הונדערט און פופציג טאג פלוקר
 אז עם האט זיך אויס גילאזט הונדערט מיט
 פופציג טאג האבין אנגיהויבן דיא וואקערין
 שוין גימינערט צו ווערין: (ד) ותנח תבוקא און דיא

ספר הישר

פון נמרוד האבין גיאגט איין עצה קען זאלי גאהען
 אנרויסע שטאט און אין שטאט זאל קען פאהען אנרויסן
 טארעם אקעקשין און אשטארקין און זאל זיין הויך פון
 צום הימל, מיר זאלין קעגען גיוועלטיגען אויף די גאנצע
 וועלט, דעם קלך נמרוד איז דיא עצה גיסעלין און עם
 האבין זיך פארזאמלט וועקס קאהל הונדערט טויזענט
 קעקטשין און האבין געזיכט אָרט ווא צו פאהען דיא

צו אים, אזוי האט תנח גיטאקן סיל יאקר, און אזוי
 האבין אלע קעקטשין גיטאקן, גאר נח מיט זיינע שטוב
 קעקטשין האבין געדיגט צו גאט, און אָרְכָם איז גיווען
 מיט זיי און האט געדיגט גאט ווי זיי האבין אים גילערוגט,
 און עם האט קינער געוואקט ווער ער איז, אין דיא צייט
 האט נמרוד געקניגט אויף דיא גאנצע וועלט, און אלע
 קעקטשין האבין גירעט איין שפראכע, און אלע שרים
 נחק לישראל ע"ט

אָכַד : וַיִּשְׁלַח ית עֲוֹרָבָא וַנְּפַק מִפֶּק וְתָב עַד דִּבְיֵישׁוּ מִיָּא מְעַל אַרְעָא : הַתְּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה : י וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא וַיֵּצֵא וַיָּשׁוּב עַד־יִבְשֶׁת הַמַּיִם מִעַל הָאָרֶץ : ה וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֶתּוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם

תולדות אהרן
וישאל את סגור . סגורין קח : וישאל את סגור . סגורין עס :

בעל המורים

(1) יבשת . בני נחל כרית אל סקביה מוזמן אחס כשלימות אחרת בימי אליהו . יבשת ארמיות תשני :

רש"י

שפתי חכמים

הנבוכים נעקרו ומחו בימי המבול כדמשמע במדרש ודריק ליל : ע ר"ל דתלון זה עשוי כדי להפיר : פ רלונו לתרץ למה כתיב לעיל פתח וכלן תלון ומתרחץ ולא זהו פתח כו' . (ק"מ) וחס"פ שסס פירש אותו כמסופק י"א תלון וי"א אכן טועה מה"י קרא ונשמע שהוא הלון . וי"מ לזכור לאורה מגזרת נהרים כאלו המר אשר עשה לאורה כלומר לא לביאה כו' וא"ת א"כ מה הולך לאורה של אכן טוב וי"ל בעבור הליכות ובעבור הימים שהתלון היה סגור כדמשמע ופתח וכו' : צ ורמו לזה שהרי מלת יבשת כתיב מסר לני שיש בו ארמיות תשני דהוא אליהו . ועוד מדכתיב יבשת המים ולא כתיב יבשת הארץ אלא יבשת המים

ההרים : את חלון התבה אשר עשה . ע ללח (כ"ר) ולא זה פתח פ התיבה העשוי לביאה ויניחה : (ז) יצוא ושוב . הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשלימותו שהיה חסודו על בת זוגו כמו שגנינו באגדת חלק (סגורין קח) : עור יבשת המים . פשוטו כמשעו . אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשלימות אחרת (כשיבשו המים) בעלירת גשמים צ בימי אליהו שנאמר (מלכים א יז) והעורבים מביאים לו לחם ובשר : (ח) וישלח את היונה . לסוף ז' ימים שהרי כתיב ויהל עוד ז' ימים אחרים מכלל זה אתה למד שאף

מי נח

וכנה יושבי התבה יסבו משך שנה כתיבה הסוגרת הוא ומ"מ לא שלט כהם האויר המעופף מית ומחו כי התנה היתה מנחת ומלאת אוויר . וכוה נכין כששלת נח את העורב מן התבה להמר ויאל יאלא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ . י"ל ויאל יאלא ושוב חוקף כשיאל העורב מן התבה עב חוקף אל התבה כי לא היה יכול לנבול את עובי האויר העליון . א"מס כששלת נח את היונה כפעם הראשון נאמר ולא מלאה היונה מנוח לפי רגלם

(1) וישלח את העורב וכו' . (ח) וישלח את היונה מאהו וכו' : כי פליא שנית הראה הש"י כמה שלא שמשו המולות כל שנת המבול וכוה ה"י נראה חוקף כהם לישבי התבה והוא כמ"ס מה"י מינן כדכשמו (דרוש ב) שפ"י חטפת כנגלים יתקיימו דרי סגורין וכששקטם כלם פגרים חתים . והטעם כי חטופות הנגלים מוכן ומתער את עובי האויר הארצי המעופף וחיו ואם לא יעבר האויר ימימם כעששו ובעבותו ולא יוכלו להתייט . פירוש לרורה אלהים

קובעין נועם נאך פון דעם קיין גלייבין אונ שיקקט מיה נואם דו האקט פון קיין קיין מער נים נאך איין פאר אונ אז און ועל אום קובעין נועם דאך אויף דער נועקט פלעצן אבאשעפענישו ער יבששת המים ביז דיא נואקער נענען אויס גיטראקענט גינוארין . ודיא נקרא נאקט אזוי איז דער פשט נער יבוששת המים דער עורב איז אנגיברייט גינוען צו אנאנדער שליחות אין דער צייט פון אלדע אז עס איז נים גינאנקען רעגין אונ עס איז גיטען אקירקעניש אויף דער נועקט אזוי ווי עס שטייט אין פסוק ון העורבים מביאים לו לחם ובשר דאם איז טייקש דיא ראבין האבין גיבראקט צו אלדע ברויט אונ פלייש : (ח) וישלח את היונה מאהו אונ ער האם אנועק גישיקט דיא טאהב פון אים . ורש"י שרייבט אין סוף זיבין טאג פון דעם שליחות פון דעם עורב האם ער אנועק גישיקט ד"י טאהב פון זיך דאם הייקט זיא זאל גיין וויא היין זיא נילל

פענקסער פון דער תבה נואם ער האם גימאקט : (1) וישלח את העורב אונ ער האם אנועק גישיקט דעם ראב קלוקר ער האם אים גישיקט נעהן אויב דיא נואקערין איז גימיקערט גינוארין וצא אונ ער איז ארויס גענאנקען פון דיא תבה אונ צוריק געקובען אין דיא תבה אונ נאך אקאהה ארויס גענאנקען אונ צוריק געקובען . אדער קען מיינט דער ראב איז היין אונ הער ארום גיפלינגען ארום דער תבה אונ האם נים גינוואלט גיין אין שליחות פון נח . ואין קדרש שטייט דער ראב האם גינאנט צו נח הקביה האם מיה פיינד דען פון אלע בהמות שהורות אונ פון עופות שהורות האם ער דיה גיהייסין אין דער תבה אריין געמען זיבין פאר אונ פון דיא טמאות נאך איין פאר . אונ דו האקט מיה אויך פיינד דען דו שיקקט גיט פון דיא מינים נואם דו האקט צו זיבין פאר אונ נוען עס נועט אפילו איינער פון זייא אום

ספר הישר

פיל קענקשין נענען דורך דעם געברענגט גינוארין . נאקדעם האם נאם אנגעהויבן שטראמין די קענקשין . דיא טייל קענקשין נואם האבין גינאנט מיר נועליון ארויף גיין אין דימעה אונ מיר נועליון דארט ארויף שפעלן אונקערע נאשער . איז פון זיי גינוארין מא"פעס אונ עקפאגין . די

פיל קענקשין נענען דורך דעם געברענגט גינוארין . נאקדעם האם נאם אנגעהויבן שטראמין די קענקשין . דיא טייל קענקשין נואם האבין גינאנט מיר נועליון ארויף גיין אין דימעה אונ מיר נועליון דארט ארויף שפעלן אונקערע נאשער . איז פון זיי גינוארין מא"פעס אונ עקפאגין . די

אונקלוס

מעל פני האדמה: ולא ימצאה
 היונה מנוח לקרר רגלה ותשב אליו
 אל התבה כי מים על פני כל
 הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה
 אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת
 ימים אחרים ויסקף שלח את היונה
 מן התבה: ונתבא אליו היונה

אונקלוס
 מן פני האדמה: ולא ימצאה
 היונה מנוח לקרר רגלה ותשב אליו
 אל התבה כי מים על פני כל
 הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה
 אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת
 ימים אחרים ויסקף שלח את היונה
 מן התבה: ונתבא אליו היונה

שפתי חכמים

שפתי חכמים. מהכ"ל: ק' לא שייך לו שכיחות הלא כבר דעת
 ולעיל לא רצה רש"י לפרש זה סברי כתוב כדריה דלחו עליהו
 סיס סברי כתיב יוא וזכר ופירש"י סולך ומקף כ"י. (ק"ל"מ)
 ללכך לא פי' כ"לם כשלימות העורב דקסס ליה למה לא אמר
 בשלימות העורב לראות בקלו המים כמ"ס כשלימות היונים לכך
 אפשר לומר ללא שלחו לראות בקלו המים הלא שלחו לומר לכך
 שפתי מים על פני כל הארץ וזכר סיס שלחו או סיס מים נעדר וזכר
 מהו נח

דעת חכמים. מהכ"ל: ק' לא שייך לו שכיחות הלא כבר דעת
 ולעיל לא רצה רש"י לפרש זה סברי כתוב כדריה דלחו עליהו
 סיס סברי כתיב יוא וזכר ופירש"י סולך ומקף כ"י. (ק"ל"מ)
 ללכך לא פי' כ"לם כשלימות העורב דקסס ליה למה לא אמר
 בשלימות העורב לראות בקלו המים כמ"ס כשלימות היונים לכך
 אפשר לומר ללא שלחו לראות בקלו המים הלא שלחו לומר לכך
 שפתי מים על פני כל הארץ וזכר סיס שלחו או סיס מים נעדר וזכר
 מהו נח

פירוש לתורת אלהים
 דער תבה כי מים על פני כל הארץ וישלח ידו ויקחה
 ויבא אתה אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת ימים אחרים
 ויסקף שלח את היונה מן התבה: ונתבא אליו היונה

אונקלוס
 מן פני האדמה: ולא ימצאה
 היונה מנוח לקרר רגלה ותשב אליו
 אל התבה כי מים על פני כל
 הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה
 אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת
 ימים אחרים ויסקף שלח את היונה
 מן התבה: ונתבא אליו היונה

אונקלוס
 מן פני האדמה: ולא ימצאה
 היונה מנוח לקרר רגלה ותשב אליו
 אל התבה כי מים על פני כל
 הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה
 אליו אל התבה: ויחל עוד שבעת
 ימים אחרים ויסקף שלח את היונה
 מן התבה: ונתבא אליו היונה

בְּמִשְׁאֵל וְהָא טָרַף זִיתָא
 תְּנִידָא קַחַת בְּפִימָה וְיַדַע
 טַח אֲרִי קְלוּ מִיָּא מַעֲד
 אֲרַעָא : יב וְאֹדְרִי עוֹד
 שְׂבַעָא יוֹמִין אֹחֲרִינִין
 וְשַׁלַּח יַת יִזְנָה וְלֵא

ה"א והט ט"ס . פ"ח"ו יח :

בעל המורים

(יא) טרף . כ' כחמ' סכא ואודך כי הוא טרף וירפאלו מה התם ל' שכירה חף ה"ג ספיה שכרתו מן האילן ולא מלאה אותו חף על המים וכזה הכיר כי קלו המים :

שפתי חכמים

רש"י

מיד כיון שלא שלח השורב כשליחוחו כלל אלא שלח סיה כדפשו לשלחו לרחוק ולפי' היה פי' וישלח כמו וישלח משה את מוחצו ודומיהם שאין הכוונה להשיב שולחו דבר לכך לא פירש בו כלום אלא כשליחות היונה ששלחו לרחוק שהוא כעין שליחות כו' : ר' לוחר וגם אי' הוה כחיב ערפה כפיה מ"מ היה הלשון משמע גם על זכר והואיל וזה זכר היה נחאל לו לכתוב טרף : שון זכר : ש' לא מל' הרינה כואב עורף אך מפני שכל עורף מועף קראו המוסף טורף . והא דשלח את הזכר והלא יע לחוש שלא ישלחו כמו שחשדו השורב וי"ל כל הסופר במומו סופל והשורב שימש כחיבס משום הכי חשדו שימש גם כ"כ אלא נח כונתו היה לנלות זה ללל שהרי היונה ג"כ זכר היה והלך כשליחותו מפני שהיונה ג"כ לא שימש כחיבס מ"ה לא חשדו גם את נח שימשע עם כח זוגו :

(יא) טרף בפיה . ואמר אני שזכר היה לכן קוראו פעמים ל' זכר ופעמים לשון נקבה לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה ר' כמו (שה"ש ה) כואבס על אפיקי מים דוחלות (ומקאל ז) כיוני הבאות כלס האמות (הושע ז) כיונה שחה : טורף . חטף ש ומדרש אגדה ל' מזון ודרשו (עירובין יח) כפיה ל' מאמר ר' אמרה יהיו מוונתי מרורין כוית כידו על הקב"ה ולא מתוקין כדכס כידו כשר ודס : (יב) ויחל . הוא ל' ויחל אלא עזה ל' ויעפל וזה

פטרש"ל : ת וכן מסייע הלשון על קלה וסיפ' עלם וית ר"ל מרורים כוית טרף מוונתי כפיה כך אמרס כפיה :

דעת זקנים מבעלי התוספות
 נא כן אלא על הגדול סנא ידע והוא שסא על המים סצאו אלא דפי שראתו ססרר ידע בי מאיקן נסלו :

חברו עליו המים ומ"מ לא הויק לם האור הננוסס ככל הדרך סמכס . וסופר הכוזב שהיונה היתה פורחת כמקומות רבות ואמר הכוזב שמה ששכס אל התכה לא היתה אלא מפני כי מזה ועל הארץ קלו וישלחו ידו ויקחה ולא פשיכה עד אל המדור שהיה לה תחלה עם שאר המינים אלא ככה על אשר פשה שליחותו כשלימות וגם על הנס שפעסס לה מן השמים :

פירוש לתורת אלהים

צייט דאס הייסקט פאר נאכט ויהנה עליה צית איין קלאמ פון אייר בירט בויס טרף פארצוקט בפיה אין איר מויר קלומר זיא האמ גיטראגין אבקלאט פון אאייל בירט בויס אין מויר וירע נח האמ נח גענוויקט כי קלו המים מעל הארץ אז דאס וואקער איז גרינגער גינוארין פון דער ערד , נדי גקרא וואגט וטרף) איז לשון שפיוו אויב בפיה) דרשנה די גקרא

ספר הישר
 תרה האמ ויה געבנקט צו אלע נאטער אונ איז ארויס געבאנגען פון שטוב , אונ אבךס איז אויך ארויס געבאנגען פון די שטוב אונ איז אריין געבאנגען צו זיין בוטער און שטוב אונ האמ גיזאגט צו איר מיין פאטער האמ מיר געווינען דעם נאמ וואס האמ בשאפן די היקעל אונ דער אונ וואס ער האמ בשאפן אלע מענטשין אונ וואס ער וואס דיה בשאפן אונ מיר בשאפן , האמ תרה גינואנט דער נאמ וואס האמ ארען בעשאפן איז דא ביי אונז אין שטוב , האמ אבךס גיזאגט צום פאטער ווייז מיר דעם נאמ , איז געבאנגען תרה מיט אבךס אין אשטוב וואס אין איר גווען פיל נאטער היקענע שפייגערנע אונ דחעלך גרויסע בילדער אונ פיל קליינע בילדער , האמ תרה גיזאגט צו אבךס אויף איין בילד , דאס איז דער נאמ וואס האמ בשאפן די וועלס אונ אלע וואס רז האקסט גינעהן אויף דער וועלס אונ ער האמ מיר בשאפן אונ שאט דיה בשאפן אונ האמ בשאפן אלע קענקשין , אונ יחן לישראל ע"פ (ח"א)

יִסְכֶּה שׁוֹבֵב־אֵלָיו עוֹד : י וְהָיָה
בַּאֲהֶת וּשְׁש־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
בַּאֲחֵד לְחֹדֶשׁ חֲרָבוּ הַיּוֹם מֵעַל
הָאָרֶץ וַיִּסַּר נָח אֶת־מִכְסֵה הַתְּבֵה
וַיֵּרָא וַהֲנֵה חֲרָבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה :
י וּבְחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים
יוֹם לְחֹדֶשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ : ס רַבִּיעַ

אוספת למחב לוחיה
עוד : י וְהָיָה בְּשִׁשֶׁת מֵאוֹת
וּתְרַסָּא שְׁנַיִן פְּקֻדָּא
בְּמַד לִירְחָא נִיבְוּ מֵאוֹ
מֵעַל אֶרְעָא וַהֲנֵה נִחַת
חֻפָּאָה דְּתִיבְתָא וְחָא
וְהָא נִיבְוּ אֶפְי אֶרְעָא :
י וּבְיָרְחָא תְּנִיבָא
בְּעֶסְרִין וּשְׁבַע יוֹמִין
לְיָרְחָא וּבִישֶׁת אֶרְעָא :

יום 1 כדי להשלים כל הסדרה שנים סקרא ואחד תרנוס הדגנו תשלום כל הסדרה ותרנוס והמכרה :

סו וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר :
סו צֵא מִן־הַתְּבֵה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ
וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ אִתְּךָ : י פְּלִי־הֵיְהִי

סו וּמְלִירֵי יוֹעָם נַחֲמִימִר :
סו פֻּקַּח מִן תִּיבְתָא אַתָּה
וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ
עִמָּךְ : י פְּלִי חִיָּתָא דְעִמָּךְ
הָא יוֹסִי כְּחַמֵּס : רִבִּי : סו
סְבֻדִין קָט :

שפתי חכמים

א ר"ל סי סיה דכר סמניר הסל ור"י טוין ט"ו מהמר סיככו ל' ויחפעל ויחל א יחמו ויחל ויחמו : (יג) בראשון .
לר"ל הוא תשרי ולרבי יהושע הוא ניסן (ר"ה יב) : חרבו , נכשה כמן סיס סקראו סניה על חסלה :
(יד) בשבעה ועשרים . וירדתו כחלט הסני ב"ו . אלו י"ח ימים טהמה יתירה על הלכה טמסט דור
במבול טנה תמיסה סיה : יבשה . נכשה גריר כלכחה : (טו) אתה ואשתך וכו' . איס וחסמו כחן התיר להס
פירוש לתורה אלהים

שוב אליו עוד אגב יא האם וף שוין סער גימ וינדער
גינקערס צו אים : (יג) ויהי אגב עם איז גינען באהה
ולש פאוח שנה ווען נח איז אלס גינען זעקס
דערנערס סיס איין יארר בראשון איין דעם ערשטן
חדש בארד חדש איין טאג איין חדש חרבו סיס
פעל הארץ זענען אים גיטרוקענט גיטארין דאס
טאקער פון דער ערד ופר נח את מסה התבה
אגב נח האם אפ גיטאהן יא דעק פון דער
סכה וירא אגב ער האם גינען ונהה חרבו
פי האנסה דאס טאקער איז אים גיטרוקענט
גיטארין פון דער ערד אגב דא ערד איז גיטארין
מיי וירא ליים אגב איז פון אויבין פאר טריקונגס

ספר הישר
יני גיט עסין , דריקער העל ייה סאר וייא סארין סאכין
דעקערע אג סערקע שפיון אג וועל זען דעם סוף פון
וירא , אויף סארין האס אכרם געטאגט צו ויין סוטער ויא
נאל סאכין אשפיו סין רכי גוסע זינען , די סוטער האס
אוי גיטאהן אג האס געטאכט אגוסע שפיו פון דרי
דינען אג האס דיא שפיו גינען צו איר זוקן אכרם אג
סכרם האס גישטעלט די שפיו סאר די גאסער , אג איז
גינען געפין וייא אגאנציק טאג אג ער האס גינען אז
קיינער זיגט גיט אים די האנס זיט זעקען עסין , איז ער
פיי גיטארין אויף ויין סאקער אג האס געטאכען די האק
(חק לישראל עיט)
(ח"א)

אשר אתך מכל-בשר בעוף
 ובבהמה ובכל-הרמש הרמש על-
 הארץ תוציא אתך ושרצו בארץ
 ופרו ורבו עליה-ארץ: יי ויצא נח
 ובניו ואשתו ונשי-בניו אתו:
 כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף
 כל רמש על-הארץ למשפחתיהם
 יצאו מן-התבה: כ ויבן נח מזבח

מכל בשרא בעופא
 ובבעיירא ובכל ריחשא
 דרמיש על ארעא אפיק
 עמך ויבילדון בארעא
 ויפשוון ויסגון על ארעא:
 יי ונפק נח ובנוהי
 ואתתיה ונשי בנהי
 עמיה: יט כל חיתא כל
 ריחשא וכל עופא כל
 דרמיש על ארעא
 לורעיתרון נפקו מן
 טיבתא: כ ויבנא נח
 מזבח

תולדות אהרן
 משפחותיהם יצאו מן התבה: כ ויבן נח מזבח

שפתי חכמים

היצא קרי

רש"י

תשמיט המטה: הוצא, הולא כתיב הולא קרי ב הולא
 אמר להם שילאו הולא אם אינם רואים ללאת הולאים
 אלה: ושרצו בארץ, ולא כתיבה מניד שאף הכהמה והעוף נאסרו כחשמים: (ט) למשפחתיהם, קבלו

דעת וקנים כבעלי התוספות

(ט) משפחתיהם יצאו מן התבה, וכי יש משפחה ובהמה
 אלא אותן שרבו בסגן וכו' כינס ויצא מן התבה:
 יתן לפני ס' דבר מה חמורת נפשו, והקרנן אינו ה'ו ממנה או שומר לט', רק כהעורר והחמרים לפני ט' שפתי נלען לפני

פירוש לתורת אלהים

אחד אלע חיות נואם וענען מיס דיר סגל בשר פון
 אלע לעבעדיגע זאכן ויצא איהו זאקסטו ארוים
 ציהען מיס דיר ושרצו בארץ אונ ויבא זאלין זיה
 נוידימיען אויף דער ערד אקער גיט אין דער
 מכה נוארום זיי וענען אויף אסור גינוען קהשמיש
 אין דער מכה ופרו ורבו על הארץ אונ זייא זאלין זיה
 פרוקפערין אונ זאלין זיה קערין אויף דער ערד:

ספר הישר

האקטו צו-האקט מיינע גאטער, האט אבךם גיזאגט צו
 זיין פאטער, גיט איה האב זייא צו האקט גאר איה האב
 געבריינגט פאר זיי די שפייז צום עסן, האבין אלע אריין
 גישטעקט די הענט אין שיסול צו גענען עסן פריער פאר
 דעם גרעסטען בילד, איז דער גרויסער בילד ביי גינוארין
 אויף זייא אונ האט גענומען דיא האק אונ האט זייא צו
 האקט אונ דיא האק זייגט גאך געבין אים, איז מכה ביי
 גינוארין אויף אבךם אונ האט גיזאגט צו אים דו זאקסט
 זיינען האבין דען די גאטער אלעקראפט אין זיה זיי וענען
 דאך פון האלץ אונ פון שטיין איה אלעין האב זייא דאך
 געמאכט ווי אזוי קענטו מיר זאגן אז דער גרויסער בילד
 האט דאס גיטאקן, האט אבךם גיזאגט צו זיין פאטער אז
 דיא בילדער האבין גיין לעבן אונ לענען גאר גיט טאקן
 פאר וואס דינקסטו צו זיי אונ בוקסט דיה צו זייא, קענען
 דען די גאטער דיה קעסטין פון אונקוליק, הערין זיי דען
 זיינע תפלות וואס דו בינט מתפלל צו זייא, וויא אזוי
 קענסטו דינען אונעלעש שטיינער אונ העלדער, פאר וואס
 זאקסטו אונ אלע קענטשין גיט גיזיבין אז עס איז דא
 (א) וחס לישראל ט"ט

לִיהוּהַ וַיִּקַּח מִכָּל אֲהַבְהֵמָה הַחַיָּה וּמִכָּל הָעוֹף הַשָּׁמַיִם וַיַּעַל עִלָּת בַּמִּזְבֵּחַ: כִּי וַיְרַח יְהוָה אֶת־דְּרוֹת הַגִּיהוֹם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לֵוִי לֹא אֶסֶף לְקַבֵּל עוֹד אֶת־הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יַעַר לֵב הָאָדָם

מדבקה קדם ה' תסמי
כפל בעצרה דבא וכפל
עפא דכי ואסק עמו
אל מדבקה: כי וקבל
קדמא ת קדמיה ואם
במקרה לא אסק
למילת עוד ת ארשא
בדל חגי ארשא אד
קדא דבא דארשא פיש
תא וקא פל. ארשא קם: וקם
מקורו סס וקדמ: הו: י: יא. סס
על ארשא סו קדמיה: 1

בעל המורים

(תל) וקם. כי כמס' סל ולידן ויהא סל דיה כדדו וכוו סדרו דרל ארי סופי ישרא' פתוין סיתו דיה חס סל וקם
סל כיה כדדו פ'א כדדו סלל כדדו וקם פ' אס דיה סופו ססמדין ליהן דיה סופו. ד'ל' דנו סנכס סמו דיה כ'ס

שפתי הבנים

לך אמר סוקר' אמו נירר כ' ו' ה' מתחלסו וכו' סלל.
(תל) כי פ' סלל סעספ' סילא ססמס' סלל סלל ס' סופו-סל
כפלו: 1 כ' ס' סלל סלל כ' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
לכרי' קרין סלל ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
פ' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
ד' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
והסל' ל' לסר' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
הבסו' ס' על קיום העולם

ל' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
לסור ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'

קוסים על התורה

בא וברח זה שם רים נהיה וגו'. דער מדרש הנעלם
שקריבס ווען נח איז אריס געגאנגען פון דיא
סקה און ער האט געזען ווי די וועלט איז וויקס האט ער
געזייגט און האט געזאגט ריבונן של עולם וועגן די וויקס
פון די ווארעשע פענקשין וואקסט פארלארן וויקס גער
געמאכטן ביין וועלט. אדער דו האסט די וועלט גאר גוט
געמאכט בשמים. אדער דו האסט דיא פענקשין גוט
געמאכט בשמים. אדער האט ער מקריב גיעען קרבנות
און האט געזעסן פ'י גאט אז פון אריס און וויסער נאך
שוין גאט גוט וויקס סאכט די וועלט. וברח ה' את רים
עגרות. גאט האט גישפעקט דעם גושען דים. דכי וואגט
דריי ערליי ביהות האט גאט גישפעקט דעם רים פון דיא
קרבנות און דעם רים פון ויין ספ'ה און דעם רים פון
וויינע פעשום סוכים

פ'י יצר לב האדם רע סעקערו וגו'. איז דאך אקלאו
איינער גאט האט געבריינגט דעם סבל האט ער
געמאכט דער יצר הרע פון די פענקשין איז שפעקט דרייפער
דאך סען גבריינגען אקבול, דאך דעם סבל האט גאט
געמאכט ווייל דער יצר הרע איז שפעקט דרייפער ווער איז
שוין גיין סבל גבריינגען. גאר פ'י דעם פענקש וועגן דא
דריי ערליי עגרות, עס איז דא אקענטש וועגן דא
ווייץ, ער גלייבט גוט אז גאט אדער ער גלייבט גוט אז די
טורה איז פון גאט, אז דעם פענקש איז שוין גיטא אהייף,
ער נעמט שוין ויין ארשע ביי ער נעמט שטארבן, און אזוי

לפי ס' וס' ומשנה ספ'א ל' ומקל מל' סלל סלל ס' ס' ס'
לסור ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
פירוש לתורת אלהים
און נח האט געמאכט אקבולס צו גאט ווי
סבל ובהמה ספ'ה און ער האט גענוקען פון
איינליכער קהקה ספ'ה וסלל ס' ס' ס' ס' ס' ס'
איינליכען עוף ספ'ה וסלל ס' ס' ס' ס' ס' ס'
סקריב גיעען עגרות וויף דעם סוכים. ויש
שקריבס פון טאנען האט נח געוויקס ער דאך
סקריב ויין אהרין ער איז דאך דרייף גוט געמאכט
גיטארין איז דער הידור נח האט געמאכט וואס
גאט האט סיר געמאכט איך ואל אריין געסען איז
דער סכה פון דיא סיינים ספ'ה וסלל ס' ס' ס' ס'
גאר גיעען פ'י איך ואל קרבנות סקריב ויין פון
וויינא: (כא) וברח ה' את רים מניחת און גאט האט
גישפעקט דעם גישפעקען רים פון דיא קרבנות
קלוסר וינע קרבנות וועגן אן גיטקען גיטארין
פאר גאט ויאסר ה' אז נכו און גאט האט געמאכט
אין ויף וועלכערס לא אסיף איך וועל גוט סערין
לפ'י ער אה הארשא בעבור הארם נאך צו שעלסין די
ערד פון וועגן דעם פענקש פ'י יצר לב האדם רע

ספר הישר
גרייסער גאט האט שפייט איז אסוב ער האט דיא צד
האקט ווייל וי האבין געט פם דאס אסין פריער פון אים
האט דער קלף גימאנט צו 2 כ'ס, דו וואקסט לינען, האבין
דען די האקט ס'ס צו ספ'ה אועלעש וואקן ווי דו וואקסט
14 (ה:י) (ה:י)

פונציריה נא אסיף עוד למחתי ית קר דחי קמא בעבדית: כב עוד קר יומי ארעא זרעא וחצרא נקורא וחוץא ונקיטא

בער הטורים

פסהרית רוח כנדיז או ירמח ה: מנערוי. ג' כמס' הכל ואידך איש מלחמה מנערוי שאנן מואב מנערוי. שונערוי דרף פדס להלחם עם ינהר ואם יגבר עליו ואלחו שאנן מואב מנערוי ושוקט הוא על שמרוי: (כב) וקריר. ב' כמס' הנה ואידך כפ'

שפתי חכמים

רש"י

שקריב קרבן על הטובה שהיה לו מאת הש"י וכ"ש נח שניצל ממטל שביא קרבן במקום חודה לדרכה לריבוץ להודות אך דקשה לרש"י מ"ש שביא עולם מכל הסכמה הטורה ומכל השוף הטורה די לו שביא קרבן שבילו ושבילו אשמו וכו' ולוחיו ולמה הביא מכל המינים וע"ז תירץ אמר לא ליה וכו' ובה יתורנו קטיות הראש' וק"ל: ד דליל ללא אוסיף קד לקללת האדמה להשחית ג' טפחים של מחרישה ומד לכהות כל מי דהיה לו ללכלל בחד לא אוסיף עוד לקלל את האדמה ולהיות את' כל המי אלא כפל לא אוסיף לשבוטה כן ל"ל ודלא כהר"ם שפי' לא אוסיף לקלל משמע להשחית ג' טפחים של מחרישה וגם משמע לכהות כל מי אלא כופלו לשבוטה: דה כתב הר"ם וא"ת למה לא הביא לראש על שכל לשבוטה מקרא דוקומיוות את בריתו דהכל משמע לכך כרת ברית וזוהו לקיימו ולמה הוכרחו לביא דהכל מדכרי קבלה דאשר נשבעתי כי ו"ש. ושמה י"ל דמלכו הוכרחו לביא ראה מקרא דאשר נשבעתי דשפיר משמע דלאו וזמי תמי זמני הוא שבוטה וק"ל ל"ל: ו ה"ג הני כסליו וטבת

(כא) מנערוי. מנערוי כתיב משנעור ללאת ממשי אמו נתן בו יתר הרע: לא אסף. ולא אסף. כפל הדבר לשבוטה ד הוא שכתוב אשר נשבעתי מעבור מי נח ה ולא מלניו בה שבוטה אלא זו שכלל דבריו והיא שבוטה וכן דרשו חכמים במסכת שבוטות (דף לו): (כב) עוד כל ימי הארץ וגוי לא ישבתו. ו' עתים הללו שני מדשים לכל אחד כמו ששנינו חלי חשרי ומרחשו והני כסליו זרע חלי כסליו וטבת וחלי שבת ו קור וכו' כב"מ (דף קג) (ס"א) עוד כל ימי כלומר תמיד כמו עוד טומאתו (ב): קור. קשה מחורף:

הבשחת ה' על קיום העולם

דעת וקנים מבעלי התוספות

כל כפי החכם שהחיו אותם. ולהטות לה' שלא יתטלו עוד. כנה מוצא וקרבו עליו קרבן. וירח ה' את רוח הנוחה. כי כחת רוח ה' לו להקב"ה ממשכה זו. ונה כחת יעק מחשבות כאלה כלב בניו אחרינו. וכמו כן יהי דור אחר דור. ואף אם יחטאו. לא יהיה כדור המבול. אנשי רשע כמו הם. ע"כ ויאמר ה' אל לבו. כביכול הקב"ה חשבו מחשבות בלבו אח"ו הודיע זאת בתורה. כי לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי הדעות המושכות הנסרות באלם. ככל יום הולכים ומתגברים עד זום מותו. וע"ז אמרו רשעים אמר' על פתחו של גיהנם אינם חוזרים וכו' כדרכת מו"ל ע"פ וכל כחיה לא ישובין זו המינות והאפיקורסות. ועוד ענין אחר ה' כעוכרם רוב טובה שהשפיע להם הקב"ה מלד הטבע. כי האדמה היתה כילוחה וכהה ה' רב לחת די תבואה למכיר. כמו שאמרו חז"ל לרביעיש שנה היו זורעים. והיו כטלים מכל מלאכה ועבודה. וזה הביא אותם לזנות ולכל תאוה. והמבול תיקן הכל. כי המינות לא היו עוד בכל כלל האנשים. כי עין בעין ראו כי יש ויש דיון וכל מטעם נכבא מבורא אחד ואין שני לו והוא ארון השונם וכל יבול. ואם יחטא איש. הוא רק מנערוי. הולדות יגרום לו זאת. כחאמר דוד הע"ה חטאת נעורו ופסעי אל חורכ. מה שחאטיו ופשעתי כנערוי אין מהראוי שיחשב לו הקב"ה זאת לחטא ושע. מחמת כי הרוט נטוע בלב מדל החולדה. כי כן בטון חוללתי ובחטא יחמתי אחי. ע"כ אין לדיק בלרץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. כי חולדת האדם היא כפסולת. כנו שיש ככל

עוד כפי ימי הארץ. אקרא דרעיל קאי דלא אוסיף להכות את כל חי וגוי' עד הנה דרכי להארץ עד שבעתים או עד שבעים ושבעה כראשכח גבי קין כי עוד כפי ימי הארץ וגוי':

לקוים על התורה

פירוש לתורת אלהים

נאם גינאנט יצר פקשבות לבו רק כע ק"ה היום. דיא פראקטונג ונאם דער מענטש פראקט אין זין הארץ זענען שיעקט אויף אנאנציון טאג. דיא גאנצע צייט ונאם ער וועט לעבן. דריבער כוון מען אים פאררענדין פון דער וועלט, נוי"ש צו אים אין קיין האפענונג. ער יאל פאסער ווערן, נאך דעם מבול האט גאט גינען דער מענטש וועט נאר שיעקט זין אין דער וועלט, נוי"ש ער וועט ויפגען פארגעניגען, אפער ער וועט גרייבן אין גאט און אין זיין תורה, נאר ער וועט זיך ניש קענען שפארקן אויף דעם יצר הרע, דריבער וועט זיין זיווי ואכין גווען, אייגס, פאלד וויא ער וועט אפ שאהן דיא עבדיה וועט, ער תרטה האבין אונ וועט שאהן תשובה, צווייטונגס, נעמט ער נאר זינדען אין דער וועלט, אפער אז ער וועט אפ'ט ווערן וועט ער זיין ניש זינדען, נאר ער וועט שאהן תשובה, דריבער בארף מען קיין מבול פריינגען:

מנערוי דען די גיראנקען פון דעם הארץ פון דעם מענטש זענען שיעקט פון זיין ויגענט אן ויא אוסיף עוד להבות את כל חי כאשר עשיתי אונ איה וועל נים מערען נאך צו שאנען אלע לעבעדעגע פאשעפעניש אווי וויא איה האב גיטאהן: (כב) עוד כפי ימי הארץ ארע טעג פון דער ערד פרוקר כל זמן די וועלט וועט שטיין נארין דיא זעקס צייטיין ונאם ווייטער שטייט קיין אויף הערונג האבין ובע דיא צייט פון ויגן נאיר אונ דיא צייט פון שניט נקור אונ די צייט פון קעלם ויום אונ היץ ומגן אונ וועט ער זיין ניש זינדען, נאר ער וועט שאהן תשובה, דריבער בארף מען קיין מבול פריינגען:

ספר הישר

די גאנצע וועלט מענטשין, פאר ונאם נאמ'ט אוי' ניש דינען דעם גאט פון די גאנצע וועלט ונאם ער האט איה פאשאפן ונאם ער קען לעבעדיג מאכין אונ מוים מאכין, די גארעשער מלך. איה האב געמיינט אז דו וועסט לערנען

קענען זיי דען גסיו. קענען זיי דען ריידן, קענען זיי דען אויפהייבן אהאנט, האט אברם גינאנט צום מלך אויב זי האבין קיין כס צו קיין זאך פאר ונאם דינקטו צו זיי אונ פאקסט דך צו זיי אונ דו פארפירסט מיט דיניע נארעשקייט (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

אנקורוס

יָקִיץ וְתִרְף יוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכַּתוּ:
ט " וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־נַח וְאֶת־
בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ
אֶת־הָאָרֶץ: ב וּמִוֹרְאֵיכֶם וְחַתְכֶם

וְסִיתוּא וַיִּקַּם וַיִּלְדֵּיָא דָא
 יִבְרַחְיוֹן: א וַבְּרִיךְ יְיָ יֵת
 נַח וְיֵת בְּנוֹדָיו וַיֹּאמֶר לַחֲזַן
 פְּרִישׁוּ וַיִּסְגּוּ וַיִּמְלְאוּ יֵת
 אֶרְעָא: ב וְחַתְכֶּיכוֹן
 תּוֹלְדוֹת אֶהְרִין
 וַיּוֹם וַיִּלְטֵי: סְפִירָיוֹן מַח: וְיִמְוִחְסֵם
 סֵם שֵׁמֶה קִרָּה:

שפתי חכמים

רש"י

חורף. עת זרע שעורים וקטנית והרסין להתבשל
 מהר ז קור הוא חצי בטט וחזר וזווי ניסן (מקרא"ל)
 קציר חצי ניסן וחזיר חצי סיון: ק"ץ. הוא זמן לקטת
 תאנים וזמן שמיבישים אותן בשדות ושמן קץ כמו
 (שמאל ב טו) והלאה והקץ לטכול העערים: חום.
 הוא סוף ימות המזגה הזי אב ואלול וקצי תשרי חטולס
 חס ביותר כמו ששנינו במסכת יומא שלמי קייטא ח קצי
 מקייטא: ויום וליילה לא ישבתו. מכלל ששבת
 כל ימות המבול שלח שמשו מ המזלות י ולא ניכר בין
 יום ובין לילה (ב"ר פכ"ה וס' לד): לא ישבתו.
 לא יספקו כל אלה ב מלהתנגב כסדרן: (ב) ודחתכם.
 ואימתכם כמו תרלו חתת (חזו"ב ו) ואזדה ל' חיות
 (סנהדרין ג) שבת קטא) שכל זמן שזניקו בין יומי חי
 חין חתת לרדך לשומרו מן העכברים עוג מלך הכשן מת
 לרדך לשומרו מן העכברים שנאמר ומוראכם ומחכם יהיה

שפי' הכי וע"ס: ז ה"ק קור וסוא חלי כסליו וטבת וחלי שבת:
 ד' לפי שכל הקין הכרויות ערין קרין הן מחמת חור של חורף
 חלל שבוף הקין נתחמתו ונמלא שבוף הקין קש משקרו של
 קין וכן הקור קשה מחורף ג"כ ע"י סדרך להא כפי המקבל
 משמע שהחורף הוא חזקו וחמשו של שתי יומי נה. ואך כח
 סכא הקור קשה מחורף חלל שחפרט של שתי יומי נה. ואך כח
 מדברי הר"ם: ה' הא דנקט רש"י דוקא שלח שמש המזלות
 ולא נקט מכלל שלח נורע ולא נקטר סכרי קאי על י עתים
 משום דמלחא דפשיטא הוא דכל אותן שם עתים חלון בלרין
 זכרי המים היו על פני כל הארץ חלל נקט אפי' יום וליילה
 שחין חלון בלרין לא היו לפי שלח שמשו כ' י שלח שמשו
 המזלות כל ימי המבול פ"י כל הי"ב חדש כ"י כחג הר"ם
 ב' וז"ל חרף ויכל לראות כחמד כחשרי חס חרבו המים שוא
 חרף י"ב חודש וטרד מהיכן הוא ידע מספר הימים שאמר ויהי
 חרף מ' יום וגו' וטרד וישלח את היונה וגו' חרף פתחה בלתי
 חרף חרף לחמה אם יש מקום לנות ומה המזלות חרבה כחלון
 אם לא היה אור וכו' ופניה הדבר בקושיו. וז"ל דמה שאמרו
 שלח שמש המזלות היינו שלח היחה חטופה הגבלים חלל כמקום
 שבה שמש עומת שם היה אור כל י"ב חודש ולא היה יום
 וליילה כשאר ימים שוא י"ב שעות יום וי"ב שעות לילה חלל
 חלי כבור היה אור וחלי כבור היה חסך כל י"ב חודש כמו
 כשנכנס בחייה מפני מי המבול היה השמש על הארץ כדכתיב בטטס יהיה אור וגו' וכן לייקו ליטא שאמרו שלח שמש המזלות
 ולא חמרו שלח האירו המזרות חלל ודלוי המזרות האירו אך יום וליילה לא היה כשאר ימים וזהו שקט רש"י ולא ניכר בין
 יום וליילה כלומר כמקום אחד היה כולו יום ובמקום אחר היה כולו לילה ומפני ששמש היה על הארץ חרבו פני האדמה מחוס
 השמש חף שהיה כחוף י"ב חדש ובזה יתורכו כל קושיות הר"ם. אך מה ששקט מאין ידע מספר הימים בו' אספר שהיה משפר
 הימים ע"י שיעור סומן כמו שפי' בעל העקפה כפי כראשית או על ידי כלו שיעור שקרין בל"ה (ואנן אהרן) שהיה לו
 כיון שסמחה פוחה זורחה כחלון חרבה כי לא להם עשאו כי לא היה נת יושב בתוך למ"ד לחר היינו חלון. או ע"י כענין
 החיים כמו דלמדין משמרה לראשונה חמור נער כ' או ע"י ערבים וחרטולים כמה דלמר הכותן לשכני לביה להבחיין בין
 יום ובין לילה או ע"י סגולה אכן עוב או ל"ה וכמ"ס גבי מרע"ה מנין היה ידע אותה חס ואימה לילה כ"י ודוק וז' ילחז
 נפלאות מחוררו: ב דעת רש"י שלח פתח יעבתו לטון שזחה ומתחה מסוס דלח סידך לטון מטחה חלל על הטעל ששטס

הבשחת ח' על קיום העולם

הכריחה פסולת כן יש פסולת באלים מלד החולדה. ושיחיה
 האדם ילד חשה גור הקב"ה כן והשנית רוב הטובה. ששפטתי
 להם. ל"ב המבול קלק. כמו שחז"ל ברותין קלקו ברותין
 עומק המחריבים הקב"ה נביהס. ולמה
 דדוט. כל טפה ועפה של גשמים הכותחה הקב"ה

ה' לרדך הקב"ה להרחיח מי המבול. הוא במים קרים פ"ב
 ויכלו לגוע ולמות. וזח טפס הקב"ה נקלקל האדמה כפי' רש"י
 ע"פ סני משחיתם את הארץ עם הארץ שלח טפס עפמים על
 עומק המחריבים נקלקל. וטעמה לא יהי רוב טובה. לרש"י

פירוש לתורת אלילים

קענמ צווישין טאג אונ באַמט: (א) וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת
 נַח וְאֶת בְּנָיו אֹנָן וְשֵׁם אֹנָן גִּבְעֹנָה שֵׁם נַח מִיֹּם
 וַיִּנְעַם קִינְדֵר וַיֹּאמֶר לָהֶם אֹנָן עַד הָאֵם צַד וַיֵּיֵא
 גִּיזְאָנָם פְּרוּ וּרְבוּ עַד אֵין אֵין אֹנָן קִינְדֵר אֵין
 וּפְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ אֹנָן דְּעַר פִּיִּלְט דִּי עָרְדוּ: (ב) וּמִוֹרְאֵיכֶם
 אֹנָן אֵין עַד פִּיִּלְט וְחַתְכֶם אֹנָן אֵין עַד אֹנְנָם יֵת

זוכער וחיף אונ ווינטער יום וליילה אונ טאג אונ
 באמט לא ישבתו נאקען גיט רוקען דאם הייבט ויי
 נאקען קיין אויף הערונג האבין פון צו פירין ויה
 אזוי וויא זייער סדר איז נוארם אלע טעג פון
 דעם מבול האבין זיין גירושט דען דיא מנלות
 זענען גיט גענאנגען אונ קען האמ גיט דער

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר
 (א) וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת נַח וְאֶת בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם
 פָּרוּ וּרְבוּ עַד אֵין אֵין אֹנָן קִינְדֵר אֵין
 וּפְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ אֹנָן דְּעַר פִּיִּלְט דִּי עָרְדוּ: (ב) וּמִוֹרְאֵיכֶם
 אֹנָן אֵין עַד פִּיִּלְט וְחַתְכֶם אֹנָן אֵין עַד אֹנְנָם יֵת

דיין פאלק ווי אזוי זיי נאמין רינען דעם אמתין גאם, אונ
 די האקט אפער אזוי גיט געשאפן די האקט פ"ה געמאכט
 די באנצע וועלט מיט ריינע זינד אונ מיט די זינד פון זיינע
 קענישין וואס טהקען אויף ווי די טהקט. געוויס האקטו
 געהענט אונ וויקט אז דיא פריערדיגע קענישין האבין
 אויף געזינדיגט וויא די, האט גאם געקרינגט אויף זיין אטבור, אונ זיי
 אונ די מיט זיינע קענישין פארקענערון נאך דעם פצט פון גאם מיט
 אייערע זינד נועט איר דאך געוויס בריינגען
 שלעכטס אויף אויך אונ אויף דיא באנצע וועלט. געטער ווארפט
 אונקע אונ טהקט אפ פון זיך איינזעל זינד אונ
 ריגט דעם גאם פון דיא וועלט וואס די גשקת איז אין זיין
 האקט נועט דיר גוט זיין, אונ אויב ריין שלעכטע
 בארץ (חק לישראל ט"ב) (ח"א) 15 וועט

וְאִמְתַּכּוֹן תְּהֵא עַל כִּד
 חַיִּית אַרְעָא וְעַל כִּל
 עוֹפָא דְשָׁמַיָא בְּכָל דִּי
 תִּרְחַשׁ אַרְעָא וּבְכָל נִוְנִי
 יִמָּא בִּידְכֹן יְהוֹן מְסִירִין:
 וּכְדִּי רִחֲשָׁא דְהוּא חִי
 לְכוּן יְהֵא לְמִיכַל בִּירוּק
 עֲשָׂבָא
 תִּיא כִּירָק טַב . סְנַדְרִינֹו יוֹן מִן חֵט :

ואימתכון תהא על כיד
 חיות ארעא ועל כל
 עופא דשמיא בכל די
 תרחש ארעא ובכל נוני
 ימא בידכון יהון מסירין:
 וכדי רחשא דהוא חי
 לכוון יהא למיכל בירוק
 עשבא
 תיא כירק טב . סנדרינו יון מן חט :

רש"י

אימתי יהיה מוראכם על החיות כל זמן שאתם חיים :
 (ג) לכם יהיה לאכלה . (סנהדרין קט) שלא הרשיתי
 לאדם הראשון כשר אלא ירק עשב ו' ולכם כירק עשב
 ובהמה שיון כלם מטעמי ה' יורם מן האדמה ואין לזה יתרון
 על זה ולמה ימית האדם את בעירו אכל בזמן ומכיל שמעלו
 בהטחת ה' על קיום העולם

דבר בו שידר' מנוחה שכתב ממלכה זו אכל על הפועל
 עמיה כיון ככל על העמים ליון שידר' לומר שכתב (אלא פועל
 שלום דהיינו הקב"ה) אלא פ"י לשון הפסקה : י' (ק"מ) מה
 שהתיר ללם הכשר יותר מאלדם ללעד' לפי שקודם היום האדם
 על זה ולמה ימית האדם את בעירו אכל בזמן ומכיל שמעלו
 בהטחת ה' על קיום העולם

ועלה כולם קמשונים כמו פיה מרולים וקון ודדרי . ולא מלאו
 הבהמות והחיות והעופות כדבר כלום . ע"כ נגשו טורפים .
 והחלו נעשה טרף לשיוי הנכור ממנו מפני הרע . ע"כ אמר
 שכתוב ותמלא הארץ חמס . והמכיל שטרף גם אותם כי חממת

שפתי חכמים

דכר כולו קמשונים כמו פיה מרולים וקון ודדרי . ולא מלאו
 הבהמות והחיות והעופות כדבר כלום . ע"כ נגשו טורפים .
 והחלו נעשה טרף לשיוי הנכור ממנו מפני הרע . ע"כ אמר
 שכתוב ותמלא הארץ חמס . והמכיל שטרף גם אותם כי חממת

שפתי חכמים

דכר כולו קמשונים כמו פיה מרולים וקון ודדרי . ולא מלאו
 הבהמות והחיות והעופות כדבר כלום . ע"כ נגשו טורפים .
 והחלו נעשה טרף לשיוי הנכור ממנו מפני הרע . ע"כ אמר
 שכתוב ותמלא הארץ חמס . והמכיל שטרף גם אותם כי חממת

אחת לארבעים שנה [אשר ע"י זה נשחתו כל הבהמות וחיות ועופות
 לטרוף טרף ולגזול . כמו שאמר הכתוב ותמלא הארץ חמס .
 כי נשכני אדם זורעים בכל שנה . הבהמות והחיות והעופות
 מוצאים מה לאכול בשנה . אכל כשלא זרעו והאלדמה נעשה שממה

פירוש לתורת אלהים

על פי תורת הארץ ועל פי עוף השמים ואלו זיון אויף אלע
 חיות פון דער ערד און אויף אלע עופות וואס
 אונטער דעם הימל בכל אשר תרמש האדמה און
 אויף אלץ וואס דיא ערד מוהט ויודמניען ובכל
 דני הם און אלע פיש פון דעם ים בידכם נתנו וענען
 ארץ אין אייערי הענט גיגעבין גינוארין .
 ורש"י שרייבט ונתתקם אין לשון לעבין קלומר
 אפילו אקניד וואס איז אלט אטאג כל זמן עם
 לעבט באדארף מען דאס גיט הימין פאר דיא
 עקברים און אז דער מענטש איז מויט ווען ער
 איז אפילו אזוי גרויס וויא עוג מלך הבשן מוז
 מען אים הימין פאר די עקברים ווארום עם
 שטייט אין פסוק ומוכר אכס (חתקם) איז אזוי
 דער פשט ווען וועט זיון אייער פארקט אויף די
 חיות כל זמן איר לעבט : (ג) כל רמש אשר הוא חי
 אימליקעם ויודמנינג וואס עם לעבט כלם יהיה
 יאכלה ואל צו אייה זיון צו עסין בירק עשב אזוי וויא

פירוש לתורת אלהים

עסין דיא בהמה און פון דיא פלייש פון די בהמה נועט ווערין מענטשין פלייש . נועט דיא פלייש פון דיא בהמה
 ערקער ווערין . ווארום דער מענטש האט גענידניגט מער ווי דיא בהמה , אבער נח וואס ער איז גינען אצדיק און
 קינדער און נאך דורות וואס צווישען זיין וענען גינען אצדיקס האט זיי שוין גאט מתיר גינען צו עסין פלייש :

נתתני לכם את-כל: ד אף בשר בנפש דמו לא תאכלו: ה ואף את-דמכם לנפשותיכם אדרש מיד

עשבת יקבית כחן ית
פולא: ד ברם בשרא
בנפשיה דמיה לא
תיכלין: ה וברם ית
דמכון בנפשותיכון אתבש

ת"א אף בשר. פסוקים: ו' ו' אף. כחן קמח לא פסוקים: ה'

בעל המזרים

ויגש ופיון שם: (ה) ואף. ג' במס' הכל ואיך ואף אס עמיה סרן אחותכם. ואף את הדבר. לומר כמו שאסור להיוג
עלמנו קר אסור לקבלו עלמנו והוא ואף את למכס לנפשותיכם ואף את הדבר שאפילו הדבור אדרוש. יתע' עם עמיה עמנו
שמכל חיה אדרשו בין עמיה בין עהורם:

שפתי חכמים

רש"י

כולם וסיס ורמי שאכדו כולם אלא שנהקיימו בזכות נח וזכו
היה לו יחרון על הכ"ח וכו': ב' כחכ הר"ם הנוסחא הנכונה
שמלאתי בנפשו כבוד נפשו בו לא תאכלו הרי אכר מן החי כבוד
נפשו כדמו לא תאכלו הרי דם מן החי וכו"ל מן בנפשו כמקום
עם כללו אמר הכשר כבודו עם הנפש לא תאכלוהו ומיחורא
דדמו דרשו עמלת בנפשו נדרש לפניו ולאחריו כשר בנפשו בנפשו
דמו ופירושו הכשר כבודו עם נפשו וכן כשעת נפשו דמו כלומר
כדמו עורדו עם נפשו לא תאכלו ומה שהולך לומר כבוד נפשו
בו ולא אמר כלשוו הכחוש כשר עם נפשו כמובן ממלת נפשו
הוא מפני שגמר עם נפשו לא תאכלו מורה שלא תאכלו הנפש
עם כבוד יחד לסיק פ"י בנפשו כבוד נפשו בו וכו': ג' (קל"ח)
דלי משופך דם אמר סא ככר נאמר ומיד הולדס: ד' דל"ג

הבטחת ה' על קיום העולם

סרגלס לא יסתנו עולין חכל מפתה לא אוסיף עוד להכות כל חי.
וכעס כי עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וגו' ולא יסבותו. מעתה
כל שנה ושנה יצטרך כל אדם לחרוש ולזרוע ולקצור וכל מלאכה
בשרם. ויסיס האדם עבוד בעבודתו. ויערך ליסא עניו לשמים.

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ה) ואך את רסכם וגו'. אזהרה לחונק עצמו ואסור בבר
יכול אפי' כחנניה מישאל ועזריה ת"י אף פירוש יבול
אפילו כמו אלו שסמרו עצמן לקדוש השם שלא יוכל לחבוט
בעצמו אה הוא ירא שלא יוכל בעצמו לעמוד בנסיון ח"ל אף
כי בעת השמר יוכל לספור עצמו למיחורא ולחרונ עצמו.

וכן בשאל בן קיש שאמר יעזרו שלוחי חרבך ודקרינו בה וכו' ת"י אף שאם ירא אדם ששם יעשו לו יסורין קשים

לקוטים על התורה

(ד) אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו. נאמר ויען דיא פלייש
איו מיט דיא בלוט צו זאקען, זאלט איר די פלייש
גייט עסין ונאם מיינט מען איר זאלט גיט אפשיידן
אשטיק פלייש פון אלעבעדיגע ביהמה אונ, עסין, אונ די
בלוט אליון זאלט איר אויך גיט עסין, נאר איר זאלט
פריער שעקטין די ביהמה אונ די בלוט זאל פון איר ארויס
גיין נאכדעם נעמט איר עסין די פלייש, דער בחל קדומים
זאגט דיא תורה מיינט מען זאל גיט עסין אזוי אזאך ונאם
מען האט געגבט אדער געגל'ה, ווייך דער גיב אדער
דער גיין האבין דאך איינגישטעלט זייער בלוט וזייער
לעבין ויען זיי האבין געגבט אדער געגל'ה, ווארום עס
קאמ דאך געגענט זיין אז דער בעל הבית זאלט
אייס געענליך:

עסין איר פלייש, אונ וזייער ובנפשו דמו און זיין בלוט און זיין מיט דעם נפש דאם מיינט
מען דם מן החי בלוט פון אלעבעדיגע זאך יא תאכלו זאלט איר גיט עסין דאם ונאמ'ם ובנפשו
גייט ארויף אונ אראפ: (ה) ואך אונ זייערם את דמכם אייער בלוט נפשתיכם צו אייער
לייער אדרוש וועל איך פארשטען, רש"י שרייבט אזוי דעם פשט האמשי איך האב אייך מתיר
גינען צו מייטין אבהמה אבער אייער אייגען בלוט דאם הייטט אז אייער הרגת ויה אליון
אונ פאר גיט זיין אייגען בלוט וועל איך פארשטען דאם הייטט איך וועל איס שפראפין.
אונ וזייער לנפשותיכם אפילו נען אייער דער ונאמ'ם ויה אליון בכויר האמשי עם איו פון איס

פרקי דרבי אליעזר

נענען געקומען צום סוף נמרוד אונ זענען געעסין פאר
אייס, אונ אברם איז נאך גינען אין דעם געפייגקעניס,
האט דער סוף נמרוד גינאנט צו אלע שרים אונ צו אלע
הקמים איר האט גינענעט ונאם דער זיהן פון פרת האט גינאמן צו זיין פאטער,
דענציילט ונאם אברם האט גינאמן צו זיין פאטער פרת, אונ איך האב געשיקט מען זאל פרייגען דעם זיהן פון
(דק לישראל ע"ט) (ח"א) 4 16 תת

מִדְּכָל חַיִּים אֲתַבְעֶינִי
 וְכַד אֲנִישָׁא מִדְּגַבְר
 דְּיִשׁוּד יִתְּ דְמָא דְאַחֵרִי
 אֲתַבְעֵ יִתְּ נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא
 וְדְיִשׁוּד דְמָא דְאַנְשָׁא
 בְּסִדְרִין עַל מִימְרֵי דְנִינְיָ
 דְמִיָּה יִתְּשֵׁד אֲרִי בְּצַלְמָא
 דְיִי עֲבַד יִתְּ אֲנִישָׁא

מִדְּכָל חַיִּים אֲתַבְעֶינִי
 וְכַד אֲנִישָׁא מִדְּגַבְר
 דְּיִשׁוּד יִתְּ דְמָא דְאַחֵרִי
 אֲתַבְעֵ יִתְּ נַפְשָׁא דְאַנְשָׁא
 וְדְיִשׁוּד דְמָא דְאַנְשָׁא
 בְּסִדְרִין עַל מִימְרֵי דְנִינְיָ
 דְמִיָּה יִתְּשֵׁד אֲרִי בְּצַלְמָא
 דְיִי עֲבַד יִתְּ אֲנִישָׁא

רש"י
 נמאכל היות רעות לשלום בהן שנאמר (תהלים מט) נמאכל כבהמות כלמו לפיכך הולך להסיר עליהן את החיות ומויר האדם. מיד הורג כמזיד ואין עדים חיי אדרוש: מיר איש אחיו. מיר שהוא חובב לו כלה והרגו שנג חיי אדרוש אם לא יגלה ויבקש על עונו לימחל שאף השונג לרדף כפרה ואם אין עדים

לחייבו גלות והוא אינו נכנע הקב"ה דו"ש ממנו. כמו שדרשו רבותינו והאלהים אלה לידו כמסכת מכות הקב"ה מומן למועד אחד וכו': (ו) באדם רבו ישפך. אם יש עדים המזיחוהו אחס למה כי כללם אלהים וכו': עשה את האדם. זה מקורא הכר לרדף להיות עשה העושה את האדם וכן הרבה במקרא:

דעת וקנים מבעלי התוספות
 שלא יוכל לסבול ולעמיד בנסיון שיכול להרוג את עצמו. מכאן מביאין ראיה איתן ששוחטין התיסק בשעה הנזירה. ויש שאוסרין ומפרשים כן יכול כהנניה וחבריו שכבר נמסרו לפניהם ת"י אך אבל אינו יכול להרוג את עצמו יכול כשאלו פירוש לתורה אלהים

בטבתח ה' על קיום העולם
 כל ואל מטר ואל יבא ארבע כנפולו. מ"כ לא יחסא. וכלאש יכ' עשכ נשדה והכזזה מלאות כר. יכ' לכהמות ולחית ולשפת שמסר עצמו למיתה ח"י אך מ' שאינו יכול חבול בעצמו לקומים על התורה

פירוש לתורה אלהים
 גיט ארוים גענאנגען בלוט נועל איה אויה פארשטען מיר פי תיה ארשעו ווען אהיה וועם הרנגן אקענטש נועל איה פארשטען פון איר דאם בלוט פון דעם מענטש. ורש"י שרייבט ווייל דער דוד המבול האבין געווינדקט אונ כחקת דעם האם וי"א גאט גימאכט הפקר זי דיא חיות רעות וי"א זאלין וי"א הרנגן דרום האם ער היינט געמוט זאגין דיא חיות וי"א זאלין שוין דיא מענטשין גיט הרנגן יסר הארם פון דער האנט פון דעם מענטש בלוט ווען אייגער הרנגת דעם אנדערין במויד אונ עם איז דרויף גיין ערות דא נועל איה אליו דעם דוצח שטרופין פיר איש אחיו אונ פון אזוי אקענטש וואם ער האט זיין חקר אזוי ליב וי"א אברודער אונ האט אים געהרגת בשונג ארוש וועל איה פון אים פארשטען את נפש האדם דעם נפש פון דעם מענטש אויב עם איז גיט דא ערות ער זאל פאר טריבען ווערין אין עיר מקלט אונ איז אליו אויה גיט אונקער טעניג פאר הקביה ער זאל אים בעטין ער זאל

(ו) שופך דם האדם פאדם דמו ישפך. דער סקר תפלת ישראל שרייבט ווי"א אין דיא ימים פון נח אונ אין די שפעטערדיגע דורות האט מען גענדיקט אז דער מענטש שטארבט גיט אריין זיין נשמה אין אנדערע לעבעדיגע זאכן. דריבער האבין זיי גיטאט אזוי ווי מען מעג שעקטין אבהקה אטילו אין איר דא זאגן איה פון אקענטש אזוי מעג מען שעקטין אדער הרנגן אקענטשין אויה, דריבער האט דיא חזרה גיטאט ווען די נשמה פון דעם מענטש איז אין אקענטש, קאר מען גיט הרנגן דעם מענטש, אונ אויב איין מענטש האט געהרגת דעם אנדערין מענטש זאל מען אים הרנגן. ספרי מוסר זאגין אז איינער בעטט. איינעק בי"א דעם אנדערין זיין פרנסה איז אויה גלייך ווי ער וואלט אים געהרגת, אדער אז איינער פארשטעט דעם אנדערין זיין שווערן פיר מענטשין איז אויה גלייך וויא ער וואלט אים געהרגת, אונ דאס מיינט דער פסוק ישפך דם האדם. ער פארניקט די בלוט פון אקענטש. פאדם. אונ די בלוט איז אין דעם מענטש, די בלוט איז פון אים גיט ארום גענאנגען. נאר די בלוט גיט זיך פון איין אדם אין אנדערין. פון פנים אין הארצין אונ פון הארצין אין פנים. ער ווערט דרום אונ ווי"א, איז אויה גלייך ווי ער וואלט אים געהרגת:

גיט ארוים גענאנגען בלוט נועל איה אויה פארשטען מיר פי תיה ארשעו ווען אהיה וועם הרנגן אקענטש נועל איה פארשטען פון איר דאם בלוט פון דעם מענטש. ורש"י שרייבט ווייל דער דוד המבול האבין געווינדקט אונ כחקת דעם האם וי"א גאט גימאכט הפקר זי דיא חיות רעות וי"א זאלין וי"א הרנגן דרום האם ער היינט געמוט זאגין דיא חיות וי"א זאלין שוין דיא מענטשין גיט הרנגן יסר הארם פון דער האנט פון דעם מענטש בלוט ווען אייגער הרנגת דעם אנדערין במויד אונ עם איז דרויף גיין ערות דא נועל איה אליו דעם דוצח שטרופין פיר איש אחיו אונ פון אזוי אקענטש וואם ער האט זיין חקר אזוי ליב וי"א אברודער אונ האט אים געהרגת בשונג ארוש וועל איה פון אים פארשטען את נפש האדם דעם נפש פון דעם מענטש אויב עם איז גיט דא ערות ער זאל פאר טריבען ווערין אין עיר מקלט אונ איז אליו אויה גיט אונקער טעניג פאר הקביה ער זאל אים בעטין ער זאל

אם סחל זיין פאר דעם עון וועט אים נאם שטרופין: (ו) שופך דם האדם דעם נואם פאר גיטם דאם בלוט פון אקענטש. דהיינו ווען אייגער הרנגת אקענטש במויד אונ ער איז פאר האנדירן ערות דרויף פאדם דמו ישפך זאל דורך מענטשין זיין בלוט פאר נאסין ווערין דאם גיט דין זאל אים הרנגן פי בצלם אלהים ווארום אין דעם פארעם פון נאם עשה את האדם האם נאם באשאפן דעם

אם סחל זיין פאר דעם עון וועט אים נאם שטרופין: (ו) שופך דם האדם דעם נואם פאר גיטם דאם בלוט פון אקענטש. דהיינו ווען אייגער הרנגת אקענטש במויד אונ ער איז פאר האנדירן ערות דרויף פאדם דמו ישפך זאל דורך מענטשין זיין בלוט פאר נאסין ווערין דאם גיט דין זאל אים הרנגן פי בצלם אלהים ווארום אין דעם פארעם פון נאם עשה את האדם האם נאם באשאפן דעם

ספר הישר
 תכת צו מיר, אונ מען האט אים געבריינגט פאר מיר. ער האט פאר זי"א דערצוילט וואס אקרב וואס געקעט צו אים נאר אן מורא אונ אן שרעק פאר מיר, אונ איצט איז פאדם געבירט אין געמיינקעניס, אונ זאגט איר אמשאם וואס זאל מען טאן דעם מענטש וואס האט געשריבט דעם פ"ה אונ וואס ער האט גי"קעט צום פ"ה אזעלכע שרעקטע רייד ווי איר האט גי"קעט. נאגין אלע געזאגט

פרקי רבני אריעז
 נקט קינדער מיט איין פאקל, אונ אלע מענטשין האבין גילעבט צו זאמען אויף איין אדם אין דעם לא"י שנקר, אונ אלע האבין פאקט געבירט אין געמיינקעניס, אונ זאגט איר אמשאם וואס זאל מען טאן דעם מענטש וואס האט געשריבט דעם פ"ה אונ וואס ער האט גי"קעט צום פ"ה אזעלכע שרעקטע רייד ווי איר האט גי"קעט. נאגין אלע געזאגט

וִּי אֲתָוִן פִּי שֵׁוּ וַיִּסְגֶּר
 אֶת־לִיבִי בַּאֲרָצָא וַיִּסְגֶּר
 כִּי־הִיא וְאָמַר יְיָ לֵבִי
 וְלִבִּי־נִחַר עִמָּי לְמִימֶר־
 הִיא הִיא מַקְוִים יִתְּ
 קִיּוּמִי עִמָּכֶן וְעַם כְּנִיחוֹן
 בַּתְּרִיכוֹן׃ וְעַם כָּל נִפְשָׁא
 חִיְתָא דְעִמָּכֶן בְּעוֹפָא

וַיֹּאמֶר יְיָ וְרַבֵּי שְׂרַעֵז בְּאֶרֶץ
 וּרְבִיבָה׃ ׀ חֲמִישִׁי ה' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶל־נַח וְאֶל־בְּנָיו אֲתוּ לֵאמֹר׃
 ׀ וְאֲנִי הֲנִי מִקְוִים אֶת־כְּרִיתִי
 אֶתְכֶם וְאֶת־זֶרְעְכֶם אַחֲרֵיכֶם׃
 וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם

תולדות אהרן

יֵצֵא מִכָּהֵן מִן כָּהֵן מִן כָּהֵן
 חֵן מִן כָּהֵן מִן כָּהֵן מִן כָּהֵן

בעל המורים

(ט) מקים את נתיבי חכמת. ס'ס חמים רבני לחיים החיים חכמים מקים לנס ציורו לכחיוס

רש"י

(ו) ואהם פרו ורבו. (כתובות ה) לפי פשוט ע הראשונה
 לברכה וכהן ללווי ולפי מדרשו להקים מי שאינו עומק בפירות
 ורבים לשוק דמים (יבמות סה) : (ס) ואני הנני .
 מסכים אני עמך שהיה נח דואג למסוק בפירות ורבים
 עד שהבטיחו הקב"ה שלא לנחת העולם עוד וכן עשה
 ובאמרונו ׀ אמר לו הנני מסכים לנשות קיום וחוק

לנפשוים ליל : ע (קל"ט) מסוכר למסוק דפ' כראשית יאלתר
 לנס פרו ורבו הוא פ' על ויבך לוחם אלסיס וכן נתי קריל
 דלעיל מסוק 6' דולמור לנס פרו ורבו דכני נח הוא פירוש על
 ויבך אלסיה אבל מוטו פרים ורכים לא למדט אלא בקרם
 דלחט פרו ורבו דלא כחור גיט ברבס : ׀ וכן עשה בלחיותם
 ד'ן וכן עשה בפעם שנית כלומר אפ"ס שסבטיחו פרו לעול
 א"ס היה דואג לפי שסבטיחו על הקב"ה על תנאיו הוא אם
 שוקן לטט מקיים סבטיחו ואל לאו אין מקיים סבטיחו ולכן
 היה דואג עד שסבטיחו קב"ה שלא להכיל מכול עוד כח"ן
 וכס ישרן ג"כ לנס טס לנס על מלוט פרים ורכים כל כנר

חכמתו ה' על קיום העולם

השמיים זכאלו ולא יקרפו דף - כן חקן קב"ה עולמו אחר
 סמסו - זלקוס סבטיחו ש כרת קס"י ציית עם נח מלמור
 עמו היה כועס עליו ביותר וקורא רבנן הוא לא היה חושש - ואמר אותו רב אם כדבריו יתרג אותו רב בסיתת
 משונה וכן היה שהמורה עכ"ה והיו פושטין ערו גותגין חול בין העור והבשר והוא כך נתבטלה המורה ואם לא
 שחם אותן ההיגוקות היו גיצולין :

פירוש לתורה אלהים

מיום אינערע קינדער וואס זייא וועלן זיין נאך
 אייך . רש"י שרייבט נח האם נים גינאלם האבין
 קינדער ווארום זך האם זיך געזאגןט פאקער
 וועט גאט ווידער ברענגן אפבל צו פאר דארביין
 דיא וועלט האט אים הקב"ה פאר זיךערט ער
 זאל שוין קער נים פאר דארביין דיא וועלט אזוי
 וויא פריער איז גישטאנען נאט האט גינאנט
 ולא אוסוף וגו' און הייגט האט אים נאט גינאנט
 איך זיין מסכים צו מאכין אקיום צו זיין הקב"ה
 און איך וועל דיר געבן אזייכין דרויף) : (ו) זאט כל
 נפש החיה און מיט אלע לעבעדיגע זאכין אשר
 אקום וואס איז מיט אייך געף אין עופות בבטחת

מענטש : (ו) ואתם פרו ורבו און איר פרוקבערם אייך
 און מערם אייך שרעו בארץ ויודים אייך אויף
 דער ערד היט קה און מערם אייך אויף איר .
 רש"י שרייבט דרום שפייט דער פסוק נאהגם צו
 דיא פריערדיגע פסוקים וואס רעדן פון שפיכת
 דמים מיר זאלן דער פון אפ לערנען אז דער
 וואס ועקם גיט ער זאל האבין קינדער איז גלייך
 וויא ער וואלט ברנגן מענטשין) : (ח) ויאמר אלהים
 אל נח ואני בניו און נאט האם גינאגם צו נח און צו
 זיינע זידין וזיין אים נאט אזוי צו זאגן : (ס) ואני
 און איך הנינו מקים את כרתי וועל פאשטעטיגין מין
 זיךערהיים איתכם מיט אייך ואת זרעכם אחרים און

ספר הישר

זיכט איינע שפראכע , ובי עקיבא זאגט זיין האבין אראפ
 גינאגן פון זיך דיא מליכה פון הקב"ה און האבין אייך זיך
 געמאכט אפך זך האט געטייטן נפשו , כפי יהודה זאגט
 זי הקבער האט הקב"ה האט געמאכט פאר זיךס און תורה ,

זום ס'ה דער מענטש וואס וועט פלאכין זעם ס'ה זאל
 קען אים איינזען . גאר ווייל אברם האט גינאמתן די אלע
 זאכין און ער האט פארשעקט אונזער נאט זאל קען אים
 פארברענען אין פייער , אויב דער ס'ה וויל אזוי טאהן
 זאל דער ס'ה שיקען זיינע קנעכט און זיין האבין סאכין
 און דיזיסן פייער אין זעם באקוהויזין קען זאל ברענען די
 ווארפין אין פייער , דער ס'ה האט אזוי גישאטן ער האט
 גינאטין זינע קנעכט קען זאל ברענען זעם קעניגליכען
 באקוהויזין וואס אין לאנד פשרים , דר"י קעג און דר"י זעכט
 האט קען אים געפרענט , גאקענס האט דער ס'ה
 גינאטין קען זאל ארויס געקען אברקייען פון געפוינענעם
 און קען זאל אים פירען אום פייער צום פארברענען אים .

אוב (ח"א) 6 15 (ח"א) (ובח לישראל ע"ט)

בְּעֶזְרָה בְּבִהְמָה וּבְכָל־חַיֵּי הָאָרֶץ
 אֶתְכֶם מִכָּל יֹצְאֵי הַתְּכָה לְכָל חַיֵּי
 הָאָרֶץ: " וְהַקִּימְתִי אֶת־בְּרִיתִי
 אֶתְכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בְּשָׂר עוֹד
 מִמִּי הַמַּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל
 לְשָׁחַת הָאָרֶץ: " וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אַנִּי נֹתֵן
 בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה
 אֲשֶׁר אֶתְכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: " אֶת־
 קִשְׁתִּי נָתַתִּי בַעֲנַן וְהַיְתָה לְאוֹת

בְּבַעֲרָא וּבְבַעֲרָא חַוֵּי
 אֶרְעָא עֲמֻכּוֹן מְכַרְ נִמְקִי
 תִּיבּוּחָא לְכָל חַוֵּי אֶרְעָא:
 " וַיֹּאקִים יְהוָה קִימִי עֲמֻכּוֹן
 וְלֹא יִשְׁחַדֵּי כָּל בְּשָׂרָא
 עוֹד מִמִּי מִבְּפָנָא וְלֹא יִהְיֶה
 עוֹד מַבּוּלָא לְשָׁחַת
 אֶרְעָא: " וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶת־קִימִי דִּי אֲנָא יְהֵב בֵּין
 מִימְרִי וּבִינֵיכּוֹן וּבֵין כָּל
 נֶפְשָׁא חַיָּה דִּי עֲמֻכּוֹן
 לְדֹרֵי עוֹלָמָא: " יְהוָה קִשְׁתִּי
 יְהֵבִית בַּעֲנָנָא וְהָיָה לְאוֹת
 תּוֹלְדוֹת אֲהָרֵן
 אֵלֶּה יְעָם . שְׂבוּעוֹת ט : וְלֹא יִהְיֶה
 שְׂבוּעוֹת ט : שְׂבוּעוֹת ט :

שפתי חכמים

רש"י

ברית להכמתחי ואתן לך אות : (י) חית הארץ אתכם .
 הם המתהלכים עם הכריות : מכל יוצאי התבה .
 להכיוו שקים צ ורמשים : לכל חית הארץ . להכיוו
 המזיקין שאין ככלל החיה אשר אתכם שאין הילוכן עם
 הכריות : (יא) והקימתי . אעשה ק קיום לכריתי
 ועשו קיום את הקשת כמו שמסיים והולך : (יב) לדרת עולם . נכתב חסר שש דורות שלא הולרכו למות
 ענין אות וברית הקשת
 (יב) ויאמר אלהים זאת אות הכרית . (יג) את קשתי וגו' .

לקוטים על התורה

אין בהמות ובקל חית הארץ אתכם אונ מיט אלע חיות
 פון דער ערד נואם וְעָנַן צוֹוִישַׁעַן אִייה מְכַרְ יוֹצְאֵי
 הַתְּכָה פון אֶלְע נואם וְעָנַן אַרוּים גְּעַנְאֲנָעַן פון
 דער תְּכָה וְכִי חַיֵּי הָאָרֶץ צו אֶלְע חַיֵּי חַיֵּי חַיֵּי
 עָרֶד דָּאם מִיִּנְט מַעַן דִּיא מוֹיָקִין : (יא) וְהַקִּימְתִי אֶת־בְּרִיתִי אֶתְכֶם אונ אִייה וְעַל בַּאֲפֻקְסִימֵינַן מִיִּין בְּרִית
 מִיִּין אִייה דָּאם הַיִּיקֶם אִייה וְעַל מַאֲבִין אֶקוּים צו מִיִּין בְּרִית אונ נואם אִיז דְּעַר קוּים דָּאם אִיז דְּעַר
 דְּעַנְיָן בּוּיָגִין אִוִי וְיִיא וְיִישַׁעַר וְעַם שְׁמִיין וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בְּשָׂר עוֹד אונ עַם וְאֵל שׁוּין קְעַר מִיִּין
 לְעַבְדֵינָע נֹאחַ פֹּאָר שְׁנִימִין וְעַרְיָן סְפִי הַמַּבּוּל דוּרָה דְּעַם נואקְעַר פון דְּעַם מַבּוּל וְיִיא יְהֵי עוֹד
 מַבּוּל אונ עַם וְאֵל שׁוּין מְעַהָר מִיִּין קֹאֶהֶל גִּיט זִיִּין מִיִּין מַבּוּל לְשָׁחַת הָאָרֶץ צו־פֹּאָר דֹּאֲרֵבִין דִּיא עָרֶד :
 (יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אונ גָּאֵם הָאֵם גִּינְאָגֵם זֹאת אֹת הַבְּרִית דָּאם אִיז דְּעַר צִיִּיבִין פון דְּעַם בְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
 בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְנֹאם אִייה גִּיב צוֹוִישַׁעַן אִייה וְיִין כִּי נֶפֶשׁ חַיָּה אונ צוֹוִישַׁעַן אֶלְע לְעַבְדֵינָע וְאֲכִין אֲשֶׁר אֶתְכֶם
 נואם וְעָנַן וְקוּים אִייה לְדֹרֹת עוֹלָם כִּי צו אִיִּיבִינָע דֹּרֹת : (יג) אֶת־קִשְׁתִּי נָתַתִּי בַּעֲנַן מִיִּין רְעַנְיָן בּוּיָגִין
 דָּאֵב אִייה גִּינְעֵבִין אִיז וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית אונ דָּאם וְאֵל נִיִּין אֲצִיִּיבִין אִייה דְּעַם בְּרִית וְנֹאם אִיז

ספר הישר

פרקי הרבי אליעזר

ואם נתן יי ביהאם מיט נד אין דיא תבה , אונ ויען נייא וענן
 ארויסקענאנגען פון די תבה האם הם גענוגען די קליידער מיט
 דך , אונ האם יי געשיינגס צו נקרוד , אונ ויען גמרוד פלעגס
 אונ קינדער האבין נד פערנאמולט אויף דיא דעקער אונ
 עקליידען און מענטש אין אשטוב , גאר אלע וענען געקויפן ועדן דאם פארברענגן , ניי אקום און געקויפן
 זום 7 15 (ח"א) (הק לישראל ע"ם)

בְּשֵׁרָא: מו וְהָיָה קִשְׁתָּא
 בְּעֵנָא וְהָיָה לְדַבְרֵי
 קָם עֲלֵם בֵּין מִימְרָא דִּי
 נְבִין כָּל נִפְשָׁא חִיָּה
 בְּכַל בִּישְׂרָא דִּי עַל
 אֲרֵעָא: יו וַיֹּאמֶר יי לְנַח
 דָּא אַת קָם דִּי אֲקִימִית
 בֵּין מִימְרֵי וּבֵין כָּל
 בִּישְׂרָא דִּי עַל אֲרֵעָא:
 יז וְהָיוּ בְּנֵי נַח דִּי נִפְקֵוּ
 מִן הַיְבוֹתָא שְׁם וְחָם וְיֶפֶת
 וְחָם הוּא אֲבוּהִי דְכְנָעַן:
 ה'לר"א

וְהָיָה הַקִּשְׁתָּא בְּעֵנָא וְהָיָה לְדַבְרֵי
 לְזִכֹּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין
 כָּל־נִפְשָׁא חִיָּה בְּכָל־בִּישְׂרָא אֲשֶׁר עַל־
 הָאָרֶץ: יו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נַח
 זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי
 בֵּינִי וּבֵין כָּל־בִּישְׂרָא אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:
 יז שְׁשֵׁי י"ח וַיְהִינּוּ בְנֵי־נַח הַיְצִיאִים מִן־
 הַתְּבֵה שְׁם וְחָם וְיֶפֶת וְחָם הוּא אֲבִי
 שְׁפָתֵי חַכְמִים

ר"ט"י

לעולם: (טו) בין אלהים ובין כל נפש חיה. בין
 מדת הדין של מעלה ובינוכם שהיה לו לכתוב ביני ובין
 כל נפש חיה. אלא זהו מדרכו כשהבא מדת הדין לקטרג עליכם (להיבז אתכם) אני רואה את האות ונוכח:
 (יז) זאת אורת הברית. הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרת: (יח) וחם הוא אבי כנען. למה
 הולך לומר כאן לפי שהפרשה עמוקה ובה כשכרומו של נח שקלל בה חס ועל ידו נתקלל כנען ועדיין לא כתב

ענין אורת וברית הקשת
 לכוונתו כי כללם אלהים עשה את האדם. אמנסי יש דור אשר המה
 משחיתים את דרכם ואת עלילותם כ"כ עד משחת מאליהם מראיהם
 ותוארם מכני אדם ואין עוד ללא אלהים עליהם ואז אין הדור
 הוא כולל ממי המבול רק בזכות שאר בעלי חיים וכמו שאמר
 ר"ל שלטעמים ארץ ניוון כשכיל הכמות שאמר אדם ובהיום
 תושבי ה'. והנה בין הדורות שלריון לאות הקשת יש הפרש
 כסודות הקשת. שחס הדור ראוי ששכיל בני האדם ובענין
 החמלה על מין האדם הם הקב"ה לבלתי הכיף את המבול. אז
 נראה הקשת כגוי לבל למען הראות לעיני האדם כי למענם
 יחמול הש"י על הארץ לבלתי השחיתם ויראו כל אדם ויגדלו
 פועל אלהים כי רכ הוא כחמלתו עליהם. אבל כשאין הדור ראוי
 כלל אל ההללה וכמותה הנה לטע ואין הלאה הארץ רק כשכיל
 שאר ב"ח אשר על פני האדמה. אז מראה הקשת נפתר ונבא

פירוש לתורת אלהים
 באשעפעניש: (טו) והיתה הקשת בענן אונ דער בויגין
 נאל זיין אין וואלקין וראיתיה אז איך נאל דאס
 זעהן זיכור ברית עולם צו גידענקין דעם אייביגען
 ברית בין אלהים צווישען דעם מרת הדין ובין פי
 נפש חיה און צווישען אלע נפשות וואס האבין
 אחיות בג' בשר אין אלע באשעפעניש על הארץ
 אויף דער ערד בלוקר אז דער מרת הדין נועם
 קומען אויף אייך בוקברג ויין איך נאל אייך
 באכין פאר לירען נועל איך זעהן דעם צייכין און
 נועל מיה דער מאגען אז איך האב בורת ברית

פרקי רבני אליעזר
 אלע זיען אין דיא שקאם מיר זאלן גיס פארשפרים נוערין
 ציינער פון אנדערין און אין דיא שקאם וועלן מיר באהען
 אפארעם וואס קר זאל גיין ויהי ביו צום היפעל, פאקער נועם
 נועם מיר זאגן דעם אמת נועם גיס שטארבין, האט מרת שטארבין, האט מרת שטארבין דיא עצה, דאס איז אקער גינען זיגען, גיש קרן האט אים
 גינאגט דעם אמת, מיין זיהן קרן האט מיר גיגעבין דיא עצה, דאס איז אקער גינען זיגען, גיש קרן האט אים
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 15 9 גיגעבין

כַּנְעַן: ים שלשה אלה בני-נה ומאלה נפצה כל-ארץ: כ ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: כא וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:

תיא יחל כ. . ספרות: ב. ויטע כ. . כרם: ג. ספרות: ד.

בעל הספרים

כ. ויטע. ג. כרם: ויטע כ. . ויטע אה. . דרשו רבותיו: מהיכן לקח הנוטע פנים וכן ספרות לקח הפלג מני: ה. היין כני' ולל: ויתגל אהות גלות כננו כרם נוליס ע"י היין

שפתי חכמים

הסולם: ת (ק"מ) דל"כ ויהל ל"ל לא הליל אלא ויטע כרם: א (ק"מ) דל"ן לרם איש של נעמי מפני שאין סולם קטי לאשה כמו סולם שקנים לבעלה עד שחלם איש אשה כמו שיחמר אשת איש כי המכות אשת איש הוא ע"ד הקנין: ב ויחל נח לר"י לר"י שהכניס עמו זמורות של חלבים בשמא זמורות של גזן שהכניס עמו מלכותי ויטע כרם ואין נטישה אלא זמורות דרישת הורע של אילן שהוא הנרשין שכתוב הפרי אינו נקרא נטישה. אלא זמורות של חלבים מ"ל. ורבי איסורל צדקורים של חרין דכוכתו מלכותי ויחל ופי' טעם עלמו חו"ן שהיה לו לסמוק חמלה כנטישה אחרת כדמי"ר משמע שהיה לו ג"כ שאר נטישות ואינו לא היטין מאחס מין אילן היה לו נטישות אלא הוהיל ולא הוכר כחורט עד כאן מין אחר אלא חלבים כדכתיב בני כרשית ויחפרו עלה חלבה לכן א"ל אומרים מין חלבים היה לו. וכל כיון דהם כנו פטרו כדי שלא יוליד כן רכישו ומהי. ראה הם שמקם להוליד עד כן רכישו אלא ענין אות וברית הקשות

אמר והקיימתי את בריתי חלבים ולא יכרת כל כשר עוד ממי המכיל ולא יסוף עוד מכיל לשחת החרץ. ור"ל שלא יהי' מכיל לשחת כל כשר אשר על החרץ ונס לא יהי' מכיל להשחית את החרץ עמיה (כמו שנשחתה החרץ ע"י המכיל ככל ולא החרט בני אדם הייחס אמר המכיל כמו חו"ן שחיו קודם המכיל מפני שפי' ספגול כל השחת כפי לחרץ. ומתכוונתם לבריות. כ"ל. . וכו"ס ספי"ו כחומר הכול שפי' דור שלא יהיו לרבי' לאות על הנרית. רק הכרית עלמו חסיל פירוש לתורת אלהים

כַּנְעַן: ים שלשה אלה בני נח ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: כא וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:

הוא יחל נח איש האדמה ויטע כרם: כא וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:

פרקי דרבי אליעזר

הוא יחל נח איש האדמה ויטע כרם: כא וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:

הוא יחל נח איש האדמה ויטע כרם: כא וישת מן-היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:

כב וירא הם אבי כנען את ערות
 אביו ויגד לשני אחיו בחוץ :
 כג ויקח שם ויפת את השמלה
 וישלמו על שכם שניהם וילכו
 אחרנית ויכסו את ערות אביהם
 ופניהם אחרנית וערות אביהם

משפניה: כב וירא הם
 אביו כנען את ערות
 אביו ויגד לשני אחיו
 בחוץ: כג ויקח שם
 ויפת את השמלה
 וישלמו על שכם שניהם
 וילכו אחרנית ויכסו את
 ערות אביהם ופניהם
 אחרנית וערות אביהם
 ת"א וירא הם: סנהדרין ע"ס: ויקח ע"ס:
 סנהדרין ע"ס: וערות אביהם: כנענו
 ע"ס שבת ק"ח:

שפתי חכמים

מדנטע בעשות המכילין לירי חלוה ולא מנינו שום פרי המכילת
 לירי חלוה כמו החלפה כמו שחמרו ו"ל עץ שאכל ממנו ח"ס
 הראשון חלפה הים שנחמר ויתפרו עלה חלפה וגו' כמה שקלהו
 בום נחמרו ומכא ארוה עץ נלכש בחלפות הגופנית כמו שנחמר
 וידע אדם עוד את אשתו ומירש"י הסיף חלוה על חלופתו מ"ס
 פירש"י כשנכנס לחיבה הכניס עמו ומורוה ויתורו חלופתו -
 והר"ס מביא תיבין אחר כשם ר"י מאורגלי"ש לפי שזמורת
 ויתורו חלופתו מתקלליו עמי ממס' לפיכך הכניס יתור משתך
 אילנות: ג' (ק"מ) ביוקאל וחלפה כניס וכוונתו ושמותיהן שומרון
 אהלם וגו' ומדכתיב כאן אהלם כמקום אהליו רמז לגלות שומרון:
 ד' ולפ"ו יוחא ל' ויתגל שהוא ל' גלות: ד' י"א סרסו וי"א
 רכשו כסמך אפרסו כע"ה: ו' ומשפ"ו לשון גילוי שם לשון ערוה
 כלומר בגילוי ערוה שהיו ערומים ולא יסו להם כגד לכפות
 ערותן אלא יפת שפסם וזה ר"כ לביטוי דהוינו קבורה וחס
 שנחמין כמלוה יותר וחספ כשמהל וזה נלתיא על זליית. וה"ל
 דלמר כנמרח כמס' טעם כשכר שחמר אכרסה אכיוו חס מקוט
 ועד שרף נעל וכו כניו לשני מלות לחוטין של תכלת ולרצועות
 של תפילין דמשמע דמלות זליית לא זכו כה אלא מדיבור מקוט
 ולא משום כיסוי של ע"ס. וי"ל דלתיא של זליית לחוד ותכלת לחוד
 עינין אות וברית הקשח

רש"י
 שנקראו על שם שומרון ג שנקראת אהלם ד שגלו על
 עסקי היין שנחמר (עמוס ו) השוחים כמורקי יין :
 ויתגל. לשון ויתפעל: (כב) וירא הם אבי כנען .
 (כ"ר) יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לאביו
 לכן הוזכר על הדבר ונתקלל: וירא את ערות אביו .
 יש אומרים ה סרסו (סנהדרין ע). וי"א רכשו (כ"ר):
 (כג) ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו אלא ויקח
 (סנהדרין ע) לימד על שם שנחמין כמלוה יותר מיסת
 לכך זכו בניו לנתיא של זליית ויפת וזה לקבורה לבניו
 שנחמר (יחזקאל לט) אחן לנוג מקום שם קבר. וחס
 שכיוה את אביו נחמר בזרע (ישעיה כ) כן ינהג מלך
 אשור את שבי מלכיה ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום
 ויחף ו חסופי שח וגו': ופניהם אחרנית. למה

ענין אות וברית הקשח

ענין אות וברית הקשח

פירוש לתורת אלהים
 גיצעלם: (כב) וירא הם אבי כנען את ערות אביו
 הם דער פאטער פון כנען האט גיזעהן דיא ערוה
 פון זיין פאטער, נרש"י שרייבט ער האט אים
 גיטאקן אזוי אנאך ער זאל שוין נישט קענען האבין
 קינדער ויגד לשני אחיו בחוץ אונ ער האט דאס
 גיזאגט צו זיינע צוויי ברודער וואס זייא זענען
 גיזענען אויסער דעם גיצעהרעט אונ ווי פאלט אים
 הם אזוי אמעשה צו טאהן ער האט אזוי גיזאגט
 צו זיינע ברודער אדם הראשון האט צווייא ווהן
 גיהאט האט אייגער דעם אנדערין געהרגעט פון
 זענען דער ירשה פון דער נועלם אונ אונזער
 פרקי דרבי אליעזר

פירוש לתורת אלהים
 גיצעלם: (כב) וירא הם אבי כנען את ערות אביו
 הם דער פאטער פון כנען האט גיזעהן דיא ערוה
 פון זיין פאטער, נרש"י שרייבט ער האט אים
 גיטאקן אזוי אנאך ער זאל שוין נישט קענען האבין
 קינדער ויגד לשני אחיו בחוץ אונ ער האט דאס
 גיזאגט צו זיינע צוויי ברודער וואס זייא זענען
 גיזענען אויסער דעם גיצעהרעט אונ ווי פאלט אים
 הם אזוי אמעשה צו טאהן ער האט אזוי גיזאגט
 צו זיינע ברודער אדם הראשון האט צווייא ווהן
 גיהאט האט אייגער דעם אנדערין געהרגעט פון
 זענען דער ירשה פון דער נועלם אונ אונזער
 פרקי דרבי אליעזר

ספר הישר
 מיט אברק'ען, ה'הן האט געטראכט בייא זיך אין הארצין
 איה נועל' נעהן וואס דא נועט ווערין מיט אברק'ען, נועט
 אברם גיזעטעט ווערין פון דעם פייער, וועל' איה הארצין
 פון דעם פייער, נועל' איה הארצין מיט דעם פלף, דערנוייל

ספר הישר
 מיט אברק'ען, ה'הן האט געטראכט בייא זיך אין הארצין
 איה נועל' נעהן וואס דא נועט ווערין מיט אברק'ען, נועט
 אברם גיזעטעט ווערין פון דעם פייער, וועל' איה הארצין
 פון דעם פייער, נועל' איה הארצין מיט דעם פלף, דערנוייל

חכמים
 ערשטע וואך וואס ער זאל אנהייבן, איז ביי אים געבליבען דאס
 ערשטע וואל ער אנהייבן ציילן. ייין געלם, וי"א ער איז אכיוו
 זעקומען

חכמים
 ערשטע וואך וואס ער זאל אנהייבן, איז ביי אים געבליבען דאס
 ערשטע וואל ער אנהייבן ציילן. ייין געלם, וי"א ער איז אכיוו
 זעקומען

לא ראו: כד ויקראן נה מיינו וידע
את אשר עשה לו בנו הקמן:
כה ויאמר ארור כנען עבד עבדים
יהיה לאחיו: כו ויאמר ברוך יהוה
אלהי שם ויהי כנען עבד למו:

בעל המורים

(כה) עבד עבדים יהיה. יהיה עולה למד רמו לדמי שקלה של עבד:

רש"י

שפתי חכמים

ונאמר פעם שניה מלמד שכסרקנו אללו והוצרכו להפוך
עלמם לכסותו הפכו פניהם אחורנית: (כד) בנו הקמן
הפסול ו והכזוי כמו (רמיה מט) הנה קמן כהחיה
בגוים כזוי: (כה) ארור כנען. אחת גרמת לי ח שלח
אוליך בן רביעי אחר לשמטי ארור כפי רביעי להיות
משמש את זרעם של אלו הגדולים שהוטל עליהם טורח
עבודתי מעתה. ומה ראה הם שסרקו מ אמר להם
לאחיו ארם הראשון שני בניס היו לו וזרע זה את זה
כשכיל ירושת העולם ורביעי יש לו ג' בניס ושולט מבקש
בן רביעי: (כו) ברוך ה' אלהי שם. שעתיד לשמור
הכסותו לזרעו י לתת להם את ארץ כנען: ויהי. להם

דיבורו של אברהם וכו לתכלת: ו דלאל"כ למה קרא אותו קט
זהלא גדול מיפת הוא שהרי הקרא מוכה אותו קודם יפת ואין
לומר משום חשיבתו מוכה אותו קודם יפת כמו שמונה את שם
ראשון משום חשיבתו כמ"ש רש"י נבי וולד את שם ואת הם ואת
יפת דלא הם הוא הפחות שכלום. ומתק"ל פי דקשה ליה
והלא שם היה שקטן דכתיב ויהי נח בן חמש מאות שנה וגו'
וכתיב ונתן בן ח"ר שנה והמבול היה וגו' וכתיב שם בן משה שנים
שנתיים אחר המבול ש"מ שנולד שם תק"ב שנה לאביו ש"מ שהיה
הקטן עכ"ל: מ"ד סרסו הוכחתו מכלן מדכתיב ארור כנען
למה קלל כנען אלא משום שחם סירס את אביו לבן אחר אתה
גרמת לי וכו' וי"ד רביעי הוכחתו מדכתיב וירא חם וכתיב החם
וירא אותה שחם מה להלן שרבעה אף כאן שרבעו והא קלל את
כנען הא וזה הוא רבעו וגם סרסו ופירשו התוספות הא של
קולל את חם בעלמו לפי שכתיב ויברך אלהים את נח ואת
כניו ואין קללה במקום כרעה מהרש"ל: מ ואל"ף מהיכן ראה
חם שמבקש נח בן רביעי וי"ל משום דכתיב ויתגל כהן אהלה
רביעי וק"ל. ועיין לעיל שכתבתי יסוד אחר על זה ועיינס כלהק
עלמו ל"ל משום דכתיב ויהי כנען עבד למו ואי קאי על שם חם

האלו קרי וזהו כתיב. ופירש"י ויתגל לי ויתשל כלומר שחם
רביעי וק"ל. ועיין לעיל שכתבתי יסוד אחר על זה ועיינס כלהק
עלמו ל"ל משום דכתיב ויהי כנען עבד למו ואי קאי על שם חם

עובים: י הא דמפרשים הקרא על זרעו של שם ולא על שם

ענין אור וברית הקשה

דעת זקנים מבטלי התוספות
(כה) ויאמר. אמרו ח"ל עד שהיה נח בהביה נחן בלבן
ואמר מי יתן יחיו לבני עבדים שיהיו חם וישיבים
ועבדים משמשין לפניהם. ואמר כשאצא מכאן מה שאני
מוליד עושה אות' עבדים לפני ה'ך כנען וסרסו אמר נח
אזה מצנני מלהליר בן רביעי לעשותו עבד לאחיו הריו
בנך הרביעי יהיה עבד לאחיו. וא"ל כמה קלל כנען יותר ויחר סרסו נחא כדפי'

הקשה בענין שיהי נראה אור הקשה בענין לכל מראה עיני האדם.
הנה זה יהי לסומן שאו וזכרתו את כרתי אחר בניו וכיוצא וכו'
כל נפש חיה בכל כשר וגו' שאלרף גם זכותם אל הזכרת הגרית
היהו ונראה עין כנען האות הוא. אמנם בעת שהיתה הקשת
בנך הרביעי יהיה עבד לאחיו.

פירוש לתורת אלהים
נח צו אים גינאמט דו האקט גרם גיווען צו בור
איה נאל גימ האבין אפערדין וזהו ער נאל מיה
בעדינען דרום נאל פאר שאלטין ווערין דיין
פערדער וזהו ער נאל בעדינען דיא קינדער פון
מיינע עלטערן וזהו וואס היינט כוויין זיין מיה
בעדינען: (כה) ויאמר אונ נח האם גינאמט ברוך ה'
גילויבט איו נאמט איהו שם דער נאמט פון שם וואס
ער וועט היטען זיין הקטחה צו זיינע קינדער צו
געבין זיין דאם לאנד פנען ויהי כנען עבד למו אונ

דיא אונ דיא ערנה פון זייער פאטער נח האבין
זיין גימ גיווען: (כד) ויקרא נח פניו אונ נח האמט
זיך אויף געוואקט פון זיין טיין וידע אונ ער האמט
געוויקט את אשר עשה לו בנו הקמן וואס זיין קליינער
זהו וואס אים גימאדן, ורשי שרייבט וכונו הקמן
איו מיינט דער שלעכטער וזהו: (כה) ויאמר האמט
נח גינאמט ארוי פנען פאר פרוכט נאל זיין כנען
עבד עבדים יהיה לאחיו אקנעקט וואס דינמ נאל ער
זיין צו זיינע ברידער, ורשי שרייבט אזוי האמט

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר
דער פארעם איו זיין גינען הויך גינען החים עבתי וואס איו
פערדען טויזענט אילין. אונ עס איו גינען קרעם איו פוהח
זיין איו איו פערב זיין, ארויף קראגן דיא זינגל איו פטן

האמ דער מ"ך געשיקט מענטשין מען נא" בריינגען ה'ן,
אונ מען האמ געפירט אברקען צו ואמען מיט ה'ן מען
נאל זיי ארויף ווארפן איו פייער, אונ א"ע גענטשין פון
שטאט מאנען אונ וויבער אונ קינדער אונ די קנעקט פון
פ"ה אונ דיא שרים זענען דארטין געשטאנען געזען העם

משלי
האש ער זיך געבויזערט אויף איר, האם זיא אים אקנעקט
פלוכין, האש ער זיא צוויק געפלוכט, ביו דיא קריג אונ דיא
קללות האבין זיך שטארק פארקערטערט, טייל דום איו גינען
דיא 12 15

מען געט אים קר גינאמט צום ווייב געשוויגט גיב
כיר דאם געלט, ווייל דאם ווייב האם גימ געוואקט צו וואס ער
דארף דאם געלט, האם זיא אים דאם געלט גימ געוואלט געזען,
(חג לישראל ע"ט) (ז.ד.)

להון: כו יפתי יי ליפת
 וישרי שכינתיה
 במשכניה דשם ויהי
 כנען עבדא להון: כח ויהי
 נח אחר המבול שלש מאות שנה
 וחמשים שנה: כט ויהי כל ימי נח
 כט ויהו כל ימי נח תשע

כו יפת אלהים ליפת וישכן באהלי
 שם ויהי כנען עבד למו: כח ויהי
 נח אחר המבול שלש מאות שנה
 וחמשים שנה: כט ויהי כל ימי נח
 כט ויהו כל ימי נח תשע

ת"א יפת אלהים יומא ס מנייה ס

שפתי חכמים

רש"י

לנ לכתוב ויהי כנען עבד לו א"כ משום דכתיב אלוהי עם ולא
 מליטו שנאמר אלוהי בני יחיד (כחיו) אלא דוקא גבי אומות מיוחד
 שמו כגון אלוהי ישראל אלוהי העברים וכך מפרשו על דעתו של
 ס: כ' דלא כוון המלכות הרי כבר כתיב ברוך ה' אלוהי עם
 וגו' ומה ת"ל פעם שניה ויהי כנען עבד למו אלא אף משגיגו
 אף משגיגו ב בני עם ימכרו להם

כנען למס עובד: (כו) יפת אלהים ליפת. מתורגם
 יפת וירחיב: וישכון באהלי שם, ישרה שכינתו
 בישראל. ומדרש חכמים אע"פ שפית אלהים ליפת שכנה
 כורש שהיה מכני יפת בית שני לא שרתה בו שכינה והיכן
 שרתה במקדש ראשון שכנה שלמה שהיה מכני ס: ויהי כנען עבד:

ענין אות וברית הקשת

דעת זקנים מובעלי התוספות

שקופה בתוך הענן פינמה וראיתיה אף אני וימי האדם לא
 יראה. או ארסה אות שהוא כלי לזכור ברית עולם בין אלוהים
 ובין כל נפש חיה בכל כשר אשר על הארץ ולא בנינו וזוהי. ומפני

אזא ז"ר חם רבעו מה האמר. והחכם ר' אהרן מצא
 במדרש שחם ראה וספר לאחיו כמעט ולא עשה דרך כבוד.
 אך בשוק גלה הדבר ושמע כנען הנבזה ורבעו הה"ד את
 אשר עשה לו בנו הקטן של חם דבני בניו חם כבנים
 שהרי חם עצמו לא היה הקטן שהרי הכתוב טינה אותו
 חם אבי כנען אבי של עובר עבירה. ולמאן דאמר סרסו
 כנען. ועוד אמרין בפרקי ר' אליעזר מה ראה לקלל בנו
 אב הרי זה טוב ואם לאו יהיה עבד לאדוניו. ד"א יכן קללו בעבד
 אותו עבדות ולא עשה ושעבד אחיו לעשותה וכך נתקלל בעבד
 מדה. ולכך כתיב נמי עבד עבדים ב'

פירוש לתורה אלהים

כנען וועט זיין אקנעקט צו זיין פרוקר ער וועט
 צו זיין צאהלען כוס: (כו) יפת אלהים ליפת נאמ ואל
 בריית מאכין צו יפת וישכן באהלי שם און ואל
 מאכין רוהען זיין שכינה אין דיא גיצעהלמיין
 פון שם, ואונזערע חקמים האבין אזוי גידרשנת
 האמשי נאמ האמ בריית גימאכט צו יפת דאס
 איז וואס דער מלך פורש וואס ער איז גיווען פון
 יפת האמ גימאכט דאס בית שני האמ דאך מיין

כנען וועט זיין אקנעקט צו זיין פרוקר ער וועט
 צו זיין צאהלען כוס: (כו) יפת אלהים ליפת נאמ ואל
 בריית מאכין צו יפת וישכן באהלי שם און ואל
 מאכין רוהען זיין שכינה אין דיא גיצעהלמיין
 פון שם, ואונזערע חקמים האבין אזוי גידרשנת
 האמשי נאמ האמ בריית גימאכט צו יפת דאס
 איז וואס דער מלך פורש וואס ער איז גיווען פון
 יפת האמ גימאכט דאס בית שני האמ דאך מיין

ספר הישר

פרקי דרבי אליעזר

האבין אפגעצויגן די קליידער פון אבכם און פון הון. זיי
 האבין נאר גילאזין אויף זיין דיא הויזין. און זיין האבין
 געפונדן מיט שטריו ויעקע הענט און ויעקע פיס און
 האבין זיין גיטראגין צום הויזין און האבין זיין צויין
 גיטראפין אין פייער, און נאמ האמ דחמכות געהאט אויף
 אבך'ען און ער איז גיט פארברענט גיטראפין, נאר דיא
 שטריו וואס מען האמ אים געבינדן מיט זיין זענען
 פארברענט גיטראפין און אבכם איז ארוםגעגאנגען אין דעם
 פייער וואס אין הויזין און הון איז פאלד פארברענט גיטראפין און
 מיט זיין גאנצין הארצין, און דיא מענטשין וואס האבין צוויין
 פון הויזין און האמ זיי פארברענט און צוועקע מענטשין פון זיי
 זענען גישטארבן, און אבכם איז ארוםגעגאנגען
 אין דעם הויזין אין פייער דריי טאג און דריי נעכט. דיא
 קנעקט פון מלך האבין דערינען ווי אבכם דעם אונזווייגן
 אין דעם פייער וואס אין הויזין, זענען זיין געקומען צום
 מלך און האבין גיטאגט צו אים מיר האבין געזעהן אבכם
 גייט ארום אין דעם פייער מיט דיא הויזין זייער אזוי וויא
 ער איז גיווען ווען מען האמ אים צוויין גיטראפין אין פייער,
 נאר די שטריו וואס מען האמ אים געפונדן מיט זיי זענען
 פארברענט גיטראפין, דער מלך האמ זיין גיט געגלויבט,

געגאנגען דורך סוכה זייט און צוריק אראפגיין איז מען געגאנגען
 דורך סוכה זייט, אויב אפגעשט איז אראפגעפאלן און געהרגע
 גיטראפין האבין זיי פון דעם קרין צער געהאט, און אויב אציגול
 איז אראפגעפאלן און צו בראכין גיטראפין האבין זיי געוויינט,
 ווען וועלן זיי קענען צוריק גריינגען אויף זיין ארט אין אנדער
 ציגול, אבכם דער ווען פון תרח איז פארביי געגאנגען האמ
 ער גינעקן זיי זיי באהען דעם סאךעם האמ ער זיי געפלוקט מיט

משלי חכמים

דיא ערשטע זאך וואס ער האמ גיטאקן ווען ער איז געקומען
 אהיים, דריבער איז אויף דעם מקום גיטראפין דיא ברכה פון
 צדיק, ביי נח איז אויף אזוי גינען, באלד ווי ער איז ארום
 געגאנגען פון די תבה איז דער ברכות פון נאם זייער גרויס
 (הק לוישראל ע"ט)

דיא ערשטע זאך וואס ער האמ גיטאקן ווען ער איז געקומען
 אהיים, דריבער איז אויף דעם מקום גיטראפין דיא ברכה פון
 צדיק, ביי נח איז אויף אזוי גינען, באלד ווי ער איז ארום
 געגאנגען פון די תבה איז דער ברכות פון נאם זייער גרויס
 (ת"א)

תשע מאות שנה וחמשים שנה
נימת: פ י ואלה תולדות בני נח
שם הם ויפת ויולדו להם בנים אחר
המבול: ב בני יפת נמר ומגוג ומדי
ויין ותבל ומשך ותירס: ג ובני נמר
אשכנז וריפת ותגרמה: ד ובני יין
אלישה ותרשיש כתיים ודדנים:
ה מאלה נפרדו אי הגוים בארצותם
איש ללשנו למשפחתם בגויהם:

מאה וחמשים שנים ומית:
 * ואלין תולדות בני נח
 שם הם ויפת ואת יולדו
 לדון בנין פתר מופנא:
 ג בני יפת נמר ומגוג
 ומדי ויין ותבל ומשך
 ותירס: ד ובני נמר
 אשכנז וריפת ותגרמה:
 ד ובני יין אלישה ותרשיש
 כתיים ודדנים: ה מאלין
 אתפרשו ונגות עממיה
 בארעהון גבר לדישניה
 גרעיהון בעמיהון:

תולדות אהרן
 בני יפת, יומה: 1

שפתי חכמים

רע"ה

אמר. וה"ת בסביל יפת א"כ הל"ל יפת אלהים יופת ויהי כענין עבד למו ואח"כ וישנו באלהי סם אלה לומר לך אף משיגלו כו' ל' וה"ת למה מפרש תירס יותר ממה שמפרש סחחריס וי"ל לפי שפי' לעיל א"פ סיה אלהים יופת וכו' ע"ל תקשה מנ"ל דכורס מכני יופת היה לכך מפרש תירס זו פרס ע"מ דכורס היו מכני יפת וכוונת היה מלך פרסיים יפת וכו' ע"ל תקשה מנ"ל דכורס מכני יופת היה לכך מפרש תירס זו פרס ע"מ דכורס היו מכני יפת וכוונת היה מלך פרסיים

ענין אות וברית הקשת

שאל ידומה שחב"י הקשת בתוך הענן ולא יהי נראה (כי הקשת אינה אלא ניצוץ השמט המושלכים על העננים שכנגדן לכן נחמד עוד ויחמד אלהים אל נח זאת אות הכרית אשר הקימותי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ ולא ביני וביניכם. וזה שכתב רש"י ז"ל שהראה דמות הקשת. ואי לקשת הנגלה לא היה לנרד להראותו שהרי כל אדם רואים אותו אלא שהראהו הקשת הנסמך ונראהו ומתנוחו

אחר הקריב בשרפה נשמתו ולא גופן ולא לבושיהו לפי בשרף ולא בגדיו לפי שותיה מורעו:

אחר הקריב בשרפה נשמתו ולא גופן ולא לבושיהו לפי בשרף ולא בגדיו לפי שותיה מורעו:

פירוש לתורת אלהים

גירעבם תשע מאות שנה וחמשים שנה גיין הונדערט מיט פופציג יאהר וימות אונ ער איז גישימארקין: (א) ואלה תולדות בני נח אונ דאס זענען דיא גיבירט פון דיא קינדער פון נח שם הם ויפת ויולדו להם בנים אחר הפביל אונ עם איז צו ויזא גיבארין גינארין קינדער נאך דעם מבול: (ה) מאלה נפרדו

ספר הישר

אונ ער האט געשיקט אנדערע שרים צום קאלכהיווין זעהן אויב די נאך איז אמת, די שרים זענען צוריקגעקומען צום מלך אונ האבין גינאנט עם איז אמת, מיר האבין אויך גיזעהן ווי אכרם גייט ארום אין קאלכהיווין, איז דער מלך אליין זענען צום קאלכהיווין אונ ער האט גיזעהן קרן גייט פארברענט אונ אכרם זעבט, דער מלך האט זיי נאלין ארום זעמען אברמיען פון קאלכהיווין, ווי דיא קנעכט האבין גינארט זעמען אברמיען האבין זיזא נוסט געקענט, ויארום אפראם פיער איז ארום זעקומען פון קאלכהיווין זענען זיי אונ האט זיי גינארט פארברענט, זענען דיא קנעכט אנטלאפן, דער מלך האט אבער געשריגען אויף דיא קנעכט זיי מוזן גיין ארום זעקען אברמיען פון קאלכהיווין, זיי זעלן ניט שטארבן, זענען דיא קנעכט זענען צו גענאנגען צום הויזן ארום

משלי חכמים

גרויס גימען אונ דעם זעלביגען פאן וואס ער האט אים גיפלאנצט האט ער שוין געשרינגען פון אים וויין, דריבר פריענט (תק לישראל ע"ט) (ח"א)

דער מדרש האט דען נח גיט געהאט אבערערע זאך צו פארקן דיאם ערשטע ווי אנווינגארטין צו פלאנצן: 14 15 (בני

ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען :
 ו ובני כוש סבא ותוילה וסבתה
 ורעמה וסבתה ובני רעמה שבא
 ודרדן : ה וכוש ילד את נמרד הוא
 החל להיות גבר בארץ : ה הוא
 היה גבר ציד לפני יהוה על-כן

ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען :
 ו ובני כוש סבא ותוילה וסבתה
 ורעמה וסבתה ובני רעמה שבא
 ודרדן : ה וכוש ילד את נמרד הוא
 החל להיות גבר בארץ : ה הוא
 היה גבר ציד לפני יהוה על-כן

שפתי חכמים

רע"ו

מסתמא גם הוא היה פרסי וק"ל. ופ"ל מסוס דמוכ כלן מדי
 ולא כתיב פרס תקשי הרי ככל המקור מלינו מדי ופרס יחד
 ל"פ תירס זה פרס הרל"ט. (לדף לדרך) ואלי לומר וכו' שהיא
 גמולא כפ"ק ליומא ופרסאי מ"ל דמיסת קתו דכתיב בני ופת
 גומר וגו' ותני רב יוסף תירס זו פרס : ה (ק"מ) דל"כ
 החל ליל שפתי הוא לא היה מחול למרוד כהק"ס שדעין בימי
 (מ"י) ונ"ל דמוכח הוא לפרטו מעיני החכמה דלוי הוא מלי מרד תרתי ל"ל והכי
 ענין אות וברית הקשית

רבה : (ה) להיות גבור. להמרוד מ כל העולם על
 הקב"ה בעלת דור הפלגה : (ט) גבור ציד. לד דעתו
 של כריות כסו והענין למרוד במקום : לפני ה'. מתכוין
 החל ליל שפתי הוא לא היה מחול למרוד כהק"ס שדעין בימי
 (מ"י) ונ"ל דמוכח הוא לפרטו מעיני החכמה דלוי הוא מלי מרד תרתי ל"ל והכי
 ענין אות וברית הקשית

לחיות גבור בארץ. ר"ל שטרך ומולח כה. ואמנם אחרו עוד הוא
 ה"י גבור ליד לפני ה' חז"ל פירשו שפ"י לורה דעת סכריות
 כחכמותיו. ופני מיני תחולות עשה להשתרע על פמו. ה"י
 עטש עלמו גבור ליד לורה כחיות וכו"כ חוס. וברלום בני

(ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ : (ט) הוא
 ה"י גבור ליד לפני ה' וכו'. גרסה שער אותו הזמן היו בני
 פלגים כולם שיש במעלת להיותם כולם בני איש אחד ולמרוד זה
 המחיל להגבר ונמלך על אנשי דורו ועל זה נאמר הוא החל

פירוש לתורה אלהים

זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :

זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :

קוסים על התורה

זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :

זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :

פרקי דרבי אליעזר

זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :

זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :
 זייטער פֿעלקער : (ח) וכוש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ :

יאמר בנמרד נבור ציד לפני יהוה:
 ותהי ראשית ממלכתו בכל
 וארץ ואפד וכלנה בארץ שנער:
 מן הארץ הוא יצא אשור ובין
 אתניניה ואת דהבת עיר ואת
 פלח: י ואת דלמן בין ניניה ובין
 פלח הוא העיר הגדולה: י ומצרים
 ילד את לודים ואת ענמים ואת

יהאמר בנמרד נבור
 תקוף קדם י: י ויהי
 ריש מלכותיה בבל
 וארץ ואפד וכלנה
 בארץ שנער: י מן
 הארץ הוא יצא אשור
 ובין אתניניה ואת
 דהבת עיר ואת
 פלח: י ואת דלמן
 בין ניניה ובין פלח
 הוא העיר הגדולה: י
 ומצרים ילד את
 לודים ואת ענמים
 ואת

בעל המורים

(ט) יאמר. ג' כמס' על כן יאמר בנמרד. על כן יאמר כס' מלחמות ה'. ולחין יאמר אש ואש וילד הוה. מלחמ סהים
 נמרוד אים עלמחם ולוכד ערים כדכתיב וכו' ראשית ממלכתו בכל זה הוא על כן יאמר כס' מלחמות ולחין יאמר סיהל
 כל סילוד כס נבור ובכס קומה כנמרוד ויהא ניכר ויאמרו סכל זה ילד כס:

שפתי חכמים

סל הוא מלשון סתמלס א"ס וס"ס הוא סל סל ר"ל סהא סיה סל
 סתמלס לסיה גבור להמרד. והוא סיה גבור ילד לפני ס'
 סתמלס לסקסס ע"ס: ג דקסס לרס"ו סל סכל מקום סהא סהא
 לפני ס': ס ססס דלס דיעסן ס' ססס סגדולה קלי על ניטס
 לכטס סנגלל ילס סתוכס (כ"ר): (יכ) העיר הגדולה. סהא ס טטה סלמר (יוסג ג) וטטה סיהס עיר גדולה

ענין ארת וברית הקשה

אלס סדוכוס וסלריות סה נכטס לפני סס כל סוקס סה סס
 ג"כ ירלס סמט ונכטס לפני סס חס אמרו סה סה גבור ילד
 פירוש לתורת אלהים

איז זך מתכוין עד זאל אין אים כווד זין זאנמ
 סען אויף אים בנמרוד נבור ציד לפני יי ער איז אזוי
 וויא נמרוד אשכאקער אונ אפנגער פאר נאם:
 (ו) ויחסי אונ עם איז גיווען ראשית פסקסו דער
 אנהייב פון ויין קיניקרייך בני אין לאנד בכל
 דער ויל: (יא) סן הארץ סהא פון דעם דאזיגען לאנד
 דא אשור איז ארויס גיגאנגען אשור. ורש"י שרייבט
 אז אשור האם דער הערם אז וייגע קיניקער
 פאלגן דאס נאם נמרוד זאנמ אונ זענען מוכר

ספר הישר

האבין זך געבוקט צו אים. האם אכרם גיזאנמ צו זיי איר
 זאקט אויף גיט בוקן צו מיר ווארם אויף קען נאר גיט
 קאדן. נאר בוקט אויף צו דעם נאם וואם האם בשאפין
 די חיקעל אונ די ארץ. ער איז דער נאם פון דא וועלט
 אונ ער האם סוף גירעשט פון דעם פויער ער האם
 בשאפין אלע מענטשן אונ ער רעשט אלע מענטשן פון
 אלע שלעכטס. אויב זיי זענען נאר פארזיכערט אויף אים,
 נאר דאס איז געבליבען אונזער ביי דעם קלף אונ פייא
 די שרים פאר נאם אכרם איז גירעשט גיווארן פון פיער
 אונ זיין ברודער דין איז פארברענט גיווארן. אונ דער סוף
 אים געשיינקט צוויי קנעכט די געסקע. איין קנעכט האם געהייסן עוגי. דער אנדערער קנעכט האם געהייסן אלעזר.
 פלע שרים פון קלף אונ אלע קנעכט האבין גיגעפן צו אכרם פיל סתנות וילדער נאלד ברילאנטין. אונ אכרם
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 15 16 איז

בפתוחאי : י ונת
 פתרוסאי ונת פסלוחאי
 די נפקו מתקן פלשתאי
 ונת קפוטקאי : יו וכנען
 אוקיד ית צידון בוכריה
 ונת חת : יו ונת יבוסאי
 ונת אמוראי ונת גרנשאי
 י ונת תנאי ונת ערקאי
 ונת אנתוסאי : יי ונת
 ארנדאי ונת צמראי ונת
 תסחאי ונת רן
 אתפדרו ורעית פנענאי :
 י ונתה תחום פנענאה
 מצידון קמי לגר עד
 עזה קמי קסדום ועמורה
 וארמה

להבים ואת נפתחים : י ואת
 פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו
 משם פלשתים ואת כפתרים : יו
 וכנען יקר את צידון בכו ואת
 חת : יו ואת היבוסים ואת האמורים
 ואת הגרנשים : יי ואת התני ואת
 הערקים ואת הפיני : יי ואת הארנדים
 ואת הצמרים ואת התקמתי ואת
 נפצו משפחות הכנעני : יי והיו
 גבול הכנעני מצידון באכה גררה
 עד עזה באכה סדמה ועמרה

רש"י

לאהים : (יג) להבים . שפיהם דומים ע ללכ :
 (יד) פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם
 פלשתים . משניהם יאלו שהיו פתרוסים וכסלוחים
 מחליפין משכב כמותיהם פ חלו לאלו ואלו מהם פלשתים :
 (טו) ואחר נפצו . מאלה נפצו צ משפחות הרבה :
 (טז) גבול . סוף ארצו כל גבול לי סוף וקלה : באכה .

שפתי חכמים

או של כלל (נח"י) כסס מוספות דומה דף י דלפיד כלל
 הנדולס הליל וכו' כלל השיר מנדולס היל ליל וע"ש : ע כל
 היכא שהסס הוא מלה עברית מפרס למס נקרא כן אלל מורס
 על דבר זה אלל היכא שאין הסס מלה עברית לא ס"י כלום :
 פ (נח"י) דלפיד מכסלוחים לכד הליל וכסלוחים יקר את פלשתים
 ולא לומר אשר יאלו משם גס חין לפרש כונת המקרא שטוח
 סימן והכלל שסו הכסלוחים אשר יאלו דהא לא מליט כסלוחים
 אחר מוזכר במקרא : צ דליל ואתר כטו קאי על אותן הנוכרים
 לילי שהם בני כנען דל"כ לא הויל לכתוב אלל ואחר כטו
 אלל מאלס כטו משפחות הרבה ריל שאר משפחות וקאי על

הדלי קאי על אותן דלעיל למס לים למכתב משפחות הכנעני

ענין אות וברית הקשת
 כמורד נבזר ליד לפי ה' . והלוחן סב' מהחכולם הוא שפיה
 כפרן מגדלים וימים כנורות חוקים מאר למשול משס על כל הארץ כי
 החוקות אשר כנס מוככ למלכותו (בריי"ל) :

פירוש לתורה זלדדים

פאר ביקוען אונ פון נייא איז ארוים גיקוקען דיא
 פלשתים : (יח) ואת אונ דער גאן נסאי וענען
 ווארין פאר שפרייט משפחות הכנעני וייא משפחות
 פון קנעני אונ פון דיא דאזיגע וענען שוין פאר
 ספר הישר
 איז אנועק געמאנגען פון נייא מיט גרויס פרידען אין פיל
 קנעכט פון קלף וענען מיט געמאנגען וישים אים . אונ
 קענטשין פון רבי הונדערט האבין זיך געקעמט צו
 אבדקען . אונ אבדק מיט ריא אלע קענטשין וואס וענען
 געמאנגען מיט אים וענען געמאנגען צו זיין קאטער אהיים .
 אונ די אלע קענטשין האבין אויף זיך גענוקען זיי זאלן
 דינען גאט . אונ אבדק מיט זיין גרונדער גחור האבין
 גענוקען זייער . זנויי טעכטער פון זייער גרונדער רבן
 דאס זייב פון גחור האט געהייסן מלכה אונ דאס זייב פון
 גינוען צוויי אונ קיפציג יאחר . אונ שלח האט גאך דאקאלס גיין קיך גיבארין
 גמאנהל האט גיטראפין דער קלף גמורד איז געזעסן אויף זיין קעניגליכען שטוחה אין בקל . אונ זייערדי
 איזער אנטלאפן גינוארין אונ אים האט געהיסקת אסלים . קר אונ זינען שרים אונ זינען מליטער ועלנשין
 גוק לישראל ע"ט) (ח"א) מ"ז 16 1 שמייע

ואדמה וצבים עד לשע: כ אלה
 בנייהם למשפתתם ללשנתם
 בארצתם בגויהם: ס ולישם ילד
 נסה הוא אבי כל בני עבר אחי יפת
 הגדול: כ בני שם עילם ואשור
 וארפכשד וילוד וארם: כ ובני ארם
 עוז וחול ונתר ומש: כ וארפכשד
 ילד את שלח ושלח ילד את עבר:
 כ וילעבר ילד שני בנים שם האחד
 פלג פי כימיו נפלגה הארץ ושם

ואדמה וצבים וצבויים עד
 לשע: כ ארץ בני חם
 ללשנתתן ללשנתן
 בארעתהון בעלמיהון:
 כ ולישם אתיליד אתה הוא
 אבהון דכל בני עבר
 אחיהו דישת נפא:
 כ בני שם עילם ואשור
 וארפכשד וילוד וארם:
 כ ובני ארם עוז ונתר
 ומש: כ וארפכשד
 איליד ית שלח ושלח
 איליד ית עבר: כ וילעבר
 אתילידו תרין בניין שום
 חד פלג ארי פיומיה
 אתפליגת ארעא לשום

רש"י

שפתי חכמים

תובים ק"י

סס דבר. ולי' כאלס האומר לחכרו גבול זה מניש
 עד אחר חנא לגבול פלוני: (כ) ללשונותם בארצותם.
 חע"פ שחלקן ללשונות וארצות כולם בני חם הם:
 (כא) אבי כל בני עבר. הנגר ק היה סס: ארץ
 יפת הגדול. איני יודע אם יפת וגדול הם סס
 כשהוא אומר סס בן מלח סנה וכו' שמיס ארץ המבול
 הוא אומר יפת הגדול שהרי בן ת"ק סנה היה נח
 כשהחיל להוליד והמבול היה כשנת סס מלח סנה מלח
 הגדול כגווי היה בן מלח סנה ר' וסס לא הגיע למלח
 עד שמיס ארץ המבול: ארץ יפת. ולא אחי חם
 שחלו עיניהם כבדו את אחיהם וכוו כווי: (כה) נפלגה
 שחבלנו הלשונות ונשאו מן הנקטה ומתפלגו ככל השולס למדע סניה עבר כניח שקרא סס כט ע"ס הממוד

פלוס בני חם. כרל"ס: ק לני פשוטו על קרא חמס דעבר
 סס חרס הוא חר"י נקס' אחר חכי כל בני עבר וכו' לא היה
 סס חלל אחי בני עבר לכד והלא גם שחר בניס היה לו נשס
 ל"ס דעבר לאו סס חרס הוא חלל סבר סנהר ולא כפי' כרל"ס
 ספי' לאו בני עבר בן כט דחלו רכוחא דעבר דלא כל אחר
 אחר חכי כל חמססס ומסססס סיסלח ממנו אר"כ עבר ר"ל
 עבר סנהר: ר' ור"ח ומס סוכסס ו דלמח חס היה בן ק' סס
 כסכא סמבול ומס סיה בן ק"כ ססס אחר סמבול יפת סיה בן
 ק"ג או ד' ססס אחר סמבול ו"ל מסוס דכווכס כרל"סוסיס
 כל בניס ססולידו סיס חולידין ססס אחר ססס כדלמדיין כפי' בן
 שרר ומרסס אחר ססוסיסס ססולד ססס כסנת חק"כ לנח ססס

דעת וקטום סבעלי התוספות

(כג) חלג. ס' הרב יוסף קרא ו"ל שקרא שכו פלג בני
 שרבימי נפלגו ימי חיי בני אדם שהתחילו ימי בני
 אדם לקצר. כי כיום סנויר פלג נח במ אדם ככלל שלש
 כמות שנה:

ס' הרב יוסף קרא ו"ל שקרא שכו פלג בני
 אדם לקצר. כי כיום סנויר פלג נח במ אדם ככלל שלש
 כמות שנה:

פירוש לתורת אלהים

שקריים גינוארין פיל קשפחות: (כ) אלה בני חם
 עלצקערי. ורש"י שרייבם דער פסוק ואנמ שם איז
 דער ברודער פון יפת ואם יפת איז גינוען דער
 פון חם, ונארום ויאי ביידע האבין גהררדיה
 גיהאלקטין וייער פאקער אבער סס האמ אים פאר
 שקמם: (כד) וארפכשד אונ ארפכשד האמ גיבארין
 שלח אונ שלח האמ גיבארין עבר: (כה) וילעבר ילד
 שני בנים אונ צו עבר איז גיבארין גינוארין צוויי
 זון שם האחד פלג דער נאקען פון אייגעם איז
 גינוען פלג אונ פאר נואם האמ קען אים גרוסין
 פלג כי בפי נפלגה הארץ ונארום אין ויגע קעג איז

שקריים גינוארין פיל קשפחות: (כ) אלה בני חם
 עלצקערי. ורש"י שרייבם דער פסוק ואנמ שם איז
 דער ברודער פון יפת ואם יפת איז גינוען דער
 פון חם, ונארום ויאי ביידע האבין גהררדיה
 גיהאלקטין וייער פאקער אבער סס האמ אים פאר
 שקמם: (כד) וארפכשד אונ ארפכשד האמ גיבארין
 שלח אונ שלח האמ גיבארין עבר: (כה) וילעבר ילד
 שני בנים אונ צו עבר איז גיבארין גינוארין צוויי
 זון שם האחד פלג דער נאקען פון אייגעם איז
 גינוען פלג אונ פאר נואם האמ קען אים גרוסין
 פלג כי בפי נפלגה הארץ ונארום אין ויגע קעג איז

ספר הישר
 אבליאקען פלענד אונ ער רויפט סיס דעם שפערד גליי
 צו אים, אונ ער איז אנטלאסין פאר דעם קעניש, אונ ווי
 ער איז גילאסין האמ דער קעניש גינארטין ארץ אים אשוי

ספר הישר
 אבליאקען פלענד אונ ער רויפט סיס דעם שפערד גליי
 צו אים, אונ ער איז אנטלאסין פאר דעם קעניש, אונ ווי
 ער איז גילאסין האמ דער קעניש גינארטין ארץ אים אשוי

אֶחָיו יִקְטָן : כו וַיִּקְטָן יִלְד אֶת־
אֶלְמוֹדָד וְאֶת־שִׁלְף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת
וְאֶת־יִרְחָ : כז וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־
אֲוֹל וְאֶת־דְּקָלָה : כח וְאֶת־עֹבֶל
וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׂבָא : כט וְאֶת־
אוֹפֵר וְאֶת־חִוִּיקָה וְאֶת־יֹזָבָב כָּל־
אֵלֶּה בְנֵי יִקְטָן : ל וַיְהִי מוֹשְׁבָם
מִמִּשְׁאֵא בְּאֶבְהַ סְפָרָה הַר הַתְּקֵדִים :
לא אֵלֶּה בְנֵי־יִשָׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרְצָתָם לְגוֹיָהֶם :
לב אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָם
בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ

אֶחָיו יִקְטָן : כו וַיִּקְטָן יִלְד
אוֹלִיד יֵת אֶלְמוֹדָד וְיֵת
שִׁלְף וְיֵת חֲצַרְמוֹת וְיֵת
יִרְחָ : כז וְיֵת הַדּוֹרָם וְיֵת
אוֹל וְיֵת דְּקָלָה : כח וְיֵת
עֹבֶל וְיֵת אֲבִימָאֵל וְיֵת
שָׂבָא : כט וְיֵת אוֹפֵר וְיֵת
חִוִּיקָה וְיֵת יֹזָבָב כָּל אֵלֵין
בְּנֵי יִקְטָן : ל וַיְהִי
מוֹשְׁבָהוֹן מִמִּשְׁאֵא מִמִּי
לְסַפֵּר מִדֵּר מִדִּינְחָא :
לא אֵלֵין בְּנֵי יִשָׁם
לְלִשְׁנָהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן
בְּאֶרְצָתָהוֹן בְּעַמְמִיהוֹן :
לב אֵלֵין וְרַעַת בְּנֵי נֹחַ
לְתוֹדְרָתָהוֹן בְּעַמְמִיהוֹן
וּמֵאֵלֵין אֶתְפָּרְשׁוּ עַמְמֵיָא

שפתי חכמים

רש"י

מצינו בסדר עולם שסוף ימיו נתפלגו ש ש"ח כחלחל
מיו ת הרי יקטן אחיו לעיר ממנו והוליד כמה משפחות
קודם לכן שנאמר ויקטן ילד וגו' ואח"כ ויהי כל הארץ
זגו' וה"ל כמאנש ימיו לא בא הכתוב לכתוב אלא
לפרש הא למדה שכשנת מות פלג נתפלגו : (כה) יקטן .
שהיה עניו ומקטין א עלמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות
פלגו : (כו) חצרות . ע"ש ב מקומו דברי אגדה
בלידת בניו של עבר דכתיב ולעבר יולד שני בנים ולא נקט
ילד את אלמודד ואת שלף וגו' אלא להכי סיגה וכתב ולעבר
פלג פתן הכתוב טעם למה נקרא פלג אלא יקטן מ"ע אלא על שם
שלא . והר"ם כתב טעם מפני שיש הסס נגזר מהקטנות פי' שם
שנים אחר המבול למדנו ששם היה החתרון כי יפת וחס טלח
בשנת ח"ה ותק"ה לחיו נח וק"ל : ש והאריך יצע אלא נבוא סיס
ת ר"ל ולא נבוא היה אלא כך היה המעשה כחלחל ימיו וקראו
כן על שם המעשה הרי יקטן וכו' וה"ל כמאנש ימיו ר"ל
וקודם לכן היה לו שם אחר אלא כשחירע המעשה קרא שמו
כן לא בא הכתוב וכו' אלא כסוף ימיו נתפלגו והזאת ר"ל למה
קודם לכן היה לו שם אחר אלא כשחירע המעשה נקרא פלג דכיון
שהיה כסוף ימיו אין דרך לקרוא למה שם אחר כעבור המקרה
שקרה בשעת מותו או סמוך ליתיה אלא ודלי כחלחל ימיו
קרא אותו ע"ש הפסוק : א דקשה לרש"י כיון דמשני הקרא
הקרא כמו כשאר הטלדים כמו וחרפכשד ילד ואת שלח ויקטן
ילד את אלמודד ואת שלף וגו' אלא להכי סיגה וכתב ולעבר
פלג פתן הכתוב טעם למה נקרא פלג אלא יקטן מ"ע אלא על שם
שלא . והר"ם כתב טעם מפני שיש הסס נגזר מהקטנות פי' שם
שנים אחר המבול למדנו ששם היה החתרון כי יפת וחס טלח
בשנת ח"ה ותק"ה לחיו נח וק"ל : ש והאריך יצע אלא נבוא סיס
ת ר"ל ולא נבוא היה אלא כך היה המעשה כחלחל ימיו וקראו
כן על שם המעשה הרי יקטן וכו' וה"ל כמאנש ימיו ר"ל
וקודם לכן היה לו שם אחר אלא כשחירע המעשה קרא שמו
כן לא בא הכתוב וכו' אלא כסוף ימיו נתפלגו והזאת ר"ל למה
קודם לכן היה לו שם אחר אלא כשחירע המעשה נקרא פלג דכיון
שהיה כסוף ימיו אין דרך לקרוא למה שם אחר כעבור המקרה
שקרה בשעת מותו או סמוך ליתיה אלא ודלי כחלחל ימיו
קרא אותו ע"ש הפסוק : א דקשה לרש"י כיון דמשני הקרא
הקרא כמו כשאר הטלדים כמו וחרפכשד ילד ואת שלח ויקטן
ילד את אלמודד ואת שלף וגו' אלא להכי סיגה וכתב ולעבר
פלג פתן הכתוב טעם למה נקרא פלג אלא יקטן מ"ע אלא על שם
שלא . והר"ם כתב טעם מפני שיש הסס נגזר מהקטנות פי' שם

פירוש דתורת אלהים

דיא וועקט צו טיילט גינארין דאס הייקט דיא
דשונות וענען פארטישט גינארין אונ וייא וענען
פארשפרייט גינארין אונ וייא וענען צו טיילט
גינארין אויף דער נאנצער וועקט דאס איז

ספר הישר

אונ די איי איז גימאלין אויף זיין קאם , אונ פון די איי איז
גינארין אגרויסע טייה , אונ ויגע אלע וענצער וענען
דערטרוקען גינארין אין דעם טייה , אונ ער מיט דריי
קענטשיון וענען אנטלאסין גינארין , אונ דער פלף גברוד
קאם אקוב גיטאדן אויף די דריי קענטשיון קאם ער גינעקן
דיא וענען געקליידעט מיט קעניג'יקע קליידער , אונ וייא
וענען אויף גרויס אונ שייטוויא דער פלף , אונ וייא
וענען אנטלאסין איז פון דעם טייה גינארין צדיק אמי ,
אונ פון דיא איי איז ארויסגעקוקען איינגע הינדיל ואדער
(הס לישראל ע"ט) (ח"א)

אחר המבול: שביעי פ יא א ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ב יהי בנסעם מקדם ומצאו בקעה

בארעא בתר שופא
* ויהוה כל ארעא ליש
חד וסבלר חד: = ויהוה
במיטרוון בקדם הא
ואשפדו בקעתא בארעא

ת"א וי' בנסעם. מניל: =
(ה) שפס אחת ודברים. כל הכא ואחד והכלים ודברים הרבה שהרבו לדבר הכלים הרבה: שפה אחת. בנימ' למן הקדם: (ב) בנסעם
פ' בנסע' הכל ואחד בנסעם מן המחנה זה הוא שדרש ר"ל אותו סיוס פרו מהתרי ט' משל למיטק שטרם מן הספר *

רש"י
שפתי חכמים
מלפניו כל יום על הפתח שאלוהים כרישין: ב דלוי ל' אחר היה
לא היה שפה אחת דהא הכל מורים דלה"ק נכח העולם כדפירש"י
לעיל כפרסח כראשית כפסוק ויחמר חרסם זמח כנסע זגו' וא"כ
פ"כ סיה ל' הקודם אותו לשון וק"ל: ד' דלפי פ"י ראשון קשה
א"כ הל"ל דבכרים אחדים מ"ה קתור ד"ל כו' וכו' קשה הל"ל ודברים
אחד מכו אחדים משה"פ ד"ל כו' ר"ל דברים חדים כו' מהש"ל:
מתמוטע כשם שעה בימי המבול כולו ונעשה לו סמוכות

ענין דור
(ב) יהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. כנה כל הארץ
הי' בימים ההם שפה אחת. ואף שנשפה אחת יש לדברים
שונים. כעיר אחת מדברים כסגנון זה וכעיר אחרת מדברים
כסגנון אחר. אבל אלא הסגנון הזה לא הי' שום שינוי לשון ולא
שינוי דבור. רק שפס אחת ודברים אחדים לאינע שפראקע אונ
איינע ווארטן. והסגנון כולם נעשה עיר ומגדל ולהיות מקובלים
יחד. והוא החנטיס האלה חרבות אנשים חטאים אט"פ שלא היו
עדיין חייבים כלים. לפי בקב"ה שאל יצוהים לבנות העיר והמגדל
כאשר החלו לעשות יפלו אחר כך כדעות גדולות עד להשפית.
יחתייב כל העולם כלו כלים כפה אחת. כעבור שח"י כל הארץ
נשפחה כמו כדור המבול. ויאנזו כלם מן הארץ כפי הגזירה

פירוש להורח אלהים
ובבאי וענעו ווארין צו שייך דיא פקלקער אויף
דער גרד נאך דעם מבול: (א) ויהי אונ עם איז
גינען כי הארץ דיא נאנצע נועלם שפה אחת איין
לשון זייא האבין אלע גירעם אויף לשון הקודש
ודברים אחדים אונ איינציגע רייד. ורש"י שרייבט
זייא וענעו ניקומען אין איין צעה אונ האבין
גינאנט ער איז גיט באגלייבט ער זאל ויה אויס

ספר הישר
פ"ה דער חלום ותיים אז אבדום מיט ויינע שמוג מענדישין
ווערן קומען אויף דיר מיט צמ"חקה אונ זיי ווערן הרגנן
דינע אלע ועלנער, אונ וואס דו האפט גינען אז דו
מיט דריי פקענדישין וענען זינלאפין דאס תייתס אז דו
וועסט גיין צו די מל"חקה מיט נאך דריי מלכים אונ דו מיט
דיא דריי מלכים וועסט איר גירעפעט ווערין אונ איר וועסט
אנפלייזין פון די מל"חקה, אונ וואס דו האפט גינען אז
פון דעם טיף איז צוריק גינארין אמי אונ פון דיא איז איז
צווייפין גינארין אפינעלע אונ דיא פינעלע איז ארויף
געפלייגין אויף דיין קאפ אונ זיא האט דיר אויסגעשפאכין
דו רעכטע אויג, זיאם ווייטס אז אבדום פון אבדום וועט דיר
אפי"ה הרגנן, אפי"ס סיי קעניג איז סיי עצה, אויב דו
געדיינקסט אז תייתס זנוי אונ סופציג זאנר נוי אבדום
איז גיבארין גינארין אונ דינע חכמים האבין דאמא"ס
לשין גינען וואס דיר האט היינט געה"אפט, אונ אזוי
לאנג ווי אבדום וועט לעבין ביזנס גיט זיכער מיט דיין
מל"חקה אונ גיט מיט דיין לעבן. פאר וואס זאל דער מל"ה
איז לאזן לעבין, מען דארף אים הרגנן, וועסטו לעבין
אפי"ס דער מל"ה האט גירעט וואס אנטוי האט גינאנט.

בְּבִקְרָתִי וַיִּתְּבוּ פָּמֹן :
 וַיֹּאמְרוּ גְבַר לְחִבְרִיָּה
 הֲבֵנוּ נִרְמִי לְבָנִין וְנִזְקְדִינוּן
 בְּנוֹרָא וְהָתָּה ? הֲוֹן
 לְבִינְתָא לְאַכְנָא וְחִיבְרָא
 הָתָּה לְהוֹן לְשִׁיעִי : ד וַיֹּאמְרוּ
 הֲבֵנוּ נִבְנִי קְרָתָא
 וּמְגִדְלָא וְרִישִׁי מְטִי עַד
 צִיתָ שְׁמִיָּא וְנַעֲבִיד קְנָא
 שׁוּם דְּלִמָּא נְתַבְדַּר עַל
 אִפִּי כִּל אֲרַעָא : ה וַיִּתְּבִי
 יִי ? אֲתַפְרָעָא עַל עֹבְדֵי
 ה' וַיִּרְדּוּ יְהוָה לְרֵאתָ אֶת־הָעִיר וְאֶת־

ה' א' טוֹר . שְׂכַר קִיב : הֵסֶס נִבְנִי . מְגִיִּים
 עֲבֹדֹת כּוֹכְבִים יֵט חוֹלִין טו : וְנַעֲשֶׂה
 . ל . מְסִדְרִין קט : וִירַד ה' . מְסִדְרִין טס :

בער הטורים

בנסעס ונקדס נססעו מקדמוו של עולם : (ג) אוש אל רעשו הכה . ס'ת שלום מפני שזוה יחידה סיהס להס חסרו : לאכן . ב' במס' טבל ולידך וימת לבו בקרבו והוא היה לאכן גביו נכל מה להלן מיתה חף כאלן מיתה שיותר היה קשה להס מן המות כשנפלה לבנה מן המגדל :

רש"י

שפתי חכמים

למעלה ויהי מושבם וגו' הר הקדס ונסעו משם לתור להס מקום ה להחזיק את כלס ולא מלאו אלא שנער : (ג) אוש אל רעשו . אומה לאומה ו מזרים לכות זכות לפוט ופוט לכנען : הבה . הזמניו עממכס . כל הבה לשון הזמנה הוא שמכניס עמנו ומתחברים למלאכה או לעשה או למשא . הבה הזמניו אפקרליי"ר כלען (בעריוטען ארויטען) : לבנים . שאין אכנים בצבל שהוא בקעה : ונשרפה לשרפה . כך עושין הבנים שקורין טוול"ס (אגעל דאכשטייטע) שרפים אותן בצבאן : עלינו שום מכה להפילנו ז מכאן : (ה) וירד ה' לראות . ענין דור הפלגה

החלם לעשות . כלומר עתה החלו לעשות הכעס ועדיין לא שלם עולם . אבל אם אמיחס בעשותם לא יבצר מהם לעשות כל הפשעים הגדולים אשר יזמו כרשעתם . ופחלום יתחייבו כלים ואכני לא

בקעה בארץ שגער אונ וייא האבין גיפונען אקמאהר אין לאנד שגער וישבו שם אונ וייא האבין ויה דארטין באנעצט : (ג) ויאמרו איש אל רעהו אונ וייא האבין גינאגט איינער צום אנדערין הבה ברייט אייך אן נבנה לבנים לאמיר מאבין צינעל ונשרפה לשרפה אונ לאמיר וייא ברענען צו אפארברענונג . ורש"י שרייבט דרום האבין וייא גימוזט מאבין צינעל ונארום דארטין איז קיין שטייגער גינען עם איז אנלייכער פלאצ גינען ויהי להם הלבנה זאבן אונ עם איז צו וייא גינען דיא צינעל אויף דעם ארט פון שטייגער ונחפר אונ דאס ליים היה ספר

איש ניש , דערנוייל איז געשטיילט גינארין דער פלעס פון קלף אונ ער האט שוין פארגעסן דעם גאנצן תלום , אבדום איז גינען בעהארטין ביי נח אחרש , אונ תרה איז געקומען צו נח אין דערשטייל ער זאל דארט זעהן זיין זיהן (חק לישראל ע"ט)

אבדום , האט אבדום גינאגט צו זיין פאטער תרה רז ווייסט דאך אז דער קלף וייל מיה ברנגן , איז מיין געה מיר נאלטן אבע אנטאיימיין פון דעם לאנד אונ מיר וועלען זיין אין דעם לאנד קנען , וועלען מיר גינעטעם ווערין פון אים . (ח"א) 16 5 והארומ

הַמְנַדֵּל אִשָּׁר בָּנּוּ בְנֵי הָאָדָם :
וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשֵׁפֶה
אֶחָת לְכֻלָּם וְזֶה תְּהִלָּם לַעֲשׂוֹת
וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר

רש"י

שפתי חכמים

אחת וכו' ומשמע כדי למרוד בהקדמה בנו המגדל וכלן פי' שלא יבנה ענינו כו' אלא ודאי זה קאי אמלת עיר: (ח"א) פי' שהיה עיטם של המגדל אלא יבוא עליהם שום מכה להביאם ועל המגדל לרקיע ללחוס כנגד הש"י וכן ללשון עשני ערץ לעשות סמכות לרקיע וכו': ח פי' שהוא מקור והכניו כל על הפועל כי אמרם הוא כמו אמר הם עשותם כמו עשות הם אף כתיב החלם החל הם: פי' לא תמנע מהם זאת המחשבה והלא אהמנו נרדה ונגבל שפתם וגו' ובהכרח שתמנע המחשבה אבל ח להתחיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגו' לעשות.

ענין דור הפלגה גדולים ולמרוז בפי' כאשר תכלה כיון העיר והמגדל [כמו שאמרו חז"ל] געשה פי' בראשו ויטון חרץ ביזה ותעשה עמו מלחמה ועוד דרכים כאלה וכן תקן הקב"ה הדברים בהמחלם ככדי שלא יעטרך להענישם יותר:

פירוש לתורת אלהים
 אנו דעם מארעם, ורשי שרייבמ דרום שמיים
 דאם לשון [ונרד וי לראות] צו לערנען דיא
 דינינים וייא זאלין נים שולדיג מאכין דעם וואס
 זערט גמשקט ביו וייא זעהן אונ פאר שמיין
 זעקט אויב קען דארף אים שולדיג מאכין אשר
 בנו בני האדם וואס דיא קינדער פון דיא מענטשין
 האבין גיבאהעמ, ורשי שרייבמ וואס דארף דער
 פסוק ואינו דיא קינדער פון מענטשין נעמים
 דען קינדער וואלט איד גימיינט וייא זענען פרוקר
 וואלט איד דען גיקענט ואינו אז וי זענען קינדער
 פון אייזלין אדער פון קעמלין גאר דאס מיינט
 דער פסוק וייא זענען דיא קינדער פון אדם
 הראשון פרוקר וייא האבין גיטאהן אזוי ווי אדם
 הראשון ווארום צו אדם הראשון האט גאט
 גיטאהן אמוכה אונ האט צו אים באשאפין

ספר הישר
 נוארום דו וועסט אויך אמאהר אריין פאלין אין זיינע הענט
 אויב דו וועסט גיט אנטווארן, אונ דארט אין פגנע וועסטו
 דינען דעם גאט וואס האט דיה געשאפן אונ וואס ער
 האט דיא גאנצע וועלט באשאפן, וועט דיר גוט זיין, אונ
 פארלאז דיא גרויסקייט וואס גמרוד גוט דיר ווארום דאס
 אלץ איז גאר גיט ווערט, נח אונ זיין ווען שם האבין אויך
 גיבעטן פרה ואר פארלאזן דיא זאנד אונ זאל גיין אין
 פגנע, אונ האבין גיזאגט צו אים אלע רייד פון אברקיען
 נעמען אסט דארפסט אים פאלגן, פרה האט אזוי גיטאהן
 אונ ער האט גענוקען זיין ווען אבאם אונ זיין אייניקאל אט
 וואס ער איז גינען דער ווען פון ה'ן, אונ זיין שגור שקרה
 דיא נויב פון אברקיען אונ אלע זיינע שטוב מענטשין אונ
 זענען ארום געגאנגען פון בבל זיי זאלין גיין אין זאנד
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת: י הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה
 שֵׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ
 שְׁפַת רֵעֵהוּ: ח וַיִּפֵּן יְהוָה אֹתָם
 מִשֵּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ
 לְבַנֵּת הָעִיר: ט עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
 בְּכָל כִּי־שֵׁם בְּלֹל יְהוָה שְׁפַת כָּל־
 הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הִפְיָצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי

למעשה: י הבו נתגדי
 ונבלה למן לישנהו
 דלא ישמעון אנש איש
 חבריה: ח ובדר י יתהו
 מתמן עד אפי כר ארעא
 ואת מנעו ממבני
 קרתא: ט על כן קרא
 שמה בכר ארי תמן
 ככל יי דישן כל ארעא
 ומתמן בדרניו יי עד

ת"א הכה גרה. מגילס ט מסודרין לה:
 ויפן ה' . טם קו: ככל. טם פד: כי
 טם נלל. טם קט: ומשם הפיץ. טם קז קט:

בער הטורים

(ח) ויפן. ג' במס' הכה ואידך ויפן הטם בכל ארץ מלרים. ויפן הטם מעליו גבי שאלו. ו"ש חז"ל ראוין אנשי מגדל ואנשי
 מלרים לפרעותו אי' ואלו נפולו מן המגדל ואלו ממלרים וזכו ויפן הטם מעליו: וימדלו. ב' במס' הכה ואידך וימדלו הטקנות
 רש"י

שפתי חכמים

רוח נגידים (תהלים עו): (ו) הבה נרדה. בזית דינו
 נמלך מענותותו יתירה: הבה. מדה כנגד מדה הם
 אמרו הבה נבנה והוא כנגדם מדד ואמר י הבה נרדה:
 ונבלה. ונבלל נו"ן משמש בלשון רבים וה"ל אחרונה
 יתירה כ כה"ל של נרדה: לא ישמעו. זה שאלו לבנה
 וזה מבוא טיט וזה עומד עליו ל ופועל את מוחו:
 (ח) ויפן ה' אותם משם. בעוה"ל מה שאמרו טן
 נכפין נתקיים עליהם הוא שאמר שלמה (משלי ו) מגורת
 רשע היא תבואנו: (ט) ומשם הפיצם. למד שאין
 להם חלק לעוה"ב וכי אי' זו קשה של דור המבול או של
 דור הפלגה אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר
 להלחם בו ואלו נשטפו ואלו לא נאכדו מן העולם אלא
 שדור המבול היו גולגים והיתה מריבה ביניהם לכך נאכדו ואלו היו נהוגים אהבה ורעות ביניהם שנאמר שפה אחת

פירוש פתורת אלהים
 גימטראקט צו טאהן: (ו) הבה בריית אייה אן.
 רש"י שרייבט מחקת זיין עגות האט ער זיך
 באראמין מיט זיין בית דין שר מעלה גררה
 דאמיר זיך אנמפלעקין ונבנה שם שפחם דאמיר צו
 מישיין זייערע לעפצין דאס הייסט זייער לשון
 אשר לא ישמעו איש שפת רעהו אז זייא זאלין גיט פאר
 שטיין איינער דעם אנדערענס לשון. ורש"י
 שרייבט אז איינער האט גינאנט צום אנדערין ער זאל אים נעבין אייגעל האט ער גיט פארשטאנען
 וואס ער זאגט און האט אים גיגעבין ליים האט ער זיך דער גינערט אויף אים און האט אים
 גישפאלטין זיין מוח: (ח) ויפן יי אוהם פשם אונ גאט האט זייא פון דארטין פאר שפרייט אויף גאר
 דער וועלט. ורש"י שרייבט זייא האבין גינאנט פון גפון אז טייטש שאמער נועלין מיר פאר
 שפרייט נוערין אזי אויף זייא מקנים גינארין אונ זענען פאר שפרייט גינארין אונ אויף זייא אזי
 מקנים גינארין דער פסק וואס שלמה המלך האט גינאנט ומגורת רשע היא תבואנו דאס אזי
 מיינט דיא פארקט פון דעם רשע דאס הייסט פאר דעם וואס דער רשע פארקט זיך דאס קומט
 אויף אים ויחדיו לבנת העיר אונ זייא האבין פאר מיטען צו פאהען דיא שטאט: (ט) על כן קרא שמה
 שמה בכל האט ער גירופין דעם נאמען פון דעם טאהר בכל כי שם בלי יי שפת כל הארץ ווארם
 דארטין האט גאט פאר מישט דאס לשון פון אלע מענטשין פון דער וועלט ומשם הפיץ יי על פני כל

ספר הישר
 זיך בענטשין אונ איד נועל מערין זיינע קנדער זיי זאלין זיין אזוי פיל ווי די שטערין אין הימל אונ די וועלט דארט
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 16 7 גליקליך

כִּלְהֲאָרְץ: פִּי אֵלֶּה תוֹלְדֹת שְׁמֵם
שֵׁם בְּן־מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
אַרְפַּכְשָׁד שְׁנַתִּים אַחַר הַמַּבּוּל:
וַיְחִי־שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
אַרְפַּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד
בָּנִים וּבָנוֹת: ס יִ וְאַרְפַּכְשָׁד חֵי
חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
שָׁלַח: י וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־שָׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת: ס יִ וְשָׁלַח חֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וַיּוֹלֶד אֶת־עֵבֶר: טו וַיְחִי־שָׁלַח אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים

אפי כל ארעא: י אפי
תולדת שם שם פר מאה
שני ואליד נת ארפכשד
פרסין שניו בטר טופנא:
י נחיא שם בטר דאליד
נת ארפכשד חמש מאה
שניו ואליד בניו ובניו:
י וארפכשד חיא תלתין
וחמש שניו ואליד נת
שלח: י נחיא ארפכשד
בטר דאלידו נת שלח
ארבע מאה ותלת שניו
ואליד בניו ובניו:
י ושלח חיא תלתין שניו
ואליד נת עבר: טו נחיא
שלח בטר דאליד נת
עבר

תולדות אהרן
אלס תולדות שם . טו סס :

בעל המורים

וסבר מלמד טף אלז נדונו בקלות וכרד: (י) שנתים אחר . כ' דסמיכי סכא ודליך שנתים לפני טרעש שנס כמטול סיס רעש גדול:
רש"י

ודכריום אחרים . למדת שטאוו המלוקת וגדול הטלוס: (י) שם בן מאת שנה . כסאולד לת ארפכשד
לקומים על התורה
אז עס איז גיטען אגורל צווישען דיא מלאכים ועדער
פלאך אויף נעלכע פארק ער נאל גינעלטיגען אונ גאט
קאט גענוקען פאר זיין חלק אברהם מיט זיינע קינדער .
אונ פון דארט קאט וויא גאט פארשפרייט אויף דיא
גאנצע וועלט :
האבין אפילו ניט דעם חלק לעולם הבא . ורש"י שרייבט לאמיר זעהן וועמס געבירט איז
גרעסער פון דור המבול וואס וויא האבין ניט געטראכט מלחמה צו האלטן מיט וזשי צו פון
דור הפלגה וואס וויא האבין יא מורד גיטען אין השם והקב"ה מלחמה צו האלטן מיט אים איז
דאך בנדאי די געבירט פון דור הפלגה גרעסער זענען פארט דיא דור הפלגה גיבליבן לעבין אונ
דאס דור המבול איז פארלענדט גינוארין דער תירוץ איז דאס דור המבול זענען גיטען גולגנים
אונ בעלי מחלוקת דריבער זענען זיי פארלענדט גינוארין אבער דער דור הפלגה האבין גיהאט
אחדות אונ שזום דריבער זענען זייא גיבליבן לעבין פון דאנען לערנען מיר אז מלחוקת איז
שלעכט אונ שזום איז אגרויסע וואו: (י) אלה תולדות שם דאס זענען דיא קינדער פון שם :

ספר הישר

אויפגישטעלט זיין גיזאהרט , אונ גאט איז גיטען גינוארין
צו אברהם אונ קאט גיזאנט צו אים דיא לינגר וועל איה
אין דעם לאנד גבעל מיט זיין נויב שכי . אונ האט דארט
(חק לישראל ע"ט) (ח"א) 16 8 זעבין

וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדוּ בָנִים
וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלְדוּ אֶת־פֶּלֶג:
י וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיֹּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־פֶלֶג
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלְדוּ אֶת־רְעוּ:
יט וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ
תִּשְׁעַ שָׁנִים וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדוּ
בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלְדוּ אֶת־שְׂרוּג:
כא וַיְחִי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג
שֶׁבַע שָׁנִים וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדוּ
בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וַיֹּלְדוּ אֶת־נְחֹר: כב וַיְחִי שְׂרוּג
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְחֹר מֵאוֹת
שָׁנָה וַיֹּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי
נְחֹר תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלְדוּ אֶת־תְּרַח: כג וַיְחִי
נְחֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תְּרַח תִּשְׁעַ־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּמֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי

עבד ארבע מאה ותלת
 שנים ואוליד בנין ובנין:
 ט וְחַיָּא עֶבֶר תְּלַתִּין
 וְאַרְבַּע שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת
 פֶּלֶג: י וְחַיָּא עֶבֶר כְּתִיר
 דְּאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג אַרְבַּע
 מֵאוֹת וְתַלְתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד
 בְּנִין וּבָנִין: יי וְחַיָּא פֶּלֶג
 תְּלַתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת
 רְעוּ: יט וְחַיָּא פֶּלֶג כְּתִיר
 דְּאוֹלִיד יֵת רְעוּ מֵאוֹת
 וְתִשְׁעַ שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין
 וּבָנִין: כ וְחַיָּא רְעוּ תְּלַתִּין
 וְתַרְסִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת
 שְׂרוּג: כא וְחַיָּא רְעוּ כְּתִיר
 דְּאוֹלִיד יֵת שְׂרוּג מֵאוֹת
 וְשֶׁבַע שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין
 וּבָנִין: כב וְחַיָּא שְׂרוּג
 תְּלַתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת
 נְחֹר: כג וְחַיָּא שְׂרוּג כְּתִיר
 דְּאוֹלִיד יֵת נְחֹר מֵאוֹת
 שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:
 כד וְחַיָּא נְחֹר עֶסְרִין
 וְתִשְׁעַ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת
 תְּרַח: כה וְחַיָּא נְחֹר כְּתִיר
 דְּאוֹלִיד יֵת תְּרַח מֵאוֹת
 וְתִשְׁעַ עֶסְרִי שָׁנִין וְאוֹלִיד
 בְּנִין וּבָנִין: כו וְחַיָּא תְּרַח

פירוש לתורה אלהים

זכר וְחַיָּא נְחֹר תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֹנֶן נְחֹר הָאֵם
 גִּילְעָדָם בְּיִין אֹנֶן צְוֹנְאֶנְצִיג נְחֹר וַיֹּלְדוּ אֶת תְּרַח אֹנֶן
 הָאֵם גִּילְעָדָם הָאֵם: (כה) וְחַיָּא נְחֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת

ספר הישר

אַבְרָם מִיֵּשׁ עֵינֵי אֱלֹהִים מִעֲנַת־שָׁמַיִן הָאֲבִינִן גְּעוּוֹאֲהֶנְסִי אִין
 כְּנַעַן. נֶאֱרַךְ תְּרַח אֹנֶן נְחֹר אֹנֶן לְזֵם דְּעֵר יוֹהֵן מִן הָרִין
 הָאֲבִינִן גְּעוּוֹאֲהֶנְסִי אִין הָרִין. אִין סִינְגָּה יֵאֱחָר לְשַׁעֲטֵר אִין
 וְחַיָּא וְחַיָּא לְיִשְׂרָאֵל עִיִּים

תָּרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֵד אֶת־
 אֲבָרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הֶרֶן :
 כ וַיֵּלֶךְ תּוֹלְדֹת תָּרַח תָּרַח הוֹלֵיד
 אֶת־אֲבָרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הֶרֶן וְהֶרֶן
 הוֹלֵיד אֶת־לוֹט : כו וַיָּמָת הֶרֶן עַל־
 פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאֶרֶץ
 כְּשָׁדִים : כז וַיִּקַּח אֲבָרָם וְנְחֹר
 לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אֲבָרָם שָׂרִי
 וְשֵׁם אִשְׁת־נְחֹר מְלִכָה בַת־הֶרֶן

שבעין שני ואליד ית
 אברם ית נחור וית הרן
 כ ואלך תולדות תרח
 תרח הוליד ית אברם ית
 נחור וית הרן וית הרן
 ית לוט : כו ומת הרן
 על פני תרח אביו
 בארע ילדותיה בארע
 דכשדאי : כז ויקח אברם
 ונחור רחן נשין שנים
 אשת אברם שרי ושם
 אשת נחור מלכה בת
 הרן

בעל המורים

(כט) טרס . כ"ח כ"ט כ"ן . טהוה כגמ' יסכס ו סיה רמס לפס סלחיל יסכס ש טרוט :

שפתי חכמים

רש"י

פס' ר"ב כ' : כ לטו לפס דמס סכוכ סגחיס אחר סכוכל : כח על פני תרח אביו :
 קלי חילול סח סרפכסד וגס קלי חסס כן סחל סנס : כח"י אכ"ו (כ"ר) וי"ח י"ח סס"י אכ"ו סח סקבל סחס
 על אכרס כנו לפני סמרוד על סכחל סח סלמיו וסכליקן לככסן סחס וסרן יסכס וסומר כלבו סחס אכרס טולס סחס
 סכלו וסח סמרוד טולס ארי סכלו יכסנילל אכרס סמרו לו להרן סכל מי סחס סחס אחר להס הרן סכל אכרס סחס
 סכליכוכו לככסן סחס וסכרף וסכו אור כשדסיס . וסססס פירס אור כקסס וכן (יססיה כל) כלחויס ככדו ס"י וכן

פירוש לתורת אלהים

הרן אונ קעקסער : (כ) ויחי תרח שבעים שנה אונ
 תרח האם גילעכט זיבעציג יאהר וייד אה אברם
 אונ ער האם גיבארין אברם אונ נחור אונ הרן
 (כ) ויחור אונ הרן האם גיבארין לום : (כח) וימת הרן
 על פני תרח אביו אונ הרן איז גישטארבין פאר זיין
 פאטערס לעבין בארן סוקרטו אין דעם לאנד פון
 זיין גיבירט באיי כשדים אין דעם סאהל פון כשדים .
 דשיי שרייבט תרח האם גירם גיווען וואס הרן
 איז גישטארבין ווארום תרח האם גיקלאגט פאר
 גמרוד וואס אברם האם צו כראכין זיינע עלמים
 קאמ גמרוד גיהייסין סען זאל אים אריין ווארפין
 אין קאלק אריבין אונ הרן איז גיוועסין פון ווייסין
 אונ האם ניד גיטראכט אין הארצין וועס אברם
 גיצול ווערין פון דעם פייער וועל איך האלטין
 מיט אברם אונ אז אברם וועס גיט גיצול ווערין
 וועל איך האלטין מיט גמרוד אונ דער נאה איז
 אברם איז גיצול גינוארין האם סען אים גילערענט

ספר הישר
 ס'וארן סס'ססס דר סס'ה גמרוד מיט דעם סס'ה כרלעסר
 זידי סס'ה גמרוד האם געוהיס זיבען סיווענד זעלנער .
 סס'סס פון זי וועס סיווענד גענרעכט גינארין , אונ ער איז
 (ח"א) (ח"א) 10 16 סגס

אָבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: ל וְתַתִּי
שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְלָד: ל"א וַיִּקַּח
תָּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנֵו וְאֶת־לוֹט בֶּן־
הָרֵן בְּיָבֵנוּ וְאֶת שָׂרִי כִלְתֵו אִשְׁת
אֲבָרָם בְּנֵו וַיֵּצְאוּ אֲהֵם מֵאֲרָם
כְּשָׂדִים לְלֶכֶת אֲרָצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ
עַד־הָרֵן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: ל"ב וַיְהִי יָמֵי
תָּרַח הַמֶּשֶׁשׁ שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה

הָרֵן אָבִיהָ דְּמִלְכָּה
 וְאָבִיהָ דְּיִסְכָּה: ל וְתַתִּי
 שָׂרִי עֲקָרָה לִית לָהּ וְלָד:
 ל"א וַיִּקַּח תָּרַח אֶת אֲבָרָם
 בְּרִיָּה וְיֵת לוֹט בְּרֵן
 בְּרִיָּה וְיֵת שָׂרִי
 כִלְתִּיהָ אִשְׁת אֲבָרָם בְּרִיָּה
 וַיִּנְקְדוּ עִמְהוֹן מֵאֲרָם
 דְּכַסְדָּאֵי לְמִיל לְאֲרָעָא
 דְּכָנָעַן וַאֲתוּ עַד הָרֵן
 וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: ל"ב וַיְהִי יָמֵי
 תָּרַח מֵאָרְבַּע וַחֲמִשׁ שָׁנִין
 תַּא 261 פולס . מנילה די : וססי פרי .
 יעסוס סר :

רש"י

(שס יא) מלכות אסעוי כל חור וזקע עמוק קרוי חור:
 (כט) יסכה . זו שרה על שם שמוכה ג כרוח הקודש
 וזהכל סוכין כיפיה (ס"א כמו שנאמר ויראו אותה שרי
 קרעה) . ועוד יסכה לשון נסיכות (וכן הוא בסנהדרין
 ל"ט להדיא) כמו שרה לשון שררה: (לא) ויצאו אתם .
 שנמלא וכתב טוד לי נסיכות משום דק"ל למס לא קר"ל אותה כשם
 העולם שרה שרי . אלא יסכה ג"כ לי נסיכות שהוא לשון

שפתי חכמים

ב ואת מלכו לרשי ועיקר מלך נקמות בזה שמי יסכה זו שרה
 וי"ל דהוכחתו ממה שכתוב לפניו הכי מלכה ואבי יסכה א"כ הקדש
 משה בני הרן וא"כ למס לא מנה גס שרה שבה הילך היתה כס
 הרן לר"ס דיוסכס זו שרה וע"ל דשרה כ"כ לא"כ לא"כ הוא גנ"ל
 שהוא כמנין יסכה וק"ל . וס"ל דשרה כ"כ לא"כ לא"כ הוא גנ"ל
 דהי מתייחסו מקיות . א"כ דהתם כנמלא כפ' בן סירר ומורס
 דורס ב' טעמים לכן הוי"ל רש"י וס"ל דהוסיף רש"י על ל'
 כנמלא וכתב טוד לי נסיכות משום דק"ל למס לא קר"ל אותה כשם

דעת וקנים מבועלי התוספות

(א) ותי שרה עקרה . ק"ץ אין לה ודך למה לי . וי"ל
 דאיצטריך לומר דאפילו מקום יציאת הולד לא היה לה
 כדאמרין אברהם ושרה שומעו"מ היו ונקיעו שנה' הביטו
 עכשיו ועתיר לגרל לאחר זמן :

פירוש לתורת אלהים

לשון קונען נוי"ל ויא האם געקוקט מיט רוח
 הקודש אונ ווידער נוי"ל איקליכער האט געקוקט
 אין איר שוינקייט: (א) ותי שרי עקרה אונ שרי אין
 גיווען אעקרה אין ג' ודך ויא האט גיין קינד
 גיהאט: (יא) ויקח תרח את אברם בנו אונ תרח האט
 גינוקען זיין זעהן אברם ואת זוט בן הרן בן בנו אונ
 דוט זיין זעהנס זעהן דער זעהן פון הרן ואת שרי
 כלתו אשת אברם בנו אונ זיין שגור שרי וואס זיא
 איז גיווען דאס נוי"ב פון זיין זעהן אברם ויצאו אונ
 זיין זענען ארויס גינאנגען תרח מיט אברם א"י
 מיט זיין מיט דוט אונ מיט שרי פאר כש"ס אויס דעם
 לאנד כנען ויבאו עד הרן אונ זיין זענען גיקוקען ביו
 הרן וישבו שם אונ זיין האבין זיה דארטין
 באזעצט: (כט) ויהי אונ זיין זענען גיווען י"ב
 תרח דיא יאהרין פון תרח חמש שנים ופאמס
 שנה צווייט הוינדערט מיט פינף יאהר ויפת תרח
 אונ תרח איז גישטארבן אין הרן . (רש"י שרייבט
 ררוס שרייט הרן מיט איין פאר קערקע גיין ווארום
 הרן איז טייטש פערס דאס וויל מיר נוי"זין א"י
 ביי דער צייט פון אברם איז גיווען דער
 צאקען פון גאט אויף דער וועלט ויארים די
 ליים נענען גיווען נאר קשעים אבער אז
 אברם איז גיקוקען איז דער צאקען אום
 גיקוקען גיווארין דרום

לקושים על התורה

(יא) ויקח תרח את אברם בנו ג' . די תורה
 בערצילט אונ דער קענטש וואס פארש פון זיין
 חיים זיין ארץ ישראל נוי"ל ער וויל קוקען
 זיין רי כנען צו וואהנען אין ארץ
 ישראל . דער קענטש וועט זעהן זיין צו
 קוקען אין ארץ ישראל אונ צו וואהנען
 אין ארץ ישראל . קענטש וואס פארש
 אונקע פון זיין חיים צו ארץ ישראל .
 גיט וועגן סג"ת . דער איז גיט זעהן צו
 קוקען אין ארץ ישראל . אזוי ווי מיר
 זעהן ביי תרח . ער האט גיוואלט גיין
 אין ארץ ישראל . גיט וועגן כנען
 נאר נוי"ל ער האט גיוואלט אנטוויסן
 פון ארץ ישראל . דריקער איז ער גיט
 געקוקען אין ארץ ישראל נאר ער איז
 גישטארבן אין חכו :

ספר הישר

פיקה יאהר , דאמאלס איז שוין אברם אלט גיווען
 פינף אונ זעקענדיג יאהר . אין הרן האבין זיה
 פארזימלט צו (ח"א)

וימת תרח בתרן: פ פ פ

וימת תרח בתרן:

פ פ פ

קנז כללל סימן. אכ"י יסכ"ה לו"ס סי'. ומפסירין רני עקרה ביטעיה סימן נ"ד:

רש"י

שפתיה חכמים

שני הלכות: א' כי הראים לא הכיחו בעד אלוה זמן הוא חושש
 לא חושש בזמן הכרעה מהו לסיכך קרלו הכתוב מה והוא כימיו
 לא נכתבה התורה ולא בזמן אחר כתיבת התורה מהו ויאמרו
 לא קיים הכרעה כבוד אב ואם דקאמר והלא נדרס כתיב ויאמר
 א' אל אברהם לך לך ולא היה יכול לעמוד עם אביו ולבעול
 פזרה כפי עכ"ל. ולי דקאי אחר זמן כתיבת התורה והעיקר
 שאמרו על אברהם שלא קיים כבוד אביו הוא מפני שלא לקח
 את אביו עמו כמו שנקח אותו מאור כבודים מ"ה יאמרו ע"י
 שלא קיים אברהם כבוד אביו וכי' והעטם שלא לקחו עמו משום
 עבירה רעע ושוכר עבודה אלוהים ואפ"פ ששכ בתשובה סייע
 בסוף ימיו קודם מותו אבל כתיבת התורה ממנו מתרן אז היה
 נשם וק"ל (גדה לדרך) ולי' שלא הבין דברי הראים כי כי כל
 נשמו לא אמר כפי' אברהם לך לך וגו' ומכיה חזק אלא
 בעבור זה שאין אני רוצה שתקח את אביך עמך שלא תעשה
 עצמך טפל לאביך כמו כתיבת התורה לראשונה לכתוב ויקח תרח את
 אברהם כע' וגו' ומת' שכתב המחבר כמו שלקח אותו מאור
 נשמים זה איתו כדכתיב תרח לקח את אברהם כע"ל ולכך
 יפס בקטם הראים (ועיין נכח"י וס' המלא

פירוש לתורה אלהים

למטיים דיא גיין פון תרן פאר קערט צו נוייון אז דער צארען איז פאר קערט גיטארין

הפטרות נח ביטעיה סימן נד

מילטי חכמים

אל תדאי כי לא תבושי וגו'. ה
 ואולם קיין מורא קיין האבין
 דען דו ונעשם שוין קיין סאקל גיט
 פארשקט נערוי. קען קען די זאך
 נעבין צו פאר שפיין קיים א מילטל קס
 איז סאקאל גיטען: אקרי צווישן די
 שרים פון קדש. נעשית דער פנך האם
 ליבער. און פ' האם גיטאנס סוף
 האם דער פנך ליבער פון אלץ שרים.
 והאדם וזקן איך בין גיטען געשאנקען
 אין דער קלופת האם דער פנך
 געשקט צו סיד גיין נעקעאל ער זאל

א רני עקרה לא ירדה פצחיו רנה וצחלו לא ירדה
פיררבים פני שוממה מבני בעולה אמר יהוה:
ב הרחיבי מקום אהלך ויריעות משפנותיך יהו
אל תחשבי האריכי מיתרתי ויתדתיך חוקי:
ג ביימין ושמאל הפרצי ורעה גוים יירש וערים
גשמות יושבו: ד אל תיראי כילא תבושי ואל
תבלמי כילא תחפירי כי בשת עלומיך תשכחי

פירוש ע"מ
 אונ דיינע פלעקער שטארקט דאס סיינע ער די
 קערק וואס הענגען אין עק גיצעהלם אונ זענען
 צו גיבונדען צו דיא פלעקער אונ דיא פלעקער
 שטעקט מען איין און דער ערד צו שטארקען
 דאס גיצעהלם אונ דרום היים און דער דער
 פרייטערין דיינע גיצעהלם: (ג) כי קיין יסמא
 תרוצי דען אויף דער רעקטער זייט אונ אויף דער
 לינקער זייט וועסטו דיה שטארקן וועד זייט תיש
 אונ דיינע קינדער וועלן ירשן דיא פלעקער פון
 דיא עובדי כוכבים יערים גשמות יושבו אונ וויקטע
 שטעט וועלן זיין באזעצין: (ד) אי תדאי כי יא
 תבושי דו ואלקט קיין מורא האבין דען דו וועסט
 שוין קיין סאקל גיט פארשעמט ווערין ואל תבלמי
 כי יא תחפירי אונ דו ואלקט דיה גיט שטעקען צו
 נוייון דייין גרולה דען דו וועסט שוין סעקר גיט
 פאר שטעקט ווערין כי בשת עלומיך השכחי דען דיא
 בושח פון דייין יונקענט וועסטו פאר געסין ותרפת
 עליונותי

(א) וואס ישעיהו רני עקרה לא ירדה היינט דו
 ירושלים וואס דו ביזט גלייך גיטען ביז
 אהער אזוי ווי איין אשה געבירט דאס יא האם
 גיט גיבארין פזח רנה וצחלי יא חלה עפין דייין סויל
 אונ זינג אונ קלינג הויך קיים דייין קויל דו
 ירושלים דאס דו ביזט גלייך גיטען אזוי ווי איין
 אשה דאס יא האם קיין שטערצין געהאט צו
 גיבארין רבים בני שובבה סגני בעולה דען די קינדער
 פון דער פארנוויקטער שטאט ירושלים וועלן זיין
 סעקר וויא דיא קינדער פון דיא געטאנע
 נעקעסינען שטעט אפר יא אזוי האט נאט גיטאנס:
 (ב) הרחיבי מקום אהלך דער פרייטער דאס ארם פון
 דייין גיצעהלם דו ירושלים ויריעות משפנותיך יהו אל
 תחשבי אונ דיא אים הענג פון דייין רואונג לאון
 זיין גיטען ווערין אונ פאר שפרייט ווערין נוייס
 דו ואלקט גיט פאר מירין פון צו גיינין האריכי
 פיתבי דער לענגער דיינע שטרוק וימיומי תחפי
 (תק לישראל ע"מ) (ח"א)

ותרפת אלמנתיך לא תזכירי עוד: ה פי בעליך
 עשיך יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי
 כל הארץ יקרא: י פירכאשה עזובה וענובת רוח
 קראד יהוה ואשת נעורים פי תפאם אמר אלהיך:
 ו ברגע קמן עזבתך וברחמים גדולים אקבצך:
 ח בשצנף קצף הסתרת פי רגע מופך ובהסד עלום
 רחמתך אמר גאלך יהוה: ט פירמי נח זאת לי
 אשר נשבעתי מעבר מירנח עוד על הארץ פן
 נשבעתי מקצף עלך ומגער-בך: י פי התרים
 ימולשו והנבעות תמוטינה ותכרי מאתך לא ימולשו
 וברית שלומי לא תמוט אמר מרתמך יהוה:

כא מסיסין הפמרתים

יא עניה סערה לא נתמה הנה אנכי מרגיץ בפקד
 אבניך ויסדתך בספירים: יב ושמותי כדכד
 שמשלתך ושערך לאבני אקדה וכלי-גבולך

פירוש עים

גישוארין איה זאל שוין קעהר גים בריינגען דאס
 נואקער פון נח אויף דער ערד פן: שבעה פקדון
 עלך וסגור בך אזוי שנוער איה פון צו זערגען אויף
 דיר און אן צו שרייגן אין דיר ישראל: (י) פי התרים
 ימולשו דען ווי די פערג טעלן ווערן אפ גיקאהן
 תמנולת הספירה און די הייה נועליו ווערן גיניגט
 פלוקר אפילו ווען עס וועט זיך אויס זאון דער
 זכות אבות ואמהות פון דעקס ווערן אפן גימאהן פון
 יא ימולשו וועט מין חסד גיט ווערן אפן גימאהן פון
 דיר וברית שלומי יא תמוט און דער בריתות ברית
 פון מין שלום וואס איה האב דיר סקטיס גינען
 וועט גיט ווערן גיניגט אפר כרפד: י אזוי נאגט
 דיין דער באקריגער נאם: (יא) גינת סערה יא
 נחסד די אריקע דאס איר הארץ איז גישקאריקט
 פון ווענין פיר צרות און זיא איז נאך גיט
 גימריקט גינארין ביו אהער דאס טייגט ער די
 שקאט ירושלים הנה אנכי סוכני ביום אבנך דו
 זאלקט וויסען דאס איה נועל אויף שפרייטן
 שטייגער פון נופך אויף דיין ערד צו טרעטין אויף
 זיי וספדתי בספירים און איה וועל דיר גינרפעקטין
 מיט דיא שטייגער וואס הייסן ספיר: (יב) ושמותי
 כדכד שששתך דייעע פענקסער וואס דיא זון
 שייגט רוקה די שאהקען וועלן זיין פון ברילאגטין
 וואס הייסן כרפד וסעבד לאבני אקדה און דייעע
 טויערין וועל איה סאהן פון גילעקעקטע שטייגער
 פלוקר דיא שטייגער וועלן אזוי גרויס זיין דאס
 גאר דער קלל פון רעם טויער וועט זיין אויס

אלמנתיך לא תזכירי עוד און דאס לעקסערונג פון
 דיין אלמנה שאפט וועקטו גיט גירעקען: (ח) פי
 טעלך עשיך רען דיין האר וואס האט ריך באשאפן
 און האט ריך גרויס גימאקט: י צבאות שמי נאם
 דער האר איבער אלע טיילות איז זיין נאמען
 האנד קדוש ישראל און דיין אויס לייזער איז דער
 היידיגער פון דיא ישראל אלהי פי הארז קבא דער
 נאם פון דער נאנצער וועלט ווערט ער גירופין:
 ט פי כאשה עזובה וענובת רוח קראד: י דען אזוי וויא
 אפאר לאמענע אשה דאס זיא איז פאר לאמט
 גינארין פון איר מאגן און זיא איז מיט אפרויריג
 גימיט אזוי האט ריך נאם געקראפן וואשת נערים
 פי תפאם אמר אלהיך און אזוי וויא איין אשה דאס
 זיא ווערט נאמט אין דיא אויגן פון איר מאגן
 אויף איין קליינע צייט אזוי האט גינאגט דיין נאם
 אויף דיר ישראל: (י) ברגע קמן עזבתך אין איין
 קליינע רגע האב איה ריך פאר לאמט וברחמים
 גדולים אקבצך און מיט דער באריקמייט וועל איה
 דיר איין זאקלען: (ח) בשצנף קצף הסתרת פי רגע
 ספד מיט גרויס צארין ארער מיט טייניג צארין
 האב איה געהאלטן מיין שכינה איין רגע פון
 דיר ובהסד עלום תפתיך און מיט אזוי אהער וואס
 וועט זיין אויף אייביג וועל איה מיה דער פארמין
 אויף דיר אפר נאגה: י אזוי האט גינאגט נאם דיין
 מיט לייזער: (ט) פי נח זאת לי דען אזוי וויא דיא
 וואקער פון נח אזוי איז צו מיר דיא שבעה אשר
 נשבעתי פסד פי נח טד על הארץ דאס איה האב
 געזיין סקטו צו דיא יודין און וועט

לֹא־בִנְיַתְהֶם: י וְכֹל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם
 בְּנֵיךָ: י בַּצְדָקָה תִּפְוֹנֵנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי־לֹא
 תִּירָאֵי וּמִמַּחֲתָהּ כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ: טו הֵן גִּזְרֵי
 יַעַר אִפֶּס מֵאוֹתֵי מִי־נֶגַד אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יִפּוֹל:
 טז הֵן אֲנֹכִי בְּרֵאתִי חֲרֹשׁ נִפְחַת בְּאֵשׁ פֶּחֶם וּמוֹצִיא
 כְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרֵאתִי מִשְׁחִית לְחַבְלֵי:
 ז כֹּל־כְּלֵי יִצְרָר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכֹל־לְשׁוֹן תְּקוּם־
 אֶתְּךָ לְמַשְׁפַּחַת תְּרִשְׁעֵי זֹאת נִחַלַת עֲבָרֵי יְהוָה
 וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נֹאם־יְהוָה: יח הוּא כֹל־צִמְאֹן לְכֹו
 לְמִים וְאִשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכֹו שִׁבְרוֹ וְאִכְלוֹ וְלְכֹו
 שִׁבְרוֹ בְּלוֹא־כֶסֶף וּבְלוֹא מַחֲדוֹר יֵין וְחֶלֶב: יט לִמָּה
 תִּשְׁקַדְדוּכֶם בְּלוֹא לֶחֶם וַיִּגְעַכְכֶם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה
 שְׂמֵעֵי שְׂמוֹעַ אֵלֵי וְאִכְלוֹ־טוֹב וְתִתְעַנְגַּב בְּדִלְשׁוֹן

דיא אויפלייזן, דריבער טייל זיט
 ערשטע צוויי גליקליך זענען דיא
 אויפגעלייזט נישטאין דורך סעקולער
 און נישט אויפלייזונג גיט נישטאין אויף
 אויבן, גאר נוי זענען נאך אפאר
 פארשעס נישטאין און געזאגט
 אין גלות, אבער וויך דאס דריטע
 סאדל אויפלייזונג זאגט דער גבאי
 וואסס גיט סארט האבן דו וועסט
 שוין גיט סעקר פארשעס ווערן
 ווארס וואלך קדוש ישראל, לוי
 אויפלייזער פון גלות וועט זיין נאם
 אליין, וועט שוין זיין אויפלייזונג
 זיין וויך אויבן, נוי וועלך ערשט
 דען זיין גאר וועט דאס דרך
 בשאפן און גרויס גיטאכס הי' גבאי
 שמו, נאם דער וואו איבער אלע
 חילוט און זיין גאטקע, ווארס דא
 גלויה קיט זיא בויז סקריש זענען
 גאר נישט, לכושלו אויז נוי איבער
 קיינס אפערנדע זענען איבער זאגט
 דך סאכען ארפין נוי אפאל סלאקא

פירוש עים

גילעכערס אין דעם שטיין און דיא צווייא זייטן
 פון בויער און די אנגעשרשטע און די אויבןשטע
 טועלען וועט אלץ זיין פון איין שטיין ווי גיט
 זאגט סעך און גאר דיא שטיינער פון דיין לאנד
 וועלן זיין טייגערע שטיינער: (יח) ווי גיט לטדי' ה'
 און אלע רייגע קינדער וועלן לערנען נאמס
 הורה ווי שיום גיט און עס וועט זיין פיל שלום
 זייא רייגע קינדער: (יח) גיטקה טעני דורך דער
 צדקה וואס דו וועסט טאהן וועסטו ווערן אן
 גיבנייס מיט אלים נאמען וועט פילע דער
 מייסער דרך פון דיא וואס רויבין דרך זיא תירא
 דאס דו זאלסט גיין מורא האבין דאס זיי וועלן
 זייער קוקען צו דיר וועסטו און פון איין גראף
 וועסטו אויך דער טייטערע זיין זיא תגרב אלה
 דען זיא וועט גיט גיטעהענען צו דיר: (טז) הן טר גיט
 אפס מאתי מורא וועט האבין פאר גוליות רעות
 דער טענקיש וואס אויך גיט גיט מיט אים פי צי
 אהר גיט: ווי ווער עס האט זיך אינגוואקלעט צו
 סלקסה האלטן מיט דיר אדער ווער עס האט
 זיך גייריזט מיט דיר דער וועט פאלן פאר דיר
 אדער ובי גר אהר עליך ופלו ווער עס האט
 גיוואהגט מיט דיא ישראל אין דיין צניות דער
 וועט ויהען מיט דיר אין דיין צשירות בלוטר אן
 עס וועט דיר וואהל גיין: (טז) חנה אנכי בראתי תיש
 טעם ביש פתם ומוציא כלי ומעשהו אויך נאם האב
 פאשאפין איין אייזען מיטקסער דאס ער בלאזט
 אין דעם פייזער פון דיא קוילין און ציהת אויס
 שפלי דאס זיא אין ראי צו דעם באדערפעניש
 וואס קען נאם זיא גיטאכט פון דעקטועניין וואנכי

נפ'שכם: כ המו אונכם ולכו אלי שמעו ותחי
נפ'שכם ואכרתה לכם ברית עלים חמדי דוד
הנאמנים: כא הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצות
לאומים: כב הן גוי לאתדע תקרא וגוי לאידעוה
אלהך ירוצו למען יהיה אלהיך ולקדוש ישראל
כי פארך:

אוי ריא חמדי ארער דאס קען איז
 נאך גיט פארטיג, גיט קען האנדל
 געלט קען זאל גיט חרטה חאבן,
 און אז ריא חמדי ארער דאס קען
 זערט פארטיג בעצאהלט קען ערשט
 דיא קעטט געלט אין נאנצן, ביי
 גאט זיז אויך אזוי, דערנוייל און דו
 גלחין ווערט גאט גאר גערופין ה'
 קלאח, דריבער האט אונז גאט
 גיגעבן אין די גלחין און האט אונז
 גיגעבן חאט געלט דיא צוויי קפי
 קעליים דוד און זאל ער בעקאנט ווערן אין די נאנצע וועלט, וועט ער גרוס ווערן אלמי כל הארץ, דו גאט פון די נאנצע וועלט:

פירוש ע"מ

קערנעניגען: (כ) המו אונכם ולכו אלי גיינט איינערע
אויערין און גייט צו קיר שמי יהוי נפ'שכם הערט
צו מיינע רייד דען וועט איר לעבין גלייבין
תכרתה לכם ברית עלים און איר וועל פאר שניידן
צו אייך אפריתות ברית אויף אייביג חמדי דוד
תנאמנים דאס איר גאט זאל באצאהלן צו דוד
הקלה פאר זיינע גיגלייבטע חכמים וואס ער
האט גימאהן: (כא) הן עד לאומים נתתיו נגיד ומצות צו
דיא פעלקער האב איר אים גיגעבן ער זאל זיי
שטראפן און זאל ערות זאגן אויף זיייערע
שלקעטע מעשים אהענין זיייער פנים נגיד ומצות

לוד קייאל פרשת השבוע טיים מקרא ואלד תרגום והפמרת ומומר ה' מלך גאות לבש או מומר שיר ליום השבת וה' מלך ילל'ה דכרו משנה והלכה מסדר מהרות טהור עד הסוד חממת היום:

ברטנורא מ'שנה מקואות פרק ב

פרק ב א חממא שירד למבול ספק מבול ספק לא מבול, אפי'ו מבול פרק ב א דוממא שירד
 ספק יש בו ארבעים סאה, ספק אין בו, שני מקואות למבול ספקו
אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו, מבול כאחד מהם, ואינו דלוקי גברא לחוקתיה
ודע באיזה מהן מבול, ספקו טמא: ב מקוה שנמדד חסר וכחוקת טומאה הוא:

פרק ב א חממא שירד למבול ספקו אפי'ו מבול פרק ב א דוממא שירד
 גיגאנען אין אסקנה זיך טובל זיין ספק סבי ספק לא פלי און קען וויים גיט צו ער
האט זיך טובל גינען צו גיין אפי'ו סבי און אפילו ער האט זיך טובל גינען ספק יש בו ארבעים סאה
ספק אין בו איז דא איין אנדער ספק קען וויים גיט צו אין דיא מקנה איז דא פערציג סאה וואסער
צו גיין שני מקואות ארער עם איז גינען צווייא מקואות אחת יש בו ארבעים סאה ואחת שאין בו אין
איין מקנה איז דא פערציג סאה וואסער און אין איין מקנה איז גיט דא פערציג סאה וואסער פבי
באחר פון און ער האט זיך טובל גינען אין איין מקנה וויי ירע גאט פון פבי און ער וויים גיט אין
וועלקער מקנה האט ער זיך טובל גינען ספקו ספק ווייל עם איז אספק איז ער טמא: ב מקנה
שקט ונקטא תפי קען האט גימאסטין אסקנה און

ב בין ברה"י בין ברה"ר ממאות. ואע"ג דספק סוטה ספק סוטה הוא ולא ספק סוטה: כמובאה חמורה. כאלו כמובאה סממחית מן החורה (ה) מובאה קלה. דרכן: אבל אוקרית סממחים. אבל חיי פוס מהאכלים סממחים או סתה רביעית משקין סממחים נפסל גופו מלאכול בתרומה ופסול את התרומה מדרבנן וכוון מ"ה דבר שגורו חכמי וכוונתו מפורשים בפ"ק דשבת: אפילו מבל.

כל מהירות שנעשו על גביו (א) למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ממאות ברה"א כמובאה חמורה אבל כמובאה קלה כגון אבל אוכלין סממחים ושתה משקין סממחים בא ראשו ורובו במים שאובים. או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין וירד למבור. ספק מבל ספק לא מבל. אפי' מבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו. שני מקואות אחר יש בו מ' סאה ואחד שאין בו. מבל באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן מבל. ספקו מהור. רבי יוסף מסבא (ס"א שהיה) שרבי יוסף אומר כל דבר שהיה בחזקת סוטה הוא בפסולו (ס"א כמובאות) עד שיודע שמהור. אבל ספקו ליבסא ולממא מהור: ג ספק מים שאובין חכמי

כדי שיהיה שנישני על גבי נפיקו אלע סהרות וואם נענעו ניקאם גינארין דורך דיא סקנה פריער. איידער קען האם איר ניקאסין ביו גישות תהידי ביו גישות תדי'ם סאיי דיא סקנה שטיים אין אארם וואם גיהער צו איין בעצל הבית אונ סאיי דיא סקנה שטיים אין אארם וואם גיהער צו פיל קענקשין פסאט נענען אלע סהרות סמא. טייל טאקער נען ער האם זיך מובל גינען איז דאקאלם אויך גיט גינען פערציג סאה וואקער איז דאך דער קענקש גיבליקען סמא בזה דברים אטרים נען נענען דיא רייד גינאנס גינארין אז פון ספק נענען איז סמא כמובאה הטהר אז דער קענקש איז סמא גינען אשווערע טיקמאה. דהיינו ער האם אגנעריים אסור. אונ האם זיך מובל גינען אין דיא סקנה. אונ האם גימאקס סהרות. דער נאך איז גיפונען גינארין אז אין דיא סקנה איז גיט נא פערציג סאה. איז דיא סהרות סמא אפי' נפיקה קלה אקער אז ער איז סמא גינארין אגרינגע טיקמאה וואם דיא רבנן האבין אים כממא גינען ביו אפי' אונגים פסאים דהיינו ער האם גינעסין אעסיגנארין וואם איז סמא ושתה משקין פסאים אקער ער האם גימדינקען משקה וואם נענען סמא בא ראשו ורובו במים שאובים אויב ער איז גינען סמא אונ האם זיך מובל גינען אין אפשיקה סקנה. אונ נאך דיא מביקה האם קען ארויף גינאסין אויף אים געשעפטע וואקער אויף זיין קאפ אונ אויף דאס קערקסע טייל פון זיין גוף. איז ער דורך דעם נאך אפאקל סמא גינארין וזייל דיא רבנן האבין גינאנס אז ער איז סמא אז שנישני על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובים אקער ער איז גינען נאך סהור אונ עם איז ארויף גינאסין גינארין אויף זיין קאפ אונ אויף דאס

החמה איכא תרתי גריעותא מהל לא עכל כלל ואפילו עכל סמא קודם עכילה כחזק אפי' ספיקו סהור: ואפילו כסומא דרבנן דרבנן משום דגברא בחזקת סומאה: אבל ספיקו ליבסא ולממא. כגון ספק הכל חכמים סממחים או לא הכל כרי ספקו ליטמא או ודאי הכל חכמים סממחים ספק נען ככר על חומה ספק לא נען כדי ספיקו לסמא כהני מסהר ר"י דאין כהן חזקה סומאה ואין הלכה כר"י: ג ספק מים שאובין שמהור חכמים. כמסכת סהרות פ' הורק סומאה חמן חנין אלו ספיקות סהרות חכמים ספק מים שאובין למטה.

גי סהרות שנישני על גבי נפיקו אלע סהרות וואם נענעו ניקאם גינארין דורך דיא סקנה פריער. איידער קען האם איר ניקאסין ביו גישות תהידי ביו גישות תדי'ם סאיי דיא סקנה שטיים אין אארם וואם גיהער צו איין בעצל הבית אונ סאיי דיא סקנה שטיים אין אארם וואם גיהער צו פיל קענקשין פסאט נענען אלע סהרות סמא. טייל טאקער נען ער האם זיך מובל גינען איז דאקאלם אויך גיט גינען פערציג סאה וואקער איז דאך דער קענקש גיבליקען סמא בזה דברים אטרים נען נענען דיא רייד גינאנס גינארין אז פון ספק נענען איז סמא כמובאה הטהר אז דער קענקש איז סמא גינען אשווערע טיקמאה. דהיינו ער האם אגנעריים אסור. אונ האם זיך מובל גינען אין דיא סקנה. אונ האם גימאקס סהרות. דער נאך איז גיפונען גינארין אז אין דיא סקנה איז גיט נא פערציג סאה. איז דיא סהרות סמא אפי' נפיקה קלה אקער אז ער איז סמא גינארין אגרינגע טיקמאה וואם דיא רבנן האבין אים כממא גינען ביו אפי' אונגים פסאים דהיינו ער האם גינעסין אעסיגנארין וואם איז סמא ושתה משקין פסאים אקער ער האם גימדינקען משקה וואם נענען סמא בא ראשו ורובו במים שאובים אויב ער איז גינען סמא אונ האם זיך מובל גינען אין אפשיקה סקנה. אונ נאך דיא מביקה האם קען ארויף גינאסין אויף אים געשעפטע וואקער אויף זיין קאפ אונ אויף דאס קערקסע טייל פון זיין גוף. איז ער דורך דעם נאך אפאקל סמא גינארין וזייל דיא רבנן האבין גינאנס אז ער איז סמא אז שנישני על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובים אקער ער איז גינען נאך סהור אונ עם איז ארויף גינאסין גינארין אויף זיין קאפ אונ אויף דאס

ספק נפלו ג' לוגין מים שאובין במקוה חסר: ספק יש בהן מ' טאה. כלומר ספק היה במקוה מ' טאה כשרים קודם שנפלו השאובין לטוב אין השאובין פוסלין אותו: שיש לו במה יתלח. שם לו מקום לתלות נפילתן טאה גרמו לו פסול: שאין לו במה יתלח. דממה נפשך כתי מנייהו דנפל פסלוהו הלכך שניהם פסולי' והאי דמטרינן הכא ספק מים שאובין במקוה שיש לו במה לתלות היינו משום דשאובין לרובן (ב) והא דתניא בת"כ אך מעין וכו' ונקוה מים מה מעין בידי שמים אף נקוה בידי שמים אסמכתא בעלמא היא: ד ברהר"ה טאה היה במקוה מים כלל כשנפל בו רבועית מים שאובין ונשלים א"כ שיעורו כמי גשמים: על פני המים. לאהרן שיהיה בו הרבה מים כשרים: והכ"א וכו' והלכך

ספק [ב] נפלו ספק לא נפלו. אפילו נפלו ספק יש בהם מ' טאה ספק אין בהם. שני מקואות א' יש בו מ' טאה וא' אין בו. נפל לא' מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפל. ספקו מהור. מפני שיש לו במה יתלח. היו שניהם פחותים מארבעי' טאה ונפל לאחד מהם ואינו יודע לאיזה מהן נפל. ספקו טמא מפני שאין לו במה יתלח: ד ר' אליעזר אומר [ג] רבועית מים שאובין בתחלה פוסלים את המקוה. ושלישה לוגין על פני המים והכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו ג' לוגין:

מען וי"ט נ"ט צו אין די מקנה אין דא אגנישעפטע וואסער צו גיין. האבין דיא חכמים גינאנט דיא מקנה אין פשר ספק נפלי ספק לא נפלי דהיינו מען וי"ט נ"ט צו אין דיא מקנה אין אריין גיפאלין דרייא קנוארט גישעפטע וואסער. איידער עס איז אין איר גינען פערציג טאה, אדער עס איז נאר נ"ט אריין גיפאלין דיא גישעפטע וואסער אפילו נפלי אונ אפילו מען וי"ט גענויס אז אין די מקנה אין אריין גיפאלין דרייא קנוארט אגניד שעפטע וואסער ספק יש בהם ארבעים טאה ספק אין בהם נאר מען וי"ט נ"ט צו עס איז גינען אין די מקנה פערציג טאה וואסער נען דיא דרייא קנוארט גישעפטע וואסער איז אריין גיפאלין, איז דיא מקנה פשר, אדער עס איז נ"ט גינען אין דיא מקנה פערציג טאה וואסער נען די דריי קנוארט גישעפטע וואסער איז אריין גיפאלין, איז דיא מקנה פסול שני מקואות אדער עס איז גינען צווייא מקואות אהר יש בו ארבעים טאה אין איין מקנה איז גינען פערציג טאה וואסער ווארד אין בו אונ אין איין מקנה איז נ"ט גינען פערציג טאה וואסער נפלי אהר מהו אונ אין איין מקנה איז אריין גיפאלין דרייא קנוארט גישעפטע וואסער ווארד יודע יודע אפילו נפלי אונ ער וי"ט נ"ט אין טעלעקע מקנה איז אריין גיפאלין ספקי ספא ווייל עס איז אספק וענען ביידע מקואות פסול שאין לו בכה יתה ווייל ער האט נ"ט אגנואס אן צו איינגען, אין טעלעקע מקנה דיא גישעפטע וואסער איז אריין גיפאלין איז זיא אילץ פסול, דריבער פון ספק נענען וענען ביידע מקואות פסול: ד בני אלעזר אומר רביעית מים שאובין פתחה רבי אליעזר ואנט אויב מען האט אריין גלאסין אין אסמכתא איין קנוארט גישעפטע וואסער נאר אין אנהייב נען דיא מקנה איז נאך גינען נאר ליידיג, דער נאך איז דיא מקנה אגנעפילט גינארין מיט פערציג טאה רעגין וואסער, פון דעס טענען פילן את המקוה ווערט דיא מקנה פסול דורך דעם איין קנוארט גישעפטע וואסער ישלש ימין אל פני חמים אונ אויב אין דיא מקנה איז גינען פשרה וואסער, נאר נ"ט פערציג טאה, אונ עס איז אריין גיפאלין דרייא קנוארט גישעפטע וואסער, אפילו דיא מקנה איז דער פילט גינארין מיט פשרה וואסער פון פערציג טאה, איז זיא אויך פסול חכמים אומרים אונ דיא חכמים זאגן בין בתחלה בין בסוף שיעורו שלשה לוגין סאי אין אנהייב

כחכמים: ה' של לוג לוג. לוג אחת בכל גומא: עד שלא הגיע לנומא שלישיה כשר. דהנה ליה כמקוב טלם שפלו לחונה ג' לוגין מים שאובין ללא פסולו וה"ל הוחיל ויהי במקוה מ' סאה קודם שגייס המים לנומא שלישיה לא נפסל המקוה: כמקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר הסמוך לסאוב טזא עומד בכשרותו וזה עומד כפסולתו וה"ל המים שנגומא כעומדים בפ"ט הסיכי ולא כמעורבין ואין הלכה כר"ס: ו' המסבך.

שם מקוה פסול טלו. כר"ס: [ד] ידוע שפסול מולא חני אם ידוע זולא נפלו פסול וס"ל כשר מוכח דטלו סאוב פסול מהלכותיה חס"ה קודם שגייס רוב מקוה נפסל פסליה מספיק ולדעת ס"כ וס"ח ל"ל דהנה מהדר להחייב פירות כר"ס גב ס"ח מארזין לחתני סאל נפלו ודברי ר"ג קיימו גמי ספי' אפסולות דמסוך ל"ב. ומהל"ס: (ג) וסכרוא סיה דלא כהספ' מסאו ודעתן ליטכר מסאולא

ה מקוה שיש בו שלש גומות של מים שאובין של לוג לוג. אם [ד] ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא הגיע לנומא השלישית כשר. ואם לאו פסול. ורבי שמעון מכשיר. מפני שהיא כמקוה סמוך למקוה: ו' המסבך את המים לצדדין. ומשבו מסבו ג' לוגין כשר. היה הולש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול ורבי שמעון מכשיר מפני שלא נתבון לשאוב: ו' המניה קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ריא אומר אם עונת גשמים הוא. אם יש בו מעט מים בבור

כעשולם פסולין אותו (ג): ר"ש דאין מחייב לשאיבה חלה למלך את המים למקום אחד ואין הלכה כר"ס: ו' לנגבן. המנוס והנה תרבו והא נתיב ודוקא לנגבן שלא נתבון לקבל המים לכן לא נעשו שאובין דכתיב אך מעין זכור מה מעין שאין בו תפיסת ידי חלס חף כור שאין בו תפיסת ידי חלס: אם עונת גשמים הוא. שנתקדשו המים בטבס וירדו גשמים: אם יש בו מעט מים בבור. גרסיק ול"ג או: ישבר. הקנקנים ופלו מים שנתבון

ועין דיא מקנה אין נאך נאר ליידיג. אונ סאיי אין סוף ווען אין דיא מקנה אין שוין דא פשרה וואקער, נאר נאך גיט פערציג סאה, ווערמ אנדערש גיט פסול דיא מקנה סיידין עם פאלט אריין אין דיא מקנה דרייא קווארמ גישעפסע וואקער: ה' מקנה שיש בו שלש גומות של מים שאובין ש' ית ית אוב עם אין דא אין אמקנה דרייא גריבלאך מיט אן גישעפסע וואקער. אונ אין יעדער גריבל אין דא אין קווארמ גישעפסע וואקער, אונ דיא גריבלאך ווען אין דיא וואגמ פון מקנה, איינע העקער וויא דיא אנדערע אם ידוע שפלו לחונה ג' לוגין מים כשרים עד שלא הגיע לנומא השלישית אויב מען ווייס או אין די מקנה אין אריין גינאקען גיווארען פערציג סאה פשרה וואקער איידער דיא וואקער אין גיקומען צו די דריטע גריבל אין דיא מקנה פשר ווארמ אין די מקנה אין דאך נאר דא צוויי קווארמ גישעפסע וואקער, ווארמ דיא דריטע קווארמ וואקער אין דאך איבער די וואקער פון די מקנה. גיהער דאך דאם נאר גיט צו די מקנה וואם גא אונ אויב איידער מען אין גיקומען צו די דריטע גריבל אין נאך גיט גיווען פערציג סאה פשרה וואקער נאר די וואקער פון די מקנה אין העקער פון די דריטע גריבל אין דאך די דריטע קווארמ וואקער גיווען אין די מקנה איידער אין דיא מקנה אין גיווארין דיא פערציג סאה פשרה וואקער פסול דריבער אין די מקנה פסול ורבי שמעון מכשיר אונ רבי שמעון נאגמ דיא מקנה אין פשר ספן שהיא במקנה פסול מקנה וייל דאם אין גלייה ווי אמקנה מיט פשרה וואקער שמיים ביי אמקנה גישעפסע וואקער. איך דאך די מקנה מיט פשרה

לכבוד דהמשכה היא כיון שמתוך כלים שבורים נטלים לבזר : ואם לאו . שאינה פוגת בשמים ח"ל שאין מים
 בזר : לא ישבר . להם אינה פוגת בשמים הרי לא יוכל לטוות מקוה מן המים שנקנקים כלבו דמ"ל לר"ל
 שאזכה שהמשכה כולה או רובה פסולה אבל כשהוא שנת בשמים ישבר להמשך אלו המים ותמלא רוב המקוה כמו
 בשמים וכשאין בו מים כלל לא ישבר אע"פ שהיא פוגת בשמים שמה יפלו מן המים לבזר רביעות קודם שצירה
 ימים לסתכל בהם : (ד) שדרך ישבר ואם לאו לא ישבר ר' יהושע אומר בין
 שצירה ופ"ג ללאו פוגת בשמים הוא ישבר דיוכל להמשך עד שיפור מקוה דקסבר שאיכה שהאזיכה כולה
 פסולה ואין הלכה כר"ל (ה) : או יכפה . שכוסה הקנקים ששל הגג שלא יפלו המים מתוכו לבזר וללא יפלו ללד
 אחר ומשם נמשכים לבזר : אבל לא יערה . שאם הגביה הקנקים ועירה אותן נעשה כמים שאזיכין שהרי יש
 בהם תפיסת ידי אדם : דן הסויד . אומן הסד את הבזר כסוד כדי שיחזיק מימיו ודרכו להכילו הסוד לבזר
 בעלין ואותו בזר היו בו מים כשרים ונשקע העלין לתוך המים ותמלא : אם היו המים צפין על גביו כל

גרוב ואין דיא סקנהו איז דיא אפיסול וואסער
 ישבר נאל קען דיא קריג צו פרעכין . דיא וואסער
 זאל זיך אריין גיסען אין דיא סקנה . ווארום אז
 דיא קריג זענען צו פראכין גינוארען הייקט דאס
 גיט גישעפטע וואסער . נאר דאס הייקט גר
 האט אריין גיצונען רעגין וואסער אין סקנה . אונ
 דיא איבעריגע וואסער בוי פערציג סאה וועט צו
 רעניגען אין סקנה אריין וואס איז אויב עם איז
 גיט רעגין צייט . פון וואס וועט ווערין אסקנה .
 אפילו אין דיא קריג צו זאסען איז דיא פערציג
 סאה וואסער איז אויך פסול . דיא סקנה . ווארום
 אז קען ציהט אריין אין אסקנה פערציג סאה
 וואסער אדער אפילו נאר מער ווי צוואנציג סאה
 אונ די איבעריגע איז רעניגוואסער איז די סקנה
 פסול דער דין איז די וואסער וואס זענען גיווען
 אין אפלי אפילו קען גיסקט גיט אריין מיט די פלי
 אין סקנה . נאר קען צו פרעכט די פלי אונ דיא
 וואסער ציהט זיך אריין פון זיך אריין אין דיא
 סקנה . אויב דיא נאנצע סקנה איז פון אזעלכע
 וואסער . אדער אפילו נאר מער ווי העלקט ובער
 ווי צוואנציג סאה איז פון די אריין געצויגענע
 וואסער איז די סקנה פסול . אונ אפילו עם רעניגט
 נאר עם איז ניטא קיין ביסול וואסער אין סקנה
 ישבר זאל קען גיט צו פרעכין דיא קריג .
 טאסער וועט זיך אריין גיסען אקוואטירול וואסער
 אין דיא סקנה פון די קריג איידער זיי וועלין צו
 פראכין ווערין . אונ דאס קוואטירול וואסער מאכט
 פסול אסקנה . אזוי ווי רבי אליעזר זאגט אין משנה
 ד' אז אקוואטירול גישעפטע וואסער קומט אריין
 אין אסקנה ווען דיא סקנה איז ליידיג אפילו
 נאכדעם איז די גאנצע סקנה פול גינוארין מיט
 פשקה וואסער פון רעספונעגין איז דיא סקנה
 פסול . רבי יהושע זאגט דז פז יצו דז ישבר סייא
 עם גיט רעגין אונ סיי עם גיט גיט רעגין . אונ

שהוא ישבר. על נשאלו המים לכל מהם הם מעורבין
(ז) חבל אם היה מעלה הענין בידו היו נפסקים נפשים
מלושים : ואם לאו. שאין המים נפס על גביו : לא
ישבר. וכשזורה עונת נפשים אירי דלם היה עונת

נפשים כיון דליכא מים כבוד
שכר כדלמחר : ר' יהושע
אומר בין כך ובין כך
ישבר. דיכול להמשיך
כדפרישנא לעיל : ה' המסדר
קנקנים בכור ונתמלאו.
אע"פ שבלע הכור את מימיו הרי זה
ואין מים בכור חלה חלו
שנקנקים : הרי זה ישבר.
כרטי יהושע דלחן רביעית
פוסל ומשכר את הקנקנים
ועונת מקוה נחמלה :

שהן ישבר. ואם לאו לא ישבר דר"א. ורבי
יהושע אומר בין כך ובין כך (ו) ישבר :
ח [ז] המסדר קנקנים בתוך הכור ונתמלאו
מים. אע"פ שבלע הכור את מימיו הרי זה
ישבר : י מקוה שיש בו מ' סאה מים ומים
רבי אליעזר אומר מטבילין במים ואין מטבילין
במים רבי יהושע אומר במים ובמים. באיזה
מים מטבילין. המים שהמים עפים על גביו. אם זרין המים מצד
אחד. מודה רבי יהושע שמתבילין במים ואין מטבילין במים באיזה
מים אמרו במים שהקנה יורד מאליו דברי ר' מאיר. רבי יהודה
אומר מקום שאין קנה המדה עומד.

שיתמלאו והיו זומיא דהניחו כשעת פיוזר הפכים דכטי'
כר"ב כ"ג דטוריס. ט"ס דכין עטירה לבור חמטוני אחשוניסו.
כר"ס : (י) וישבר שחא יתמטנו המים שלא יכין נפס ע"ג ויסחי
שלושים ויעלו לו לבור ויסטלו חס לון בו מ' סאה חלי' כל
ישבר אם מי הפנין הם פרוז דרובא כשמשכס לא. תפריש :
[ז] ישבר. חבל לא יכפס דסכר
השוי תפיסו ירי חרם זוזר
מקנקים שלא העלו אלא לנגון.
כ"י : [ז] המסדר כ"י. כ"י
שוכלו דפנוחוסין מים ולא יכלש
כיון שיהיו לחוק ונתמלאו גם
כחוק ישברו דסמים שכתוב גם
תפישי שחוקין סלה כיון שנתפס
סמים לחוק. כ"י :

אם זרין המים מצד
אחד. מודה רבי יהושע שמתבילין במים ואין מטבילין במים באיזה
מים אמרו במים שהקנה יורד מאליו דברי ר' מאיר. רבי יהודה
אומר מקום שאין קנה המדה עומד.

ר' יהושע אומר במים ובמים. כשהמים נפס ע"ג המים ואפילו רגלו שוקעת נפס מטבילין לר'
מפני שהמים מקדמים ר"א לית ליה האי סברא חבל אם היה מטביל כלי קטן במים הנפס ע"ג המים כהא מודה
ר"א דעלתה לו טבילה כיון שלא היה שוקע נפס כלל מטקף להשלים מ' סאה והלכה כר"י : שהקנה יורד
מאליו. שהוא רך ומנוח כ"כ שאם יצאו בו קנה יקטע נפס מאליו : מקום שאין קנה המדה עומד.

שהוא אויב די נואקער פון די מקוה וענין נישוואמען
איבער דיא מולקער. אפילו נאר אביסל העקער
ישבר זאל קען צו ברעכין דיא מולקער און דיא
מקוה איז גישר נוארום דיא נואקער וואס אין די
מולקער איז אויסגעמישט מיט דיא נואקער וואס
אין די מקוה. הייבט דאס גיט געשעפעטע נואקער
וואס נאר און אויב דיא נואקער איז גיט העקער ווי
דיא מולקער יא ישבר זאל קען גיט צו ברעכין די
מולקער. נוארום אפילו קען נועט צו ברעכין
נועט אויך פסול ויין דיא מקוה טייל דיא נואקער
וואס אין די מולקער איז דאך געשעפעטע נואקער
דברי רבי אליעזר אזו זאגט רבי אליעזר דברי יהושע
זיט און רבי יהושע זאגט ב"ז ב"ז פד ס"י דיא
נואקער זענען העקער ווי דיא מולקער און ס"י
ווי זענען גיט העקער ישבר זאל קען די מולקער
צו ברעכין און די נואקער איז גישר ועיין בהרע"ב
ותווינו : מן המסדר קנקנים בתוך הכור עד האם אוים
גישעעלמ קריג אין אגרוז וואס אין איר איז גיווען
גישרה נואקער וצו אקקוהו. און עד האם גיוואקמ
אז דיא נוענט פון די גרוז נאלין אגניואקמ נוערין
מיט נואקער. אז קען נועט אין ווי אריין גיסען
וויין זאלען דיא נוענט גיט איין זאפין פון די וויין
נתמלאו פים און דיא קריג זענען פול גיווארען
מיט נואקער פון זיך אליון אף על פי שבלע הכור את
מימיו אפילו דיא גרוז האם איינגיוואקמ אירע
נואקער און עס איז גיט מעהר געברייגען נאר די
נואקער וואס אין די קריג. אויב די נואקער וואס
אין דיא קריג זענען פערציג סאה ירי זה ישבר זאל
ער צו ברעכין דיא קריג דיא נואקער זאל אריין
גיין אין דיא גרוז. און עס איז אקשרה מקוה :
י מקוה שיש בו ארבעים סאת פים ופסל אקקוה וואס

אין איר איז דיא נואקער מיט ליים. און ביידיע צו
זאמען איז פערציג סאה. רבי אליעזר זאגט
ספדין נפס וצו ספדין נפס קען איז מוכל אין די
נואקער און קען איז גיט מוכל אין דיא ליים.
דאס הייבט אויב עד דארף מוכל ויין אקליינע
כלי וואס קען קען איר מוכל ויין און די נואקער.
און עס נועט גיט אגרייען דיא ליים. קען קען
איר מוכל ויין אין דעם נואקער אקער זאל
אקענעש דארף זיך מוכל ויין וואס זיינע פים
וועלן שטעקן אין דיא ליים. קאר עד זיך גיט
גיט מוכל ויין אין דיא מקוה. רבי יהושע זאגט
נפס ופסל אין דיא נואקער און דיא ליים. אפילו
דיא פים שטעקן אין דיא ליים און דער גוף אין
נואקער איז אויך אנופע קבילה נאזיה פים ספדין
אין וועלכע ליים קען קען מוכל ויין נפס שפסל
צפין על גביו ביי אועלכע ליים וואס פון אובין איז
נואקער און אונקען איז ליים די פים ספר אחר
אויב אין דיא מקוה איז אין איין וויט נואקער און
אין איין וויט ליים מודה רבי יהושע איז רבי יהושע
אויך מודה שפסדין נפס אז קען איז מוכל אין די
נואקער וצו ספדין נפס און קען איז גיט מוכל אין
דיא ליים צפיה פים אפרי ביי וועלכע ליים האם
רבי יהושע זיאגט אז דיא ליים איז אונקער דיא
נואקער קען קען זיך אין איר מוכל ויין נפס
שקנה יורד פאליו אז דיא ליים איז אוו שימער זאל
קען שטעלמ אשעקיל אויך ויין ליים זעצם
זיך אליון אריין דער שטעקיל אין די ליים דברי
רבי פאיר אזו זאגט רבי מאיר. רבי יהודה זאגט
קקום שאין קנה המדה עומד אפילו דיא ליים איז גיט
אזוי שימער וויא רבי מאיר זאגט. נאר אז קען
נועט אריין זעצין אשעקען אין דיא ליים צו

מקום שאין קנה המדה עומד.
אבא

קנה שמודדן ט' אינו עומד מחליו בחוכו וזה אינו כך וימותו כראשון: משקולות. גדל של הנחלים וכל
 השערין הללו כל אחד הוסיף בקושי הטיוט ועביו שהראשון רך מכולם והשני קשה הימנו והשלישי קשה הימנו
 זמן כולו: כפי חבית. שפיה לר' קטן ואם הטיוט רך כ"כ שיכול לשפך ולהכניס כפה לר' של חבית עלתה לו
 סבילה: שפופרת הנוד. שפופרת של קנה שמניחין ע"פ הגוד שזופכים לחוכו ושער האקב של שפופרת הגוד
 אינו אלא עור בן דולאי אומר מקום שהמשקולות יורדת רבי אלא עור אומר כינוית שהן רוחב שתי
 היורד כפי חבית. רבי שמעון אומר הנכנס בשפופרת הנוד ר"א אלא עור הימנו של פס
 ברבי צדוק אומר הנמדד בלוג: היד לא יגדל: הנמדד
 בלוג. כ"ז שהא רך כ"כ שהיא נמדד בלוג ואם כלי המחוק ו' בנים הוא נמדד עם האקבה ועובדיו ט'
 והלכה כר' יהודה:

קעקסין דיא טירף נועם דער ששעקין גים שטיין
 גרייך נאר ער נועם אוקפאלען. איז אויך דיא
 סקנה קשר. אקא אַליעזר בן דרעקא ואַנט אַפילו
 דיא ליים איז גים אַזוי שישער וויא רבי יהודה
 זאגט. נאר סקס שהמשקולות יורדת אז קען נועם
 ליינין אויך די ליים די שטיקול גרייט פון אַנדונט.
 נואנע נועם זיא אריין פאלען אין דיא ליים. איז
 אויך די סקנה קשר. רבי אַליעזר זאגט אפילו די
 ליים איז גים אַזוי שישער ווי אקא אַליעזר זאגט
 נאר הייב גפי חבית זיא איז שישער אז זיא קען
 אריין גינאסין נוערין אין אַיינגע לאך פון אפאס.

גמרא נדה דף ח' ע"ב

רשי

פדיה שעתה. לא אמרינן
 אינלמי מילתא למפרע
 דלא ריזין הוא ונסמא
 סהרות דמעט לעת של רחיה:
 זכר לדבר. דהריזין רוח
 גמיה הריזין: קשתה.
 בני ימים בחוק י"א ימי זכר
 ושלשים נמי רחמה וח"כ
 הפילה רוח כו ביום ולא
 סתמה מן יאער הרי לידה ו

סנו רבנן דיא רבנן האבין גילערונט מר' שהיתה
 בחוקת מעוברת אויב אאשה איז גיווען אין
 דער חזקה אז זיא איז מעוברת וזיא האט
 גירעכונט אז זיא איז מעוברת וזיא האט
 האט גיווען גלום ואמר כה הפילה רוח נאכדעם
 האט זיא ספיר גיווען און זיא אויפגיבלאנענע
 זאך אז קי דבר שאינו של גיטא אדער זיא האט
 ספיר גיווען איין אנדערע זאך וואס נועם גים
 לעבין זיא בחזקה ביו צו רער צייט וואס זיא האט
 כפיל גיווען נועם זיא אלץ גירעכונט פאר
 אקעוברתה וזיא שעתה אונ עם איז גענוג זיא זאל
 סטמא זיין פון דיא צייט וואס זיא האט גיווען
 דאס גלום ואף על גב שאין זאך דער אפילו עם
 איז גים דא גיין ריקטיגע בעווייזונג צו דער זאך
 אז זיא האט געהייסן אקעוברתה פון דעקטונעגין
 זיך דער אנערמאנונג צו דער זאך איז דא. אז
 זיא היקט אויך אקעוברתה שאמר ווארום עם
 שטייט אין פסוק הריט חלתי כמו ידענו רוח מיר זענען
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

פסוק ללילה רחמנא סכריס. וה"ל דכפרק בנות סוכים (דף לו) אמר דמחמת סלמא ולא מחמת וילך ופריך וקמח דמחמת סלמא ולא מחמת אונס ומסוי מסכר לני בולד סכן יט לו טכרה אחרי כן מה שאין לו כלום אכשחא סא בלידה רוח און סכרה וילך דפריך אליכעילא אש"ל דפאמר סכס וילך און לך סכס גדול מזה :

בזבז וזריכה ז' נקיים זקרבן לדיכמה לכין ללוא ולך הוא סויח ויכה מטליא : קושי סמוך ללידה . סלמא ספחה בינתיים ודס הקושי מחמת הולד סולו כל : רחמנא סחרייה . מויכה כתיב י"ח יום כפי כמות כותים : אמר רב פפי . און ודאי ללוא לילה הוא אכל לענין ליה שטתה סחז וילך למשת למת דרבנן :

אין דיא עקף טעג פון זיכה דבי יומ יולדת בזבז ווערש ויא גערופין זיא האם גיבארין אין זיכה . דארף זיא ציילין זיבען ריינע טעג אונ אויף דעם אכטין טאג בריונגט זיא אקרפן . אזוי וויא אלע זבות וואס זעהן גרום דרייא טעג אייניגס נאך דאס אנדערע זיי אפטר גייה פלגיא היא אויב דו וועסט זאגין אז טען איז ספיר אויניגס ארער אין אנדער נאך וואס קען גיט לעפין . הייסט דאס אויך אנעברט קושי ספיר זיידה רחמנא סחרייה דאס גרום וואס גייט פון ריא אשה נאהגט צו איר קינד גיבארין . אפילו דאס איז אין ריא טעג פון זיבות . האם ריא תורה ריין גימאכט דאס גרום פון זיכה . מיר זאגין דאס איז קיין גרום פון זיכה . נאר ריא גרום איז פון דעם קינד גיבארין . און אז מיר זאגין זיא איז סמא וויא אזכה . זעהן מיר אז טען גיבארט אויניגס ארער איין אנדער זאך וואס קען גיט לעפין . הייסט דאס גיט אנעברט . און זיא הייסט גיט אנעברט אפ רב פפי מנה פשה קשי דרבנן האם רב פפי גיבארט דאס איז טאקי קיין געבורט און ריא אשה וואס איז קענדיגט מיט אויניגס . הייסט קיין קענדיגט . פון דעסקטוענין אז זיא זעהט גרום אין ריא צייט וואס זיא איז קענדיגט מיט דעם וויגט . איז זיא נאר מטמא פון ריא צייט וואס זיא האם ריא גרום גיזעהן גיט מיט פיר אונ צוואנציג שעה פריער איידער זיא האם גיזעהן . ווייל ריא פיר אונ צוואנציג שעה פריער איידער זיא האם גיזעהן זעהן נאר מטמא ווייל ריא רבנן האבין גוזר גיזעהן . און בייא ריא קענדיגט האבין זיי גיט גוזר גיזעהן . ואיצט וועלין מיר זאגין ריא דינים פון זיכה אונ יולדת . טען זיל וויסען וואס ריא גמרא האם דא גיזאגט . זאגין דין און אז אאשה זעהט גדה למשל זונקאג פריה שעה ניין . אלע זאבין וואס ריא גדה האם אנדערשט מיט פיר אונ צוואנציג שעה פריער . פון שבת פריה שעה ניין . דאס הייסט אמעה לעה . איז אלץ סמא אונ אויב אאשה וואס איז קענדיגט האם גיזעהן גדה . איז זיא נאר מטמא . פון ריא צייט וואס זיא זעהט ריא גדות . גיט פון פריער ונאך ארון פון ריא תורה בייא גדה אונ בייא זיכה אז אאשה זעהט דאס ערשטע קאהל גדות . איז זיא סמא זיבען טאג . דהיינו זיא האם

גיזעהן גדות זונקאג . איין טאג . און קעהר האם זיא גיט גיזעהן . איז זיא סמא זיבען טאג . און מוצאי שבת בייא נאכט איז זיא זיך טובל און איז קהור . און אויב זיא האם קאנזאג און גיזעהן גדות . אונ אפילו זיא האם גיזעהן גדות ריא נאנצען וואך אלע טאג ביו שבת מארין נאכט מוצאי שבת בייא נאכט איז זיא זיך טובל און איז קהור . און אויב זיא האם גיזעהן גרום אויף מארגן זונקאג . דאס איז דער אכטער טאג . הייסט זיא שוין אזכה . איז זיא זיך טובל קאנזאג . און אויב זיא זעהט גרום קאנזאג אויך . איז זיא זיך טובל דינקסאג . און אויב זיא זעהט גרום דינקסאג אויך . מוז זיא שוין ציילין זיבען ריינע טעג . דעם זיבעטן טאג בייא נאכט איז זיא זיך טובל . און אויף מארגן . דעם אכטן טאג בריונגט זיא קרבנות . צו זאמען איז אונעק גענאנגען טעג . דרייא אונ זיבען . און איין טאג פון ריא קרבנות . דאס איז עקף טאג פון זיכה . און אויב זיא זעהט גרום אויף מארגן נאך ריא קרבנות . איז זיא נאר אויף דאס נייע אנדה אזוי וויא עס איז גיזעהן פריער . און אזוי גייט פסדר . גרות איז זיבען טעג . נאכדעם עקף טעג זיבות . נאכדעם טייטער גרות ונאר טייל וויבער קענען גיט פיהרען אונעקע רעכענונגס . און עס זעלין פאן מישט ווערין גרות אין זיכה . זיכה אין גרות . רייבער האבין ריא רבנן געמאכט אויף אלע קאהל גלייך יעדערע אשה פון דעם טאג וואס זיא זעהט גרום זאל זיא ווארטן זיבען טעג . און נאכדעם זאל זיא ציילין זיבען ריינע טעג . און דעם פערצעהנטיג טאג בייא נאכט זיא נאכט וואס נאך דעם פערצעהנטיג טאג איז זיא זיך טובל ואיצט וועלין מיר זעהן דעם דין פון איולדת אז אאשה האם גיבארין אזכר . למשל זונקאג . איז זיא סמא זיבען טעג . ביו מוצאי שבת . מוצאי שבת איז זיא זיך טובל . אפילו זיא האם גיבארין דאס קינד אין ריא עקף טעג פון זיבות . און ריא גרום האם אנדעהויבין פון איר צו גיין מיט אפאר טאג פריער . נאר זונס האם גיט אויפגיהערט ביו זיא האם גיבארין דאס קינד . הייסט זיא גיט אזכה . נאר איולדת . און זיא דארף גיט ציילען זיבען ריינע טעג . און דארף

אין דיא עקף טעג פון זיכה דבי יומ יולדת בזבז ווערש ויא גערופין זיא האם גיבארין אין זיכה . דארף זיא ציילין זיבען ריינע טעג אונ אויף דעם אכטין טאג בריונגט זיא אקרפן . אזוי וויא אלע זבות וואס זעהן גרום דרייא טעג אייניגס נאך דאס אנדערע זיי אפטר גייה פלגיא היא אויב דו וועסט זאגין אז טען איז ספיר אויניגס ארער אין אנדער נאך וואס קען גיט לעפין . הייסט דאס אויך אנעברט קושי ספיר זיידה רחמנא סחרייה דאס גרום וואס גייט פון ריא אשה נאהגט צו איר קינד גיבארין . אפילו דאס איז אין ריא טעג פון זיבות . האם ריא תורה ריין גימאכט דאס גרום פון זיכה . מיר זאגין דאס איז קיין גרום פון זיכה . נאר ריא גרום איז פון דעם קינד גיבארין . און אז מיר זאגין זיא איז סמא וויא אזכה . זעהן מיר אז טען גיבארט אויניגס ארער איין אנדער זאך וואס קען גיט לעפין . הייסט דאס גיט אנעברט . און זיא הייסט גיט אנעברט אפ רב פפי מנה פשה קשי דרבנן האם רב פפי גיבארט דאס איז טאקי קיין געבורט און ריא אשה וואס איז קענדיגט מיט אויניגס . הייסט קיין קענדיגט . פון דעסקטוענין אז זיא זעהט גרום אין ריא צייט וואס זיא איז קענדיגט מיט דעם וויגט . איז זיא נאר מטמא פון ריא צייט וואס זיא האם ריא גרום גיזעהן גיט מיט פיר אונ צוואנציג שעה פריער איידער זיא האם גיזעהן . ווייל ריא פיר אונ צוואנציג שעה פריער איידער זיא האם גיזעהן זעהן נאר מטמא ווייל ריא רבנן האבין גוזר גיזעהן . און בייא ריא קענדיגט האבין זיי גיט גוזר גיזעהן . ואיצט וועלין מיר זאגין ריא דינים פון זיכה אונ יולדת . טען זיל וויסען וואס ריא גמרא האם דא גיזאגט . זאגין דין און אז אאשה זעהט גדה למשל זונקאג פריה שעה ניין . אלע זאבין וואס ריא גדה האם אנדערשט מיט פיר אונ צוואנציג שעה פריער . פון שבת פריה שעה ניין . דאס הייסט אמעה לעה . איז אלץ סמא אונ אויב אאשה וואס איז קענדיגט האם גיזעהן גדה . איז זיא נאר מטמא . פון ריא צייט וואס זיא זעהט ריא גדות . גיט פון פריער ונאך ארון פון ריא תורה בייא גדה אונ בייא זיכה אז אאשה זעהט דאס ערשטע קאהל גדות . איז זיא סמא זיבען טאג . דהיינו זיא האם

גים פריינגען אקרבן, איצט שמועקט דיא גמרא פון צווייא דינים, אויב אאשה נואם איז גינען קענען דיא האט גינען פלויט, נאכדעם ווען זיא האט גיבארין, איז דאס גיין קינד גינען נאר אנוינט וואויפגיבלאענע זאך צו רעכונט מען זיא פאר אמענערה, איז זיא נאר מטמא פון דער צייט נואם זיא האט גינען דיא פלויט, אדער זיא האט גיט דעם דין וויא אמענערה, איז זיא מטמא מיט אמענה לעת פריער, איצט איז נאך

אין, אז זיא האט אגענוהויבן זעהן פלויט מיט צווייא מעג פריער איידער זיא האט גיבארין דעם ווינט און אויף דעם דריטען טאג האט זיא גיבארין דעם ווינט, און דאס איז גינען אין דיא מעג פון זיכה, אויב דאס הייקט אגענערט, דארף זיא גיט ציילן זייען ריינע מעג און דארף גיט פריינגען אקרבן, און אויב דאס איז גיין געבורט, הייקט זיא אנהא דארף זיא ציילען זייען ריינע מעג און דארף פריינגען אקרבן:

זוהר בראשית דף ל"ט ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

תא חזי כל אינו עמוקין סתימין דנפקין מגו מחסבה וקלא נטיל לון לא חתגליין עד דמלה מגלה לון. מאן מלה היינו דבור והאי דבור אקרי שבת ובנין שבת אקרי דבור דבור דחול אסור בשבת (וכך הוה עבדן ר"ע כד חמי למהי דהות משתעי' הוה אמר לה אמר שתוקי שבת הוה ואסור) בנין דלבור דל בעי' לשלטה ולא חרלא והאי דבור דלחיה אחי מסערה דחשך מגלה עמוקות מגויה ומשעט מני חשך דהיא דלחיה מסערה דחשך דכתיב מני דיקא:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

מספר שערי קדושה

אשרי אדם שמעיו עמוט כשור לטול וכחמור למשאו וישע וקורא וסנה דל"ח בכל יום תמיד וקורא חנוס גבאים וכתובים וסנה הלכות ומדרש וירכה בישועה ומעט כספרים מיד רות"ק שורה עליו וכו' אמר אבה אליהו ז"ל מעיד אני עלי שמים וארץ

העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה יש מפרשים מנחה גדולה ויש מפרשים מנחה קטנה: (הגהה) ורזקא כשעושה המלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי ולכן מותר לכתוב אגרת שלומים וכל כיוצא בזה: (ב) לזמן בגדיו וכליו לצורך שבת מותר כל היום: (הגהה) וה"ה בגדי

אשרי אדם שמעיו עמוט כשור לטול וכחמור למשאו וישע וקורא וסנה דל"ח בכל יום תמיד וקורא חנוס גבאים וכתובים וסנה הלכות ומדרש וירכה בישועה ומעט כספרים מיד רות"ק שורה עליו וכו' אמר אבה אליהו ז"ל מעיד אני עלי שמים וארץ

העושה מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה דער נואם מוהמ איין ארבעט פרייטאג נאך דיא צייט פון מנחה אינו רואה סימן ברכה וועט ער קיין צייבין ברכה זעהן פון דיא ארבעט יש מפרשים מנחה גרושה אנדערע זאגן דאס מיינט מען דיא צייט פון גרוים מנחה, נדאס איז פרייטאג פון האלב איינס נאך האלבין טאג, זאל מען גיט ארבעטין ויש מפרשים און אנדערע זאגן מנחה קטנה דאס מיינט מען דיא צייט פון קליין מנחה נדאס איז דער לעצטער פערטיל טאג פארין נאכט, צו דער טאג איז גרוים צו קליין, איז אקין איין צייט, דער לעצטער פערטיל טאג פרייטאג פארין נאכט זאל מען גיט ארבעטין ופון האלב איינס ווערט גערופין גרוים מנחה, ווייל

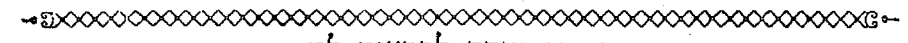
עם איז אגרויטע צייט ביו נאכט, דער לעצטער פערטיל טאג ווערט גערופין קליין מנחה, ווייל עם איז אקליינע צייט ביו נאכט (הגהה) ורזקא כשעושה המלאכה דרך קבע דאס איז נאך אז ער נעצט זיה ארבעטין אויף אלענע צייט און וויא איין ארבייטער אבד אם עושה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי אבער אז ער מוהמ איין ארבעט טרעפונדיג, עם האט גימראפין אז דעם פרייטאג האט ער גיימט עפעס צו טאקן, און נאר אויף אקליינע צייט, און ער האט זיך גיט גינעצט וויא איין ארבייטער זיצט ביי זיין ארבעט, דס מעג מען זען מותר לכתוב אגרת שלומים דריבער מעג מען שרייבן אשכוס בריף פרייטאג נאך מנחה וכן כיוצא בזה און נאך אזוי אקלייבין מעג מען אויך: (ב) זמן בגדיו וכליו צורך שבת מותר כל היום פארדיקטען זיינע קליידער אדער ווינע פליס נואם ער דארף זיין אויף שבת, מעג מען אנאנצין טאג וויא הרין בגדי חברו אם הוא צורך שבת ואינו נוסף עליו שבת און עם איז דער זעלביגער דין פערטער קליידער מעג ער אויך פארדיקטען, אויב מען דארף זי אויף

בין אדם בין חסד בין כוחו בין ישראל בין עמל בין ספספס הכל
 ללי מעשויו על אדם רוח הקודש טורח עליו אשרי מי שספס כל
 אלו נגד פניו בכל עת וזוכה להשלים בהם כל ימי חייו ולכלות
 סלמו בהם כל ימי חייו וכל מעשיו סללו וכלבד שימור עולמו
 עד האין מנו ושעור ואין כל עין יוכל לראות ואין כל און יכול
 לא שמש ולא סלויט עון לא רחם אלהים זולתך ישעה למחמס לו :

דיא היסעל אונ דיא עקר בין איש בין אשה בין כותי
 בין ישראל בין עבד בין שפחה הכל לפי מעשיו של אדם רוח
 הקדש שורה עליו סיי אמאנספער וזהו אונ סיי אאשה,
 סיי אפוחי סיי איר, סיי אקנעקט אפגעני אונ
 סיי אדיקסט אפגעניט, ועדערער נאך ויינע גומע
 מעשים, רהקט אויף אים רוח הקדש אשרי מי ששם
 כל איו גנד פניו בכל עת וואהל צו דעם מענטש וואם
 ער שטעקט זיך פאר דיא אלע רייד צו ועדער
 צייט וזכה להשלים בהם כל ימי חייו אונ ער וועט
 זיכה נין צו ענדיגען דאם נאנצע לעבין ויינע

גויט תורה אונ מצוות וקבלות עצמו בהם כל ימי חייו אונ דאם
 נאנצע צייט וואם ער וועט לעבין זאל
 ער זיך נאר בשעפטונגן מיט תורה לערנען ויבדל מעשים האלו אונ
 מיט דיא אלע מונשים טובים
 ויבדל שימור עצמו ואבריו וטפו מכל חטא ועון וזכה לכל תבואה
 הצפון לצדיקים אז ער וועט זיך אונ זיינע
 גליקער אונ זיין נאנצין גוף היסען פון צו וינדיגען וועט ער זוכה
 זיין צו דעם נאנצין כבוד וואם און
 בעהאלטין פאר דיא צדיקים עד שאין פניו ושעור ביו און
 אצאהל אונ אן אקעכענונג ואין כל עת וזכה
 קראות אונ דיא מענטשליכע אוינין קענען גיט זעהן ואין כל
 און יכול לשמע אונ דיא מענטשליכע
 אויערין קענען דאם גיט הערין כבוד התורה וצדיקים וחסידים
 דעם כבוד וואם און אונגעברייט פאר
 צדיקים אונ חסידים וכן הוא אומר אונ אזוי ונאמט דער
 פסוק ויפטרם לא שמעו ולא האזינו עו לא ראתה
 אלהים וזמרת ישעה למחמה לו ויזא האבין קיין מאהל
 גיט ניהערט אונ ויערע אויערין האבין דאם גיט
 פארנומען אונ אזוי האמ דאם גיט גינעהן, נאר גאט
 אליין, ווייס וואם ער וועט פאהן צו דיא
 מענטשין וואם האפין צו אים :

עניני מוסר לפרשת לך

ויאמר ה' אז אברהם לך דך וגו'. נאם האמ גינאמט צו
 אברהם לך דך, דער ווארט לך איז איבעריג,
 עם קען דאך שמיין לך מארצך, גיט פון זיין
 לאנד, דער ספר חובת הלבבות נאמט אמשל,
 צוויי ברודער האבין אקאהל געוירשט אפעלר,
 אונ האבין ויא צו טיילט אויף צוויי מייל, אונ
 מעהר וויא דאם שטיקול ערד האבין ויזא גיט
 געהאמט, ועדער ברודער האמ גינעהן אז ער וועט
 אקערין ריא פעלד אונ וועט איר פארזייען, אונ
 עם וועט גוט וואקסין, וועט ער אויף גיט האבין
 אויף דעם יאהר פרנסה פון דיא שטיקול פעלד,
 אונ זיזא האבין גיט געהאמט צום פארזייען, איז
 איין ברודער גענאנגען צו אפעל הבית אונ האמ
 זיך פארדונגען צו אים צו דער ארבעט, ער ואל
 האבין פרנסה, אונ ווען ער האמ געהאמט צייט
 האמ ער געארבעט אין זיין שטיקול פעלד ביו
 שפעט אין דער נאכט אונ פריה פאר טאג, אונ
 אז ער האמ אקאהל געהאמט אנאנצין טאג פרייא
 פון זיין ארבעט האמ ער געארבעט ביזיא דיא
 פעלד אנאנצין טאג אונ האמ אפגישפארט פון

דער (ח"א) (חק לישראל ע"ט) 17 8 דער